

ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ

ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΣΕΥΠ

**ΘΕΜΑ: « ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ ΕΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ»**

ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

- 1) ΜΑΓΝΗΤΗ ΓΙΑΣΕΜΙΝΑ**
- 2) ΠΑΠΑΟΝΗΣΙΦΟΡΟΥ ΓΑΛΑΤΕΙΑ**
- 3) ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΑΘΗΝΑ**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ:

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΤΥΧΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ (Τ.Ε.Ι) ΠΑΤΡΑΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛ.
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ.....	1
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι- ΤΙΤΛΟΣ: ΓΕΝΙΚΑ	
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
1.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑ.....	6
1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	7
1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ- ΤΙΤΛΟΣ: ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ	
ΕΝΟΤΗΤΑ Ι: ΕΝΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ	
2.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	10
2.1.2 ΕΝΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ.....	15
2.1.3 ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	18
2.1.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΤΗ-ΘΥΜΑΤΟΣ.....	26
2.1.5 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΥΨΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.....	37
2.1.6 ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ.....	41
ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ: ΜΟΡΦΕΣ ΒΙΑΣ	
2.2.1 ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ.....	48
2.2.2 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ.....	88
2.2.3 ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΔΡΩΝ.....	116
2.2.4 ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	130

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ- ΤΙΤΛΟΣ: ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ Ι: ΑΙΤΙΑ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.1.1 ΑΙΤΙΑ	135
3.1.2 ΑΙΤΙΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	138
3.1.3 ΑΙΤΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	152

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ: ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ: ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.2.1 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	168
3.2.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	174

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙΙ: ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

3.3.1 ΠΡΟΛΗΨΗ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ.....	182
3.3.2 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ.....	191
3.3.3 ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ.....	209
3.3.4 ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΕΙΕΣ.....	230

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV- ΤΙΤΛΟΣ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	251
----------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V- ΤΙΤΛΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	253
5.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	256
5.3 ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	259

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....260

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....272

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Σε όλη αυτή μας την προσπάθεια να μελετήσουμε και να δώσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα για το θέμα αυτό, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε αρχικά την καθηγήτρια μας που συνέβαλε στην εκπλήρωση και ολοκλήρωση της Πτυχιακής μας Εργασίας, τόσο για τις κατευθυντήριες γραμμές που μας έδωσε όσο και για την συμπαράσταση της.

Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους φορείς, για τις χρήσιμες πληροφορίες και τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσαν για μας, για την ολοκλήρωση της μελέτης μας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Βρισκόμενες στην τελική ευθεία των σπουδών μας, μας ανατέθηκε να επιλέξουμε θέμα για την πτυχιακή εργασία. Από κοινού αποφασίσαμε, το θέμα της « Ενδοοικογενειακής βίας: ως ένα σύγχρονο φαινόμενο », κρίνοντας από την ευρύτερη απήχηση του στην κοινωνία μας.

Σκοπός της εργασίας μας είναι, να μελετήσουμε :

Ø Την ενδοοικογενειακή βία ως ένα σύγχρονο φαινόμενο

Αρχικά παρουσιάζουμε την ιστορική αναδρομή και την εννοιολογική οριοθέτηση της ενδοοικογενειακής βίας. Αναφερόμαστε σε διάφορες ερμηνευτικές προσεγγίσεις που ερμηνεύουν το θέμα από διαφορετικές σκοπιές. Επιπλέον καταγράφουμε τα χαρακτηριστικά του θύτη και του θύματος, την μυθολογία που υπάρχει γύρω από την άσκηση βίας, μέσα από την οικογένεια και μας παράγοντες υψηλού κινδύνου για την άσκηση μας βίας.

Στην συνέχεια κάνουμε μία εκτενή αναφορά μας διάφορες μορφές ενδοοικογενειακής βίας (παιδική, συντροφική) και τα αίτια πρόκλησης αυτού του είδους βίας, και παράλληλα αναφερόμαστε: στον τρόπο αντιμετώπισης, στην πρόληψη και στην θεραπεία του φαινομένου, στον ρόλο των ειδικών και κυρίως τον ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού και στα διάφορα προγράμματα και υπηρεσίες που υπάρχουν.

Τέλος καταγράφουμε τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών από Ελλάδα και Εξωτερικό που έχουν γίνει κατά καιρούς για την μελέτη του φαινομένου και παραθέτουμε τα συμπεράσματα και μας προτάσεις στα οποία καταλήξαμε από την βιβλιογραφική μας επισκόπηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
ΤΙΤΛΟΣ: ΓΕΝΙΚΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Δεν υπάρχει χώρα ή κοινότητα ανέπαφη από την βία» αναφέρεται στον πρόλογο της έκθεσης της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας (Krug, E.G. et al., eds., 2002) . Η βία, είτε ορατή και σε έκδηλη μορφή ή αόρατη και μεταμφιεσμένη σε προσχήματα αποτελεί ένα ιδιαίτερα εκτενές και πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας της ανθρωπότητας.

Μια συνιστώσα της μάστιγας της βίας αποτελεί η ενδοοικογενειακή βία, ένα σύγχρονο πρόβλημα αλλά και διαχρονικό ταυτόχρονα. Το πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας έχει ρίζες χιλιάδων χρόνων με την ειδοποιό διαφορά ότι παλιότερα έμενε πίσω από τις κλειστές πόρτες των σπιτιών και δεν έβγαινε στην επιφάνεια.

Παρόλο που οι εποχές έχουν αλλάξει και η κοινωνία έχει εξελιχθεί αποβάλλοντας πολλά από τα ταμπού και τις προκαταλήψεις της, τα ποσοστά ενδοοικογενειακής βίας που έχουν καταγραφεί δεν ανταποκρίνονται στην πραγματική έκταση του προβλήματος.

Η πολυπλοκότητα, η διαχυτικότητα και η ποικιλία με την οποία μπορεί να εκφραστεί η βία την καθιστούν παγκόσμια κοινωνική μάστιγα, η οποία δεν γνωρίζει περιορισμούς στη φυλή, στο θρήσκευμα ή στην κοινωνική τάξη.

Στην ενδοοικογενειακή βία, πέραν της σωματικής βίας που είναι προφανής και αναγνωρίζεται πιο εύκολα από το θύμα, υπάρχει και η ψυχολογική, η συναισθηματική, η σεξουαλική βία καθώς και η παραμέληση.

Ανασταλτικός παράγοντας στο να αναγνωρίσει το θύμα ότι ασκείται κάποια από τις πιο πάνω μορφές βίας και να αντιδράσει, είναι η αδυναμία, η αμφιθυμία και η αδράνεια, που δημιουργούνται μέσα από τη σχέση της κακοποίησης. Ίσως η αποτυχία των ατόμων να δουν τη σοβαρότητα και τη συχνότητα της βίας να μην σχετίζεται με το γεγονός ότι η βία μέσα στο σπίτι και την οικογένεια θεωρείται προσωπικό θέμα. Επιπλέον, με αυτή την αντίληψη και φοβούμενοι για τον κοινωνικό στιγματισμό, τα θύματα κλείνονται περισσότερο στον εαυτό τους και δεν καταφεύγουν στους αρμόδιους φορείς για βοήθεια.

Οποιαδήποτε από τα πιο πάνω χαρακτηριστικά κι' αν έχει το θύμα, το μήνυμα που δέχεται ο θύτης είναι ανεκτικότητα! Αυτή αποτελεί το συστατικό κλειδί για αυξανόμενη και επαναλαμβανόμενη βία.

Αυτό που χρειάζεται πρωταρχικά το θύμα για να καταφέρει να αναγνωρίσει και να ξεφύγει από το φαύλο κύκλο της βίας, είναι να πιστέψει πραγματικά στον εαυτό του γιατί κανένας άνθρωπος δεν είναι χαζός, άχρηστος ή ανίκανος (Hart S. D., Dutton D. G. & Newlove T 1993).

1.2 ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η βία στην οικογένεια είναι ένα ευρύτερο διαχρονικό κοινωνικό πρόβλημα που σχετίζεται με πολλούς άλλους παράγοντες και που συντείνει στην εμφάνιση άλλων προβλημάτων. Το ζήτημα της ενδοοικογενειακής βίας, αν και σε διαφορετικά επίπεδα, εμφανίζεται διαπολιτισμικά και φαίνεται να έχει έμφυλη διάσταση. Από τις αρχές τις δεκαετίας του 1980 οι δυτικές κοινωνίες άρχισαν να ασχολούνται σοβαρά με την αντιμετώπιση του θέματος αυτού, και σήμερα η αντιμετώπιση της βίαιης εγκληματικής συμπεριφοράς μεταξύ μελών της ίδιας οικογένειας συνιστά κοινωνική, πολιτική και αστυνομική προτεραιότητα σε πολλές χώρες συμπεριλαμβανομένων αυτών της Ε.Ε.

Στην παρούσα μελέτη καταβάλλεται προσπάθεια να βοηθηθεί ο αναγνώστης να κατανοήσει το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια στην σωστή του διάσταση, να αναλογιστεί τις εναλλακτικές ερμηνείες της κατάστασης, να αντιληφθεί τις επιδράσεις του φαινομένου και την περιρρέουσα νοσηρή κατάσταση που το περιβάλλει, να γνωρίσει την κυκλική και επαναληπτική δομή της βίας και να διαχωρίσει μεταξύ πραγματικοτήτων και μύθων.

1.3 ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Μέσα από την εργασία μας αυτή επιδιώκουμε να αναλύσουμε στους αναγνώστες, στους ειδικούς ή στο ευρύ κοινό ευρύ κοινό:

- Τις διαστάσεις του φαινομένου της κακοποίησης.
- Να υπάρξει αφύπνιση από μέρους των θυμάτων της κακοποίησης για να διαπιστωθεί και να αναγνωριστεί ότι η κακοποίηση είναι ένα κοινωνικό πρόβλημα και μπορεί παράλληλα να μπορέσει να διεκδικήσει τα δικαιώματά του, καθώς ο σεβασμός της ανθρώπινης υπόστασης και αξιοπρέπειας είναι θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός σ' αυτό τον πλανήτη.
- Κατανόηση του φαινομένου της οικογενειακής βίας και των μορφών που αυτή λαμβάνει.

1.4 ΟΡΙΣΜΟΙ ΟΡΩΝ

Σύμφωνα με τον ‘Περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο αρ.119/2000 (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων’ (Κυπριακή Δημοκρατία, 2000)
βία στην οικογένεια σημαίνει: οποιαδήποτε πράξη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται άμεσα πραγματική σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που σαν σκοπό έχει να εκπληρώσει μία σεξουαλική πράξη χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος, όπως επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του ατόμου αυτού. (άρθρο 3, παράγραφος 1)

Σύμφωνα με την Α. Γουώκερ (1979) σαν οικογενειακή βία ορίζεται: οποιαδήποτε προσπάθεια για επιβολή της θέλησης ενός ατόμου με δύναμη και εξουσία πάνω σε ένα άτομο αδύνατο, που σαν αποτέλεσμα έχει να πληγώσει την σωματική και ψυχολογική ακεραιότητα του αδύνατου ατόμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΤΙΤΛΟΣ: ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η : ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ

2.1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το φαινόμενο της ενδο-οικογενειακής βίας είναι καταγεγραμμένο σε παγκόσμιο επίπεδο, εδώ και τουλάχιστον 2.500 χρόνια (Fenoglio 2003). Η βίαη συμπεριφορά κατά των γυναικών αλλά και κατά των παιδιών έχει υπάρξει, όχι μόνο κοινωνικά αλλά και νομικά αποδεκτή, ειδικά ως μέθοδος με την οποία ο θύτης μπορεί να «συμμορφώνει » τα θύματα του που μπορεί να είναι η σύζυγος του, τα παιδιά του αλλά και οι γονείς του.

Μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '70, οι επιστήμονες της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής, αντιμετώπιζαν την κακοποίηση σαν ένα σύμπτωμα της ψυχοπαθολογίας του θύτη. Με άλλα λόγια, ο θύτης ήταν ένα άτομο που έπρεπε να αντιμετωπισθεί ως ασθενείς. Αξίζει να σημειωθεί ότι το παγκόσμιο φεμινιστικό κίνημα που υπήρξε ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην δεκαετία του '70, έγινε η αιτία να επανεξετασθεί το σοβαρότατο αυτό παγκόσμιο πρόβλημα μέσα από ένα νέο πολιτικο-κοινωνικό πρίσμα. Σήμερα είναι πλέον αποδεκτό ότι η κακοποίηση μιας γυναίκας από τον σύντροφο της δεν είναι σύμπτωμα ψυχοπαθολογίας ενός ατόμου, αλλά αποτέλεσμα μιας ολόκληρης κοινωνίας που νοσεί (Βασίλης Γάτσας, 2006).

Αν και μετρά λίγες δεκαετίες η αναγνώριση του προβλήματος, ως απόρροια του φεμινιστικού κινήματος το οποίο ερμηνεύει τη βία, ως ακόμη μια εκδήλωση της έκφυλης ιεραρχίας, είναι σίγουρο ότι κυρίως οι γυναίκες κινδυνεύουν να πέσουν θύματα βίας περισσότερο μέσα στο σπίτι τους, παρά έξω από αυτό μάλιστα με θύτη τον ίδιο το σύζυγο τους.

Ενδεικτικό μόνο του πόσο πρόσφατα αναγνωρίστηκε είναι το γεγονός ότι πρώτη μελέτη για την βία των ανδρών κατά των γυναικών στη οικογένεια έγινε στον Καναδά, μόλις πριν από περίπου 10 χρόνια και

απέδειξε ότι μια στις δέκα γυναίκες είχε κακοποιηθεί από τον σύντροφο της. (Βασίλης Γάτσας, 2006)

Στην Ελλάδα ο φόβος, η ντροπή, οι παραδοσιακές κοινωνικές αντιλήψεις για την οικογένεια και το ρόλο των φύλων, η έλλειψη γνώσης για τα δικαιώματα της γυναίκας σχετικά με το πρόβλημα, κρατούν σφραγισμένα τα στόματα. Τα περιστατικά ενδο-οικογενειακής βίας δεν δημοσιοποιούνται στις αρχές, με συνέπεια την ύπαρξη σκοτεινού αριθμού εγκλημάτων βίας κατά των γυναικών, όπως παρατηρεί και η πρώτη επιδημιολογική έρευνα για το θέμα που ολοκληρώθηκε το έτος 2003 (Αρτινοπούλου, Φαρσεδακη 2003 έρευνα ΚΕΘΙ). Δεν υπάρχει νομοθεσία που να προστατεύει τη γυναίκα από την βία στην οικογένεια και να τιμωρεί τον δράστη, ενώ δεν προβλέπεται η ποινικοποίηση του βιασμού εντός του γάμου, με αποτέλεσμα το θέμα να αντιμετωπίζεται από τις αρμόδιες αρχές «ως ιδιωτικό».

Η έλλειψη σχετικών δομών αναγκάζει τη γυναίκα- θύμα της βίας στην οικογένεια- να συνεχίζει να ζει με το θύτη, όπως τραγικά αποδεικνύει μελέτη σε κακοποιημένες γυναίκες, οι οποίες απευθύνθηκαν στα συμβουλευτικά κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας (Γ.Γ.Ι). Δέσμιες των κοινωνικών αντιλήψεων και της οικονομικής τους εξάρτησης, οι γυναίκες υποφέρουν σιωπηλά, παθητικοποιούνται, δύσκολα αναγνωρίζουν το πρόβλημα κι ακόμη πιο δύσκολα αναγνωρίζουν το πρόβλημα κι ακόμη πιο δύσκολα κάνουν κάτι για αυτό. Συνήθως αυτοενοχοποιούνται στην προσπάθεια τους να καλύψουν τον δράστη, ωστόσο όμως το πρόβλημα εξακολουθεί να υπάρχει.

Στα χρόνια που ακολούθησαν τη σχετική ενημερωτική εκστρατεία, οι κλήσεις και τα ραντεβού στις αρμόδιες υπηρεσίες ήταν υπερδιπλάσια αυτών των προηγούμενων δέκα χρόνων. Αξίζει να επισημανθούν δυο

θέματα: η βία δεν έχει ταξικό πρόσημο αφού εξίσου βίαιοι μπορεί να είναι μορφωμένοι ή οι οικονομικά ισχυροί, με τη διαφορά ότι αυτή η κατηγορία έχει τον τρόπο να καλύπτεται ή ακόμη και να γνωρίζει πως να χτυπήσει, ώστε να μην αφήσει σημάδια που θα επέτρεπαν τον ποινικό κολασμό της, όπως αναφέρουν κοινωνικοί λειτουργοί που ασχολούνται με κακοποιημένες γυναίκες. Τα παιδιά που έχουν ζήσει σκληρές κακοποίησης στην οικογένεια τους ή σε βάρος τους «σημαδεύονται» ανεξίτηλα, καθώς έχουν πολλές πιθανότητες να ενσωματώσουν στην ενήλικη συμπεριφορά τους το «μάθημα» αναπαράγοντας τη βία, με το να αποδέχονται τη βία οι γυναίκες και οι άνδρες την εκδηλώνουν (Αρτινοπούλου, Φαρσεδακη 2003 έρευνα ΚΕΘΙ).

Πιο γενικά η βία στην οικογένεια, δεν είναι φαινόμενο που αφορά μόνο τις γυναίκες αλλά δυστυχώς και τα παιδιά. Η κακοποίηση και η παραμέληση των παιδιών είναι ένα πρόβλημα διαχρονικό που αντικατοπτρίζεται σ'όλες τις κοινωνίες και κουλτούρες. Μια σύντομη ιστορική αναδρομή φανερώνει ότι το φαινόμενο αυτό δεν φαινόταν να ανησυχεί την κοινωνία. Η βρεφοκτονία αποτελούσε αποδεκτό τρόπο περιορισμού του πληθυσμού και εξάλειψης παιδιών με γενετικές ανωμαλίες (Καιάδας στην αρχαία Σπάρτη). Ο ακρωτηριασμός των παιδιών ήταν, και σε πολλές κουλτούρες συνεχίζει να είναι, συχνό φαινόμενο. Το δέσιμο των ποδιών των κοριτσιών στην Κίνα αποτελούσε αποδεκτή πρακτική για αιώνες, ο δε ακρωτηριασμός των σεξουαλικών οργάνων των νεαρών κοριτσιών, μια πρακτική που διενεργείται ακόμη και σήμερα σε χώρες της Αφρικής όπως το Σουδάν, αποτελεί τελετουργικό που οργανώνεται συνήθως από τις ίδιές τους τις μητέρες. (Kempfe and Kempfe, 1972; Νάκου στην Αγάθωνος- Γεωργοπούλου, 1991; Gelles in Gelles and Lancaster, 1987; and Corby, 1993).

Είναι γεγονός ότι τα παιδιά αντιμετωπίζονταν ως η περιουσία των γονιών τους και εθεωρείτο δεδομένο ότι οι γονείς είχαν κάθε δικαίωμα να συμπεριφέρονται στα παιδιά τους όπως οι ίδιοι έκριναν σωστό. Επιπλέον, για πολλούς αιώνες η σκληρή συμπεριφορά προς τα παιδιά εθεωρείτο δικαιολογημένη και ήταν βασισμένη στην πεποίθηση ότι η σοβαρή σωματική τιμωρία ήταν αναγκαία για τη διασφάλιση της πειθαρχίας, της μετάδοσης παιδαγωγικών αρχών αλλά και της εκδίωξης των κακών πνευμάτων (Dietz, 2000; Newson and Newson 1989; Nobes, and Smith, 2000).

Στο όνομα της πειθαρχίας, και του δικαιώματος ιδιοκτησίας των γονιών προς το παιδί, το 19ο αιώνα συνέβη ένα συγκλονιστικό περιστατικό στη Νέα Υόρκη, το οποίο στη συνέχεια έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της Αμερικανικής Εταιρείας για την Πρόληψη της Κακοποίησης του Παιδιού. Πρόκειται για την ιστορία της Mary Ellen που γεννήθηκε το 1866 και που είχε υποστεί απάνθρωπη κακομεταχείριση από τους γονείς της (πληγές με ψαλίδι, μαστιγώματα, κτυπήματα κ.ά). Οι γονείς δικαιολογούσαν τη στάση τους γιατί η μικρή ήταν ιδιοκτησία τους και όταν η περίπτωση κατέληξε στο δικαστήριο δεν υπήρχε καμία νομοθεσία η οποία να προστατεύει το παιδί από τους γονείς του. Η προστασία της Mary Ellen επετεύχθη μέσω του Νόμου για τη 'Προστασία των Ζώων από την Κακομεταχείριση', με το επιχείρημα ότι το παιδί ήταν μέρος του ζωικού βασιλείου. Έτσι, το 1874, για πρώτη φορά στην ιστορία, εκδόθηκε καταδικαστική απόφαση ενάντια σε γονείς. Αυτός ο νόμος, αν και δικαίωνε τα θύματα και τιμωρούσε τους υπαίτιους, δεν έλυε τα προβλήματα των θυμάτων (Sanmartin, 1999). Χρειάστηκε ακόμα ένας αιώνας για να αντιμετωπιστεί το θέμα της παιδικής κακοποίησης ως κοινωνικό φαινόμενο (Kempfe and Kempfe 1985, στον Sanmartin 1999).

Είναι πραγματικά λυπηρό το γεγονός ότι οι άνθρωποι φτάνουν στο σημείο να κακοποιήσουν μέχρι θανάτου τα ίδια τους τα παιδιά. Όπως αναφέρουν οι Hausfate and Blaffer Hrdy (1984), ο βαθμός αποδοχής της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών βασίζεται στις πολιτισμικές αξίες και τους θεσμούς της κάθε κοινωνίας. Με την πάροδο του χρόνου, την αλλαγή των πολιτισμικών αξιών γύρω από θέματα που αφορούν το παιδί και την έμφαση που δίνεται στα ατομικά δικαιώματα, η προστασία του παιδιού αναγνωρίζεται πλέον ως κοινωνική ανάγκη από τους πιο γνωστούς διεθνείς οργανισμούς. Η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού (ΟΗΕ, 1959) έχει βασική αρχή ότι το παιδί πρέπει να τυγχάνει ιδιαίτερης προστασίας (από κάθε μορφή εγκατάλειψης, σκληρότητας και εκμετάλλευσης), ασφάλειας, αγάπης και κατανόησης και να του παρέχονται ευκαιρίες και δυνατότητες για ομαλή ψυχοσωματική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη σε συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Σύμφωνα με τη Νάκου (1991, σ.21), οποιαδήποτε στέρηση αυτών των δικαιωμάτων συνεπάγεται κακοποίηση-παραμέληση του παιδιού. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989), και συγκεκριμένα τα άρθρα 19 και 34, που αφορούν την προστασία του παιδιού από κάθε μορφή βίας γενικά και ειδικά από τη σεξουαλική βία, και οι Συστάσεις της Γενικής Γραμματείας του ΟΗΕ (United Nations, 1990), με την ονομασία "Αρχές του Riyard" οι οποίες αφορούν άμεσα την πρόληψη της κακοποίησης και της οικογενειακής βίας αποτελούν προσπάθειες για αντιμετώπιση του προβλήματος της κακοποίησης των παιδιών σε όλες τις μορφές.

Μέσω της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπου καθορίζονται για πρώτη φορά οι εγγυήσεις για εφαρμογή όλων των δικαιωμάτων του παιδιού, επιβάλλονται στα συμβαλλόμενα κράτη μια σειρά μέτρων διοικητικών, νομοθετικών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών,

ώστε να παρέχεται η δέουσα προστασία των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης όσο βρίσκονται υπό τη φύλαξη των γονιών ή νόμιμων κηδεμόνων. Παράλληλα, οι ευθύνες των κρατών επεκτείνονται και στους τομείς της υποστήριξης και φύλαξης των παιδιών αλλά και στον τομέα της πρόληψης και της περίθαλψης (άρθρο 19). Οι ευθύνες αυτές αφορούν και στην προστασία του παιδιού από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και άσκησης βίας (άρθρο 34). Επιπλέον, προσδίδουν μεγάλη σημασία στο ρόλο του κράτους, το οποίο καλείται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε να διασφαλίζεται η προστασία, η ανάπτυξη και η ευημερία του παιδιού. (άρθρα 2, 3, 4, 19, 27, 34) Ανεξάρτητα, πάντως, από τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων των πιο πάνω οργανισμών (ΟΗΕ, ΠΟΥ) και των υποχρεώσεων των κρατών μελών, σημαντικό είναι το γεγονός ότι τα προβλήματα αυτά δεν αντιμετωπίζονται πλέον ως ατομικές πρακτικές, αλλά ως κοινωνικά φαινόμενα, η θεραπεία των οποίων χρειάζεται ισχυρές επεμβάσεις και κοινωνικές ανακατατάξεις που αφορούν την οικογένεια, το σχολείο και την κοινωνία γενικά.

2.1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟ-ΟΙΚΟΓΕΝΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Προκειμένου να ορίσει κάποιος εννοιολογικά την ενδο-οικογενειακή βία, θα πρέπει να προσδιορίσει τους όρους, από τους οποίους συντίθεται η έννοια. Έτσι νοείται η όποια σωματική, λεκτική και ψυχολογική ή συναισθηματική βία, ο εξαναγκασμός και η παραμέληση, ανεξάρτητα από το αν η χρήση της βίας είναι επαναλαμβανόμενη ή λαμβάνει χώρα μόνο μια φορά. Ο όρος «οικογένεια» δε, αναφέρεται όχι

μόνο στην πυρηνική οικογένεια αλλά σε μια διευρυμένη μορφή οικογένειας. (Spinellis C.D 1997)

Η ενδο-οικογενειακή βία παλαιότερα προσδιοριζόταν κυρίως ως η σωματική ή/και η ψυχολογική βία του άνδρα-συζύγου/συντρόφου εναντίον της γυναίκας - συζύγου/συντρόφου. Παρατηρούμε, συνεπώς ότι στους εκάστοτε ορισμούς δεν περιλαμβάνονταν όλες οι μορφές κακοποίησης. Έτσι, οι Straus, Gelles & Steinmetz (New York 1984) διαχωρίζουν τη βία σε δύο τύπους: α) στη «φυσιολογική βία», όπου η βίαη πράξη πραγματοποιείται με την πρόθεση πρόκλησης σωματικού πόνου ή τραύματος σε κάποιο άτομο και β) στην «καταχρηστική βία», η οποία ορίζεται ως πράξη που ενέχει τη σοβαρή πιθανότητα τραυματισμού του ατόμου που πλήττεται. Η Walker (New York 1987) αναφέρει ότι η κακοποιημένη γυναίκα κατ' επανάληψη και συστηματικά υφίσταται βίαη συμπεριφορά από έναν άνδρα, τόσο σε σωματικό, όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο, με σκοπό τον εξαναγκασμό της σε πράξεις ακούσιες, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη τα δικαιώματά της. Η Pagelow (New York 1984) προσδιορίζει την κακοποίηση ως τον εκ προθέσεως τραυματισμό της γυναίκας ή τον εξαναγκασμό της σε πράξεις ακούσιες, ή το βίαιο περιορισμό της αναφορικά με εθελούσιες δραστηριότητες, από ενήλικα άνδρα, με τον οποίο διατηρεί σεξουαλική σχέση, ανεξάρτητα από το αν η βία επισυμβαίνει στο πλαίσιο του έγγαμου βίου.

Η βία στους κόλπους της οικογένειας προσδιορίζεται, πλέον, ευρέως ως ο οικονομικός έλεγχος και η σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση μεταξύ ενηλίκων ή εφήβων, εναντίον των τωρινών ή προηγούμενων συζύγων/συντρόφων τους και των παιδιών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ενδοοικογενειακή βία καθορίστηκε με σαφήνεια από τον ορισμό που έχει προταθεί από τη Δανία και έγινε αποδεκτός από τα υπόλοιπα Κράτη-Μέλη της

Ευρωπαϊκής Ένωσης: «Κάθε σωματική, σεξουαλική, ή ψυχολογική βία που ασκείται σε βάρος του θύματος από τον τωρινό ή πρώην σύζυγο, ή από το σύντροφο, ή άλλα μέλη της οικογένειας» (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Το Σχέδιο Συμπερασμάτων του Συμβουλίου σχετικά με την Επισκόπηση της Εφαρμογής από τα Κράτη-Μέλη και τα Όργανα της ΕΕ του Προγράμματος Δράσης του Πεκίνου, 14074/02 SOC 499 JAI 248)

Η ενδο-οικογενειακή βία, πλέον, θεωρείται πρώτιστα καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αποτελεί φαινόμενο, το οποίο έχει προεκτάσεις και επιπτώσεις σε ατομικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο: επηρεάζει και άλλα μέλη της οικογένειας, πλην του θύματος, επιφέρει αρνητικές συνέπειες στην υγεία του (σωματική και ψυχική), προκαλεί τον κοινωνικό αποκλεισμό του, ευνοεί την αναπαραγωγή διαστρεβλωμένων κοινωνικών ρόλων και μεταφράζεται σε τεράστιο κόστος στον κρατικό προϋπολογισμό, καθώς ενεργοποιούνται στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου (Diamantopoulou A 2000).

Το φαινόμενο της βίας μέσα στην οικογένεια δύσκολα γνωστοποιείται στο στενό περιβάλλον αυτής, πόσο μάλλον στο ευρύτερο. Για αυτό το λόγο μυθοπλαστικά θεωρείται, ότι η ενδο-οικογενειακή βία δεν έχει μεγάλη έκταση και αφορά μεμονωμένα τμήματα του πληθυσμού. Η πραγματικότητα όμως είναι διαφορετική. Η βία μέσα στην οικογένεια συμβαίνει σε όλες τις χώρες και σε όλες τις κοινωνικές τάξεις. Μπορεί να συμβαίνει πίσω από κλειστές πόρτες, αλλά είναι βέβαιο ότι υπάρχει πρόβλημα, το οποίο αφορά όλη την κοινωνία. Στο «χώρο» όπου κάθε άνθρωπος έχει ανάγκη- περισσότερο από οπουδήποτε αλλού- να νιώσει αγάπη, στοργή και αφοσίωση, εισπράττει αντί αυτών, συναισθήματα μίσους και βίαιης συμπεριφοράς. Η βία

μεταξύ συζύγων, οι επιθέσεις εναντίων των παιδιών από τους γονείς, η κακομεταχείριση και η εκμετάλλευση των ηλικιωμένων ατόμων της οικογένειας, αποτελούν εκφάνσεις της βίας στην οικογένεια. Έτσι οποιαδήποτε μορφή βίας η οποία ασκείται από και προς τα μέλη της ίδιας της οικογένειας ονομάζεται ενδο-οικογενειακή βία. (Denise Kindschi Gosselin, 2000, New Jersey, σελ 7)

Η ενδοοικογενειακή βία εμπεριέχει μια σειρά εγκληματικών πράξεων τα οποία διαπράττονται κατά ενός προσώπου, το οποίο έχει οικογενειακή ή μια πολύ στενή σχέση με τον δράστη. Οι πράξεις αυτές είναι παράνομες, όταν διαπράττονται εναντίον ξένων προς τον δράστη ατόμων, τιμωρούνται από το ποινικό νόμο και κατακρίνονται από το κοινωνικό σύνολο. Το γεγονός ότι ο δράστης και το θύμα συνδέονται με οικογενειακή ή άλλη προσωπική σχέση, ορίζει αυτές τις παράνομες πράξεις ως ενδο-οικογενειακή βία. Η ενδο-οικογενειακή βία μπορεί να έχει μια από τις παρακάτω μορφές: α) σωματική βία, β) σεξουαλική κακοποίηση, γ) λεκτική, συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση, δ) οικονομική εκμετάλλευση, ε) κοινωνική «κακοποίηση», στ) παραμέληση. (Βασίλης Γάτσας, 2006)

2.1.3 ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Οι ερμηνείες που προτείνονται αναφορικά με την αιτιολόγηση του φαινομένου της ενδο-οικογενειακής βίας, είναι δυνατόν να συνοψιστούν ως εξής :

1. **Ψυχιατρικές θεωρίες:** η πρωταρχική πηγή της κακοποίησης εντοπίζεται στα παθολογικά χαρακτηριστικά της δομής της

προσωπικότητας του δράστη ή/και του θύματος, τα οποία είναι απόρροια της ελλιπούς ψυχονοητικής ανάπτυξης του ατόμου στην (πρώιμη) παιδική ηλικία. Παράλληλα υποστηρίζεται ότι υπάρχουν υψηλά ποσοστά ψυχοπαθολογίας στα άτομα που παρουσιάζουν καταχρηστική συμπεριφορά. (Hart S. D., Dutton D. G. & Newlove T 1993, σελ. 328-340.)

2. **Συμπεριφοριστικές θεωρίες:** η καταχρηστική συμπεριφορά (κακοποίηση) είναι αποτέλεσμα επιβράβευσης ή τιμωρίας του δράστη, σε περίπτωση άσκησης ή αποφυγής της αντίστοιχα. Η επιβράβευση μπορεί να είναι συμπεριφοριστική (ενδοτικότητα στις επιθυμίες του ατόμου με βίαιη συμπεριφορά), συναισθηματική (σαδιστική ευχαρίστηση), ή κοινωνική (επιβεβαίωση της δύναμης και της εξουσίας) (Allyn & Bacon, 2002., σελ. 545-562.)

3. **Γνωστικές θεωρίες:** η κακοποίηση είναι απόρροια εκδραμάτισης από το δράστη φαντασιακών σκηνών, ή αν ο τελευταίος προσπαθεί να επιλύσει τυχόν γνωστικές ασυμφωνίες σχετικά με την εικόνα εαυτού του. Ειδικότερα, οι φαντασιώσεις σεξουαλικής επικυριαρχίας και σωματικής επιθετικότητας θεωρούνται ως πρόδρομοι της σεξουαλικής και της σωματικής κακοποίησης. Οι εικόνες σεξουαλικής και σωματικής βίας που προβάλλουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε μεγάλο βαθμό ενθαρρύνουν τις συγκεκριμένες φαντασιώσεις. (Hart S. D., Dutton D. G. & Newlove T 1993, σελ. 328-340.)

4. Θεωρία της υποκουλτούρας της βίας: η καταχρηστική συμπεριφορά επισυμβαίνει τακτικά και είναι αποδεκτή, τόσο από τους δράστες, όσο και από τα θύματα, εντός ενός συγκεκριμένου περιβάλλοντος υποκουλτούρας. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι κάποιες κοινωνικές ομάδες έχουν διαφορετικά επίπεδα βίας, καθώς κινούνται σε συνθήκες και χώρους διαβίωσης, στους οποίους οι υπάρχουσες νόρμες και αξίες ενθαρρύνουν τη βίαιη συμπεριφορά. Η θεωρία αυτή ενδυναμώνεται από το γεγονός ότι τα βίαια επεισόδια φαίνεται να συμβαίνουν κυρίως σε περιορισμένες γεωγραφικές περιοχές (Wolfgang M. E. & Ferracuti F., 1995).

5. Φεμινιστικές προσεγγίσεις: Η κοινωνία με πατριαρχικές δομές ενθαρρύνει τη βία από τους άνδρες προς τις γυναίκες. Σε αυτές τις κοινωνίες κατοίκηση επειδή θεωρούνται υποδεέστερες από τους άνδρες. Σε αυτήν την προσέγγιση, κρίνεται ουσιώδες να κατανοηθεί η ιστορική υποτέλεια των γυναικών στους άνδρες. Η φεμινιστική θεωρία τίθεται υπέρ μιας ερμηνείας της κοινωνικής δομής, η οποία έχει σχεδιαστεί ώστε να παραβλέπει, ή να ενθαρρύνει και να διαιωνίζει την επικυριαρχία των ανδρών στις γυναίκες (Smith M., 1991, σελ. 257-273. R. J. Gelles & D. R. Loseke, 1993, σελ. 47-52.)

6. Θεωρία της κοινωνικοποίησης των ρόλων των φύλων: στα πλαίσια της κοινωνικοποίησης των δύο φύλων, οι άνδρες ενθαρρύνονται να είναι περισσότερο επιθετικοί από τις γυναίκες, ενώ η σεξουαλική επιθετικότητα τους αυξάνει την αίσθηση ανδρισμού και αρρενωπότητας. Καθώς δεν ενθαρρύνονται να μιλούν για τα συναισθήματά τους, όταν αντιμετωπίζουν δυσκολίες, είναι δυνατόν να καταφύγουν στη σεξουαλική

δραστηριότητα ή στη βία, προκειμένου να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που προκύπτουν. Όταν οι άνδρες υφίστανται βία, αυτό συμβαίνει γιατί έχουν θηλυπρεπή ρόλο στην κοινωνία (Gilgun J. F., M. Q.Patton, 1991, σελ.93-105).

7. Θεωρία της κοινωνικής μάθησης: είναι μια θεωρία που καταλαμβάνει ιδιαίτερα έκταση στην μελέτη των μοντέλων βίας στις διαπροσωπικές και οικογενειακές σχέσεις είναι η θεωρία της κοινωνικής μάθησης. Σύμφωνα με τους εκπροσώπους της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης κεντρική θέση στην ερμηνεία της βίας καταλαμβάνει η οικογένεια και τα γονικά πρότυπα που επιδρούν και διαμορφώνουν την συμπεριφορά των κοινωνικών υποκειμένων. Η οικογένεια εξετάζεται ως πρωτογενής φορέας κοινωνικοποίησης που αναλαμβάνει να «διδάξει» στα νέα μέλη της, τις κοινωνικές αξίες, τους κοινωνικούς κανόνες και ρόλους, τα πρότυπα συμπεριφοράς, τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων και επίλυσης των διαφορών και των συγκρούσεων.

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης εφαρμόστηκε εκτεταμένα στις προσπάθειες κατανόησης και ερμηνείας των διαφοροποιήσεων που επισημαίνονται στην συμπεριφορά των δυο φύλων. Βασικό άξονα της θεωρίας αποτελεί η υπόθεση ότι τα πρότυπα συμπεριφοράς και οι κοινωνικοί ρόλοι αποτελούν αντικείμενο μάθησης που ξεκινά από την οικογένεια όταν το άτομο βρίσκεται σε πολύ μικρή ηλικία. Τα παιδιά παρατηρούν τη συμπεριφορά των άλλων, ανάμεσα στους οποίους είναι τα άλλα παιδιά, οι ενήλικες, τα συμβολικά μοντέλα, (όπως για παράδειγμα τηλεοπτικοί ήρωες). Τα παιδιά μιμούνται συμπεριφορές ατόμων και από τα δυο φύλα αν και οι συνέπειες αυτής της μίμησης διαφέρουν ανάλογα με το φύλο του παιδιού. (Παπαμιχαήλ, Π.Σ., 2004).

Συμπερασματικά ο δράστης έχει μάθει να φέρεται βίαια, καθώς έχει υπάρξει είτε μάρτυρας σκηνών βίας, είτε θύμα βίαιης συμπεριφοράς, κυρίως στην οικογένεια προέλευσης. Παράλληλα, η (βίαιη) συμπεριφορά του έχει ενισχυθεί μέσω επιβράβευσης από το περιβάλλον του, από το οποίο το άτομο δεν μαθαίνει μόνο να είναι βίαιο, αλλά μαθαίνει να δικαιολογεί ηθικά και κοινωνικά την καταχρηστική του συμπεριφορά. Η θεωρία αυτή ερμηνεύει επαρκώς το γεγονός ότι σε κάποιες οικογένειες είναι δυνατόν να υπάρξουν πολλαπλοί δράστες σωματικής ή/και σεξουαλικής βίας (Gelles R. J. & Cornell C. P 1985,σελ.93-105)

8. Θεωρία των πόρων: η θεωρία των πόρων εξετάζει την οικογένεια ως ένα κοινωνικό σύστημα που η οργάνωση του στηρίζεται στην ισχύ ή την απειλή ισχύος. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία όσο περισσότερους πόρους, ατομικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς κατέχει ένα άτομο, τόσο περισσότερη κοινωνική δύναμη έχει. Οι πιθανότητες να χρησιμοποιήσει αυτή την δύναμη του εξασφαλίζει εκ των προτέρων την υπεροχή, τον έλεγχο και την εξουσία στις κοινωνικές του σχέσεις. Εντούτοις, η έλλειψη ή η διακινδύνευση των υπάρχοντων πόρων μπορεί να οδηγήσει τα υποκείμενα στην άσκηση βίας προκειμένου να ανακτηθεί και να διατηρηθεί η χαμένη « δύναμη».(Παπαμιχαηλ, Π. Σ.,2004).

Η συγκεκριμένη θεωρία υποστηρίζει ότι όλα τα κοινωνικά συστήματα στρέφονται γύρω από τις απειλές ή τη χρήση βίας. Οι δράστες κακοποίησης διαθέτουν περισσότερους πόρους/μέσα (κοινωνικά, οικονομικά, ψυχολογικά), με αποτέλεσμα να υποτιμούν τα θύματα και να είναι σε θέση να επιβάλλουν τη θέλησή τους στα τελευταία. Ακόμα και η έλλειψη πόρων, αρκετές φορές, είναι δυνατόν να

οδηγήσει σε βίαιη συμπεριφορά με σκοπό την επιβολή και τη διατήρηση της εξουσίας (Goode W., Force 1971, σελ. 624-636.)

9. Θεωρία της κοινωνικής συναλλαγής. Η συγκεκριμένη θεωρία επικεντρώνεται σε ένα σύστημα επιβραβεύσεων και αρνητικών κυρώσεων στις διαπροσωπικές σχέσεις: τα άτομα θα εμπλακούν σε συμπεριφορές που είναι πιθανόν να τους αποφέρουν επιβράβευση, ενώ θα αποφύγουν συμπεριφορές που ενδεχομένως να επιφέρουν κυρώσεις. Οι δράστες κακοποίησης έχουν την εξουσία και τη δυνατότητα να εκμεταλλεύονται τα θύματα, ενώ τα τελευταία ελλείπουν της απαραίτητης ικανότητας να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κακοποίηση και διαθέτουν ανεπαρκή μέσα να προσφέρουν εναλλακτικούς τρόπους επιβράβευσης στο δράστη (Mignon S. I., Larson C. J. & Holmes W. M., Allyn & Bacon, 2002. ; Yick A. G, 2001, σελ. 545-562).

10. Θεωρία των οικογενειακών συστημάτων: Η αιτία της κακοποίησης εντοπίζεται στην ανισορροπία των δυναμικών και των σχέσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας. Επισημαίνεται ότι τα αίτια της ενδο-οικογενειακής βίας έχουν πολλαπλές ρίζες, όπως οι ρυθμιστικές δομές, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των μελών της οικογένειας, οι ματαιώσεις που τυχόν δέχονται τα τελευταία, ή ακόμα και οι συγκρούσεις που προκύπτουν στους κόλπους της οικογένειας. Συνήθως, στην οικογένεια υπάρχει περισσότερη καταχρηστική συμπεριφορά από ότι αναφέρεται ή καταγγέλλεται. Τις περισσότερες δε φορές, η βία στην

οικογένεια είτε γίνεται αντικείμενο άρνησης, είτε παραβλέπεται (Gelles R. J. & Cornell C. P, 1985σελ. 31-62)

11. Θεωρία των συναισθηματικών δεσμών: Η συγκεκριμένη θεωρία ενσωματώνει τόσο τις ψυχολογικές, όσο και τις κοινωνιολογικές παραμέτρους στην ερμηνεία της ενδο-οικογενειακής βίας. Η κακοποίηση οφείλεται σε ανεπαρκείς και ακατάλληλες σχέσεις με τους γονείς, γεγονός που παρεμποδίζει την ανάπτυξη ενός δεσμού αγάπης μεταξύ της γονεϊκής φιγούρας και του παιδιού. Τα προβλήματα συναισθηματικών δεσμών που προκύπτουν κατά την παιδική ηλικία, δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για δυσκολίες στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις κατά την ενήλικη ζωή (Bowlby J., 1979)

12. Θεωρία της ανακολουθίας της κοινωνικής τάξης: η καταχρηστική συμπεριφορά οφείλεται στην έλλειψη πόρων και στη συνεπαγόμενη ασυμφωνία και άγχος που βιώνει το άτομο από την ασύμμετρη κατανομή των πόρων αυτών. Κατά συνέπεια, η ανακολουθία της κοινωνικής τάξης απειλεί τα πατριαρχικά μοντέλα εξουσίας και τα συστήματα αξιών (Mignon S. I., Larson C. J. & Holmes W. M., Allyn & Bacon, 2002. Yick A. G, 2001, σελ. 545-562).

Εντούτοις, καμιά από τις παραπάνω θεωρίες δεν είναι επαρκής per se να ερμηνεύσει την ενδο-οικογενειακή βία, καθώς θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ένα πολύ - παραγοντικό μοντέλο για την προσέγγιση ενός φαινομένου που διατρέχει την κοινωνία, τόσο σε μικρό-, όσο και σε

μακρό-επίπεδο· ειδικά, ελλοχεύει ο κίνδυνος να διαιωνιστούν, αναλόγως της θεωρίας που κάθε φορά χρησιμοποιείται, στερεοτυπικές συμπεριφορές και στάσεις που δυσχεραίνουν την αποτελεσματική αντιμετώπιση της βίας στους κόλπους της οικογένειας. Ένα φαινόμενο με προεκτάσεις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, ακόμα και οικονομικές, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με γνώμονα κατά το δυνατόν όλες τις ενδογενείς και εξωγενείς μεταβλητές που το χαρακτηρίζουν και το απαρτίζουν.

Κατά συνέπεια, η ερμηνεία της ενδο-οικογενειακής βίας θα πρέπει να βασιστεί στη διερεύνηση τόσο της προσωπικότητας του δράστη και του θύματος, ώστε να αντιμετωπιστεί (και να προληφθεί) η καταχρηστική ή η θυματοποιημένη συμπεριφορά σε ατομικό επίπεδο, όσο και των εξωγενών παραμέτρων που συνεπικουρούν στην εμφάνισή της: των ιδιαίτερων δομικών χαρακτηριστικών που διέπουν το θεσμό του γάμου, των ρόλων που αναλαμβάνουν τα δύο φύλα εντός και εκτός του τελευταίου, των πολιτισμικών δομών που χαρακτηρίζουν στο διηνεκές την κοινωνία, της μάθησης συμπεριφορών και ρόλων σύμφωνα με το φύλο από την οικογένεια καταγωγής, των σχέσεων εξουσίας που αναπτύσσονται και λειτουργούν ρυθμιστικά σε οποιοδήποτε δι-ατομικό ή δι-ομαδικό επίπεδο αλληλεπίδρασης, κλπ. (Mignon S. I., Larson C. J. & Holmes W. M., Allyn & Bacon, 2002. Yick A. G, 2001, σελ. 545-562).

2.1.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΘΥΤΗ-ΘΥΜΑΤΟΣ

Ä Χαρακτηριστικά της κακοποιημένης γυναίκας

Η πληθώρα των ερευνών σχετικά με την ενδο-οικογενειακή βία, δεικνύουν **συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της κακοποιημένης γυναίκας**, τα οποία δυνητικά αυξάνουν τον κίνδυνο επαναλαμβανόμενης και συστηματικής κακοποίησής της (Benjamin L. & Waltz G. R Washington DC, National Institute of Education, 1983, σελ. 226-309, Albany, State University of New York Press, 1986). Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι οι γυναίκες που υφίστανται καταχρηστική συμπεριφορά, χαρακτηρίζονται από ελλιπή αυτο-εκτίμηση, η οποία απορρέει από την αποδοχή και ενσωμάτωση των αποδομένων σε αυτές (από το περιβάλλον) χαρακτηριστικών της ανεπάρκειας και της ανικανότητας. Εξάλλου, εμφανίζονται να μην έχουν επαρκώς ανεπτυγμένη την ικανότητα να ασκήσουν έλεγχο στη ζωή τους και να πάρουν δραστικά μέτρα για να τη βελτιώσουν. Επιπρόσθετα, έχουν υποστεί οι ίδιες κακοποίηση ή έχουν υπάρξει μάρτυρες κακοποίησης της μητέρας τους κατά την παιδική τους ηλικία, γεγονός που τις οδηγεί στην αποδοχή του ρόλου του θύματος. Μεταξύ των άλλων, έχουν ανεπτυγμένο το αίσθημα της ντροπής, με αποτέλεσμα να αποκρύπτουν τόσο τα σωματικά, όσο και τα ψυχολογικά τους τραύματα και να αποκλείονται κοινωνικά ή/και να αποσύρονται συναισθηματικά.

Παράλληλα, δεν έχουν στη διάθεσή τους τα κατάλληλα εκπαιδευτικά, οικονομικά, ή ακόμα και ψυχολογικά εφόδια που θα τις επέτρεπαν να ξεφύγουν από την καταχρηστική κατάσταση, στην οποία βρίσκονται. Επίσης, είναι πλήρως εξαρτημένες από το σύζυγο/σύντροφο και (κατά συνέπεια) παρουσιάζονται πρόθυμες να υποστούν οποιαδήποτε

σοβαρή προσβολή ή βλάβη, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις υπάρχουσες ανάγκες τους. Υπό αυτές τις συνθήκες, παρουσιάζουν έλλειψη επαρκούς επικοινωνιακής ικανότητας, ώστε να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, ή να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους. Εξάλλου, λειτουργούν μέσα στη σχέση με βάση την εξιδανικευμένη εικόνα τους για το πώς θα έπρεπε να είναι η τελευταία και, κατά κάποιο τρόπο, πιστεύουν ότι θα μπορούσαν να «αλλάξουν» το σύζυγο/σύντροφό τους.

Τέλος, έχουν εσωτερικεύσει στερεοτυπικούς ρόλους των φύλων, με συνέπεια να αισθάνονται ένοχες αν προσπαθήσουν να αμφισβητήσουν και να αποκολληθούν από την άκαμπτη πατριαρχική δομή. Σε αυτήν την προοπτική, οι γυναίκες εκπαιδεύονται από νωρίς – εξαιτίας των υπάρχουσών κοινωνικών αντιλήψεων και πρακτικών – να είναι καλές σύζυγοι και καλές μητέρες, καθώς η σημαντικότητα και η βαρύτητα του γάμου τονίζεται και διαιωνίζεται (διαφορετικά για το κάθε φύλο) μέσω της πολιτισμικής κληρονομιάς της κάθε κοινωνίας. Βάσει αυτού του προτύπου, οι γυναίκες οφείλουν να «υπηρετούν» τους άνδρες, να καλύπτουν τις ανάγκες τους και να επιμελούνται τον οίκο τους, ενώ οι άνδρες έχουν ως καθήκον να είναι «εργατικοί» και να προσκομίζουν στην οικογένεια τα απαραίτητα προς το ζην (Foucault Αθήνα, 1992). Έτσι, αν δεν ανταποκριθούν με πλήρη αποτελεσματικότητα στα κοινωνικά στερεοτυπικά πρότυπα, οι ίδιες νιώθουν ενοχές και σε ένα μεγάλο ποσοστό υπεύθυνες για τις βίαιες αντιδράσεις του άνδρα-συζύγου/συντρόφου τους (Dobash R.E, & Dobash R, London, Sage 1988, σ.10), από τον οποίο δεν προσδοκούν πλέον την επιβράβευση, αλλά την τιμωρία, εφόσον δεν εκτέλεσαν ορθά το καθήκον τους (Tifft L. L., Westview Press, 1993).

Οι συμπεριφορές αυτές δεν προσδιορίζουν μόνο την επιθυμία ή τις προσδοκίες των δύο φύλων για τη σημασία που αποδίδεται στο γάμο ως

κοινωνική συνθήκη, αλλά κυρίως την άρρητη απαίτηση και για τα δύο φύλα να συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις καθεστηκείς αρχές που τον διέπουν. Αποτέλεσμα αυτού, είναι η ταυτότητα των ατόμων να συνδέεται άμεσα και άρρηκτα με τον κοινωνικά προκαθορισμένο προσανατολισμό των δύο φύλων (Dobash R.E, & Dobash R, London, Sage 1988, σ.10). Σημαντική, επίσης, κρίνεται η αδυναμία τους να διαχωρίσουν τη σεξουαλική πράξη από τον έρωτα και την αγάπη, με αποτέλεσμα να θεωρούν ότι τα παραπάνω συναισθήματα εκφράζονται και εκδηλώνονται μόνο μέσω έντονων σεξουαλικών σχέσεων. Ενώ συμπεριφορές του συντρόφου που απεικονίζουν εξευτελισμό, εκφοβισμό, απειλές και απομόνωση, θα έπρεπε να θεωρηθούν ως ψυχολογική κακοποίηση, ότι συμπεριφορές που υποθετικά ταιριάζουν στις κοινωνικές ιδέες του «ρομαντικού έρωτα», δεν θα θεωρηθούν από τις γυναίκες ως καταχρηστική συμπεριφορά (Follingstad D. R. & DeHart D. D., *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 9, 2000, σελ. 891-920).

Η κακοποίηση προκαλεί στις γυναίκες-θύματα ενδο-οικογενειακής βίας, φόβο, θυμό και απογοήτευση. Τα ερευνητικά δεδομένα αποκαλύπτουν ότι αμέσως μετά την καταχρηστική συμπεριφορά, τα θύματα βιώνουν έντονα το αίσθημα της ανικανότητας, ενώ το άγχος και το καταθλιπτικό συναίσθημα συνήθως σχηματίζονται ως θυμικές αντιδράσεις αργότερα (Shepherd J. *British Journal of Social Work*, 20, 1990, σελ. 309-332). Στις κακοποιημένες γυναίκες το αίσθημα ανικανότητας καταγράφεται ως «επίκτητη αδυναμία» (Walker L. E., *The Battered Woman*, New York, Harper & Row, 1979) , ενώ ο Gerow, (1989) ορίζει την τελευταία ως «μια συνθήκη, στην οποία το υποκείμενο δεν επιχειρεί να ξεφύγει από μια οδυνηρή ή επιβλαβή κατάσταση, αφού έχει μάθει από μια παρόμοια κατάσταση στο παρελθόν ότι η διαφυγή είναι αδύνατη». Η επίκτητη αδυναμία εντοπίζεται σε τρεις κυρίως

συνιστώσες: α) στα αισθήματα απογοήτευσης, κατάθλιψης και αδυναμίας, β) στην άμβλυνση της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων της καθημερινότητας και γ) στη σταδιακή μείωση επαρκούς αντίδρασης, η οποία οδηγεί σε παθητικότητα της γυναίκας (Angela Browne O. W. Barnett, C. L. Miller-Perrin & R. D. Sage Pub., 1997, σελ. 211-231).

Οι κακοποιημένες γυναίκες κάνουν οτιδήποτε προκειμένου να αποτρέψουν την κλιμάκωση της βίας, φτάνοντας μάλιστα στα άκρα για να χειραγωγήσουν και να ελέγξουν όσο το δυνατόν περισσότερους παράγοντες το περιβάλλοντος, καθώς και ανθρώπους. Μπορεί ακόμα και να «καλύπτουν» τον βασανιστή τους, να επινοούν προφάσεις για την κακή του συμπεριφορά και, γενικά, να απομονώνονται από άλλα άτομα που ίσως τις βοηθούσαν. Η ολοένα αυξανόμενη απομόνωση είναι κοινή σε όλες τις κακοποιημένες γυναίκες. Συνήθως, η κακοποιημένη γυναίκα συνειδητοποιεί ότι δεν μπορεί να συζητήσει λογικά μαζί του, ότι η αντίσταση το μόνο που θα επιτύχει είναι να χειροτερέψει την κατάσταση. Έχει την αίσθηση ότι αποστασιοποιείται από την επίθεση και τον τρομερό πόνο, παρ' ότι αργότερα ίσως θυμηθεί τα πάντα με κάθε λεπτομέρεια και μάλιστα με μεγάλη ακρίβεια. Εκείνο που πιθανότατα θα νιώσει εντονότερα εκείνη τη στιγμή είναι ότι έχει παγιδευτεί συναισθηματικά. Επίσης, πολλές κακοποιημένες γυναίκες δεν ζητούν βοήθεια, περιμένουν πολλές ημέρες προτού ζητήσουν έστω ιατρική βοήθεια.

Κατά την τρίτη φάση και τελική του κύκλου της βίας, όπου πρόκειται για μια περίοδο ηρεμίας, η κακοποιημένη γυναίκα ίσως επιχειρήσει να διατηρήσει την ατμόσφαιρα της γαλήνης. Πείθει επίσης τον εαυτό της ότι ο σύντροφος της δεν θα την κακοποιήσει ξανά, ότι μπορεί να αλλάξει συμπεριφορά. Ο «καλός» αυτός άνθρωπος, που είναι τώρα ευαίσθητος κι ευγενικός και στοργικός μαζί της, είναι ο

«αληθινός», ο άντρας που παντρεύτηκε, ο άντρας που αγαπάει. Πολλές κακοποιημένες γυναίκες πιστεύουν ότι οι ίδιες αποτελούν το μοναδικό στήριγμα του βασανιστή τους, ότι υπεύθυνες κατά κάποιο τρόπο για τη συναισθηματική του σταθερότητα και την πνευματική του υγεία, ότι είναι ο μοναδικός σύνδεσμος του συζύγου τους με το έξω κόσμο. Κάθε γυναίκα που βιώνει μια τέτοια σχέση νιώθει την απομόνωση και την απελπισία του βασανιστή της, κι αισθάνεται υπόλογη για την ευεξία του (L Walker 1989).

Η «τυπική» κακοποιημένη γυναίκα υποτιμάει τον εαυτό της, έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση και βασίζει το συναίσθημα της αυτοαξίας στην ικανότητα να είναι καλή σύζυγος και νοικοκυρά, ανεξάρτητα από το αν έχει επιτυχημένη καριέρα εκτός σπιτιού. Παρόλο που είναι συνήθως πιο φιλελεύθερη από τον σύντροφο της στις αντιλήψεις της για το ρόλους των δυο φύλων, συμπεριφέρεται με τους στερεοτυπικούς τρόπους προκειμένου να ευχαριστήσει τον βασανιστή της, ο οποίος κατά κανόνα υιοθετεί με τρόπο ακραίο και άκαμπτο τις παραδοσιακές αξίες σχετικά με το σπίτι και την οικογένεια. Η γυναίκα πιστεύει ότι είναι υπεύθυνη για την βίαια συμπεριφορά του, και κατά συνέπεια υποφέρει από έντονες τύψεις και ενοχές. Παγιδευμένη ανάμεσα στην ενοχή και τη βία, ζει τη ζωή της εκδηλώνοντας έντονη άρνηση για τους φόβους και την οργή της. Η άρνηση αυτή της δίνει τη δυνατότητα να συνεχίσει να λειτουργεί σε καθημερινό επίπεδο. Επίσης, η κακοποιημένη γυναίκα εκδηλώνει παθητικότητα. Στην πραγματικότητα, όμως, είναι πολύ δυνατή. Συχνά μάλιστα, ελέγχει σε μεγάλο βαθμό το έμψυχο και άψυχο περιβάλλον της, αρκετά τουλάχιστον ώστε ν' αποφύγει τις περισσότερες φορές να αποκαλύψει στους άλλους το τρομερό μυστικό της απρόβλεπτης βίαιης συμπεριφοράς του συντρόφου της, αλλά και για το λόγο ότι η αυταρχική και ζηλότυπη φύση του την εμποδίζει να επιδιώξει την φιλία των άλλων.

Πιστεύει ότι αν βρει την «συνταγή», η «κακή» πλευρά του βασανιστή της θα εξαφανιστεί και θα δώσει τη θέση της στον υπέροχο, καλό και ευαίσθητο άντρα που θυμάται από το παρελθόν.

Οι κακοποιημένες γυναίκες υιοθετούν συχνά ασυνήθιστη συμπεριφορά, που τις οδηγεί στη διάγνωση ότι είναι παράφρονες, «τρελές». Στην πραγματικότητα, πολλές από τις φαινομενικά αλλόκοτες πράξεις τους αποκτούν σκοπό και λογική, όταν εξεταστούν σε συνδυασμό με τη βία και τον τρόπο που έχουν βιώσει. (L. Walker, 1989)

Ά Τα χαρακτηριστικά του κακοποιημένου παιδιού

Τα παιδιά που κακοποιούνται παρουσιάζουν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις. Κλαίνε πολύ εύκολα, είναι πολύ απαιτητικά και εμφανίζουν υπερκινητικότητα. Ο όρος «παγωμένο βλέμμα» περιγράφει τη χαρακτηριστική έκφραση που έχουν. Στη σχέση τους με τρίτους είναι πολύ επιφυλακτικά στη σωματική επαφή και γενικά καχύποπτα. Φαίνεται επίσης ότι έχουν μια ετοιμότητα να αντιδρούν σε σημάδια κινδύνου ή έντασης από το περιβάλλον.

Η μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς αυτών των παιδιών έδειξε ότι παιδιά που κακοποιούνται είναι λιγότερο κοινωνικά σε σχέση με άλλα, η συναλλαγή τους με τους άλλους δεν έχει φαντασία, ενώ παράλληλα οι αντιδράσεις τους δεν είναι σταθερές. Τα μικρά παιδιά που κακοποιούνται και δεν μπορούν να αναπτυχθούν είναι απαραίτητο να εισάγονται στο νοσοκομείο. Μετά την εισαγωγή τους, παρατηρούνται τα εξής : τα παιδιά αυτά φαίνονται πολύ συμπαθητικά, αλλά είναι ανίκανα να αντέξουν και την παραμικρή ματαίωση και ξεσπούν σε κλάματα ή εκρήξεις οργής. Η αργή φυσική

ανάπτυξή τους επηρεάζεται θετικά όταν απομακρυνθούν από το σπίτι, αλλά οι διαταραχές στο λόγο ή τα προβλήματα στη συμπεριφορά τους δεν αποκαθίστανται εύκολα. Αυτά τα πολύ γενικά χαρακτηριστικά δείχνουν ότι υπάρχει σοβαρή διαταραχή της προσωπικότητας, που είναι πολύ πιθανό να συνεχίσει να υπάρχει κι όταν αυτά τα παιδιά ενηλικιωθούν.

Είναι προφανές ότι το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει το παιδί που κακοποιείται χαρακτηρίζεται από απόρριψη και επιθετικότητα, γεγονός που δεν επιτρέπει τη δημιουργία του διευκολυντικού εκείνου περιβάλλοντος που, κατά τον Winnicott, συντελεί στην ωρίμανση του παιδιού.

Τα κακοποιημένα παιδιά έχουν αρνητική εικόνα για τον εαυτό τους, με πιθανή πρόγνωση να συνεχιστεί αυτός ο φαύλος κύκλος σε όλη τους τη ζωή, με πιθανή εκδήλωση του φαινομένου στα δικά τους παιδιά και ούτω καθ' εξής. Τα παιδιά αυτά έχουν λιγότερους φίλους και αρκετά αναπτύσσουν διαταραχές της συμπεριφοράς.

(www.hamomilaki.blogspot.com 5/12/2006)

Ποιο συγκεκριμένα τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν τα εξής χαρακτηριστικά ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης που βρίσκονται :

- ◆ Κατά την βρεφική και πρώτη παιδική ηλικία, ως αποτέλεσμα του ψυχικού τραύματος της κακοποίησης και της διαταραγμένης δυαδικής σχέσης γονέα-παιδιού, το παιδί εκδηλώνει έντονο κλάμα ή εκρήξεις οργής που δεν κατευνάζονται εύκολα. Δυσκολεύεται εξαιρετικά να αντέξει τη ματαιώση και την καθυστέρηση στην ικανοποίηση των αναγκών του, ενώ δίνει την εικόνα απαιτητικού και ανυπόμονου παιδιού.
- ◆ Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, το κακοποιημένο παιδί εκδηλώνει συναισθηματικές δυσκολίες, αντιδράσεις και συμπεριφορές όπως:
 - **Φοβισμένη και επιφυλακτική στάση** απέναντι στους άλλους

και απέναντι στο σωματικό άγγιγμα, κυρίως όταν βλέπει απότομες κινήσεις (π.χ. σήκωμα χεριού).

- **Μια χαρακτηριστική έκφραση που έχει περιγραφθεί ως "παγωμένο βλέμμα"**, ιδιαίτερα μετά το βίαιο επεισόδιο.

- **Έντονη ψυχοκινητική ανησυχία ή/και υπερκινητικότητα.**

- **Χαμηλή αυτοεκτίμηση, θλίψη, στεναχώρια ή απάθεια, απόσυρση** (καταθλιπτικά συμπτώματα).

- **Χαμηλή επίδοση στο σχολείο** ως αποτέλεσμα του ψυχικού πόνου ή μαθησιακών δυσκολιών.

- **Διαταραχές συμπεριφοράς.** Ο έντονος θυμός και η επιθετικότητα που βιώνει το κακοποιημένο παιδί μπορεί να εκδηλώνονται ως: α) αντιδραστική ή επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε συνομηλίκους ή μεγαλύτερους, β) καταστροφική συμπεριφορά στα παιχνίδια ή άλλα αντικείμενα ή γ) αυτοεπιθετική συμπεριφορά που μπορεί να κλιμακωθεί σε αυτοακρωτηριασμούς (χαράζει καρπούς, μπράτσο) και απόπειρες αυτοκτονίας. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις -κυρίως στην εφηβεία- ο θυμός εκτονώνεται μέσω αντικοινωνικής συμπεριφοράς ("διαταραχή διαγωγής") που παραβιάζει τα όρια των ενηλίκων, τους ηθικούς κανόνες ή το νόμο.

- **Στοιχεία ψευδοωριμότητας.** Το παιδί δείχνει σοβαρό, λιγότερο αυθόρμητο και πιο προβληματισμένο από τους συνομηλίκους του. Μπορεί ακόμα να καταβάλλει υπερβολική προσπάθεια να γίνει αγαπητό, εκδηλώνοντας υποδειγματική ή πειθήνια συμπεριφορά, άριστη σχολική επίδοση ή τελειομανία. Η ψευδής αυτή εικόνα ωριμότητας συνδέεται με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση του κακοποιημένου παιδιού, το φόβο απόρριψης ή επανάληψης της κακοποίησης, αλλά και τις αυξημένες ευθύνες του για τη φροντίδα του γονέα ("γονεοποιημένο" παιδί).

Σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης έχουν παρατηρηθεί και "ψυχωσικές" αντιδράσεις, όπου χάνεται ή περιορίζεται προσωρινά η επαφή του παιδιού με την πραγματικότητα και τους άλλους γύρω του (www.iatronet.gr).

Ά Χαρακτηριστικά των ανδρών που χρησιμοποιούν βία

Αναφορικά με τα **χαρακτηριστικά των ανδρών που χρησιμοποιούν βία** εναντίον των συντρόφων τους, υποστηρίζεται ότι οι τελευταίοι αναπτύσσουν υπερβολικά εξαρτητικές σχέσεις με τους σημαντικούς Άλλους. Η υπέρμετρη εξαρτητικότητα στις στενές σχέσεις, συμβάλλει στη δυναμική της εμφάνισης της ενδο-οικογενειακής βίας (Murphy C., Meyer S. L. & O'Leary K. *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 1994, σελ. 729-73). Οι άνδρες που ασκούν βία στη σχέση, είναι συχνά αμφιθυμικοί και αγχώδεις απέναντι στην οικειότητα με τη σύντροφο: ταυτόχρονα επιθυμούν και φοβούνται τη συναισθηματική αλληλεγγύη, βιώνουν έντονες ματαιώσεις και άγχος σχετικά με την αυτονομία της τελευταίας. Η πιεστική συμπεριφορά εκ μέρους του συζύγου είναι δυνατόν να εξαλείψει την αίσθηση αυτονομίας της συντρόφου του, περιορίζοντας τα κοινωνικά υποστηρικτικά δίκτυά της και τις εναλλακτικές της σχέσεις (φίλοι, συνεργάτες, συγγενείς, κλπ), περιστέλλοντας τις δραστηριότητές της εντός του σπιτιού και ελέγχοντας την πρόσβασή της στα οικονομικά, στη μόρφωση και την εργασία (Murphy C., Meyer S. L. & O'Leary K. *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 1994, σελ. 729-735). Εξάλλου, οι άνδρες που χρησιμοποιούν βία μέσα στην οικογένεια φαίνεται να επικεντρώνονται στη σύντροφο για την κάλυψη οποιασδήποτε συναισθηματικής τους ανάγκης (Dutton D, Allyn & Bacon, 1988). Παράλληλα, έχει υποστηριχθεί ότι η ζήλεια και η χαμηλή αυτο- εκτίμηση των ανδρών, πυροδοτούν τη βία συμπεριφορά

τους (Barnett O. W., Martinez T. E. & Bluestein B. W. *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 1995, σελ. 473-486). Η χρήση βίας εναντίον της αδυναμότερης (υπό το πρίσμα της φυσιολογίας) γυναίκας, τούς παρέχει ικανοποίηση εν είδει αντικατάστασης και αναπλήρωσης για το οποιοδήποτε αίσθημα αδυναμίας άσκησης ελέγχου που βιώνουν σε άλλους τομείς της ζωής τους. Εντούτοις, η χαμηλή αυτο-εκτίμηση επιδεινώνεται από την καταχρηστική συμπεριφορά που επιδεικνύουν (Pagelow D.M. New York Praeger Pub., 1984). Παράλληλα, οι Barnett & Hamberger (1992) σε έρευνά τους αναφέρουν ότι οι άνδρες που επιδεικνύουν καταχρηστική συμπεριφορά, παρουσιάζουν διαφορές από τους μη βίαιους άνδρες αναφορικά με την οικειότητα, την παρορμητικότητα, την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και την προσαρμογή.

Άλλες έρευνες που βασίζονται στη φεμινιστική και κοινωνικό-πολιτισμική προσέγγιση, έχουν συχνά υποδείξει ότι υπάρχει ισχυρή σχέση μεταξύ των στάσεων απέναντι στην αποδοχή της ενδο-οικογενειακής βίας και της ίδιας της βίαιης πράξης (Saunders D *American Journal of Orthopsychiatry*, 62, 1992, σελ. 264-275). Επιπρόσθετα, έχει υποστηριχτεί ότι η επιδοκιμασία της βίας και το στρες μέσα στο γάμο, καθώς και η ανισότητα των ρόλων των δύο φύλων, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο αναφορικά με την παρουσία σοβαρής ενδο-οικογενειακής βίας (Stith S. M. & Farley S. C. *Journal of Family Violence*, 8, 1993, σελ. 183-201). οι ίδιοι οι άνδρες που παρουσιάζουν καταχρηστική συμπεριφορά απέναντι στις συζύγους τους, πιστεύουν ότι είναι αποδεκτό να έχουν τέτοια συμπεριφορά μέσα στο γάμο, επομένως μεταβλητές, όπως η καταγωγή, η κοινωνική τάξη, η εξουσία στη σχέση, η οικογενειακή κατάσταση ή η χρήση αλκοόλ, παίζουν λιγότερο σημαντικό ρόλο από ό,τι οι ίδιες οι στάσεις (Russel R. & Hulson B 1992, σελ. 457-

473). Η εμφάνιση της ενδο-οικογενειακής βίας φαίνεται να συνδέεται και με υψηλότερα επίπεδα επιθετικότητας (Kane T.A., Staiger P. K. & Ricciardelli L. *A Journal of Interpersonal Violence*, 15, 1, 2000, σελ. 16-29) · η εξοικείωση με την επιθετικότητα είναι δυνατόν να ενθαρρύνει την αποδοχή της βίας εναντίον των συντρόφων, καθώς σε αρκετές πρακτικές της κοινωνίας, η βία είναι σχεδόν θεσμοθετημένη (για παράδειγμα, το να δέρνει κανείς τα παιδιά του ως μέσο τιμωρίας)(Fereti I., Stavrianaki M *International Journal of Child and Family Welfare*, 1997, 3: 206- 216).

Εξάλλου, αρκετοί άνδρες χρησιμοποιούν τη βία κατά της συζύγου/συντρόφου τους ως μέσο αντισταθμιστικό για τα αισθήματα αποστέρησης, θυμού, ή ακόμα και για τις ψυχοπιεστικές καταστάσεις που βιώνουν στο χώρο εργασίας τους. Με αυτόν τον τρόπο, επανακτούν την αυτο-εκτίμησή τους και την αίσθηση σημαντικότητας και αυταξίας που προσβάλλονται στο επαγγελματικό τους περιβάλλον, χρησιμοποιώντας ουσιαστικά τη βία ως μηχανισμό άμυνας εναντίον των καταστροφικών συνεπειών του τελευταίου στους ίδιους (Tiffit L. L., Westview Press, 1993).

Επιπρόσθετα, έχει υποστηριχτεί ότι οι άνδρες που εργάζονται σε διαρθρωτικά βίαια περιβάλλοντα εργασίας, είναι πιθανόν αμφιθυμικοί σχετικά με την αποδοχή ή την απόρριψη της ιεραρχίας και του ελέγχου. Οι ίδιοι υφίστανται τον έλεγχο και την εξουσία του περιβάλλοντος και παράλληλα – εντασόμενοι σε ένα τέτοιο πλαίσιο και προσαρμοζόμενοι σε αυτό - το αναπαράγουν στην οικογένειά τους. Το παράδοξο είναι ότι η διαρθρωτική βία σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα θεωρείται αποδεκτή και μερικές φορές επιβραβεύεται, ενώ η βία στην οικογένεια θεωρείται όλο και περισσότερα αποδοκιμαστέα και επιλήψιμη συμπεριφορά, οπότε και τιμωρητέα (Tiffit L. L., Westview Press, 1993). Είναι, προφανώς, αυτή ακριβώς η παραδοξολογία που δημιουργεί την αμφιθυμία στον άνδρα και

διαιώνίζει κατά κάποιον τρόπο τη βίαιη συμπεριφορά που παρατηρείται σε συγκεκριμένες κοινωνικές δομές και στους κόλπους της οικογένειας.

2.1.5 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΥΨΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Η βιβλιογραφική επισκόπηση των ερευνών που διεξήχθησαν αναφορικά με την ενδο-οικογενειακή βία, καταδεικνύει συγκεκριμένους δείκτες-παράγοντες που φαίνεται να ενοχοποιούνται σε κάποιο βαθμό για την εμφάνιση ή την κλιμάκωση της καταχρηστικής συμπεριφοράς:

1. Η γεωγραφική απομόνωση της οικογένειας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κακοποίηση, καθώς το θύμα δεν έχει στη διάθεσή του υποστηρικτικά δίκτυα, με συνέπεια ο δράστης να μπορεί εύκολα να έχει υπό τον έλεγχό του την κατάσταση. (Jasinski J. L. & Williams L. M,1998)
2. Η υπερβολική συναισθηματική εξάρτηση από το σύζυγο/σύντροφο οδηγεί το θύμα σε κοινωνική απομόνωση, καθώς προσδοκά ότι όλες της οι ανάγκες θα ικανοποιηθούν από τον πρώτο και κατά συνέπεια δεν έχει τη δυνατότητα να στραφεί σε σημαντικούς Άλλους όταν θα υποστεί κακοποίηση.(James R. K. & Gilliland B.E., Wadsworth, 2001)
3. Η οικονομική δυσπραγία της γυναίκας την καθιστά εξαρτημένη από το σύζυγο/σύντροφο, με αποτέλεσμα να θεωρείται αρκετές φορές από τον τελευταίο ως «ιδιοκτησία» του.(Pegelow M.D 1984)

4. Τα χρόνια ιατρικά προβλήματα, είτε για τη γυναίκα, είτε για τα παιδιά, είναι παράγοντας ευπάθειας, υπό την έννοια ότι συνεπάγονται υπερμέγεθες οικονομικό και συναισθηματικό βάρος για την οικογένεια. (Gelles R. J. & Cornell C. P, 1985)

5. Η έλλειψη ικανοτήτων διαπαιδαγώγησης και φροντίδας των παιδιών και η σύγκρουση των γονεϊκών ρόλων είναι δυνατό να οδηγήσουν σε δυσάρεστες καταστάσεις, οι οποίες ξεκινούν ως ελάχιστος σημασίας πειθαρχικά προβλήματα και κλιμακώνονται σε βία μέσα στην οικογένεια. (Jasinski J. L. & Williams L. M, 1998)

6. Η εγκυμοσύνη είναι δυνατόν να σηματοδοτήσει οξείες κρίσεις που μπορεί να καταλήξουν σε καταχρηστική συμπεριφορά, είτε πρόκειται για την κυοφορία ενός ανεπιθύμητου παιδιού, είτε για το επερχόμενο άγχος για τη φροντίδα του και την κάλυψη των αναγκών του, είτε για την πυροδότηση ζήλειας στο σύντροφο, εξαιτίας της μεγάλης προσοχής που δίνει η γυναίκα στο παιδί. (Parker B., McFarlane J., Soeken K., Torres T. & Campbell D., 1993, σελ. 173-177)

7. Μια σειρά προβλημάτων φαίνεται να ενοχοποιείται για την εμφάνιση καταχρηστικής συμπεριφοράς: η ηλικία και ο αριθμός των παιδιών, η παρουσία προγόνων, κάποιος θάνατος, η απιστία, η αλλαγή επαγγελματικής καριέρας, ή ακόμα και η εγκατάλειψη, συσχετίζονται με τη δυσλειτουργία στην οικογένεια, η οποία, με τη σειρά της, οδηγεί στη βία. (Gelles R. J., California, Sage Pub., 1997)

8. Η κατάχρηση εξαρτησιογόνων ουσιών θεωρείται αιτιολογικός παράγοντας αναφορικά με την πρόκληση οικονομικών και συναισθηματικών προβλημάτων στην οικογένεια. Σε κάποιες οικογένειες που υπάρχει εξάρτηση από ουσίες, η βία αποτελεί συχνά απαντώμενη συμπεριφορά, ενώ η ίδια η εξάρτηση χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για την κακοποίηση, η οποία απαγορεύεται από τις κοινωνικές νόρμες και αξίες. (Gelles R. J., California, Sage Pub., 1997)

9. Η μορφωτική ή/και η επαγγελματική ανισότητα μεταξύ των συζύγων/συντρόφων, παρουσιάζεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση βίας. Στην περίπτωση που η γυναίκα υπερέχει του άνδρα στα παραπάνω, είναι δυνατόν να αναδυθούν αισθήματα ανεπάρκειας και ανικανότητας στον άνδρα, ο οποίος προσλαμβάνει τη διαφορά ως ένδειξη αδυναμίας να είναι ο ίδιος επικεφαλής της οικογένειας. Η έρευνα των Hornung, McCulloch & Sugimoto, καταδεικνύει ότι η ανισότητα στην εκπαίδευση και στην επαγγελματική ενασχόληση, πυροδοτεί την καταχρηστική συμπεριφορά στο ζεύγος, η οποία εμφανίζεται κυρίως με τη μορφή της ψυχολογικής βίας και λιγότερο (εντούτοις, σε ένα σημαντικό ποσοστό) με τη μορφή της σωματικής βίας και της απειλής κατά της ζωής. (Hornung C. A., McCulloch B. C. & Sugimoto T., 1981, σελ. 675-691)

10. Η ηλικία φαίνεται να είναι ένας από τους πλέον σταθερούς παράγοντες κινδύνου αναφορικά με την εμφάνιση καταχρηστικής συμπεριφοράς. Περίπου το 20% των ανδρών ηλικίας 18-25 ετών και το 17% των ανδρών ηλικίας 26 - 35 ετών, έχει τουλάχιστον μία φορά ασκήσει οποιασδήποτε μορφής βία κατά της συζύγου/συντρόφου του τον

τελευταίο χρόνο. Επιπρόσθετα, ο γάμος ή η συμβίωση σε νεαρή ηλικία και κυρίως μετά από σύντομη περίοδο γνωριμίας, θεωρείται δείκτης πιθανής μελλοντικής κακοποίησης.(Gelles R. J. & Cornell C. P, 1985)

11. Η επανειλημμένη σύναψη στενών σχέσεων, στις οποίες έχει σημειωθεί οποιαδήποτε μορφή βίας, σε οποιοδήποτε βαθμό, φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση βίαιης συμπεριφοράς με θύμα τη γυναίκα.(Gelles R. J. & Cornell C. P,1985)

12. Η ελλιπής γνώση της γυναίκας για το παρελθόν του συζύγου/συντρόφου της αναφορικά με τις ερωτικές του σχέσεις ή/και τις σχέσεις του με τους γονείς του, παρουσιάζεται ως παράγοντας που αυξάνει την πιθανότητα βίας σε μια στενή σχέση. (Jasinski J. L. & Williams L. M,1998)

13. Η σύγκρουση μεταξύ των μελών της οικογένειας αναφορικά με τις καθημερινές δραστηριότητες, φαίνεται να ενοχοποιείται σε ένα βαθμό σχετικά με την εμφάνιση βίας μεταξύ των συζύγων/συντρόφων. (Jasinski J. L. & Williams L. M,1998)

14. Η σύγκρουση των ρόλων μέσα στην οικογένεια, συνήθως οδηγεί σε καταχρηστική συμπεριφορά, καθώς οι υποχρεώσεις των μελών δεν ορίζονται σύμφωνα με την ικανότητα ή το ενδιαφέρον που ενέχουν για τα τελευταία, αλλά με βάση το φύλο και την ηλικία τους. (Pagelow M. D. 1985)

Θεωρούμε σκόπιμο να επισημάνουμε ότι η αναφορά των παραπάνω παραγόντων **δεν είναι γενικεύσιμη**, υπό την έννοια ότι δεν σηματοδοτεί την εμφάνισή τους σε *κάθε* περιστατικό ενδο-οικογενειακής βίας. Περισσότερο θα μπορούσαν να θεωρηθούν *ενδεικτικοί* της αλληλεπίδρασης μεταξύ των επεισοδίων βίας και των παραμέτρων που παρεμβάλλονται στα τελευταία, καθώς συναντώνται συχνά στις οικογένειες (πυρηνικές), στις οποίες εμφανίζεται καταχρηστική, συμπεριφορά.

2.1.6 ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας της ενδο-οικογενειακής βίας, οι πολυπληθείς και ετερόκλητες ερμηνείες που προτείνονται σχετικά με την τελευταία, το γεγονός ότι δεν είχε αναγνωριστεί η σοβαρότητα του φαινομένου, παρά μέχρι σχετικά πρόσφατα και πλήθος άλλων παραγόντων, συνέβαλαν στη δημιουργία και διαίωνιση στερεοτύπων, με αποτέλεσμα να επικρατεί σύγχυση σχετικά με τη φύση και τα χαρακτηριστικά της κακοποίησης (εντός και εκτός οικογένειας). Η ιδιομορφία του υπό εξέταση ζητήματος, καθώς και η συναισθηματική και ιδεολογική φόρτιση που το συνοδεύουν, καθιστούν αρκετά δύσκολη την περιγραφή του σε ρεαλιστική βάση. Στο κείμενο που ακολουθεί, θα προσπαθήσουμε να ανασκευάσουμε τις μυθολογίες, με βάση τα επιστημονικά ευρήματα μελετών σχετικά με την καταχρηστική συμπεριφορά (Straus M. A., Gelles R. J. & Steinmetz S Garden City, Anchor/Doubleday, 1980)

- ***Δεν κακοποιούν μόνο οι άνδρες, αλλά και οι γυναίκες.***

Αν και σε έρευνες που διεξάγονται αναφορικά με την κακοποίηση, παρουσιάζεται ένα ποσοστό γυναικών που ασκούν βία κατά του συζύγου/συντρόφου τους, εντούτοις παραγνωρίζεται το γεγονός ότι τις περισσότερες φορές οι γυναίκες εμφανίζουν βίαιη συμπεριφορά σε κατάσταση άμυνας και σε καμιά περίπτωση η χρήση βίας δεν έχει την έκταση, τη δυναμική και τις επιπτώσεις που ενέχει η βίαιη συμπεριφορά ενός άνδρα σε αυτό συνηγορεί η πλεονεκτικότερη σωματική διάπλαση του άνδρα, όσο και η κοινωνικοποίησή του, η οποία τού επιτρέπει να είναι επιθετικός, καθώς η επιθετικότητα στους άνδρες αποτελεί διαπίστευμα του ανδρισμού τους (L. Walker 1989).

- ***Όλοι οι δράστες της κακοποίησης έχουν κοινά χαρακτηριστικά.***

Η συγκεκριμένη κρίση μπορεί να θεωρηθεί υπεραπλουστευμένη διαπίστωση, καθώς η προτεινόμενη τυπολογία των δραστών στις σχετικές έρευνες βασίζεται τόσο στα ξεχωριστά χαρακτηριστικά προσωπικότητας των τελευταίων, όσο και στο οικογενειακό τους ιστορικό, το ποινικό μητρώο, κλπ. (L. Walker 1989).

- ***Η κατάχρηση αλκοόλ ή/και ναρκωτικών ουσιών ευθύνεται για την εμφάνιση καταχρηστικής συμπεριφοράς.***

Η κατάχρηση ουσιών αποτελεί βασικό δείκτη επιθετικής συμπεριφοράς του άνδρα έναντι της συζύγου/συντρόφου του. Ωστόσο, δεν έχει αποδειχτεί ότι *per se* ενοχοποιείται για τη βίαιη συμπεριφορά: στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για τις ανεπιθύμητες βιαιοπραγίες, αλλά επί της ουσίας δεν αποτελεί αιτία της άσκησής τους (L. Walker 1989).

• Όσοι προβαίνουν σε κακοποίηση, δεν είναι σε θέση να ελέγξουν το θυμό τους.

Στην πραγματικότητα, αναφέρονται ελάχιστες περιπτώσεις, όπου ο δράστης δεν είχε τον απόλυτο έλεγχο των πράξεών του (για παράδειγμα, κρίσεις επιληψίας). Συνήθως, η καταχρηστική συμπεριφορά είναι εκούσια και ως τέτοια μπορεί να αποφευχθεί, αν το άτομο το θελήσει. Εξάλλου, δεν θα πρέπει να συγχέεται ο παρορμητισμός που συχνά διακρίνει το δράστη, με την αδυναμία ελέγχου των ενεργειών του (L. Walker 1989).

• Οι κακοποιημένες γυναίκες μεγαλοποιούν τα συμβάντα καταχρηστικής συμπεριφοράς.

Οι συνέπειες της βίας, όπου αρκετές φορές παρατηρούνται δυσλειτουργία της γυναίκας σε επαγγελματικό, κοινωνικό και διαπροσωπικό επίπεδο και συνοδές ψυχικές διαταραχές δεν υποδεικνύουν σε καμιά περίπτωση διάθεση υπερβολής εκ μέρους της γυναίκας (L. Walker 1989).

- ***Οι κακοποιημένες γυναίκες προκαλούν την καταχρηστική συμπεριφορά.***

Η βίαιη συμπεριφορά λαμβάνει χώρα, ανεξάρτητα από τις πράξεις ή τα λεγόμενα της γυναίκας. Ακόμα και αν δεχτεί κανείς ότι κάποια συγκεκριμένη συμπεριφορά της γυναίκας, πυροδότησε τη βίαιη αντίδραση του συζύγου/συντρόφου της, η τελευταία με κανέναν τρόπο δεν δικαιολογείται και αυτο-νομιμοποιείται ως συμπεριφορά (L. Walker 1989).

- ***Η καταχρηστική συμπεριφορά συχνά παύει να επισυμβαίνει από μόνη της.***

Αρκετοί άνδρες είναι δυνατόν να μειώσουν το επίπεδο της βίαιης συμπεριφοράς με το πέρασμα του χρόνου, ωστόσο ελάχιστοι από αυτούς παύουν να κακοποιούν εντελώς. Ακόμα και αν εκλείψει η σωματική κακοποίηση, η ψυχολογική και η λεκτική κακοποίηση συνεχίζουν να υπάρχουν, ώστε να διατηρηθεί ο έλεγχος και η κυριαρχία του άνδρα στη γυναίκα (L. Walker 1989).

- ***Η ψυχοθεραπεία αποτελεί αποτελεσματικότερη «θεραπεία» από ό,τι η φυλακή.***

Η ψυχοθεραπεία τις περισσότερες φορές επιλέγεται από το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης ως εναλλακτική μέθοδος έκτισης ποινής. Εντούτοις, τα ερευνητικά δεδομένα δεν συνηγορούν υπέρ της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων θεραπείας των δραστών

θεωρείται πολύ δύσκολο να επιτευχθεί η αναχαίτιση της βίας και ακόμη δυσκολότερη η ολοσχερής διακοπή της ψυχολογικής κακοποίησης μέσω των προγραμμάτων αυτών (L. Walker 1989).

• Οι γυναίκες που παραμένουν σε μια σχέση κακοποίησης, είναι είτε παράφρονες, είτε μαζοχίστριες.

Κατ'αρχήν θα πρέπει να επισημανθεί ότι ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών που κακοποιούνται, εγκαταλείπουν τους συζύγους/συντρόφους τους στα δύο πρώτα χρόνια της εμφάνισης της καταχρηστικής συμπεριφοράς. Οι λόγοι, εντούτοις, για τους οποίους κάποιες γυναίκες δεν διαφεύγουν της σχέσης κακοποίησης, είναι σημαντικοί: η πλήρης οικονομική εξάρτηση από το σύζυγο/σύντροφο, ο ισχυρός φόβος αντιποίνων αν τον εγκαταλείψουν, η εμφάνιση ψυχικών διαταραχών, η πολιτισμική αποδοχή της βίας, κλπ. αποτελούν βασικά εμπόδια που κρατούν μια γυναίκα σε μια σχέση καταχρηστικής συμπεριφοράς (L. Walker 1989).

• Η κακοποίηση αποτελεί ιδιωτική, οικογενειακή υπόθεση.

Η στέρηση των βασικών δικαιωμάτων της γυναίκας, η κατάχρηση της εξουσίας, η διαίωσιση της βίας από γενιά σε γενιά σε καμιά περίπτωση δεν καθιστούν την κακοποίηση ιδιωτική υπόθεση. Αντίθετα, αφορά όλο το κοινωνικό σύνολο(L. Walker 1989).

• Η καταχρηστική συμπεριφορά εμφανίζεται μόνο σε δυσλειτουργικές οικογένειες.

Πρόκειται για θεμελιώδες σφάλμα κοινωνικής απόδοσης. Η δυσλειτουργία στην οικογένεια, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό που είναι δυνατόν να εμφανίζεται παράλληλα με τη βία συμπεριφορά, εντούτοις δεν μπορεί να θεωρηθεί καθαυτός αιτιολογικός παράγοντας (L. Walker 1989).

• *Οι κακοποιημένες γυναίκες μπορούν να σταματήσουν τη βία του συζύγου/συντρόφου τους, αν αλλάξουν τη συμπεριφορά τους.*

Η κακοποίηση δεν παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα λανθασμένης συμπεριφοράς της γυναίκας. Στην πραγματικότητα, η τελευταία είναι η δικαιολογία-άλλοθι που χρησιμοποιούν αφενός οι άνδρες για να νομιμοποιήσουν τη βία εναντίον των συζύγων/συντρόφων τους και αφετέρου οι γυναίκες που έχουν έντονο το αίσθημα της ενοχής για όσα υφίστανται (L. Walker 1989).

• *Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ερμηνεία αναφορικά με το φαινόμενο της κακοποίησης.*

Οι ερμηνείες που δίνονται για την καταχρηστική συμπεριφορά, βασίζονται στις ανάλογες θεωρητικές προσεγγίσεις. Δεν είναι δυνατό να υποστηριχτεί κάποια ερμηνεία έναντι κάποιας άλλης, καθώς πρόκειται για ένα ζήτημα περίπλοκο, με πολιτισμικές, κοινωνικές και ιστορικές συνιστώσες, στις οποίες εμπλέκεται το άτομο με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Η μόνη ασφαλής οδός εξέτασης της κακοποίησης εντός και εκτός της οικογένειας, είναι η πραγμάτευση της δυναμικής αλληλεπίδρασης των παραγόντων που συντελούν στην εμφάνισή της (L. Walker 1989).

- ***Η ενδο-οικογενειακή βία εμφανίζεται μόνο σε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα.***

Η πραγματικότητα είναι ότι η κακοποίηση στις οικονομικά και κοινωνικά δυσμενέστερες οικογένειες γίνεται ευκολότερα γνωστή στις διοικητικές αρχές και στις υπηρεσίες πρόνοιας, από ό,τι τα περιστατικά που επισυμβαίνουν σε οικογένειες μεσαίας και ανώτερης κοινωνικής τάξης. Ωστόσο, οι μελέτες και οι επίσημες στατιστικές σχετικά με τη βία στην οικογένεια, δεικνύουν ότι η τελευταία λαμβάνει χώρα σε οποιοδήποτε κοινωνικό στρώμα (L. Walker 1989).

- ***Η καταχρηστική συμπεριφορά επισυμβαίνει σε ψυχικά ασθενή άτομα.***

Τα δεδομένα των ερευνών καταδεικνύουν ότι λιγότερο από το 10% των περιστατικών ενδο-οικογενειακής βίας συνδέεται με κάποια ψυχική νόσο του δράστη ή του θύματος (Χουντουμάδη Α. & Παρεράκη Λ. 1989, Παπαστάμου Σ. 1993).

- ***Τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, θα εξελιχθούν σε ενήλικες με καταχρηστική συμπεριφορά.***

Οι έρευνες δεικνύουν ότι οι ενήλικες που παρουσιάζουν βίαιη συμπεριφορά, έχουν περισσότερες πιθανότητες από τον υπόλοιπο πληθυσμό να έχουν κακοποιηθεί κατά την παιδική τους ηλικία. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να εγκαθιδρυθεί αιτιοκρατική σχέση μεταξύ κακοποίησης σε παιδική ηλικία και ενήλικη ζωή πρόκειται για πιθανολογία μάλλον, παρά για de facto ντετερμινισμό (L. Walker 1989).

- *Η κακοποίηση δεν οφείλεται στη φτώχεια και την ανεργία.*

οι άνδρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Απλώς, αυτοί που ανήκουν σε ανώτερα στρώματα, έχουν τρόπο να καλύπτονται. (www.news.pathfinder.gr,2005)

- *Οι δράστες φανερώνουν την βιαιότητα τους μετά το γάμο.*

Λίγες γυναίκες αναφέρουν την ύπαρξη βίας στις προγαμιαίες σχέσεις. Ο περισσότερος κόσμος πιστεύει πως οι άντρες φανερώνουν τη βιαιότητα τους, επειδή αισθάνονται πιο σίγουροι και πιο ασφαλείς για την αποκλειστική αγάπη των γυναικών τους.(L.Walker, 1989)

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η : ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

2.2.1 ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η κακομεταχείριση των παιδιών δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Υπάρχει από τότε που υπάρχουν οι άνθρωποι, και δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της εποχής μας. Το παιδί πολύ συχνά θεωρούνταν – και εξακολουθεί να – θεωρείται – κτήμα των γονιών του, οι οποίοι μπορούσαν να το υποβάλλουν σε αυστηρές και απάνθρωπες τιμωρίες, να το αναγκάζουν να δουλεύει εξαντλητικά, να το εκμεταλλεύονται, ακόμη και να το θανατώνουν. Παρά το γεγονός ότι οι κοινωνίες, με την πρόοδο του πολιτισμού, έχουν αλλάξει, η κακοποίηση των παιδιών συνεχίζεται. Ακόμα και σήμερα, η καθημερινή ζωή μας δίνει άπειρα παραδείγματα γονέων οι οποίοι εφαρμόζουν τη σωματική βία και τον καταναγκασμό ως μέσα συμμόρφωσης των παιδιών τους (Γιάννης Τσιαντής και Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987, σελ: 381).

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κανένας ορισμός που να καλύπτει και να ανταποκρίνεται πλήρως στην έννοια της κακοποίησης. Εντούτοις, έχουν προταθεί πολλοί ορισμοί σχετικά με την κακοποίηση στο χώρο της νομικής και της επιστημονικής βιβλιογραφίας. (Kempe and Kempe, 1972; Azar, 1989 and 1997, Giardino and Giardino 2002) Οι πλείστοι από αυτούς περιγράφουν περιστατικά κακοποίησης, και ιδιαίτερα ξυλοδαρμούς, σεξουαλική κακοποίηση και παραμέληση παιδιών (Department of Health, 1995). Η αντίληψη και αντιμετώπιση της παιδικής κακοποίησης ως κοινωνικού φαινομένου ξεκίνησε το 1962, όταν ο Henry Kempe (παιδίατρος στις Ηνωμένες Πολιτείες), χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο 'Battered Child Syndrome' - 'Το σύνδρομο του κακοποιημένου παιδιού'. Ο Kempe προέβη σε μία περιγραφή των παιδιών που κακοποιούνται μέσα στην οικογένεια, των τραυμάτων που υφίστανται, καθώς και των γονιών που κακοποιούν τα παιδιά τους. Οι αρχικές αντιδράσεις στις δημοσιεύσεις του Kempe ήταν η δυσπιστία και η άρνηση, καθότι οι γιατροί προτιμούσαν να πιστέψουν τις αντιφατικές απαντήσεις που έδιναν οι ίδιοι οι γονείς για τα τραύματα των παιδιών τους. Σταδιακά όμως στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και σε άλλες χώρες, οι γιατροί άρχισαν να παραδέχονται ότι αυτοί που φροντίζουν τα παιδιά, είναι πιθανόν να τα τραυματίζουν. Έτσι άρχισαν να σκέφτονται την κακοποίηση ως μία πιθανή διάγνωση στην περίπτωση κακώσεων στα βρέφη και την παραμέληση και στέρηση της μητρικής φροντίδας ως αιτία στασιμότητας της σωματικής ανάπτυξης ενός παιδιού (Kempe and Kempe, 1972). Ο όρος παιδική κακοποίηση αναφέρεται σε ποικίλες μορφές κακοποίησης και παραμέλησης.

Ο παιδίατρος R. Helfer ορίζει ως κακοποίηση «κάθε συναλλαγή ή έλλειψη συναλλαγής ανάμεσα σε ένα παιδί και ένα άτομο που το φροντίζει, που καταλήγει σε μη τυχαία βλάβη στη σωματική κατάσταση

ή / και αναπτυξιακή διαδικασία του παιδιού» (Γιάννης Τσιαντής και Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987, σελ: 349).

Το φαινόμενο της και παραμέλησης του παιδιού μέσα στην οικογένεια είναι γνωστό διαμέσου των αιώνων και εκδηλώνεται με διάφορες μορφές (Γιάννης Τσιαντής, 1993, σελ: 41), οι οποίες είναι : α) η σωματική κακοποίηση, β) η συναισθηματική κακοποίηση, γ) η σεξουαλική κακοποίηση, δ) η ψυχολογική κακοποίηση, ε) η παραμέληση, ζ) το σύνδρομο Munchausen δι' αντιπροσώπου, στ) η μη τυχαία δηλητηρίαση, η) το σύνδρομο του αμέτοχου θεατή.

Πιο κάτω θα αναφέρουμε τους ορισμούς των μορφών παιδικής κακοποίησης από την οικογένεια αλλά θα αναπτύξουμε περισσότερο μόνο κάποιες από αυτές οι οποίες είναι και οι πιο συχνές μορφές που εμφανίζονται και οι οποίες έχουν μελετηθεί περισσότερο.

A. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η σωματική κακοποίηση αποτελεί μια από τις πιο εμφανείς μορφές κακοποίησης. Ένα από τα κύρια πρώτα βήματα στην ανίχνευση ενός πολυσύνθετου φαινομένου όπως η σωματική κακοποίηση του παιδιού, είναι η ανάπτυξη ενός σαφούς ορισμού, που θα αποτελεί τη βάση για την αναγνώριση και μελέτη κάθε περιστατικού. Οι περισσότεροι ορισμοί της σωματικής κακοποίησης των παιδιών χαρακτηρίζεται από ασάφεια, η οποία αποπροσανατολίζει τους ερευνητές, δεν λειτουργεί θετικά προς την κατεύθυνση της ευαισθητοποίησης, ενώ παράλληλα ενισχύει την άρνηση του προβλήματος, και συσκοτίζει την εκτίμηση της συχνότητας εμφάνισης του (Caetano, et al, 2003).

Με τον όρο σωματική κακοποίηση νοείται οποιαδήποτε και καθ' οποιονδήποτε τρόπο διατάραξη ανατομικής δραστηριότητας των ιστών του σώματος του παιδιού και οποιαδήποτε κατάσταση είναι αποτέλεσμα (μη τυχαία) δυσμενούς επίδρασης εξωγενούς παράγοντα, ή αποτέλεσμα στέρησης ενός παράγοντα απαραίτητου για τη ζωή (Αδαμίδης, 1995, σελ:393).

Αλλού η σωματική κακοποίηση ορίζεται ως «ηθελημένη, μη τυχαία, χρήση σωματικής βίας ή ηθελημένες, μη τυχαίες, πράξεις παράλειψης από γονείς ή άλλα πρόσωπα που συναλλάσσονται με ένα παιδί και έχουν σκοπό να προκαλέσουν πόνο, τραύματα ή και να καταστρέψουν – θανατώσουν το παιδί». Αυτός ο ορισμός είναι σε ικανοποιητικό βαθμό λειτουργικός, γιατί είναι συχνά δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς την τυχαία από τη μη τυχαία συμπεριφορά (Τσιαντής και Μανωλόπουλος, 1987, σελ: 349)

Σύμφωνά με την Ε. Φερέτη, (1998),«η σωματική κακοποίηση περιλαμβάνει κάθε είδους τραυματισμούς ή κακώσεις, διαφορετικής σοβαρότητας και συχνά διαφορετικών ηλικιών, που δεν οφείλονται σε ατυχήματα. Η κάκωση μπορεί να είναι μια ή πολλές, παρατηρούνται δε συχνότερα στο κεφάλι και στα άκρα του παιδιού, δηλαδή στα ακάλυπτα μέρη του σώματος. Οι επαγγελματίες υγείας οφείλουν, ακόμα και με την παραμικρή υποψία, να εξετάζουν με προσοχή όλο το σώμα του παιδιού».

Ο κηδεμόνας μπορεί να μην έχει συναίσθηση της δύναμης με την οποία χτυπά το παιδί. Στη σωματική κακοποίηση συντελούν η ανωριμότητα των γονέων, η απουσία δεξιοτήτων γονεϊκής φροντίδας, οι κακές εμπειρίες της παιδικής ηλικίας των γονιών, η κοινωνική απομόνωση, η χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών κ.λπ. (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ:15-16).

Τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται παρακάτω αποτελούν απλές ενδείξεις ενώ η πληρέστερη αξιολόγηση γονέων και οικογένειας οδηγούν σε μια πιο ολοκληρωμένη άποψη και συμβάλουν στην αναγνώριση του προβλήματος.

Ä Χαρακτηριστικά σημεία σωματικής κακοποίησης του παιδιού είναι:

- ◇ Ανεξήγητες ή επαναλαμβανόμενες κακώσεις, εγκαύματα, μώλωπες, πρηξίματα, σημάδια σε πρόσωπο, κεφάλι, πλάτη, στήθος, γεννητική περιοχή, οπίσθια, μηρούς. Κακώσεις σε διαφορετικά στάδια ίασης δείχνουν ότι δεν έγιναν όλες την ίδια στιγμή.

- ◇ Κακώσεις, όπως σημάδια ανθρώπινης δαγκωνιάς, εγκαύματα από τσιγάρα, σπασμένα κόκαλα, τρυπημένο δέρμα ή μαλλιά που λείπουν.

- ◇ Κακώσεις που δεν αιτιολογούνται επαρκώς, δεν αντιμετωπίζονται ιατρικά και καλύπτονται σκόπιμα από ανάλογα ρούχα.

- ◇ Φόβος του παιδιού απέναντι στην παροχή ιατρικής βοήθειας ή στην επικοινωνία του σχολικού υπεύθυνου με τους γονείς του.

◇ Τάσεις φυγής, αυτοκαταστροφικές ή ετεροκαταστροφικές τάσεις και μειωμένη κοινωνικότητα. Αποφυγή της σωματικής επαφής με άλλους.

◇ Παράπονα ότι πονούν ή δυσκολεύονται να κινηθούν.

◇ Μακροπρόθεσμα, τα σωματικά κακοποιημένα παιδιά εμφανίζουν φτωχότερη σωματική και νοητική ανάπτυξη, δυσκολότερη και πιο επιθετική συμπεριφορά, χειρότερες σχέσεις με συνομήλικους και περισσότερες συλλήψεις για εφηβικό έγκλημα, σε σχέση με τους μη κακοποιημένους συνομήλικους. Σχετικές έρευνες εκτιμούν ότι τα κακοποιημένα παιδιά έχουν πιθανότητα 30% να κακοποιήσουν τα δικά τους παιδιά. Η ψυχοθεραπευτική παρέμβαση σε νέους με υψηλό κίνδυνο να κακοποιήσουν τα παιδιά τους έχει βρεθεί ότι αποτρέπει τη μετάδοση της βίας από γενιά σε γενιά. (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005).

Άλλα διαγνωστικά χαρακτηριστικά:

- Καθυστέρηση στην αναζήτηση βοήθειας.
- Ιστορικό με ασάφειες, που δεν ταιριάζουν με την κλινική εικόνα ούτε με την εξελικτική φάση του παιδιού (π.χ. ένα βρέφος 2-3 μηνών δεν πέφτει μόνο του από το κρεβάτι).
- Βλάβες, συχνά πολλαπλές και πολύμορφες (π.χ. κάταγμα και εκχυμώσεις).

- Βλάβες, συχνά διαφορετικής ηλικίας (επανελημμένα επεισόδια βίας).
- Βλάβες χαρακτηριστικές κακοποίησης (π.χ. ρήξη χαλινού άνω χείλους, έγκαυμα σε πέλμα βρέφους).
- Ο τρόπος που οι γονείς μιλούν στο ή για το παιδί τους δείχνει απόρριψη : «δύσκολο», «χαζό», «γκρινιάρικο», «αρρωστιάρικο» ή δεν αναφέρονται ονομαστικά σε αυτό το παιδί, σε αντίθεση με τα άλλα τους παιδιά.
- Οι βλάβες υποχωρούν μόλις εισαχθεί το παιδί στο νοσοκομείο.
- Απότομη και σταθερή αύξηση βάρους δυστροφικών παιδιών μετά την εισαγωγή τους στο νοσοκομείο.
- Το παιδί αναφέρει κάκωση από τους γονείς του ή δίνει αταίριαστη εξήγηση για κάποια κάκωση.
- Το παιδί δεν αντιδρά στον αποχωρισμό από τους γονείς, φαίνεται να προτιμά το νοσοκομείο από το σπίτι, ακολουθεί εύκολα τους επαγγελματίες. (Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, 1998)

B. ΣΥΝΔΡΟΜΟ MUNCHAUSEN ΔΙ' ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ

Το σύνδρομο Munchausen διαγνώστηκε για πρώτη φορά το 1977 και χαρακτηρίζεται από την περίπτωση ενός παιδιού που παρουσιάζει μια ασθένεια, η οποία είναι τεχνητά κατασκευασμένη από τον ίδιο το γονέα του παιδιού, κυρίως από τη μητέρα. Το παιδί υπόκειται σε κακοποίηση με την έκθεσή του στη θεραπεία που του συστήνεται. Η σωματική κακοποίηση συσχετίζεται θετικά με αυξημένη χρήση ιατρικής φροντίδας

(Arnow, Hart, Scott, Dea and O'Connell, 1999) και αυξημένο κόστος ιατρικής φροντίδας (Walker, Unutzer, Rutter, Gelfang and Saunders 1999). Το γεγονός ότι το παιδί είναι αναγκασμένο να επισκέπτεται αρκετά συχνά το γιατρό, λόγω των τραυματισμών που οφείλονται στη σωματική κακοποίηση που υφίσταται, είναι ιδιαίτερα ενδεικτικό της τραυματικής και οδυνηρής εμπειρίας που βιώνει στις περιπτώσεις αυτές (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών & Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Το σύνδρομο περιγράφει περιπτώσεις γονέων – στην πλειοψηφία μητέρων – που **κατασκευάζουν ψευδώς ένα ιατρικό πρόβλημα στο παιδί τους προκαλώντας ιατρικά συμπτώματα όπως καρδιοαναπνευστική ανακοπή, άπνοια, διάρροια, σπασμούς, εμετούς ή / και προκαλούν αλλοίωση των εργαστηριακών ευρημάτων** (π. χ. αίματος, ούρων). Με τις ενέργειες τους αυτές, απομιμούνται ή προκαλούν μια γνωστή διαταραχή ή δημιουργούν ένα σοβαρό διαγνωστικό πρόβλημα για τους γιατρούς (Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, 1998).

Μπορεί να ξεχωρίσει ένα πρόσωπο που υποφέρει από το σύνδρομο αυτό, από ένα υπερβολικά ευσυνείδητο γονιό / φροντιστή που ζητά βοήθεια εξετάζοντας προσεκτικά τις αντιδράσεις. Ο δεύτερος θα εκδηλώσει ανακούφιση όταν του δοθούν καθησυχαστικές διαβεβαιώσεις και δε θα επιδιώξει εξετάσεις ή επικίνδυνη θεραπεία αν τα αποτελέσματα των ιατροδικαστικών εξετάσεων είναι τέτοια που να καθησυχάζουν τις ανησυχίες. Το πρόσωπο που υποφέρει από το σύνδρομο Munchausen, δεν θα ικανοποιηθεί με εξετάσεις που δείχνουν ότι το υποτιθέμενο

πρόβλημα δεν υφίσταται και θα επιμένει σε περαιτέρω εξετάσεις / θεραπεία(www.hamomilaki.gr, 2007).

Πρέπει να δίνεται μεγάλη προσοχή, όσον αφορά τη διάγνωση του συνδρόμου Munchausen. Να λαμβάνεται υπόψη ο κίνδυνος για το θύμα, όπου μπορεί να αυξηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό κατά το χρόνο :

(α) Που το πρόσωπο το οποίο υποφέρει από το σύνδρομο αυτό, πληροφορείται ότι το θύμα δεν έχει την ασθένεια που ανέφερε ή

(β) Που πληροφορείται ο πάσχων από το σύνδρομο ότι αυτός / αυτή υποφέρει από το σύνδρομο και / ή υπερβάλλει επινοώντας ή φανταζόμενος τα συμπτώματα (www.hamomilaki.gr, 2007).

Τα άτομα που χειρίζονται τέτοιες περιπτώσεις πρέπει να βρίσκονται σε επιφυλακή από ενδεχόμενη ενέργεια του προσώπου που υποφέρει από το σύνδρομο Munchausen να βλάψει το παιδί για να «αποδείξει» ότι είναι άρρωστο (www.hamomilaki.gr, 2007).

Γ. ΜΗ ΤΥΧΑΙΑ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΗ

Η μη τυχαία δηλητηρίαση (χημική κακοποίηση) αναφέρεται στη βιβλιογραφία ως μια άλλη μορφή σωματικής κακοποίησης κατά την οποία οι γονείς χορηγούν στα παιδιά τους διάφορα σκευάσματα (φαρμακευτικά ή μη, όπως αλάτι, γλυκόζη κ. ά), με αποτέλεσμα αυτά να αρρωστούν. Έτσι, για σκοπούς περιποίησης του παιδιού, κερδίζουν τον οίκτο των ατόμων του κοινωνικού τους περιβάλλοντος ή απομακρύνονται προσωρινά από τα δικά τους προβλήματα (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών &

Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Σύμφωνα με την Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, (1998), «η μη τυχαία δηλητηρίαση ή ‘χημική κακοποίηση’ περιγράφει την ηθελημένη χορήγηση τοξικής ουσίας σε ένα παιδί, συνήθως μικρής ηλικίας, με στόχο την πρόκληση βλάβης ή / και θανάτου. Ορισμένες μορφές της έχουν επαλληλία με το σύνδρομο Munchausen δι’ αντιπροσώπου».

Επίσης το παιδί μπορεί να τραυματιστεί τυχαία σε σύγκρουση μεταξύ των γονιών του (σύνδρομο του αμέτοχου θεατή – μάρτυρες βίας στην οικογένεια) (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών & Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Πέρα από τις επιπτώσεις στη φυσική κατάσταση του παιδιού, η σωματική κακοποίηση έχει σοβαρές επιπτώσεις και στη ψυχολογική και συναισθηματική ανάπτυξή του. Έρευνες δείχνουν ότι η ύπαρξη σωματικής κακοποίησης παρουσιάζει υψηλή συσχέτιση με την εμφάνιση της διαταραχής του μετατραυματικού στρες (Cohen, Mannarino, Zhitova, and Carone, 2003). Επιπλέον, η σωματική κακοποίηση μπορεί να οδηγήσει σε ανασφαλή προσκόλληση του παιδιού στο γονέα του ή σε δυσπροσάρμοστες μορφές προσκόλλησης (Macdonald, 2001).

Δ. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Το φαινόμενο της σεξουαλικής παραβίασης των παιδιών ως μια από τις κύριες μορφές ενδοοικογενειακής βίας, ήλθε στο προσκήνιο στη

διάρκεια των τελευταίων είκοσι ετών. Σταδιακά, το άθροισμα «αυστηρά οικογενειακών υποθέσεων» καλυμμένων με το «πέπλο σιωπής» έλαβε τις διστάσεις ενός σοβαρού διαταξικού και διαπολιτισμικού κοινωνικού προβλήματος (Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, 1998).

Ένας ορισμός σχετικός με τη σεξουαλική κακοποίηση είναι αυτός της Sgroi (Calder, Peake, and Rose, 2001), στον οποίο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην ισχυρή σχέση μεταξύ του ατόμου που διαπράττει την πράξη και του παιδιού και επισημαίνει το γεγονός ότι το παιδί δεν έχει καμιά επιλογή σχετικά με το ζήτημα αυτό: «η παιδική σεξουαλική κακοποίηση είναι μια σεξουαλικά επιβαλλόμενη πράξη σε ένα παιδί το οποίο στερείται συναισθηματικής ωρίμανσης και γνωστικής ανάπτυξης. Η ικανότητα δελεασμού ενός παιδιού σε μία σεξουαλική σχέση βασίζεται στην πολύ δυνατή και κυρίαρχη θέση του ενήλικα ή μεγαλύτερου έφηβου που διαπράττει την πράξη, η οποία διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από την ηλικία, την ανεξαρτησία και την κατώτερη θέση του παιδιού. Η εξουσία και η δύναμη καθιστούν ικανό το άτομο που διαπράττει την πράξη να εξαναγκάσει, έμμεσα ή άμεσα, το παιδί να ενδώσει σεξουαλικά». (σ. 5)

Είναι γεγονός λοιπόν ότι, εάν το άτομο που υπέστη οποιαδήποτε μορφή σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία δεν δεχθεί ψυχοθεραπευτική φροντίδα, τότε παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένο κίνδυνο να εμφανίσει προβλήματα ψυχικής υγείας. Συγκεκριμένα, ορισμένες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης φαίνεται ότι σχετίζονται ιδιαίτερα με μακροπρόθεσμες αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες (Briere, 1992).

Πολλοί μελετητές χρησιμοποιούν τον όρο «σεξουαλική κακοποίηση» μόνο για να καθορίσουν μια συγκεκριμένη μορφή σεξουαλικής δραστηριότητας εκ μέρους των ενηλίκων και τον όρο

«σεξουαλική κακομεταχείριση» με γενικότερη έννοια. Ο Αλέξανδρος Ζαφείρης, διακεκριμένος συγγραφέας και μελετητής της σεξουαλικής κακομεταχείρισης παιδιών, κάνει την παρακάτω διαφοροποίηση :

1. **Σεξουαλική κακομεταχείριση** : χρησιμοποιείται ως γενικός όρος που καλύπτει κάθε μορφή σεξουαλικής δραστηριότητας, όπου το άτομο στο οποίο απευθύνεται εξαναγκάζεται στο ρόλο του θύματος (victimization), συμπεριλαμβανομένης της αιμομιξίας, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης των παιδιών και της σεξουαλικής εμπλοκής μεταξύ αδελφών.
2. **Αιμομιξία** : αναφέρεται σε οποιαδήποτε σεξουαλική δραστηριότητα, συμπεριλαμβανομένης της συνουσίας, της θωπείας και επίδειξης γεννητικών οργάνων ανάμεσα στο παιδί και ένα φυσικό γονιό, πατριό, μητριά, συγγενή ή κηδεμόνα. Εδώ συμπεριλαμβάνονται πατέρες, πατριοί, παππούδες γιαγιάδες, αδελφοί και αδελφές. Τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν τους δράστες είναι πολλά. Το σπουδαιότερο χαρακτηριστικό, όμως, είναι ότι το παιδί υποβάλλεται σε μια διεργασία «εξαρτημένης μάθησης» (conditioning) και συχνά η αιμομικτική σχέση συνεχίζεται για πολλά χρόνια.
3. **Σεξουαλική κακοποίηση** : αναφέρεται στην ξαφνική σεξουαλική επίθεση από τον πατέρα, πατριό, συγγενή ή και άλλον ενήλικο, άγνωστο στο παιδί. Συνήθως, αυτό το είδος της σεξουαλικής κακομεταχείρισης αποτελεί μεμονωμένο περιστατικό, κατά κανόνα απότομο και βίαιο και , αντίθετα με την περίπτωση της αιμομιξίας, δεν υπάρχει «εξαρτημένη μάθηση».
4. **Σεξουαλική εκμετάλλευση του παιδιού**: αναφέρεται στην εκπόρνευση του παιδιού, στη χρησιμοποίηση του για την παραγωγή πορνογραφικού υλικού ή και σε άλλες μορφές

εκμετάλλευσης από τους γονείς, συγγενείς ή άλλους ενήλικους που δεν έχουν συγγένεια μαζί του. Το παιδί γίνεται αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης για ένα χρονικό διάστημα και η διαδικασία αυτή ενέχει μια διεργασία «εξαρτημένης μάθησης». Ο δράστης είναι συχνά άτομο με κοινωνικοψυχοπαθητική προσωπικότητα.

5. **Σεξουαλική εμπλοκή μεταξύ αδελφών:** αναφέρεται σε οποιαδήποτε σεξουαλική σχέση ανάμεσα σε αδέρφια, είτε αμφιθαλή είτε ετεροθαλή. Αυτή η μορφή σεξουαλικής κακομεταχείρισης γίνεται κρυφά και είναι αποτέλεσμα της περιέργειας για την ανατομία του ανθρώπινου σώματος ή και της έλλειψης γονεϊκής επίβλεψης. Μερικές φορές, όταν είναι φανερή και παρατεινόμενη, υπάρχει πιθανότητα σοβαρής ψυχοπαθολογίας για το ένα ή και τα δύο αδέρφια.

Οι διαφοροποιήσεις της σεξουαλικής κακομεταχείρισης, όπως προτείνονται από τον Bavolek και τον Ζαφείρη, θεωρούνται ότι έχουν τεράστια σημασία στη διάγνωση και τη θεραπεία αυτών των περιπτώσεων (Γιάννης Τσιάντης – Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987, σελ.: 392).

Η σεξουαλική κακοποίηση λοιπόν μπορεί να είναι σωματική, προφορική ή συναισθηματική και περιλαμβάνει :

- Τα σεξουαλικά χάδια.
- Την έκθεση ή συμμετοχή παιδιών σε σεξουαλικές δραστηριότητες ενηλίκων ή σε πορνογραφικές ταινίες και φωτογραφίες.
- Το βιασμό ή τη προσπάθεια για βιασμό.

Τον εξαναγκασμό, την εξαπάτηση, τη δωροδοκία, την απειλή ή την άσκηση πίεσης σε παιδιά, για τη συμμετοχή σε σεξουαλική δραστηριότητα (Wallace, 2002, σελ: 75).

Σύμφωνα με ένα άλλο αναλυτικό μοντέλο, η σεξουαλική κακοποίηση περιλαμβάνει :

◇ *Σεξουαλική κακοποίηση χωρίς σωματική επαφή :*

- α) αισχρή έκθεση από επιδειξία,
- β) έκθεση παιδιών στην παρακολούθηση πορνογραφικού υλικού,
- γ) σεξουαλικές πράξεις στις οποίες οι συμμετέχοντες γνωρίζουν ότι υπάρχουν θεατές παιδικής ηλικίας.

◇ *Σεξουαλική κακοποίηση με σωματική επαφή :*

- α) σεξουαλικά αγγίγματα – χάρδια,
- β) η καθοδήγηση ενός παιδιού προκειμένου ν' αγγίξει τα σεξουαλικά όργανα ενήλικα,
- γ) κάθε διείσδυση αντικειμένου στον κόλπο ή τον πρωκτό ενός παιδιού που δεν έχει ιατρικό σκοπό.

◇ *Σεξουαλική εκμετάλλευση :*

- α) το να οδηγηθεί ένα παιδί στην πορνεία,
- β) το να χρησιμοποιηθεί ένα παιδί σε ταινίες ή φωτογραφίες με πορνογραφικό περιεχόμενο (The National Exchange Club Foundation, 2000).

Σε έρευνες που έγιναν και δημοσιεύθηκαν, η παιδική σεξουαλική κακοποίηση που συμβαίνει για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα περιλαμβάνει τις ακόλουθες φάσεις :

- *Φάση της προσέγγισης* : Είναι συνήθως διακριτική, χωρίς κάποια μορφή βίας. Στο παιδί συνήθως προσφέρονται δώρα, χρήματα ή και φροντίδα με σκοπό το δελεασμό του.
- *Φάση της μυστικότητας* : Είναι η προέκταση της σωματικής επαφής που έχει αρχίσει στην πρώτη φάση. Το παιδί αισθάνεται ένοχο, ντροπιασμένο, και του υπενθυμίζεται επανειλημμένα η συμμετοχή του στην απόκρυψη του γεγονότος.
- *Φάση του εξαναγκασμού* : Χαρακτηρίζεται από αύξηση της πίεσης στο παιδί να κρατήσει τη σεξουαλική κακοποίηση μυστική. Στη φάση αυτή οι απειλές βίας είναι έντονες.
- *Φάση της αποκάλυψης* : Είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο είτε το παιδί αποκαλύπτει σε κάποιον τη σεξουαλική κακοποίηση είτε αυτή αποκαλύπτετε από κάποιο άλλο πρόσωπο. Πολλά χρόνια μπορούν να παρέλθουν ανάμεσα στην τρίτη και στην τέταρτη φάση.
- *Φάση της επιβεβαίωσης* : Κατά την διάρκεια της φάσης αυτής, πιστοποιείται η πράξη της σεξουαλικής κακοποίησης. Είναι σημαντικό να πιστέψουμε την «εξομολόγηση του παιδιού» και ν' αποδώσουμε τις ευθύνες στον υπεύθυνο. Αυτονόητο θεωρείται το γεγονός ότι το παιδί θα πρέπει να προστατεύεται από περαιτέρω κακοποίηση (Chicago Child Abuse Center, 2001).

Η χρήση σωματική δύναμης, λοιπόν, σπάνια χρειάζεται για να οδηγηθεί ένα παιδί σε σεξουαλική δραστηριότητα, επειδή τα παιδιά είναι εξαρτημένα και ευκολόπιστα. Έχουν την ανάγκη να ευχαριστήσουν τους άλλους και να κερδίσουν την αγάπη και την αποδοχή. Τα παιδιά έχουν

διδασκεί να μην ρωτάνε και να πιστεύουν ότι οι ενήλικες έχουν πάντα δίκιο. Οι υπαίτιοι της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης το γνωρίζουν αυτό και το εκμεταλλεύονται. Ταυτόχρονα μι τέτοια διαδικασία οδηγεί το παιδί σε ένοχες, ιδιαίτερα όταν η κακοποίηση συμβαίνει μέσα στην ίδια την οικογένεια, με την παραβίαση του αιμομικτικού φραγμού (Δρ. Σεβαστή Χαρζηφωτίου, 2005, σελ.104 – 105).

Χαρακτηριστικά σημεία σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού είναι:

- Φόβος συγκεκριμένου ατόμου ή τοποθεσιών.
- Ασυνήθιστη ή απρόσμενη απάντηση από το παιδί όταν ερωτείται αν το έχει αγγίξει κανείς.
- Αδικαιολόγητος φόβος ιατρικής εξέτασης.
- Ζωγραφιές που παριστάνουν σεξουαλικές πράξεις.
- Ξαφνικές αλλαγές στη συμπεριφορά, όπως ενούρηση ή εγκόπριση, ακραίες αλλαγές στη διάθεση, απόσυρση από φίλους και οικογένεια, κατάθλιψη, τρόμος, υπερβολικό κλάμα.
- Φόβος να πάνε στο κρεβάτι, εφιάλτες, διαταραχές ύπνου.
- Ξαφνική επιθετικότητα, σκληρότητα στους άλλους, φυγή. Κατάθλιψη, απόσυρση από φίλους και οικογένεια.
- Άρνηση να πάνε στο σχολείο, προβλήματα συμπεριφοράς, μυστικοπάθεια, δελεαστική συμπεριφορά.
- Παλινδρόμηση σε βρεφική συμπεριφορά, θηλασμός, προσκόλληση.
- Αλλαγές στις συνήθειες της τουαλέτας.
- Μελανιές, κοκκινίλες, τραύματα, χωλότητα, αδικαιολόγητες πληγές.

- Υπαινιγμοί για κάποια μυστικά ή αόριστες συζητήσεις για κάποιο φίλο που έχει ένα πρόβλημα.
- Ξαφνικός και χωρίς εμφανή λόγο φόβος ή άρνηση να συναντήσει κάποιους συγκεκριμένους ανθρώπους.
- Ανάρμοστη για την ηλικία του σεξουαλική συμπεριφορά.
- Ανάληψη γονεϊκού ρόλου στο σπίτι, εφόσον πρόκειται για θύμα αιμομιξίας.
- Ξαφνική, κατοχή υπερβολικού χρηματικού ποσού.
- Στοιχεία νεύρωσης, όπως εφιάλτες, κατάθλιψη, φοβίες, ανορεξία η βουλιμία, αυτοϋποτίμηση και αυτοκτονικός ιδεασμός.
- Πόνος, κνησμός, αιμορραγία, υγρά ή ευαισθησία στις ιδιαίτερες περιοχές.
- Ξαφνική συνείδηση των γεννητικών οργάνων και σεξουαλικών πράξεων και λέξεων.
- Επαναλαμβανόμενο παιχνίδι, όπου εκφράζονται όψεις της κακοποίησης.
- Δηλώσεις ότι τα σώματα τους είναι βρώμικα ή τραυματισμένα ή φόβο ότι υπάρχει κάτι λάθος στη γεννητική περιοχή.
- Απόπειρα αυτοτραυματισμού ή απόπειρα αυτοκτονίας.
- Απόπειρα να κάνουν ένα άλλο παιδί να πραγματοποιήσει σεξουαλικές πράξεις.
- Ασυνήθιστο ενδιαφέρον ή αποφυγή για οποιοδήποτε σεξουαλικό θέμα.
- Σεξουαλικές ενδείξεις μπορεί να περιλαμβάνουν σεξουαλικά μεταδιδόμενες παθήσεις όπως βλεννόρροια. Σε ιατρική εξέταση μπορεί ο παιδίατρος να διαπιστώσει αλλαγές στη γεννητική ή πρωκτική περιοχή. Όμως, έχετε κατά νου ότι

μερικές φορές τα παιδιά δεν εμφανίζουν σαφή σημάδια όπως αυτά. Συχνά, δεν υπάρχουν φανερές σωματικές ενδείξεις παιδικής κακοποίησης. Καθώς η σεξουαλική κακοποίηση συνήθως συμβαίνει μυστικά και δεν καταλήγει σε φυσικές ενδείξεις, η παιδική σεξουαλική κακοποίηση είναι πολύ δύσκολο να ανιχνευθεί. Δεν υπάρχει ένα «σύνδρομο» παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης (Βικτώρια Πρεκατέ – Ορέστης Γιωτάκος, 2005,σελ:22-24).

Το παιδί που έχει υποστεί μακροπρόθεσμη σεξουαλική κακοποίηση αναπτύσσει χαμηλή αυτοεκτίμηση, αισθήματα αναξιοσύνης και μια ανώμαλη ή διαστρεβλωμένη αντίληψη της σεξουαλικότητας. Το παιδί μπορεί να αποσυρθεί, να μην εμπιστεύεται τους ενήλικες και να έχει τάσεις αυτοκτονίας. Αναπτύσσει δυσκολία δημιουργίας σχέσεων με τους άλλους ή γίνεται αργότερα το ίδιο θύτης ή εκπορνεύει ή έχει άλλα σοβαρά προβλήματα καθώς προσεγγίζει την ενηλικίωση.

Αν η σεξουαλική κακοποίηση δεν αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, οι μακροπρόθεσμες συνέπειες συνεχίζουν μέχρι την ενήλικη ζωή. Αυτές είναι:

- Μετατραυματική αγχώδη διαταραχή.
- Κατάθλιψη και σκέψεις αυτοκτονίας.
- Σεξουαλικό άγχος και σεξουαλικές διαταραχές.
- Χαμηλή αυτοεικόνα για το σώμα και χαμηλή αυτοεκτίμηση.
- Χρήση μη υγιών συμπεριφορών για την κάλυψη των οδυνηρών συναισθημάτων, όπως κατάχρηση αλκοόλ, ναρκωτικών ουσιών, αυτοτραυματισμός, βουλιμία(Βικτώρια Πρεκατέ – Ορέστης Γιωτάκος, 2005,σελ:24).

Στις αιμομικτικές οικογένειες έχουν παρατηρηθεί οι εξής δυσλειτουργικές δομές, οι οποίες φαίνεται να βοηθούν στην έναρξη και τη διατήρηση του φαινομένου :

- Πρότυπο ασαφών ορίων μεταξύ των μελών της οικογένειας, που μεταβιβάζεται μάλιστα από γενιά σε γενιά.
- Οικογένειες απομονωμένες από την κοινότητα και αυτοτροφοδοτούμενες συναισθηματικά, με μέλη που χαρακτηρίζονται από έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Τριγωνοποίηση των παιδιών σε ένα γονεϊκό σύστημα συναισθηματικά αποστασιοποιημένο.
- Η διαταραχή σχέσης των γονιών φαίνεται από τις συχνές εκδραματίσεις και αλληλοκατηγορίες, καθώς και από την αδυναμία ανεύρεσης λύσεων.
- Επικρατεί ένα γενικότερο κλίμα μυστικότητας σε πολλά ζητήματα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία συμμαχιών.
- Τα παιδιά, άλλοτε αυτενεργούν, άλλοτε συγγέουν τους ρόλους μεταξύ τους, αλλά σχεδόν πάντα εμφανίζονται ως ψευδο-ενήλικες χωρίς την ανάλογη συναισθηματική ωριμότητα.
- Η έντονη και συνεχής άρνηση των συναισθημάτων δημιουργεί μια ατμόσφαιρα συνεχούς αμφιβολίας και αμφισβήτησης της πραγματικότητας.
- Τα παιδιά-θύματα μαθαίνουν το ρόλο του θύματος, ο οποίος εμπεριέχει αισθήματα αβοήθητου και φόβου απέναντι στην αποκάλυψη (Βικτώρια Πρεκατέ – Ορέστης Γιωτάκος, 2005,σελ:25-26).

Τα συναισθήματα εκείνα τα οποία θα πρέπει να κινήσουν των υπόνοια του κλινικού για ύπαρξη κάποιας μορφής ενδοοικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης είναι :

- Υπερβολικός, αναίτιος και ασαφής φόβος.
- Αισθήματα μοναξιάς, καταθλιπτικής διάθεσης, διαταραχή ύπνου, ενοχές.
- Αιφνίδια αλλαγή συμπεριφοράς με επίμονες τάσεις φυγής, θυμό και διαταραχή διαγωγής.
- Αιφνίδια πτώση της απόδοσης στο σχολείο ή αποποίηση του ρόλου του ως παιδί που θα πρέπει να πηγαίνει στο σχολείο.
- Συμπεριφορά ψευδο-ενήλικα.
- Σωματικά ενοχλήματα, όπως πονοκέφαλοι ή κοιλιακοί πόνοι, χωρίς οργανικό υπόστρωμα.
- Παθήσεις του ουροποιογεννητικού με παράλληλη άρνηση για ύπαρξη κάποιας σεξουαλικής δραστηριότητας.
- Εγκυμοσύνη.
- Ανικανότητα να εμπιστευθεί.
- Τάση να θυμώνει με τη μητέρα του για τη στάση της απέναντι στον πατέρα ή αισθήματα οίκτου προς τον πατέρα(Βικτώρια Πρεκατέ – Ορέστης Γιωτάκος, 2005,σελ:26-27).

Κάποιες έρευνες έδειξαν ότι τα παρακάτω στοιχεία, που χαρακτηρίζουν κάποιες οικογένειες, αποτελούν στοιχεία υψηλού κινδύνου για ανάπτυξη σωματικής ή σεξουαλικής επιθετικότητας σε βάρος των παιδιών :

- Μονογονεϊκές οικογένειες.
- Παιδιά με φτωχές σχέσεις με γονείς ή παιδιά που αντιμετωπίζονται ιδιαίτερα αυστηρά.
- Παρουσία θετού πατέρα στο σπίτι.
- Απουσία μητέρας από το σπίτι, λόγω εργασίας, ασθένειας ή ανικανότητας.

- Παρουσία στο σπίτι ατόμου με ιστορικό σεξουαλικού εγκλήματος ή παρεκκλίνουσας σεξουαλικής συμπεριφοράς.
- Συγκρούσεις ή διακοπή της φυσιολογικής ετεροσεξουαλικής σχέσης των ενηλίκων στο σπίτι.
- Κατάχρηση αλκοόλ κατά τη διάρκεια της σεξουαλικής κακοποίησης.
- Ιστορικό σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης σε έναν ή και τους δύο γονείς (Βικτώρια Πρεκατέ – Ορέστης Γιωτάκος, 2005,σελ:27-28).

Ε. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Όσον αφορά την ψυχολογική κακοποίηση αυτή ορίζεται ως διαρκής, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συμπεριφορά, η οποία καταστρέφει ή μειώνει ουσιαστικά το δυναμικό θεμελιωδών διανοητικών λειτουργιών, όπως η ευφυΐα, η μνήμη, η αντίληψη, η θετική και κατάλληλη προσοχή, η γλώσσα και η ηθική ανάπτυξη. Ουσιαστικά, η ψυχολογική κακοποίηση κλονίζει την ικανότητα του παιδιού να κατανοήσει και να χειριστεί το περιβάλλον του δημιουργώντας του σύγχυση και φόβο και καθιστώντας το περισσότερο ευάλωτο και ανασφαλές (O'Hagan, 1995).

Η συναισθηματική και η ψυχολογική κακοποίηση, αν και ορίζονται διαφορετικά, δε μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητες μεταξύ τους. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές κακοποίησης, συχνά συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν, διαταράσσοντας τόσο τη συναισθηματική, όσο και τη διανοητική ισορροπία του παιδιού. Στην πραγματικότητα όλα τα είδη κακοποίησης, είτε πρόκειται για σωματική,

σεξουαλική ή παραμέληση, επιφέρουν ψυχολογικές προεκτάσεις (Tomisson, 1995).(www.welfareaction.gr)

Εξίσου καταστρεπτικές είναι οι συνέπειες της ψυχολογικής και συναισθηματικής κακοποίησης στην πνευματική, ψυχολογική και συναισθηματική υγεία του παιδιού. Η ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Αποτελεί, ουσιαστικά, ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο συμπεριφορών του γονέα, οι οποίες μεταφέρουν στο παιδί το μήνυμα ότι είναι ασήμαντο, άχρηστο και ότι αξίζει μόνο όταν ικανοποιεί τις ανάγκες των άλλων (Giardino and Giardino, 2002). Όπως αναφέρει ο Briere (1992), η έννοια της ψυχολογικής κακοποίησης ορίζεται στα πλαίσια των οκτώ τύπων συμπεριφοράς του γονέα ή του ατόμου που παρέχει φροντίδα στο παιδί.

Οι τύποι συμπεριφοράς που αναφέρονται είναι οι εξής:

- 1) **απόρριψη**: το παιδί αγνοείται, παραμελείτε ή διώχνεται μακριά και γι' αυτό, του δημιουργούνται αισθήματα αναξιότητας και μη αποδοχής
- 2) **υποβίβαση/ υποτίμηση**: το παιδί επικρίνεται, στιγματίζεται, στερείται της αξιοπρέπειας, εξευτελίζεται, του δημιουργούνται αισθήματα κατωτερότητας
- 3) **τρομοκρατία**: το παιδί προσβάλλεται λεκτικά, εκφοβίζεται, απειλείται για πρόκληση σωματικής ή ψυχολογικής βλάβης
- 4) **απομόνωση**: το παιδί στερείται των κοινωνικών επαφών εκτός της οικογένειας, δεν του επιτρέπεται να έχει φίλους, κρατείται σε περιορισμένη περιοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίς κοινωνική αλληλεπίδραση
- 5) **διαφθορά**: το παιδί δεν κοινωνικοποιείται σωστά, μαθαίνει να συμπεριφέρεται με αντικοινωνικούς τρόπους, ενθαρρύνεται να αναπτύξει

κοινωνικά μη αποδεκτά ενδιαφέροντα και ορέξεις

6) *εκμετάλλευση*: το παιδί χρησιμοποιείται για να ικανοποιούνται οι ανάγκες των ατόμων που το φροντίζουν

7) *στέρηση απαραίτητης συναισθηματικής διέγερσης ή ανταπόκρισης*: το παιδί στερείται της αγάπης και της επιμελούς φροντίδας, η συναισθηματική και νοητική του ανάπτυξη καταπνίγονται, γενικώς το παιδί αγνοείται ή παραμελείτε

8) *αναξιόπιστη και ασυνεπής γονική παρουσία*: αντιφατικές και διαφορούμενες απαιτήσεις από το παιδί, ασυνεπής και αναξιόπιστη γονεϊκή υποστήριξη ή φροντίδα και στέρηση της οικογενειακής σταθερότητας (σ. 10) (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών & Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Πολλές από τις πιο πάνω συμπεριφορές δεν παρουσιάζονται μόνο στην περίπτωση ψυχολογικής κακοποίησης. Η διαφθορά και η εκμετάλλευση, για παράδειγμα, συναντώνται και στη σεξουαλική κακοποίηση, η τρομοκρατία, επίσης, αποτελεί βασικό συστατικό της βαριάς σωματικής κακοποίησης, ενώ η απόρριψη και η άρνηση απαραίτητης διέγερσης είναι χαρακτηριστικά και της συναισθηματικής παραμέλησης (ibid, 1992) (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών & Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Στο ίδιο πλαίσιο αναφοράς ο O'Hagan (1993) δίνει ένα διαφορετικό ορισμό, βάσει του οποίου: «ψυχολογική κακοποίηση είναι η επίμονη, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συμπεριφορά, η οποία βλάπτει

ή μειώνει ουσιαστικά τις δημιουργικές και αναπτυξιακές δυνατότητες των κρίσιμα σημαντικών νοητικών διεργασιών και λειτουργιών ενός παιδιού. Αυτές περιλαμβάνουν την ευφυΐα, τη μνήμη, την αντίληψη, την προσοχή, τη γλώσσα και την ηθική ανάπτυξη» (σ. 34) (Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια, Ετοιμάστηκε από: Γραφείο Οικονομικών & Στατιστικών Μελετών ECONOMARKET LTD σε συνεργασία με: FREDERICK Institute of Technology, 2004).

Σύμφωνα με την Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, (1998), «η ψυχολογική κακοποίηση ενός παιδιού μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις και συμπεριφορές οι οποίες εμπεριέχουν απόρριψη, εκφοβισμό, απομόνωση, εκμετάλλευση, υποτίμηση, συναισθηματική απροσφορότητα όπως και κοινωνικά αποκλίνουσες πράξεις».

Οι σωματικές πληγές μπορούν να επουλωθούν και να περάσουν, οι ψυχολογικοί τραυματισμοί όμως διαρκούν για όλη τη ζωή (www.medlook.gr, 2000).

Η ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να κάνει το παιδί να νιώθει ότι δεν αξίζει τίποτα, ότι δεν το αγαπά κανένας και ότι βρίσκεται σε κίνδυνο. Μπορεί να νιώθει ότι η ύπαρξη του έχει σαν μοναδικό στόχο την ικανοποίηση των αναγκών κάποιου άλλου (www.medlook.gr, 2000).

Τα παιδιά που υποβάλλονται σε τέτοιας μορφής ψυχολογικής βία, είναι δυνατόν να εκδηλώσουν διαταραχές του ψυχικού τους κόσμου και της συμπεριφοράς τους όπως :

- Συναισθηματικές διαταραχές
- Αισθήματα χαμηλής αυτοεκτίμησης
- Αντικοινωνική συμπεριφορά

- Παρορμητική συμπεριφορά
- Σκέψεις αυτοκτονίας
- Χαμηλές σχολικές και ακαδημαϊκές επιτεύξεις που συνδέονται από μαθησιακές δυσκολίες
- Αυξημένα προβλήματα σωματικής υγείας
- Προβλήματα με ναρκωτικά (www.medlook.gr, 2000).

Είναι πολύ σημαντικό η ύπαρξη επαναλαμβανόμενων τρόπων συμπεριφοράς από τους γονείς, που ισοδυναμούν με την εξάσκηση ψυχολογικής βίας στο παιδί, να ανιχνεύονται έγκαιρα(www.medlook.gr, 2000).

Η αναγνώριση μιας τέτοιας νοσηρής κατάστασης, ιδιαίτερα όταν υπάρχουν οικογενειακοί παράγοντες κινδύνου που συνδέονται με μια τέτοιου τύπου συμπεριφορά, μπορεί να επιτρέψει τη λήψη μέτρων που θα μπορέσουν να μειώσουν τις βλάβες που προκαλούνται στο ψυχικό κόσμο του παιδιού(www.medlook.gr, 2000).

Ταυτόχρονα θα πρέπει να επαναλάβουμε, ότι πολύ συχνά η ψυχολογική κακοποίηση συνυπάρχει με την σωματική και σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών (www.medlook.gr, 2000).

Ορισμένες καταστάσεις δυνατός να συνδέονται με αυξημένο κίνδυνο εξάσκησης ψυχολογικής βίας στο παιδί :

- Παιδιά με ναρκομανείς ή αλκοολικούς γονείς
- Παιδιά που γεννήθηκαν χωρίς να το θέλουν οι γονείς τους
- Παιδιά με γονείς που βρίσκονται σε μια εχθρική, διαφιλονικούμενη διαδικασία διαζυγίου
- Παιδιά με γονείς που είναι σωματικά ή διανοητικά ανάπηροι (www.medlook.gr, 2000).

Ζ. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η έννοια της ψυχολογικής κακοποίησης είναι στενά συνδεδεμένη με την έννοια της συναισθηματικής κακοποίησης. Το γεγονός αυτό όμως φαίνεται ότι προσδίδει γενικότερη ασάφεια ως προς το διαχωρισμό των δύο αυτών εννοιών. Σύμφωνα με τον Ο'Hagan (1993) η κύρια διαφορά των δύο αυτών εννοιών έγκειται στο γεγονός ότι ο όρος 'psychological' αναφέρεται στη λειτουργία και την ανάπτυξη των νοητικών διεργασιών, όπως η ηθική, αλλά και των γνωστικών διεργασιών όπως η μνήμη, η προσοχή, η αντίληψη, η γλώσσα και η επίλυση προβλημάτων. Ο όρος 'emotional' αναφέρεται στη συναισθηματική πτυχή, η οποία είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη και αφορά κυρίως στο τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι χρωματίζουν μία εμπειρία. Σαφώς, υπάρχουν πολλά συναισθήματα όπως: ο θυμός, η χαρά, η απογοήτευση, η αγάπη, η απελπισία.

Η συναισθηματική ζωή και ανάπτυξη του παιδιού δεν αποτελεί μέρος της ψυχολογικής ανάπτυξης, αλλά οι δύο αυτές εξίσου σημαντικές πτυχές συνδέονται άμεσα και αλληλεπιδραστικά μεταξύ τους. Σύμφωνα και πάλι με τον Ο'Hagan (1993), «η συναισθηματική κακοποίηση είναι η επίμονη, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συναισθηματική αντίδραση έναντι στην έκφραση των συναισθημάτων και της συμπεριφοράς του παιδιού». (σ. 28)

Η συναισθηματική κακοποίηση, η οποία αποτελεί το 4% των αποδεδειγμένων περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης, προσδιορίζεται ως η «συστηματική κατεδάφιση» μίας άλλης ανθρώπινης ύπαρξης. Αυτή η μορφή συμπεριφοράς διαταράσσει σοβαρά την άρτια και θετική ανάπτυξη του παιδιού. Ως συναισθηματική κακοποίηση ορίζεται επίσης,

«η συστηματική ψυχολογική κακομεταχείριση ενός παιδιού, που επηρεάζει ή και αναστέλλει τη φυσιολογική του ανάπτυξη» (Παπαδόπουλος, 1983, σελ:210). Οι Τσιαντής και Μανωλόπουλος (1987, σελ:398) δίνουν παρεμφερή ορισμό της συναισθηματικής κακοποίησης : «... αναφέρεται στην εκτέλεση γονικών πράξεων που φανερά ερεθίζουν το παιδί, ζημιώνοντας τη νοητική, κοινωνική ή ψυχολογική του εξέλιξη, με αποτέλεσμα να αποκτά αρνητική εικόνα του εαυτού του ή να εμφανίζει διαταραγμένη συμπεριφορά» (Πετρουλάκης, 1987, σελ: 346).

Πράγματι, επειδή η συναισθηματική κακοποίηση επιτίθεται στην ψυχή του παιδιού, επηρεάζει την αίσθηση του για τον εαυτό του και τον κόσμο που το περιβάλλει. Καταλήγει να θεωρεί ότι είναι ανάξιο αγάπης και στοργής. Όταν το παιδί αποπέμπεται, βρίζεται, συκοφαντείται, εξευτελίζεται, χωρίς σοβαρή αιτία, όταν οι γονείς, εξαγριωμένοι, του μιλούν άσχημα, το απειλούν, το καταπιέζουν, το επιρρίπτουν ευθύνες, είναι φυσικό αυτό το παιδί να αισθάνεται τον εαυτό του ως «αποδιοπομπαίο τράγο» και να δοκιμάζει το πολύ οδυνηρό συναίσθημα της «απόρριψης». Ωστόσο, το παιδί υπομένει τα πάντα γιατί δεν μπορεί να απομακρυνθεί από το οικογενειακό περιβάλλον. Το παιδί έχει ανάγκη να αγαπά και να είναι συναισθηματικά δεμένο με τους γονείς του. Παρ' όλα αυτά, πολλοί είναι οι γονείς που δεν σέβονται την ύπαρξη και την προσωπικότητα του παιδιού τους. Παιδιά τα οποία είναι συνεχώς ντροπιασμένα, τρομοκρατημένα, ταπεινωμένα, παραγκωνισμένα, υποφέρουν τουλάχιστον εξίσου, αν όχι περισσότερο, με το να είχαν δεχτεί μια σωματική επίθεση. Βίαιες παρατηρήσεις, απειλές, απομόνωση, στέρηση φαγητού, απαγόρευση συμμετοχής σε παιχνίδια και άλλες δραστηριότητες, τραυματίζουν βαθιά και απάνθρωπα τις παιδικές ψυχές με ολέθρια αποτελέσματα, τόσο για τα παιδιά όσο και για το

ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, καθώς η οικογένεια ως θεμελιώδης κοινωνική μονάδα αποτελεί το φυτώριο των αυριανών κοινωνιών (Παπαδόπουλος, 1983, σελ:211).

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της διακήρυξης των δικαιωμάτων του παιδιού : «Το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, έχει ανάγκη από κατανόηση και αγάπη. Πρέπει, κατά το δυνατόν, να μεγαλώνει κάτω από την προστασία και τη ευθύνη των γονιών και σε κάθε περίπτωση μέσα σε κάθε περίπτωση μέσα σε ατμόσφαιρα θαλπωρής, ηθικής και υλικής ασφάλειας» (Αγάθωνος και Τσαγκαράκη, 1999, σελ:58).

Η συναισθηματική κακοποίηση, όπως είδαμε, αποτελεί τροχοπέδη στην ομαλή ψυχική και νοητική εξέλιξη του παιδιού, καθώς και στην κοινωνική του προσαρμογή. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, το παιδί ζει διαρκώς με αίσθημα φόβου, ανασφάλειας και συνεχούς απειλής. Οι δυσμενείς αυτές επιδράσεις του περιβάλλοντος βλάπτουν και κλονίζουν την ανάπτυξη του (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005,σελ.97-98).

Στο Διαδύκτιο αναφέρονται οκτώ τύποι συναισθηματικής κακοποίησης:

Απόρριψη : Γονείς οι οποίοι αδυνατούν να αναπτύξουν δεσμό με το παιδί τους, αναπληρώνουν το κενό αυτό υιοθετώντας απορριπτική συμπεριφορά απέναντι τους. Υπενθυμίζουν στο παιδί διαρκώς ότι είναι ανεπιθύμητο. Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα του ζητούν να εγκαταλείψουν τη πατρική του στέγη, ενώ σε άλλες του επιρρίπτουν όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικογένεια (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005,σελ.98).

Εκφοβισμός – Τρομοκράτηση : Γονείς που ξεχωρίζουν ένα παιδί – συνήθως αυτό που αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα, υγείας ή

μαθησιακά – στο οποίο ασκούν κριτική και το τιμωρούν διαρκώς. Του αναθέτουν εργασίες τις οποίες δεν μπορεί να διεκπεραιώσει, με αποτέλεσμα να χλευάζουν και να απειλείται από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005,σελ.98).

Απομόνωση : Ο γονέας που κακοποιεί το παιδί με την απομόνωση, μπορεί να μην το αφήνει να συμμετέχει σε δραστηριότητες ανάλογες της ηλικίας του, παιχνίδι με τους φίλους, σπορ κ. ά., ή να απαιτεί να παραμείνει το παιδί στο δωμάτιο του από την ώρα που τελειώνει το σχολείο μέχρι το επόμενο πρωί. Αν πρόκειται για βρέφος, μπορεί να το έχει κλεισμένο για ώρες ολόκληρες στο δωμάτιο του (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005,σελ.98).

Εξαγορά : Γονείς οι οποίοι αφήνουν ανεξέλεγκτα τα παιδιά τους, αδιαφορούν για τις παρέες τους, για τις δραστηριότητες τους, για τις επιδράσεις τους στο σχολείο. Τους χορηγούν υπέρογκα χαρτζιλίκια και τους κάνουν όλα τα χατίρια, είτε είναι προς όφελος του παιδιού είτε όχι, με σκοπό να κερδίσουν την εύνοια του παιδιού και να καταχραστούν τα συναισθήματα του ή απλώς για να έχουν την ησυχία τους (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005,σελ.98).

Διαφθορά : Γονείς που επιτρέπουν, εν πλήρη γνώση τους, στα παιδιά τους να κάνουν χρήση ναρκωτικών ή αλκοόλ, να παρακολουθούν ταινίες με βίαιες σκηνές, πορνογραφικές ταινίες, ή να συμμετέχουν σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως ληστείες, πορνεία, χαρτοπαιξία κ. ά. (The National Exchange Club Foundation, 2000).

Ταπείνωση : Η μορφή αυτή κακοποίησης περιλαμβάνει συμπεριφορές που προσβάλουν και εξευτελίζουν το παιδί. Με τον τρόπο αυτό θίγεται η ακεραιότητα, η προσωπική αξία και η αυτοεκτίμηση του παιδιού. Παραδείγματα αυτής της συμπεριφοράς είναι φωνές και

προσβολές σε δημόσιο χώρο, βρισιές, αναφορές σε φυσικές αδυναμίες / αναπηρίες του παιδιού, προσβλητικοί χαρακτηρισμοί κλπ(www.welfareaction.gr).

Αδιαφορία : Στις περιπτώσεις αυτές ο γονιός παρουσιάζεται μη διαθέσιμος ή ανίκανος να ανταποκριθεί στις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού. Είναι απόμακρος, παραμένει αμέτοχος και συνηθίζει να αγνοεί τις ανάγκες του παιδιού του, είτε πρόκειται για συναισθηματικές, πνευματικές, υλικές(www.welfareaction.gr).

Εκμετάλλευση / προώθηση : Στις περιπτώσεις αυτές η συμπεριφορά των γονιών ενθαρρύνει την ανάπτυξη λανθασμένων αντικοινωνική κοινωνικών αξιών που ενισχύουν την ή αποκλίνουσα συμπεριφορά, όπως η χρήση ουσιών. Τα παιδιά μεγαλώνουν αποδεχόμενα ιδέες ή συμπεριφορές που αντιτίθεται στα κοινωνικά ή νομικά πρότυπα, γίνονται αντικείμενα κέρδους, εμπορευματοποιούνται, εκπαιδεύονται να υπακούν στις επιθυμίες άλλων. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, ο παιδικός αλκοολισμός, η χρήση ναρκωτικών(www.welfareaction.gr).

Συνοψίζοντας, παραδείγματα συναισθηματικής παιδικής κακοποίησης αποτελούν η λεκτική κακοποίηση, υπερβολικές απαιτήσεις σχετικές με την επίδοση του παιδιού, ποινές για φυσιολογικές συμπεριφορές, όπως χαμόγελο, ανακάλυψη κλπ., αποθάρρυνση της εγγύτητας με τους γονείς, καταπίεση στην έκφραση αυτοεκτίμησης, τιμωρία κοινωνικής αλληλεπίδρασης (www.welfareaction.gr).

Χαρακτηριστικά σημεία Συναισθηματικής Κακοποίησης παιδιού:

- Ανατροφή σε ένα υπερβολικά αυστηρό περιβάλλον.
- Σωματική, νοητική και συναισθηματική καθυστέρηση.

- Στοιχεία παλινδρόμησης, όπως θηλασμός δακτύλου, στερεότυπες κινήσεις κ.λπ.
- Στοιχεία νεύρωσης, όπως υπερβολική αντίδραση του παιδιού στην αποτυχία ή φόβος να αντιμετωπίσει νέες καταστάσεις.
- Διαταραχές συμπεριφοράς, όπως φυγές ή κλοπές, καταστροφική συμπεριφορά (π. χ. βάζουν φωτιά, βασανίζουν ζώα).
- Ανασφάλεια, χαμηλή αυτοεκτίμηση, απόσυρση.
- Μακροπρόθεσμα, κατάχρηση αλκοόλ ή ναρκωτικών, αυτοκτονία, δυσκολία δημιουργίας σχέσεων, αστάθεια στην εργασία(Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 10-11).

Τα συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά μεγαλώνουν πιστεύοντας ότι κατά κάποιο τρόπο είναι ελαττωματικά. Και η τραγωδία είναι ότι αυτά τα παιδιά μπορεί μεγαλώνοντας να κακοποιούν τα δικά τους παιδιά με τον ίδιο τρόπο. Όλα τα άλλα είδη κακοποίησης συνήθως εμφανίζονται μαζί με συναισθηματική κακοποίηση. Όταν όμως η συναισθηματική κακοποίηση παρουσιάζεται μόνη της, είναι πολύ δύσκολο να την αντιληφθούν οι επαγγελματίες, καθώς δεν έχουν σωματικές ενδείξεις (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 10-11).

ΣΤ. ΣΥΝΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΑΜΕΤΟΧΟΥ ΘΕΑΤΗ

Ως ‘σύνδρομο του αμέτοχου θεατή’ ορίζεται η έκθεση του παιδιού για μακρύ χρονικό διάστημα σε διάφορες μορφές ενδοοικογενειακής βίας χωρίς το ίδιο να υφίσταται σωματικές κακώσεις. Η βία μεταξύ των συζύγων (1:4 ζευγάρια στη Μ. Βρετανία) είναι η χαρακτηριστικότερη

μορφή ενώ άλλες μορφές είναι η κακοποίηση – σωματική, σεξουαλική – άλλου αδελφού μέσα στην οικογένεια ή η βία εναντίον του παππού ή της γιαγιάς. Η λεκτική βία (βρισιές, απειλές) είναι πιο χαρακτηριστικές μορφές του συνδρόμου του αμέτοχου θεατή (Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, 1998).

Στην περίπτωση του συνδρόμου του αμέτοχου θεατή, πέρα από την τυχαία σωματική κακοποίηση, που αναφέρθηκε πιο πάνω, το παιδί υπόκειται επίσης σε ψυχολογική / συναισθηματική κακοποίηση. Πολλά παιδιά είναι παρόντα κατά τη διάρκεια περιστατικών ενάντια στη μητέρα τους. Όπως αναφέρει ο Hughes (1992) (στους Holder et al., 1994) έρευνες έχουν δείξει ότι 90% των παιδιών βρισκόντουσαν στο ίδιο δωμάτιο με τους γονείς τους όταν συνέβη το βίαιο περιστατικό. Σύμφωνα δε με τον Leighton (1989) (στους Holder et al., 1994) 68% των παιδιών είναι μάρτυρες σκηνών βίας στο σπίτι τους. Επιπλέον, όπως αναφέρει η Βαλάσση Αδάμ (Αγάθωνος - Γεωργοπούλου, 1991, σ.115) σε σχέση με το σύνδρομο του αμέτοχου θεατή, ‘οι κακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων είναι ο σταθερότερος προδιαθετικός παράγοντας για κακοποίηση-παραμέληση’. Έρευνες δείχνουν ότι περίπου 50% των κακοποιημένων παιδιών έχουν κακοποιημένες μητέρες (Walker et. al., 1999). Υπολογίζεται ότι στις ΗΠΑ κάθε χρόνο 3.3 – 10 εκατομμύρια παιδιά εκτίθενται σε σκηνές βίας μέσα στην οικογένεια. Όπως αναφέρουν οι Jaffe and Wolfe (1990):

Πολλά παιδιά ζουν με το φόβο και την αγωνία, αναμένοντας το επόμενο βίαιο επεισόδιο. Δεν νιώθουν καμιά ασφάλεια στο δικό τους σπίτι, αλλά ταυτόχρονα είναι πολύ μικρά για να φύγουν ή ακόμη να σκεφτούν μια εναλλακτική λύση. (σ.27)

Πρόσφατες έρευνες (Jaffe, Wolfe and Wilson, 1990 και Osofsky, 1999) έδειξαν ότι η έκθεση του παιδιού σε σκληρές βίας, πέρα από τα συναισθήματα σύγχυσης, θυμού, φόβου, ντροπής, άγχους και, συχνά, αντικοινωνικής συμπεριφοράς που προκαλεί, επηρεάζει τον εγκέφαλο, προκαλώντας αλλαγές στη διαδικασία επεξεργασίας πληροφοριών, η δε παρατεταμένη έκθεση προκαλεί συμπτώματα συναισθηματικού μουδιάσματος, καταναγκαστική συμπεριφορά, κατάθλιψη ή/και βίαιη συμπεριφορά.

Συνεπώς, τα ψυχολογικά κακοποιημένα παιδιά είναι πιθανόν να παρουσιάσουν μειωμένη ή στατική εικόνα στην επίδοση, στην προσοχή, στη γλώσσα, στη μνήμη ή στην ευφυΐα τους (ibid., 1993). Η ψυχολογική κακοποίηση συσχετίζεται θετικά με τη χαμηλή αυτοεικόνα και αυτοεκτίμηση, τη μείωση της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων (Macdonald, 2001) και τη μειωμένη επίδοση στα ακαδημαϊκά επιτεύγματα (Hart and Brassard, 1991).

Η. ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗ

Ως παραμέληση θεωρείται το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο η διατροφή, η ιατρική φροντίδα, η ένδυση, στέγαση, η σχολική φοίτηση ή η παρακολούθηση που παρέχεται στο παιδί είναι έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη, σε βαθμό τέτοιο ώστε να παραβλέπεται ή να τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η υγεία και η ανάπτυξη του. Ένα παιδί είναι παραμελημένο εάν αφηθεί χωρίς φροντίδα για μικρά χρονικά διαστήματα ή εάν εγκαταλειφθεί. Στα πλαίσια της παραμέλησης εντάσσεται και η ανεπάρκεια της αύξησης ή δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας. Λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, αναφέρεται ως ξεχωριστή κατηγορία. (Ε. Φερέτη, εγκληματολόγο – κοινωνιολόγο, 1998).

Μέχρι στιγμής έχει παρουσιαστεί εκτενώς η έννοια της παιδικής κακοποίησης καθώς επίσης και οι μορφές με τις οποίες είναι δυνατό να εκφραστεί. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην έννοια της παραμέλησης και στον τρόπο με τον οποίο συνδέεται με την παιδική κακοποίηση. Σε τι αναφέρεται λοιπόν η έννοια της παραμέλησης; Σύμφωνα με τον Corby (1993) η παραμέληση ορίζεται ως:

η επίμονη ή σοβαρή παραμέληση ενός παιδιού ή η αποτυχία προστασίας του από την έκθεση του σε οποιοδήποτε είδος κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων του κρύου και της πείνας, ή η ακραία αποτυχία να ικανοποιηθούν σημαντικές πτυχές της φροντίδας, με αποτέλεσμα την πρόκληση σημαντικής βλάβης στην υγεία ή στην ανάπτυξη του παιδιού, συμπεριλαμβανομένης και της μη οργανικής του αποτυχίας να αναπτυχθεί. (σ. 45)

Στο ίδιο πλαίσιο αναφοράς οι Giardino and Giardino (2002) επισημαίνουν ότι ένα παιδί υποφέρει και βιώνει την παραμέληση όταν οι βασικές ανάγκες της τροφής, της ένδυσης, του καταφυγίου, της ιατρικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της συναισθηματικής εκπλήρωσης δεν ικανοποιούνται. Παραμέληση βιώνει, επίσης, και το παιδί το οποίο τοποθετείται σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον ή σε μια επικίνδυνη κατάσταση, στην οποία αδυνατεί να προστατεύσει τον εαυτό του. Αν και θεωρείται συνήθως ότι η παραμέληση και η παιδική κακοποίηση εντάσσονται στην ίδια κατηγορία παρουσιάζοντας παρόμοια δυναμική και επιπτώσεις, πρόσφατες έρευνες υποβάλλουν ότι η παραμέληση είναι πολύ διαφορετική από την παιδική κακοποίηση και ότι η παραμέληση είναι πολύ πιο επιβλαβής στην ανάπτυξη του παιδιού παρά η κακοποίηση (ibid, 2002). Όπως αναφέρουν οι Bousha and Twentyman (στους Giardino and Giardino, 2002) φαίνεται ότι οι γονείς που παραμελούν τα παιδιά τους είναι πιο αποστασιοποιημένοι από αυτά και έχουν πιο

αρνητικές αλληλεπιδράσεις μαζί τους σε σχέση με τους γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους. Επιπλέον, οι Christensen, Brayden, Dietrich (1994) αναφέρουν ότι οι μητέρες που παραμελούν τα παιδιά τους παρουσιάζουν χαμηλότερη αντίληψη για την προσωπική και κοινωνική τους επάρκεια και χαμηλότερη αυτοεκτίμηση παρά οι μητέρες που κακοποιούν σωματικά τα παιδιά τους. Η παραμέληση όπως και η κακοποίηση είναι δυνατό να εκφραστεί με διάφορες μορφές και έχει ιδιαίτερα καταστρεπτικές συνέπειες στη σωματική, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη u964 του παιδιού (Spertus, Yehuda, Wong, Halligan, and Seremetis, 2003; Giardino and Giardino, 2002).

Οι τύποι της παραμέλησης είναι :

Σωματική παραμέληση

Η εμφανέστερη μορφή παιδικής παραμέλησης είναι αυτή της σωματικής παραμέλησης. Η σωματική παραμέληση περιλαμβάνει την έλλειψη κατάλληλης επίβλεψης και την αποτυχία φροντίδας των βασικών αναγκών του παιδιού, όπως η διατροφή, η ενδυμασία, το καταφύγιο και οι σωστές συνθήκες υγιεινής (Macdonald, 2001; Trocmé, Tourigny, MacLaurin, and Fallon, 2003). Έρευνες δείχνουν ότι η οικονομική κατάσταση και συγκεκριμένα η φτώχεια συσχετίζεται ιδιαίτερα με την παιδική σωματική παραμέληση (Giardino and Giardino, 2002), καθότι παρουσιάζεται πολύ μεγαλύτερος δείκτης συσχέτισης μεταξύ της φτώχειας και της παραμέλησης, παρά μεταξύ της σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης (ibid., 2002). Φαίνεται επίσης ότι κάποια

χαρακτηριστικά των γονέων όπως: η κοινωνική απομόνωση, το έντονο στρες, οι ψυχικές διαταραχές (κυρίως η κατάθλιψη της μητέρας), η χρήση ουσιών και οι μαθησιακές δυσκολίες λειτουργούν εις βάρος των παιδιών και αυξάνουν τις πιθανότητες τους να υποστούν σωματική παραμέληση (Macdonald, 2001).

Όπως αναφέρει η Macdonald (2001), έρευνες στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο δείχνουν ότι τα ποσοστά παραμέλησης ακολουθούν αυξητική πορεία, η οποία μάλιστα είναι πολύ ψηλότερη της κακοποίησης (σ.65).

Συναισθηματική παραμέληση

Μία άλλη μορφή παραμέλησης είναι αυτή της συναισθηματικής παραμέλησης. Η συναισθηματική παραμέληση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συναισθηματική κακοποίηση. Αν και η συναισθηματική παραμέληση εντάσσεται συνήθως στα πλαίσια της γενικότερης έννοιας της ψυχολογικής κακοποίησης, εντούτοις, τα ερευνητικά ευρήματα δείχνουν ότι πλέον δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη χροιά της έννοιας της συναισθηματικής παραμέλησης (Briere, 1992). Συγκεκριμένα, η έννοια αυτή αντιμετωπίστηκε, πιθανόν για πρώτη φορά, ως θέμα εξέχουσας σημασίας από το Spitz (1992), ο οποίος περιέγραψε τη ψυχική υγεία 91 νέων παιδιών που μεγάλωσαν σε ορφανοτροφείο. Τα παιδιά αυτά, αν και τύγγαναν φυσιολογικής σωματικής και ιατρικής φροντίδας, σπάνια δέχονταν οποιαδήποτε σημασία ή είχαν αλληλεπίδραση πέραν αυτής που εθεωρείτο απολύτως απαραίτητη για τη

σωματική τους φροντίδα. Ο Spitz (ibid.) βρήκε ότι τα παιδιά αυτά ήταν πολύ περισσότερο ληθαργικά και αδύνατα από όσο αναμενόταν, δεδομένου του περιβάλλοντός τους και των συνθηκών στις οποίες ζούσαν. Καθοριστικός παράγοντας για την κατάσταση αυτή φαίνεται ότι υπήρξε η ανεπαρκής ψυχολογική ή συναισθηματική παρουσία του φροντιστή του παιδιού παρά η παρουσία ή απουσία των γονιών. Ο ορισμός που δίδεται από τον Dean (Spitz, 1992) σχετικά με την έννοια της συναισθηματικής παραμέλησης είναι ο εξής:

...πράξη παράλειψης, συχνά το αποτέλεσμα της γονεϊκής άγνοιας ή αδιαφορίας. Ως αποτέλεσμα, δεν δίδεται στο παιδί θετική συναισθηματική υποστήριξη και διέγερση. Οι γονείς μπορεί να δίνουν αρκετή σωματική φροντίδα στο παιδί τους αλλά να το αφήνουν μόνο σε ένα κρεβάτι για μεγάλα χρονικά διαστήματα, σπάνια να το αγκαλιάζουν ή να του μιλούν, ή να αποτυγχάνουν να του δώσουν ενθάρρυνση και αναγνώριση. (σ. 11)

Έρευνες δείχνουν ότι η συναισθηματική παραμέληση και η συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να εμποδίσουν την ανάπτυξη του παιδιού και σταδιακά να οδηγήσουν σε ένα μειωμένο ρεπερτόριο προσαρμοστικών συμπεριφορών, σε χαμηλή αυτοφροντίδα, σε χαμηλή αυτοεκτίμηση και στην εδραίωση αρνητικών πεποιθήσεων σχετικών με την αυτοαποτελεσματικότητα του (Spertus et al., 2003).

Επιπλέον, η συναισθηματική παραμέληση και η συναισθηματική κακοποίηση μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά προβλεπτικά στοιχεία της ενήλικης συναισθηματικής δυσλειτουργίας.

Εκπαιδευτική παραμέληση

Μία άλλη έννοια που εμφανίζεται στη βιβλιογραφία είναι αυτή της εκπαιδευτικής παραμέλησης (Giardino and Giardino, 2002). Σύμφωνα με τον Macdonald (2001):

‘το παιδί θεωρείται ότι υπόκειται σε εκπαιδευτική παραμέληση όταν στερείται τις υπηρεσίες και τον εφοδιασμό που θεωρείται απαραίτητος για την ανάπτυξη και την ευημερία του’. (σ. 69)

Οι Giardino and Giardino (2002) αναφέρουν ότι η εκπαιδευτική παραμέληση δεν εμφανίζεται μεμονωμένη, αλλά συνήθως συνδυάζεται με άλλες μορφές βίας ή/ και κακοποίησης στο οικογενειακό περιβάλλον. Επίσης, η ύπαρξη της εκπαιδευτικής παραμέλησης σε κάποιο οικογενειακό περιβάλλον αποκαλύπτει και άλλα προβλήματα που πιθανόν να υπάρχουν όπως: η φτώχεια, η κατάχρηση ουσιών, η ανεργία, η βία στην οικογένεια, η βία έναντι στα ζώα και η ψυχική ασθένεια. Η έννοια της εκπαιδευτικής παραμέλησης περιλαμβάνει την έλλειψη του γονικού ενδιαφέροντος για τις εκπαιδευτικές ανάγκες του παιδιού. Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο εκπαιδευτικής παραμέλησης από ότι τα συνομήλικά τους, καθώς είναι πιθανόν οι γονείς των παιδιών αυτών να καταρρεύσουν λόγω του αυξημένου άγχους που αντιμετωπίζουν, ή ακόμη και να αρνηθούν την ύπαρξη των ειδικών αναγκών. Σαφώς, οι επιπτώσεις της εκπαιδευτικής παραμέλησης δεν είναι μόνο η εκπαιδευτική καθυστέρηση των παιδιών, αλλά και η χαμηλή αυτοεκτίμηση, τα κοινωνικά προβλήματα και οι ανεπαρκείς σχέσεις με τους συνομηλίκους.

Ιατρική παραμέληση

Σύμφωνα με την Βικτώρια Πρεκατέ και τον Ορέστη Γιωτάκο, (2005),(σελ: 6), «η ιατρική παραμέληση υπάρχει όταν οι κηδεμόνες αρνούνται ιατρική φροντίδα σε επείγουσα περίπτωση ή αγνοούν ιατρικές συστάσεις για παιδιά με χρόνιες ασθένειες (π. χ. διαβήτη) ή αναπηρίες που μπορούν να αντιμετωπίσουν (π. χ. καταρράκτης, που μπορεί να οδηγήσει σε τύφλωση). Τα αποτελέσματα μπορεί να είναι αναπηρία, παραμόρφωση, επιδείνωση ή και θάνατος. Επίσης, ιατρική παραμέληση συνιστά η έλλειψη οδοντιατρικής φροντίδας και ψυχιατρικής στήριξης, όπου χρειάζεται.

Χαρακτηριστικά σημεία παραμέλησης παιδιού :

- Διαρκής πείνα, κόπωση και χαμηλό βάρος.
- Απουσία επιτήρησης (παιδιά κάτω των 10 ετών, στα οποία επιτρέπεται να μένουν εκτός σπιτιού τη νύχτα χωρίς επίβλεψη ενήλικα, ή παιδιά κάτω των 14 στα οποία επιτρέπεται να μένουν τη νύχτα εκτός σπιτιού, χωρίς οι γονείς να γνωρίζουν που βρίσκονται, παιδιά κάτω των 10 ετών που αφήνονται μόνα στο σπίτι κατά τη διάρκεια της νύχτας).
- Κακή σωματική υγιεινή και κατάσταση ένδυσης.
- Ανεπαρκής φροντίδα, γιατί οι γονείς λείπουν ή έχουν προβλήματα με ναρκωτικά και αλκοόλ, εγκαταλείπονται στο σπίτι ή τα αφήνουν να ζουν σε επικίνδυνες συνθήκες, πλένουν μόνα τους τα ρούχα τους κάτω από την ηλικία των 12 ετών.
- Χρόνια ιατρικά προβλήματα που δεν αντιμετωπίζονται.
- Προβλήματα παρακολούθησης στο σχολείο.
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση και τάσεις αυτοκαταστροφής.
- Έλλειψη κοινωνικών σχέσεων.

- Αντικοινωνική συμπεριφορά, όπως φυγές από το σπίτι ή κλοπές(Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 7-8).

Από την έρευνα του NSPCC έχει βρεθεί ότι υψηλό κίνδυνο για παραμέληση παιδιών παρουσιάζουν οι οικογένειες με τα εξής χαρακτηριστικά (ο όρος γονέας περιλαμβάνει εδώ και την περίπτωση του κηδεμόνα, όταν αυτός/η είναι άλλος/η από τον βιολογικό γονέα):

- Μονογονεϊκές οικογένειες.
- Μητέρες ηλικίας κάτω των 21 στη γέννηση του πρώτου παιδιού.
- Μητέρες με περισσότερα από ένα παιδιά στην εφηβεία τους.
- Χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανεργία γονέων, χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο οικογένειας.
- Συζυγική βία.
- Χρήση ουσιών από γονείς.
- Προβλήματα ψυχικής υγείας , βαριά κατάθλιψη και υψηλός βαθμός stress στους γονείς.
- Μητέρες που είχαν ελάχιστους ή ανασφαλείς δεσμούς με τους δικούς τους γονείς.
- Απουσία ευαισθησίας και ανταπόκρισης στις ανάγκες των παιδιών, γονείς που δεν δείχνουν ζεστασιά ή τρυφερότητα(Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 7-8).

Δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος «τύπος» οικογένειας που παραμελεί, ενώ περιστασιακή παραμέληση μπορεί να συμβεί όταν οι γονείς περνούν από κρίσιμες καταστάσεις, όπως πένθος, διαζύγιο, απόλυση ή ασθένεια (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 7-8).

Την παραμέληση αντιλαμβάνονται συνήθως άτομα στον περίγυρο του παιδιού, όπως γιατροί, νοσηλευτές, συγγενείς, γείτονες, δάσκαλοι, νηπιαγωγοί κ. λπ. Για την αντιμετώπιση της παραμέλησης παιδιών χρειάζεται συνεργασία πολλών ειδικοτήτων, κυρίως των επισκεπτών υγείας, των κοινωνικών λειτουργών και των εκπαιδευτικών, ενώ θα πρέπει να αντιμετωπίζεται μαζί με τις άλλες μορφές κακοποίησης. Σύμφωνα με τη μελέτη του NSPCC, στη βιβλιογραφία αναφέρεται η ανάγκη για οικογενειακή θεραπεία, η ανάγκη για διδασκαλία του πώς να είναι κανείς γονιός και η υποστήριξη της οικογένειας, παρά η τιμωρία και η απόδοση κατηγορίας στους γονείς. Πολύ σημαντική κρίνεται η ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής και στρατηγικών δημόσιας υγείας, η αντιμετώπιση της φτώχειας και η συνειδητοποίηση ότι η παιδική κακοποίηση αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για τη δημόσια υγεία (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005, σελ: 7-8).

2.2.2 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ - ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗ ΒΙΑ

Σύμφωνα με την Walker, 1989, «μια κακοποιημένη γυναίκα , είναι μια γυναίκα που έχει επανειλημμένα υποστεί οποιαδήποτε βίαιη σωματική ή ψυχολογική συμπεριφορά από έναν άντρα με τον σκοπό να εξαναγκαστεί να κάνει κάτι που αυτός θέλει, χωρίς να ενδιαφέρεται για τα δικαιώματά της. Για να χαρακτηριστεί μια γυναίκα ως κακοποιημένη, το ζευγάρι θα πρέπει να έχει περάσει από τον κύκλο της κακοποίησης τουλάχιστον δύο φορές. Οποιαδήποτε γυναίκα μπορεί να βρεθεί σε μια τέτοια σχέση με κάποιον άντρα μια φορά. Αν, όμως, συμβεί και δεύτερη

φορά και η γυναίκα παραμένει στην ίδια κατάσταση, τότε χαρακτηρίζεται ως κακοποιημένη» (Lenore E. Walker, 1989, σελ:20).

Η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχουν όροι απόλυτα ικανοποιητικοί, αφού ο καθένας παρουσιάζει κάποιες ασάφειες ή και ελλείψεις. Οι όροι «συζυγική βία» και «συζυγική κακοποίηση», για παράδειγμα, προϋποθέτουν ότι το ζευγάρι είναι παντρεμένο, και δεν αναγνωρίζουν ότι η βία ανάμεσα στα ζευγάρια στο συντριπτικό της ποσοστό είναι ανδρική βία εναντίον γυναικών. Ο όρος «κακοποιημένες γυναίκες», από την άλλη, προσδιορίζει μεν με ακρίβεια το θύμα, αλλά φαίνεται να περιορίζει τη βία σε σωματική επίθεση, και επιπλέον είναι ασαφής από την άποψη ότι δεν δηλώνει πως η βία ασκείται μέσα στις διαπροσωπικές σχέσεις. Εν συνέχεια, ο όρος «κακοποιημένες σύζυγοι» αποφεύγει μεν την παραπάνω σύγχυση, αλλά έχει το μειονέκτημα ότι δεν περιλαμβάνει τα ανύπαντρα ζευγάρια (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005, σελ:23) .

Η βία μεταξύ ερωτικών συντρόφων είναι η βία που διαπράττεται στο πλαίσιο ερωτικής ή συζυγικής σχέσης με στόχο τον έλεγχο του ενός συντρόφου από τον άλλον και την επιβολή κυριαρχίας στη σχέση (Department of Public Health,2003). Εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων, είναι ζήτημα ισχύος και ελέγχου «του άλλου» και όχι απώλειας του αυτοέλεγχου ή ψυχοπαθολογίας του δράστη ή του θύματος (Tjaden & Thoene, 2000, Black et al., 1999, Heise & Garcia – Moreno, 2002, Kantor & Jasinski, 1998, Tjaden & Thonnes, 2000b). Ακολουθεί πάντα ένα συγκεκριμένο πρότυπο βίαιων ή/ και καταπιεστικών συμπεριφορών από την πλευρά του δράστη προς το θύμα, οι οποίες λαμβάνουν χώρα συνήθως σε σωματική κακοποίηση ή απειλή σωματικής κακοποίησης, ψυχολογική βία ή / και σεξουαλική κακοποίηση. Όλα τα ενήλικα άτομα, καθώς και οι έφηβοι, μπορούν δυνητικά να καταστούν δράστες ή θύματα βίας μεταξύ ερωτικών συντρόφων, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία,

το σεξουαλικό προσανατολισμό, το κοινωνικοοικονομικό και το μορφωτικό επίπεδο, το επαγγελματικό, το θρήσκευμα, τη φυλή ή την εθνικότητα (Department of Public Health,2003).

Η συντροφική βία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα της εποχής μας. Στην παρούσα εισήγηση προσπαθούμε να δια φωτίσουμε το παγκόσμιο και περίπλοκο αυτό φαινόμενο αγγίζοντας τις πολλαπλές διαστάσεις του, ιδιαίτερα σε σχέση με την ελληνική πραγματικότητα (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2006, σελ: 252).

Η συζυγική βία είναι μια μορφή ενδοοικογενειακής βίας. Με τον όρο αυτό περιγράφονται όλες οι μορφές βίας τις οποίες ασκούν τα ισχυρότερα μέλη της οικογένειας πάνω στα ασθενέστερα, περιλαμβάνει δηλαδή και τη βία των ενήλικων απέναντι στα παιδιά και τους ηλικιωμένους (Αγάθωνος Γεωργοπούλου Ελένη, 1990). Η συζυγική βία είναι η σεξουαλική, οικονομική και ψυχολογική βία που ασκούν οι σύζυγοι/ σύντροφοι απέναντι στις συζύγους/ συντρόφισσες τους και αποτελεί την πιο συνηθισμένη μορφή βίας κατά των γυναικών (Μαρία Στρατηγάκη, 2006, σελ:159).

Η κακοποίηση των γυναικών και των παιδιών μέσα στην οικογένεια είναι μια από τις πιο σοβαρές μορφές καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς διαπράττεται όχι από αγνώστους αλλά από ανθρώπους εμπιστοσύνης (YMCA, 2000). Έχει επιπτώσεις στη σωματική και συναισθηματική υγεία των γυναικών, απειλεί την οικονομική τους ασφάλεια και υπονομεύει την αυτοεκτίμησή τους. Στις πιο ακραίες περιπτώσεις αποτελεί απειλή για τη ζωή, όταν οι γυναίκες δολοφονούνται ή αυτοκτονούν από απελπισία (Davis et al., 1994, Hoffe, 1990,pp.49).

Στη διεθνή βιβλιογραφία γίνονται πολλές προσπάθειες ορισμού του φαινομένου, στις προσπάθειες ορισμού του φαινομένου, στις περισσότερες από τις οποίες επισημαίνεται ότι «βία είναι κάθε μορφή επιθετικής συμπεριφοράς που εκφράζεται με ψυχολογικό, σωματικό, σεξουαλικό και λεκτικό τρόπο και είναι ανεπιθύμητη μέχρι προσβλητική και ταπεινωτική για κάθε άτομο», και «...περιλαμβάνει ακραίες μορφές βιαιότητας, τη χαρακτηρίζει η επανάληψη, προκαλεί σωματικές και ψυχολογικές πληγές, και αποτελεί ηθελημένη συμπεριφορά του θύματος» (Loseke, 1987,pp.230 – 232). Δεν είναι τυχαίο φαινόμενο, αλλά αποτέλεσμα της κοινωνικής ανισότητας ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, καθώς και των αντιλήψεων που επικρατούν στην κοινωνία και επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις σχέσεις ανδρών και γυναικών. Είναι ένα φαινόμενο πολιτικής σημασίας και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται από τους πολιτειακούς θεσμούς. Είναι ένα φαινόμενο που συμβαίνει πολύ συχνά, αλλά κοινοποιείται πολύ σπάνια (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005, σελ:45)

Η βία κατά των γυναικών αποτελεί έγκλημα, και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται από τον ποινικό κώδικα της Ελλάδας. Βία δεν μπορεί να ασκείται από κανέναν άνθρωπο προς κάποιον άλλον, και κανείς δεν αξίζει να την δέχεται. Είναι υποχρέωση όλων μας να σταθούμε εμπόδιο στην οποιαδήποτε πιθανή νομιμοποίηση τέτοιων συμπεριφορών, που κατά βάση καταπατούν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005, σελ:83).

Πιο κάτω θα σας παρουσιάσουμε τις διάφορες μορφές συντροφικής βίας, η οποία χωρίζεται σε σωματική, σεξουαλική, συζυγικό βιασμός ψυχολογική, συναισθηματική, οικονομική αποστέρηση, και κοινωνική καταπίεση.

A. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ

Η σωματική βία προσδιορίζεται από τις διακυμάνσεις ενός χαστουκιού στο πρόσωπο έως την σοβαρή σωματική βλάβη η οποία καταλήγει ακόμα και σε εκ προθέσεως ανθρωποκτονία.

Σύμφωνα με τους Straus and Gelles η σωματική βία αφορά πράξεις που γίνονται με την πρόθεση ή την προσλαμβάνουσα πρόθεση της πρόκλησης του σωματικού πόνου ή τραυματισμού σ' ένα άλλο πρόσωπο. Η σωματική βία φτάνει όχι σπάνια μέχρι το βιασμό και τη σεξουαλική κακοποίηση και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και στο φόνο: μια στις δυο γυναίκες που δολοφονούνται κάθε χρόνο είναι θύμα του τωρινού ή του πρώην συντρόφου της. Αναμφίβολα είναι η πιο φανερή μορφή συντροφικής βίας. Η συγκεκριμένη μορφή βίας προσδιορίζεται από διακυμάνσεις μεταξύ ενός χαστουκιού στο πρόσωπο έως τη σοβαρή σωματική βλάβη (Γενική Γραμματεία Ισότητας,2005).

Ο όρος περιλαμβάνει μεταξύ άλλων βίαιες πράξεις όπως : ξυλοδαρμός με γροθιές, κλωτσιές, χαστούκια, τράβηγμα μαλλιών, σπρώξιμο από σκάλα, πέταγμα στον τοίχο, απόπειρα πνιγμού, καψίματος και άλλες πράξεις που μπορεί να καταλήξουν σε βαρύ τραυματισμό του ατόμου και να αποτελέσουν σοβαρή απειλή θανάτου για το θύμα εξ' αιτίας της βαρβαρότητας τους. Έτσι, στη σωματική βία υπάγονται η ανθρωποκτονία, οι σωματικές βλάβες, διάφορα βασανιστήρια, ο βιασμός και ο συζυγικός, ο περιορισμός των κινήσεων κλπ. (Αδαμάκη, Ν.,2001).

Τις περισσότερες φορές η σωματική βία εμφανίζεται όταν η γυναίκα αντιστέκεται στην ψυχολογική βία. Ο άνδρας δεν έχει καταφέρει να ελέγξει επαρκώς μια σύντροφο υπερβολικά ανεξάρτητη. Η σωματική βία και όχι η προγενέστερη ψυχολογική βία είναι εκείνη, που επειδή

αφήνει ορατά ίχνη θεωρείται ως βίαιη από τη ίδια την γυναίκα και από το εξωτερικό περιβάλλον. Όταν καλείται η αστυνομία ή οι σύλλογοι, αυτό γενικά γίνεται έπειτα από μια σωματική βιαιοπραγία. Όταν οι σωματικές βιαιοπραγίες δεν είναι συχνές, οι γυναίκες σπάνια αισθάνονται θύματα και όσο τα ίχνη είναι αμυδρά διστάζουν να τα καταγγείλουν.

Παρά την πρόσφατη δημοσιότητα που έχει πάρει το θέμα στην τηλεόραση, τις εφημερίδες και τα περιοδικά, η φρικτή σωματική κακοποίηση των θυμάτων δεν είναι εύκολο να περιγραφεί. Μερικά επεισόδια είναι πιο έντονα από άλλα, όλα, όμως, είναι τρομακτικά (Lenore E. Walker, 1989, σελ:99).

Όχι μόνο οι άντρες είναι πιο δυνατοί από τις γυναίκες, αλλά επίσης, έχουν μάθει από παιδιά πώς να παλεύουν. Οι γυναίκες δεν έχουν αυτή τη δύναμη ή την εκπαίδευση, έτσι βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε μια σωματική πάλη. Ακόμα κι εκείνες οι γυναίκες που έχουν κάποια εκπαίδευση στην αυτοάμυνα, δεν είναι ικανές να χρησιμοποιήσουν με επιτυχία τις γνώσεις τους για να αποκρούσουν μια επίθεση από τους άντρες τους (Lenore E. Walker, 1989, σελ:99).

Η Walker, 1989, στο βιβλίο της Κακοποιημένη γυναίκα γράφει ότι «οι κακοποιήσεις που ανέφεραν οι γυναίκες κυμαίνονταν από πολύ μικρές (σε σωματικά αποτελέσματα) μέχρι πολύ μεγάλες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκαν : ένα χαστούκι στο πρόσωπο, μια ξυλιά στον πισινό, μια τσιμπιά στο μάγουλο ή στο χέρι, μια ελαφριά γροθιά και τράβηγμα των μαλλιών. Αν αυτές οι ενέργειες συνέβαιναν συχνά, χωρίς να παίρνεται υπόψη η σωματική κατάσταση των γυναικών, μπορούσαν να θεωρηθούν ως σωματικές κακοποιήσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι μικρότερες επιθέσεις γρήγορα κλιμακώνονταν σε μεγαλύτερες.

Χτυπώντας μια φορά τη γυναίκα τους ένας άντρας, φαίνεται πως γίνεται πιο εύκολο μετά να την ξαναχτυπήσει. Είναι σαν να πέφτει ένα ταμπού και η συμπεριφορά, από κει και ύστερα, γίνεται ανεξέλεγκτη (Lenore E. Walker, 1989, σελ:99-100).

Οι μεγαλύτερες κακοποιήσεις περιλάμβαναν: χαστούκια και γροθιές στο πρόσωπο και το κεφάλι, κλωτσιές και γροθιές σε όλο το σώμα, φράξιμο της αναπνοής μέχρι λιποθυμίας, σπρώξιμο και πέταγμα μέσα στο δωμάτιο, στη σκάλα ή πάνω σε αντικείμενα, στραμπούλιγμα ή σπάσιμο των χεριών, καψίματα από σίδηρο, τσιγάρο ή καυτά υγρά, τραύματα από πέταγμα αντικειμένων, βίαιο ξύρισμα του ηβικού τριχώματος, βίαιες σεξουαλικές επιθέσεις, μαχαιρώματα και ακρωτηριασμοί (με τη χρήση διαφόρων αντικειμένων, όπως μαχαιριών, τσεκουριών κ. λ. π) και τραύματα από πυροβόλα όπλα. Τα πιο συνηθισμένα σωματικά τραύματα που αναφέρθηκαν ήταν εκείνα που γίνονταν από χτυπήματα χεριών και των ποδιών του άντρα πάνω στο πρόσωπο, το κεφάλι, την πλάτη και τα πλευρά. Σπασμένα πλευρά και χέρια ήταν τα πιο συχνά σπασμένα κόκαλα. Τα χέρια, συνήθως, έσπαγαν όταν οι γυναίκες τα σήκωναν για να αμυνθούν (Lenore E. Walker, 1989, σελ:100).

B. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Η σεξουαλική βία είναι, μια μορφή βίας για την οποία οι γυναίκες δυσκολεύονται περισσότερο να μιλήσουν αλλά παρόλα αυτά είναι συχνότατα παρούσα και περιλαμβάνει ένα ευρύτατο φάσμα που από την σεξουαλική παρενόχληση φτάνει μέχρι τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τον βιασμό από τον σύντροφο (M. France Hirigoyen, 2006).

Ακόμη, ως σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται ο εξαναγκασμός του θύματος σε σεξουαλική επαφή μέσω της άσκησης σωματικής βίας ή της απειλής αυτής, από την πλευρά του δράστη. Τις περισσότερες φορές επιτυγχάνεται με το βιασμό του θύματος. Η σεξουαλική κακοποίηση, σε αρκετές περιπτώσεις, πλαισιώνεται και από σωματική, λεκτική και ψυχολογική βία. Ο σεξουαλικός εξαναγκασμός μπορεί να προκύψει χωρίς την άσκηση σωματικής βίας, αλλά υπό την απειλή αυτής και σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται η συναισθηματική βία. Η σεξουαλική βία ή κακοποίηση είναι η πιο άγνωστη και σιωπηρή μορφή βίας. Αν και φαίνεται ότι είναι κι αυτή πλατιά διαδεδομένη τα θύματα σπανίως μιλούν γι' αυτήν – βιασμός μέσα στο γάμο, βιασμός έξω από τον γάμο, αιμομιξία (Αδαμάκη, Ν. ,2000).

Οι βίαιες συμπεριφορές που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της οικογένειας δεν περιορίζονται μόνο στην άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας. Όταν μια γυναίκα υποχρεώνεται μέσω της άσκησης βίας ή της απειλής αυτής σε ερωτική πράξη ή επαφή απ' τον σύζυγο ή σύντροφό της κακοποιείται σεξουαλικά. (Γενική Γραμματεία Ισότητας 2005).

Οι ψυχολόγοι έχουν αναλύσει τη σεξουαλική κακοποίηση σε διαδοχικά στάδια, που έχουν όμως μια συνέχεια. Η ψυχολόγος του Πανεπιστημίου του Colorado Dr. Margie Leidig, όπως αναφέρει η Walker (1989), η οποία έχει κάνει έρευνες για τις εμπειρίες των γυναικών που είναι σχετικές με τη σεξουαλική κακοποίηση, περιλαμβάνει στη μελέτη της τις ακόλουθες περιπτώσεις.

- Αισχρά τηλεφωνήματα
- Κρούσματα από ηδονοβλεψίες
- Κρούσματα από επιδειξιμανείς

- Σεξουαλικά πειράγματα στο δρόμο
- Βιασμοί
- Σεξουαλικές κακοποιήσεις από το σύντροφο της γυναίκας
- Αποπλανήσεις και βιασμοί από πρόσωπα που έχουν κοινωνικά επαγγέλματα, (γιατροί, εκπαιδευτικοί, κ.α.), (L. Walker, 1989, σελ: 127).

Η σεξουαλική ζήλια είναι πάντα παρούσα στις σχέσεις κακοποίησης. Ο δράστης κατηγορεί συνέχεια τη γυναίκα του ότι έχει σεξουαλικές σχέσεις με άλλους άντρες και, μερικές φορές, με άλλες γυναίκες. Το παράλογο των κατηγοριών είναι φανερό, όταν υπάρχει σύγχυση ανάμεσα στις υποψίες. Οποιοσδήποτε φέρεται καλά στην κακοποιημένη γυναίκα γίνεται στόχος της σεξουαλικής ζηλοτυπίας του δράστη. Μεταξύ των στόχων της ζηλοτυπίας μπορεί να είναι ο πατέρας της, οι αδελφοί της, ο προϊστάμενος, οι συνάδελφοι της, οι γείτονες, ο υπάλληλος του σούπερ μάρκετ, ο κομμωτής, ο γαλατάς κ. λ. π. Σε μερικές περιπτώσεις, οποιοσδήποτε κοιτάζει τη γυναίκα σε δημόσιο χώρο μπορεί να γίνει στόχος. Συχνά, αυτή η παράλογη ζήλεια επεκτείνεται και στις φίλες της γυναίκας, η οποία κατηγορείται και για λεσβιακές σχέσεις. Χωρίς αμφιβολία, οι κακοποιημένες γυναίκες αυτοαπομονώνονται από τους άλλους ανθρώπους, ιδιαίτερα από εκείνους για τους οποίους νοιάζονται (L. Walker, 1989, σελ: 134).

Οι κακοποιημένες γυναίκες συχνά κατηγορούνται ότι προκαλούν σεξουαλικά τους άλλους άντρες. Κατηγορούνται ότι ντύνονται πολύ σέξι, αν και συχνά οι δράστες είναι αυτοί που επιμένουν να αγοράσει ή να φορέσει η γυναίκα τους τα συγκεκριμένα ρούχα. Το βάψιμο τους είναι υπερβολικό, η φούστα τους πολύ κοντή, το παντελόνι τους πολύ στενό, το χαμόγελο τους πολύ ελκυστικό. Κι όλα αυτά, λένε οι δράστες,

γιατί οι γυναίκες κατά βάθος θέλουν να έχουν μια σχέση με κάποιον άλλον (L. Walker, 1989, σελ: 134).

Οι ιστορίες με σεξουαλική ζηλοτυπία έχουν κοινά χαρακτηριστικά. Σε άλλες περιπτώσεις, ο δράστης βασανίζει τη γυναίκα του περιγράφοντας φανταστικές λεπτομέρειες της υποτιθέμενης σεξουαλικής απιστίας της. Ταυτόχρονα, γίνεται όλο και πιο πολύ καταπιεστικός και αδιάκριτος, προσπαθώντας να μπει μέσα στις σκέψεις της και στις πράξεις της, έτσι ώστε, ακόμα κι αν ήθελε να κάνει κάτι, να μην έχει τον χρόνο. Η παράλογη σκέψη του λογαριάζει και τον μικρότερο χρόνο (δυο – τρία λεπτά) στον οποίο θα μπορούσε η γυναίκα του να έχει κάποια σεξουαλική σχέση(L. Walker, 1989, σελ: 137).

Ένα άλλο κοινό χαρακτηριστικό στις σεξουαλικές σχέσεις των κακοποιημένων γυναικών είναι το είδος της σεξουαλικής συμπεριφοράς που δέχονται (L. Walker, 1989, σελ: 137).

Συχνά, η κακοποιημένη γυναίκα δεν έχει το δικαίωμα να πει τι την ευχαριστεί και τι όχι στις σεξουαλικές σχέσεις της. Η ευχαρίστηση, που οι περισσότερες γυναίκες νιώθουν, είναι η ευχαρίστηση του «να ευχαριστήσουν τον άντρα τους». Μερικές φορές το σεξ είναι δυσάρεστο για την γυναίκα. Μερικές φορές είναι συναρπαστικό. Συνήθως, είναι ένας συμβιβασμός για να κρατήσουν τη βία του δράστη κάτω από κάποιον έλεγχο (L. Walker, 1989, σελ: 138).

Γ. ΣΥΖΥΓΙΚΟΣ ΒΙΑΣΜΟΣ

Μια υπόθεση συζυγικού βιασμού που είδε το φως της δημοσιότητας ήταν εκείνη της Lorena Bobbit, τον Ιούνιο του 1993, στη

Virginia των Η.Π.Α. . Η Lorena αποφάσισε να τιμωρήσει τον άνδρα της, John, για τα χρόνια της σεξουαλικής κακοποίησης που είχε βιώσει μαζί του, κόβοντας το πέος του, ενώ αυτός κοιμόταν. Η ίδια κατηγορήθηκε για την πράξη της αυτή, αλλά στη συνέχεια αθωώθηκε με την αιτιολογία του ακαταλόγιστου και υποχρεώθηκε να περάσει ένα σύντομο χρονικό διάστημα σε μία ψυχιατρική κλινική (Bergen, 1999. *BHMAGAZINO*, 23.2.2003).

Στην εποχή μας, το πρόβλημα αυτό βρίσκεται σε έξαρση και έχει πάρει παγκόσμιες διαστάσεις. Σίγουρα, όμως, δεν προέκυψε τα τελευταία χρόνια. Σε όλες σχεδόν τις ανθρώπινες κοινωνίες, από πολύ παλιά, η γυναίκα βρισκόταν κάτω από το ζυγό του άνδρα, που μέσα από το θεσμό του γάμου, μπορούσε να έχει το αναμφισβήτητο δικαίωμα να διαπράττει κάθε είδους βιαιότητα, καθιστώντας τη σύζυγο, θύμα, με την άσκηση πάνω της κάθε βαναυσότητας, χωρίς να διατρέχει τον κίνδυνο να κατηγορηθεί και να διωχθεί ποινικά (Walker, 1989).

Ο συζυγικός βιασμός (marital rape) ορίζεται ως ο καταναγκασμός για τη συμμετοχή στη σεξουαλική διαδικασία, καθώς για την υιοθέτηση τρόπων σεξουαλικής συμπεριφοράς, όχι μόνο μη αποδεκτών, αλλά και απωθητικών για τη γυναίκα (Σαμαρτζή, 1996). Πρόκειται για κάθε ανεπιθύμητη συνουσία ή διείσδυση που γίνεται με την επιβολή βίας ή απειλής βίας, ή όταν η σύζυγος είναι ανίκανη να συναινέσει σε αυτήν (Bergen, 1996. Russell, 1990).

Ο βιασμός στο γάμο είναι η κυρίαρχη, η χειρίστη μορφή σεξουαλικής κακοποίησης. Κατά τους Finkelhor και Yllo (1995) πρόκειται για μία πράξη τρομαχτική και κτηνώδη και συνήθως λαμβάνει χώρα στα πλαίσια μίας βίαιης και καταστρεπτικής σχέσης. Είναι λάθος να πιστεύει κανείς ότι σχετίζεται με την ερωτική πράξη. Στην

πραγματικότητα, έχει να κάνει με τον εξευτελισμό, την υποβίβαση, το θυμό και την μνησικακία. Ο συζυγικός βιασμός δεν είναι εκδήλωση πάθους, αλλά δύναμης (Bart, 1975, παραπομπή από Gelles 1977).

Ο συζυγικός βιασμός συχνά συνοδεύεται από οργή και ζήλια του δράστη για το θύμα (λόγω υποψίας ότι συνουσιάζεται με τον οποιονδήποτε), κριτική για την ερωτική του συμπεριφορά, αλλά και χυδαία διακωμώδηση της γυναικείας φύσης.

Ο όρος αυτός καλύπτει, εκτός από παντρεμένα, και ζευγάρια χωρισμένα ή διαζευγμένα. Μαζί με το «βιασμό του ραντεβού» (date rape) αναφέρονται συχνά ως «κρυμμένοι βιασμοί» (Monson, C. M. & Langhinrichsen - Rolhling, J., 1998) καθώς είναι λιγότερο πιθανό να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν και να καταγγελθούν, αλλά και όταν καταγγέλλονται, σπάνια οι δράστες οδηγούνται στη φυλακή.

Μερικοί ερευνητές (Bergen, R. K., 1999) υποστηρίζουν ότι ο συζυγικός βιασμός είναι «απλώς μία προέκταση της ενδοοικογενειακής βίας». Ο Gelles (1997) πρεσβεύει ότι το φαινόμενο αυτό δεν απαντάται ποτέ μόνο του, αλλά συνοδεύεται από άλλες μορφές βίας. Η Browne (1987) θεωρεί ότι η σεξουαλική επίθεση είναι η τελευταία πράξη μιας σειράς επεισοδίων κακοποίησης, ιδίως σωματικής και λεκτικής.

Ο βιασμός στα πλαίσια του γάμου δεν είναι μία πράξη που συμβαίνει μία και μόνο φορά. Συνήθως, επαναλαμβάνεται πολύ συχνά και διαρκεί χρόνια (Dowdeswell, 1986).

Οι Finkelhor και Yllo (1995) διακρίνουν τρεις τύπους βιασμού στα πλαίσια του γάμου:

1. Βιασμός συνοδευόμενος από σωματική κακοποίηση (Battering Rape):

Σύμφωνα με τις Bergen (1996) και Walker (1984), πρόκειται για την πιο συχνή μορφή συζυγικού βιασμού. Στην περίπτωση αυτή, η σεξουαλική βία είναι μία έκφανση της γενικότερης κακοποίησης. Οι δράστες αυτής της κατηγορίας επίσης χτυπούν, βρίζουν, εξευτελίζουν και καταπιέζουν τις γυναίκες τους. Στόχος τους είναι η απόκτηση ελέγχου και επιβολής, και όχι η ικανοποίηση των σεξουαλικών τους αναγκών.

Όταν ο βιασμός συνοδεύει ένα επεισόδιο σωματικής κακοποίησης, υπάρχουν δύο ενδεχόμενα: πρώτον, ο ξυλοδαρμός να συνεχίζεται κατά τη διάρκεια της συνουσίας, και, δεύτερον, οι θύτες έχοντας τελειώσει με την κακοποίηση, να θελήσουν να «επανορθώσουν» με λίγο σεξ. Οι γυναίκες, όμως, όντας εξαντλημένες από τον πόνο, δεν θέλουν να τις αγγίζουν. Τότε, οι άνδρες τους ή τις βιάζουν ή τις απειλούν ότι αν δεν ανταποκριθούν στο ερωτικό κάλεσμα, θα υποστούν περαιτέρω κακοποίηση.

Το είδος αυτό βιασμού περιλαμβάνει συχνά πρωκτική διείσδυση, διείσδυση αντικειμένων, σοβαρότατη κακοποίηση των γενετικών οργάνων της γυναίκας, σεξ με φίλους του συζύγου ή με τον ίδιο υπό την παρουσία τρίτων, πολύ συχνά των παιδιών τους.

2. Βιασμός χωρίς σωματική κακοποίηση (Nonbattering Rape / Force - Only Rape):

Στην περίπτωση αυτή, ο θύτης χρησιμοποιεί τόση δύναμη, όση είναι αρκετή για να εξαναγκάσει τη γυναίκα να κάνει σεξ μαζί του. Ο βιασμός συμβαίνει σαν «απάντηση» σε επαναλαμβανόμενους καυγάδες ή διαφωνίες σχετικά με τη συχνότητα και τον τύπο της σεξουαλικής πράξης. Στόχος του δράστη είναι η συνουσία και όχι η κακοποίηση της συζύγου.

Αυτό το είδος βιασμού δεν είναι απαραίτητα λιγότερο εξευτελιστικό και τρομαχτικό από τα άλλα, απλώς περιλαμβάνει την άσκηση πρόσθετης βίας λιγότερο συχνά.

3. Βιασμός λόγω εμμονής με το σεξ και σαδιστικών τάσεων (Obsessive / Sadistic Rape):

Οι δράστες αυτής της κατηγορίας έχουν εμμονή με το σεξ. Πολλές φορές, ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για πορνογραφικό υλικό, όχι μόνο να το διαβάζουν ή να το βλέπουν, αλλά και να το αναπαραγάγουν, συνήθως βγάζοντας γυμνές φωτογραφίες τις γυναίκες τους. Άλλοι έχουν διαστροφές με αντικείμενο αυτές, π.χ. : μπορεί να τους αρέσει να τους επιτίθενται ξαφνικά, σε μία ανύποπτη στιγμή και να τις βιάζουν (να «παίζουν», δηλαδή, «το βιαστή»). Ο τρόμος των θυμάτων τους αυξάνει τη διέγερσή τους. Οι γυναίκες αντιμετωπίζονται σαν σεξουαλικά αντικείμενα, που ρόλος τους είναι η ικανοποίηση των γενετήσιων αναγκών των συζύγων. Ο εξευτελισμός τους είναι βασική προϋπόθεση, ώστε να μπορέσουν να ευχαριστηθούν αυτοί το σεξ. Συχνά, οι δράστες αυτοί έχουν ιστορικό σεξουαλικών προβλημάτων, όπως δυσκολίες στη στύση, ή ενοχές για παρελθούσες ομοφυλοφιλικές σεξουαλικές εμπειρίες.

Οι Finkelhor και Yllo (1995), Russell (1990) και Bergen (1996) πιστεύουν ότι υπάρχουν και άλλοι τύποι συζυγικού βιασμού. Η σεξουαλική βία ενδέχεται να πάρει διάφορες μορφές στην πορεία μίας σχέσης.

Δ. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΒΙΑ

Η **ψυχολογική κακοποίηση** στις στενές σχέσεις μεταξύ ενηλίκων έχει οριστεί ως κάθε συμπεριφορά που μειώνει την αυτο-εκτίμηση και το αίσθημα ασφάλειας ή αυτο-ελέγχου ενός συντρόφου (Walker L. E., 1984). Επίσης, θεωρητικοποιείται με βάση τις συνέπειές της, καθώς έχει υποστηριχτεί ότι αποτελεί την καθημερινή διαντίδραση με τον/την σύντροφο, η οποία κλονίζει την ψυχολογική, συναισθηματική ή συμπεριφορική ικανότητα του θύματος, άσχετα από το αν υπήρχε πρόθεση, ή αν το τελευταίο συνειδητοποιεί τις συνέπειες της συμπεριφοράς που υφίσταται (Marshall L. L., 1994). Αρκετές φορές διερευνάται ως φαινόμενο που επισυμβαίνει ταυτόχρονα με τη σωματική κακοποίηση, αν και έχει αναγνωριστεί ότι υπάρχουν πολυάριθμοι τρόποι να επικυριαρχήσει κανείς στο/στη σύντροφό του εκτός των βίαιων σωματικών πράξεων (Shepard M. F. & Campbell J. A., 1992).

Ψυχολογική βία κατά των γυναικών, συμβαίνει όταν ο σύντροφος απομονώνει κοινωνικά την γυναίκα από φίλους και συγγενείς, όταν την ταπεινώνει, την απειλεί (π.χ. ότι θα της πάρει τα παιδιά), την εκβιάζει και την εξευτελίζει (**Κέντρο στήριξης οικογένειας Χίου**, Μαρίας Ζαννίκου).

Η ψυχολογική βία σε πολλές περιπτώσεις δημιουργεί το έδαφος για την εκδήλωση σωματικής ή σεξουαλικής βίας, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων συνυπάρχει με την σωματική κακοποίηση, ενώ μέσα στο υπόβαθρο της ψυχολογική βίας εμπεριέχονται και οι μορφές της συναισθηματικής, της λεκτικής και της οικονομικής βίας. Ψυχολογική βία έχουμε αν ισχύουν οι παρακάτω συμπεριφορές κυρίως σε μόνιμη και διαρκή βάση:

- ✓ απειλές και δημιουργία φοβικού κλίματος για άσκηση σωματικής βίας
- ✓ υποτιμητική συμπεριφορά προς το θύμα

- ✓ συνεχής κριτική και ταπεινωτικές εκφράσεις (προσωπικότητας, οικογένειας, φίλων, παρελθόντος, σώματος, ντυσίματος, ερωτικής επιθυμίας ή συμπεριφοράς κ.λπ.)
- ✓ απειλή για φυγή με τα παιδιά («θα πάρω τα παιδιά και θα φύγω...»)
- ✓ ψέματα
- ✓ σιωπή
- ✓ αδιαφορία
- ✓ απομόνωση από φίλους και συγγενείς
- ✓ επέμβαση στην προσωπική σφαίρα (άνοιγμα αλληλογραφίας, ημερολογίων, έλεγχος τηλεφωνημάτων, τηλεφωνήματα «ελέγχου», αιφνιδιαστικές εμφανίσεις κ.λπ.)
- ✓ έλεγχος εσόδων και περιουσιακών στοιχείων
- ✓ φωνές, εξύβριση και χυδαιότητες
- ✓ σπάσιμο αντικειμένων, κ.λπ. (www.psychognosia.gr, 2006)

Τα ψυχολογικά στάδια που περνά μια γυναίκα μέχρι την ολοκλήρωση της διεργασίας της θυματοποίησής της :

Σύμφωνα με τη Browne, ο κύκλος της βίας, λαμβάνει χώρα όταν ο θύτης σιγά – σιγά, απευαισθητοποιείται και έχει ανάγκη να δικαιολογήσει τη βίαιη συμπεριφορά του με το να ταπεινώνει το θύμα. Η υποτίμηση του θύματος οδηγεί σε περισσότερη βία καθώς ο θύτης θεωρεί ότι το θύμα «αξίζει» αυτή τη βίαιη συμπεριφορά. Τα θύμα τελικά σταματά να αντιδρά στην κακοποίηση (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Η κακοποιημένη γυναίκα, ανήμπορη ν' αλλάξει τη συμπεριφορά του συντρόφου της και απελπισμένη από τη συνεχή κακοποίηση, έχει πολύ λίγες επιλογές ν' αλλάξει τη ζωή της. Γίνεται όλο και πιο παθητική και συγκαταβατική, καθώς βιώνει συνεχώς καταστάσεις τις οποίες δεν μπορεί να προβλέψει ή να ελέγξει. Με τον καιρό αποδέχεται το ρόλο του θύματος ως αναπόφευκτο στοιχείο της σχέσης κακοποίησης. Οπότε, η θυματοποίηση γίνεται τόσο έντονη, οδηγώντας τη γυναίκα, σταδιακά, σε συναισθηματική παράλυση (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Η αβεβαιότητα για το μέλλον και ο τρόμος που παραλύει, κατακλύζουν μόνιμα το μυαλό της κακοποιημένης γυναίκας. Κατά τη διάρκεια της επίθεσης, η γυναίκα χάνει την αίσθηση του εαυτού της. Αναπτύσσει την ικανότητα να αποστασιοποιείται συναισθηματικά. Καθώς είναι ανήμπορη να ελέγξει τη βία ή να υπερασπιστεί τον εαυτό της, απομονώνεται ψυχο-σωματικά από την εμπειρία που βιώνει (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Αυτή η διαδικασία επιτρέπει στη γυναίκα να αρνείται το φόβο, την οργή και την έλλειψη κάθε ελπίδας και να συνειδητοποιεί μόνο τα συναισθήματα αγάπης προς το θύτη. Η αποσύνδεση από το συνειδητό εμποδίζει την ικανότητα της κακοποιημένης γυναίκας να αντιδρά κατάλληλα στα σημάδια του κινδύνου. Η αποσύνδεση αυτή, ενισχύει την τάση για άρνηση και τη «μαγική» πεποίθηση ότι η κακοποίηση δε θα επαναληφθεί. Αυτός ακριβώς ο τρόπος σκέψης αποτελεί αξεπέραστο εμπόδιο για τη θεραπεία (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση,*

Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, **ΤΕΥΧΟΣ 4^ο**, *Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Με το πέρασμα του χρόνου, η κακοποιημένη γυναίκα αποδέχεται τον τρόπο που ο θύτης αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα, και βλέπει τον εαυτό της όπως ο θύτης τον περιγράφει δηλαδή, πιστεύει και η ίδια ότι είναι άχρηστη, ηλίθια, άσχημη ή ανεπιθύμητη. Καθώς η αυτοεκτίμηση της κλονίζεται, η ικανότητα να παίρνει πρωτοβουλίες και να αποφασίζει η ίδια για τον εαυτό της μειώνεται και αρχίζει να αποδέχεται τον σύντροφό της σαν παντοδύναμο και παντογνώστη. Μία γυναίκα που ζει με ένα σύντροφο-θύτη, θέλει να πιστεύει ότι, κατά βάθος, ο ίδιος λυπάται πολύ για τη συμπεριφορά του, ότι θ' αλλάξει κι ότι η περίοδος που λέγεται «μήνας του μέλιτος» και που συνήθως ακολουθεί μία πράξη κακοποίησης, θα συνεχίσει για πάντα (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση*, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, **ΤΕΥΧΟΣ 4^ο**, *Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Η αμφιθυμία, ένας κυρίαρχος παράγοντας στην ψυχολογία της κακοποιημένης γυναίκας, εκφράζεται ως αναποφασιστικότητα σχετικά με το να μείνει ή να φύγει από τη συγκεκριμένη σχέση. Αυτή η αμφιθυμία ενισχύεται εν μέρει από τα αισθήματα αδυναμίας, έλλειψης εμπιστοσύνης στον εαυτό της και το φόβο της αλλαγής. Επιπλέον, η έλλειψη οικονομικής ανεξαρτησίας είναι ένα πρακτικό πρόβλημα που αυξάνει τις δυσκολίες και τα εμπόδια για να φύγει. Επίσης, η μειωμένη αυτοπεποίθηση και το αίσθημα της ντροπής μπορούν να αποτρέψουν μία γυναίκα από το να ζητήσει βοήθεια από φίλους, συγγενείς ή επαγγελματίες. Ντροπιασμένη από την εικόνα του εαυτού της μετά από ένα επεισόδιο κακοποίησης και απρόθυμη να συζητήσει την κατάστασή της, η γυναίκα αναγκάζεται να υποχωρήσει και να απομονωθεί

(Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006).

Η απομόνωση μπορεί να επιβληθεί και από την παθολογική ζήλια του βίαιου συντρόφου, η οποία μπορεί ν' απομακρύνει τη γυναίκα ακόμα και από την απλή καθημερινή επαφή με άλλους ανθρώπους. Οι φίλοι και οι συγγενείς, φοβισμένοι από τη βία και απρόθυμοι να αντιμετωπίσουν την αμφιθυμία του θύματος, παύουν να το στηρίζουν. Η απομόνωση που πλέον, χαρακτηρίζει τις κοινωνικές σχέσεις του θύματος, ενδυναμώνει ακόμη περισσότερο τη θέση του καταπιεστή *(Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006).*

Ο κύκλος της βίας ισχυροποιεί την πεποίθηση της γυναίκας ότι δεν μπορεί να ελέγξει τη ζωή της. Η εξάρτηση και η απώλεια του ελέγχου μπορεί να ενισχυθούν ακόμα περισσότερο και από κοινωνικούς θεσμούς – την αστυνομία, το νομικό σύστημα ή υπηρεσίες πρόνοιας – οι οποίοι ενδέχεται να αποδειχθούν αναποτελεσματικοί ή αδιάφοροι στις ανάγκες της *(Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006).*

Θεωρίες για την ψυχολογία της κακοποιημένης γυναίκας: Ο κύκλος της βίας.

Ο κύκλος της βίας αποτελείται από τρία μέρη (Walker, 1987): τη φάση της αυξανόμενης έντασης, κατά την οποία, υπάρχει μικρός βαθμός βίας με σπρωξίματα, λεκτικές προσβολές και απόδοση ευθυνών στο θύμα. Στη διάρκεια αυτής της φάσης, η γυναίκα μπορεί να προσπαθήσει

να καταπραΰνει το θύτη με το να κάνει ό,τι αυτός θέλει ή απλά με το να προσπαθεί να μη βρίσκεται στο δρόμο του (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Η δεύτερη φάση, η φάση της «έκρηξης», είναι η φάση του βίαιου ξεσπάσματος. Σ' αυτή τη φάση, ο θύτης μπορεί να τα σπάσει όλα μέσα στο σπίτι και να επιτεθεί βίαια και να τραυματίσει τη σύζυγό του. Ο θύτης μπορεί να χρησιμοποιήσει ακόμα και αντικείμενα εναντίον της συζύγου του (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Το θύμα όταν βρίσκεται στην πρώτη φάση, αυτή της αυξανόμενης έντασης, δεν ξέρει πότε ακριβώς ο θύτης θα επιτεθεί ή τι θα του κάνει. Πολλές φορές τα ίδια τα θύματα λένε ότι επίτηδες προκαλούν τους θύτες τους και τους οδηγούν στη φάση της έκρηξης, προκειμένου να επιταχύνουν τη διαδικασία και να τελειώνουν με τη βία που ούτως ή άλλως ξέρουν ότι θα υποστούν (Dutton & Painter, 1981) (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Τέλος, κατά την τρίτη φάση, τη φάση της ηρεμίας, ο θύτης μπορεί να εκφράσει τη μετάνοιά του και να «γεμίσει» τη σύντροφό του με δώρα. Μπορεί να εκλιπαρήσει για συγχώρεση και να υποσχεθεί ότι δε θα ξαναγίνει βίαιος στο μέλλον. Αυτή η φάση χαρακτηρίζεται και ως «η πλάνη του παραδείσου» γιατί η γυναίκα μπορεί να πείσει τον εαυτό της

ότι ο θύτης τα πιστεύει αυτά που λέει και θα αλλάξει τη βίαιη συμπεριφορά του. Η γυναίκα μπορεί να δεθεί με τη στοργική πλευρά της προσωπικότητας του θύτη, η οποία ανταποκρίνεται και στην υγιή ανάγκη της να την αγαπήσουν και να τη φροντίσουν (Carlan, 1985). Καθώς όμως, ο καιρός περνάει, ο κύκλος της βίας μπορεί να παρουσιάζεται πιο συχνά και να γίνεται όλο και πιο έντονος- άγριος (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστις, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Η ψυχολογική κακοποίηση της γυναίκας από τον άνδρα-σύντροφο, εραστή ή σύζυγό της είναι τόσο αδιόρατη και τόσο δύσκολο να αποδειχθεί με σημάδια ή τραύματα έτσι ώστε να την αντιληφθεί στην αρχή ακόμα και το ίδιο το θύμα αλλά και να την διαπιστώσει κανείς όπως για παράδειγμα ο κοινωνικός περίγυρος (Κέντρο Κακοποιημένων Γυναικών, 2000).

Η ψυχολογική-συναισθηματική βία περιλαμβάνει εκτός της λεκτικής επίθεσης και του υποβιβασμού, την εκούσια παραμέληση ικανοποίησης και ανταπόκρισης του δράστη στις συναισθηματικές ανάγκες του θύματος. Οι πιο συνηθισμένες είναι: ο έλεγχος, η απομόνωση, η παθολογική ζήλεια, το μαρτύριο, η υποτίμηση, οι ταπεινώσεις, οι πράξεις εκφοβισμού, η αδιαφορία στο αίτημα τρυφερότητας, η απειλές.

Ως λεκτική επιθετικότητα ορίζεται η συμπεριφορά εκείνη που σκοπό έχει να προκαλέσει ψυχικό πόνο και να πλήξει το (Εγώ) του θύματος μέσα από τον υποβιβασμό, εξευτελισμό και την καταστροφή της αυτό-εκτίμησης τους. Λεκτική βία έχει συμβολικό χαρακτήρα. Περιλαμβάνει πράξεις ενεργητικές όπως: χυδαιότητες, υποτιμητικά

σχόλια (λεκτική – ενεργητική), το χτύπημα μιας πόρτας ή το σπάσιμο ενός αντικειμένου (μη λεκτική-ενεργητική), ή μια νεκρική σιγή και κακοδιαθεσία (μη λεκτική –παθητική) από την πλευρά του δράστη. Πολλές φορές περιλαμβάνει απειλές σωματικής βίας και παρουσιάζεται όταν η σύγκρουση του ζευγαριού βγαίνει εκτός ελέγχου. Μερικές φορές η απειλή δεν χρειάζεται καν να είναι λεκτική για να είναι αποτελεσματική (Παπαμιχαήλ, Π. Σ. , 2004).

Ο έλεγχος εντάσσεται στην κατηγορία της κατοχής, είναι κακόβουλη επίβλεψη κάποιου με την έννοια της κυριαρχίας και της εξουσίας πάνω του. Ο θύτης θέλει να ελέγχει τα πάντα για να επιβλέπει τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να γίνονται τα πράγματα. Μπορεί να είναι έλεγχος των ωρών του ύπνου, των ωρών των γευμάτων, των δαπανών, των κοινωνικών σχέσεων, ακόμη και των σκέψεων (θέλω να ξέρω τι σκέφτεσαι). Μπορεί ακόμα να είναι και η παρεμπόδιση της επαγγελματικής ανόδου της γυναίκας ή της ολοκλήρωσης των σπουδών της.

Η απομόνωση. Απομονώνοντας τη γυναίκα του, ο άνδρας ενεργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε η ζωή της να περιστρέφεται αποκλειστικά γύρο από αυτόν. Κατορθώνει ώστε να μην έχει υπερβολική ανεξαρτησία, να μην ξεφεύγει από τον έλεγχό του.

Η παθολογική ζήλεια. Ο έλεγχος μπορεί να μεταφραστεί σε ζηλότυπη συμπεριφορά: συνεχείς καχυποψία, αστήρικτη απόδοση προθέσεων κτλ. Εκείνο που ο σύζυγος δεν μπορεί να υποφέρει είναι η ετερότητα της γυναίκας. Θέλει να την κατέχει ολοκληρωτικά και απαιτεί από αυτήν μια συνεχή και αποκλειστική παρουσία. Η παθολογική ζήλεια δεν στηρίζεται σε κανένα πραγματικό στοιχείο, αλλά πηγάζει από μια εσωτερική ένταση την οποία προσπαθεί να καταλαγιάσει με αυτών

τον τρόπο. Η εκδήλωση της ζηλοτυπίας συμβαίνει με αφετηρία κάποιο αίσθημα απαξίωσης που νιώθει ο άνδρας.

Το μαρτύριο. Επαναλαμβάνοντας μέχρις εξαντλήσεως ένα μήνυμα στο θύμα καταφέρνει να κατασιγάσουμε τις κριτικές ικανότητες και την κρίση του οδηγώντας τον να δεχτεί οτιδήποτε. Άλλη στρατηγική συνίσταται στον έλεγχο του θύματος, στην παρακολούθηση του στον δρόμο, στο βομβαρδισμό του με τηλεφωνήματα, στην αναμονή του στην έξοδο από την εργασία του. Αυτή η μορφή βίας, συμβαίνει συνήθως ύστερα από ένα χωρισμό.

Η υποτίμηση: Προπάντων επιδιώκεται να θιγεί η αυτοεκτίμηση του άλλου, να φανεί ότι δεν αξίζει τίποτα, ότι δεν έχει καμία αξία. Η μορφή με την οποία εκδηλώνεται η βία είναι η περιφρονητική στάση και τα προσβλητικά λόγια, οι υποτιμητικές εκφράσεις, οι δυσάρεστες παρατηρήσεις. Η υποτίμηση του άλλου μπορεί να γίνεται είτε σε αυτό που κάνει είτε σε αυτό που είναι. Διατυπώνονται αμφιβολίες σχετικά με τη διανοητική της κατάσταση, αλλά κατηγορείται και ως καταθλιπτική.

Οι ταπεινώσεις: Η ταπείνωση, η υποβάθμιση, η γελοιοποίηση είναι χαρακτηριστικά της ψυχολογικής βίας. Συχνά οι ταπεινώσεις είναι σεξουαλικού περιεχομένου. Προκαλούν ντροπή, γεγονός που εμποδίζει τις γυναίκες ακόμα πιο πολύ στο να μιλήσουν γι' αυτό και να βοηθηθούν. Η ψυχολογική βία, η συστηματική δυσφήμιση, οι ύβρεις προκαλούν ρήξη ταυτότητας, εσωτερική κατάρρευση.

Οι πράξεις εκφοβισμού: το χτύπημα της πόρτας, το σπάσιμο αντικειμένων, ώστε να εκδηλωθεί με αυτόν τον τρόπο η κακοθυμία μας, αποτελούν πράξεις εκφοβισμού. Ο στόχος αυτών των συμπεριφορών είναι να προκαλέσουν στον άλλο τον φόβο. Ο βίαιος άντρας μπορεί

επίσης να διασκεδάζει τρομοκρατώντας την σύντροφό του με έμμεσες επιθέσεις.

Η αδιαφορία στο αίτημα της τρυφερότητας: Ηθική βία είναι επίσης και η άρνηση να ενδιαφερθείς για τον άλλο. Είναι να δείχνεις αδιαφορία και να μην προσέχεις τον σύντροφό σου ή να εκδηλώνεις φανερά απόρριψη ή περιφρόνηση. Αγνοούμε τις ανάγκες και τα συναισθήματα του άλλου ή δημιουργούμε εσκεμμένα μια κατάσταση έλλειψης και στέρησης για να τον κρατούμε σε ανασφάλεια.

Απειλές: Η ψυχολογική βία μπορεί να εμπεριέχει απειλές: απειλές ότι θα της στερήσουν τα χρήματα, ότι θα την χτυπήσουν, ότι θα αυτοκτονήσουν. Ο εκβιασμός με απειλή την αυτοκτονία συνιστά μια μορφή βίας εξαιρετικά σοβαρή, γιατί οδηγεί την σύντροφο να επωμιστεί την ευθύνη της βίας. Οι απειλές και οι πράξεις που προορίζονται να τρομοκρατήσουν το θύμα, είναι το έσχατο στάδιο πριν από τη φυσική επίθεση. Στο στάδιο όμως αυτό τίποτα δεν είναι εμφανές στον εξωτερικό παρατηρητή αλλά πολλές φορές δεν γίνεται αντιληπτό ούτε και από το ίδιο το θύμα (M. France Hirigoyen, 2006).

E. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ

Συναισθηματική βία, είναι ένα σύνολο επιζήμιων συμπεριφορών ελέγχου που ασκούνται από τον σύντροφο μιας γυναίκας με στόχο να την εξουσιάσουν;;; Το αποτέλεσμα τέτοιων συμπεριφορών είναι το να ζει μια γυναίκα μέσα στο φόβο, να διαστρέφονται οι σκέψεις, τα συναισθήματα και η συμπεριφορά της και να αρνείται τις ανάγκες της ώστε να αποφύγει

την κακοποίηση (www.womanabuseprevention.com, Σταθοπούλου).

Ροζαλία

Η **συναισθηματική βία** μπορεί να συμπεριλαμβάνει :

- Τον εκφοβισμό ή τον εξευτελισμό.
- Απειλές για σωματική κακοποίηση όπως ότι θα τις σκοτώσουν, θα τις ακρωτηριάσουν ή ότι θα τις αφήσουν ανάπηρες.
- Απειλές εναντίον άλλων μελών της οικογένειας αποτελούν μία συνήθης τακτική των θυτών με σκοπό να προκαλέσουν τον εκφοβισμό και την υποταγή του θύματος (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστis, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).
- Μη λεκτικές απειλές, όπως π.χ. χειρονομίες που υποδηλώνουν απειλή, εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις του σώματος.
- Υπερβολική έλλειψη ενσυναίσθησης (η ικανότητα δηλαδή του να συν-αισθάνεται π.χ. τον πόνο ή την χαρά του άλλου), η έντονη συναισθηματική απάθεια και η αδυναμία συναισθηματικού μοιράσματος και επαφής με τρόπο που είναι ζημιογόνος.
- Χειραγώγηση των συναισθημάτων του άλλου που οδηγεί σε τρόμο, φόβο, δυσκολία χαλάρωσης, ενοχές, αμφιβολίες και αμφισβήτηση του τρόπου σκέψης και των συναισθημάτων του/της για την κατάσταση, αδυναμία να είναι σε επαφή και να εμπιστεύεται τα συναισθήματά του/της.
- Παιχνίδια με το μυαλό του άλλου π.χ. διαστρέβλωση των σκέψεών του σε βάρος του 'θύματος' (www.iatronet.gr, 2008).

ΣΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ

Ακόμα μια μορφή βίας είναι η **οικονομική αποστέρηση**. Η οικονομική αποστέρηση αφορά τον έλεγχο της χρήσης και της διάθεσης των οικονομικών πόρων της οικογένειας από το δράστη στο θύμα. Το θύμα εμποδίζεται από την απόκτηση της οικονομικής ανεξαρτησίας, αποκλείεται από τη διαχείριση των χρημάτων ή στερείται αυτών για να καλύψει τις ανάγκες του νοικοκυριού.

Η οικονομική εξάρτηση από το συχνά αποκαλούμενο ως «ισχυρό φύλο» αποτελεί επίσης βίαιη πράξη. Όταν ο σύντροφος απαιτεί τον απόλυτο έλεγχο των εσόδων και των εξόδων της γυναίκας και της αφαιρεί το δικαίωμα να διαχειρίζεται μόνη της τον μισθό της ή το μερίδιο που της αναλογεί από τα έσοδα του σπιτιού, τότε η γυναίκα χάνει την αυτονομία της (www.actionnemesi.com, 2006).

Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν πως ο ακρογωνιαίος λίθος στη μετατροπή των κακοποιημένων γυναικών σε θύματα είναι οικονομικός. Τόσο διαφορετικές ομάδες, όπως οι φεμινιστικές και οι αστυνομικοί, πιστεύουν πως αν αυτές οι γυναίκες ήταν οικονομικά ανεξάρτητες, δεν θα παρέμεναν στις σχέσεις κακοποίησης τους. Το χρήμα, πάντως δεν προστατεύει τις γυναίκες από την κακοποίηση. Η εικόνα της κακοποιημένης γυναίκας, που προέρχεται από τη μεσαία ή των ανώτερη τάξη, είναι δύσκολο να κατανοηθεί από τους περισσότερους ανθρώπους. «Γιατί δεν φεύγεις;» είναι η μόνιμη ερώτηση. «Αφού έχει αρκετά χρήματα για να ξεφύγει». Μόνο όταν κατανοηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ των οικονομικών παραγόντων και των ψυχολογικών δεσμών, θα αρχίσουμε να καταλαβαίνουμε καλύτερα το σύνδρομο της κακοποιημένης γυναίκας (L. Walker, 1989, σελ: 147).

Σύμφωνα με την Walker, 1989, τα οικονομικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν με δύο τρόπους σε μια σχέση κακοποίησης. Ένας τρόπος είναι να παγιδευτεί η γυναίκα στη σχέση από το φόβο πως θα γίνει φτωχή. Ο δεύτερος τρόπος είναι να χρησιμοποιηθεί το χρήμα σαν όπλο καταναγκασμού. Σ' αυτή τη δεύτερη θα ήθελα να δώσω μεγαλύτερη έμφαση. Συμβαίνει σε όλα τα κοινωνικοοικονομικά επίπεδα και είναι τόσο ισχυρή ανάμεσα στους φτωχούς όσο και ανάμεσα σε άτομα που έχουν υψηλότερα στάνταρ ζωής. Η οικονομική σταθερότητα των ζευγαριών, στα οποία παρατηρούνται κακοποιήσεις, είναι συνήθως ένα μεγάλο πρόβλημα (L. Walker, 1989, σελ: 148).

(επίσης αναφέρει ότι) Η οικονομική αποστέρηση είναι μια μορφή ελέγχου, της οποίας η φύση μπορεί να είναι είτε ψυχολογική είτε σωματική. Οι περισσότεροι ξέρουμε πώς αισθάνεται κανείς όταν δεν μπορεί να αποκτήσει κάτι γιατί δεν έχει τα απαιτούμενα χρήματα. Ο πόνος και το πλήγμα από αυτή τη στέρηση είναι πραγματικά (για το συγκεκριμένο υποκείμενο) ανεξάρτητα από το επίπεδο των εσόδων του και ανεξάρτητα από το αν η στέρηση αφορά ένα καινούργιο καναπέ, ένα φόρεμα για μια ειδική περίπτωση, ένα νέο αυτοκίνητο γιατί πάλιωσε το προηγούμενο ή αφορά χρήματα για τα ρούχα ή τα τρόφιμα των παιδιών ή για την πληρωμή του γιατρού. Αυτή η αποστέρηση είναι ιδιαίτερα οδυνηρή για τις γυναίκες που ασχολούνται μόνο με τα οικιακά και δεν έχουν τα δικά τους έσοδα. Αυτές οι γυναίκες ξέρουν πως τα χρήματα που παίρνουν εξαρτώνται από τα έσοδα των αντρών τους. Ακόμα κι όταν οι γυναίκες έχουν δικά τους έσοδα, τα χρήματα τους δεν ξοδεύονται για τις ίδιες, αλλά για την οικογένεια τους (L. Walker, 1989, σελ: 149).

Z. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ

Η κοινωνική καταπίεση αφορά τον έλεγχο που ασκεί ο δράστης πάνω στις κοινωνικές δραστηριότητες του θύματος. Ο περιορισμός και η απαγόρευση δημιουργίας κοινωνικών σχέσεων οδηγεί το θύμα στην απομάκρυνσή του από το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και την απομόνωσή του στα στενά πλαίσια της σχέσης-κακοποίησης. Με αυτό τον τρόπο ο δράστης έχει το απόλυτο έλεγχο πάνω στο θύμα του και ισχυροποιεί τη θέση του (Παπαμιχαήλ, Π.Σ. 2004).

Σύμφωνα με την Walker (1989) σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, οι δράστες συνήθως αποφασίζουν για τις φίλες των γυναικών τους. Οι κακοποιημένες γυναίκες απομονώνονται από τις φίλες τους, ιδιαίτερα εκείνες που οι άντρες πιστεύουν πως τις επηρεάζουν. Πολλές γυναίκες διαλέγουν τον δρόμο της απομόνωσης προκειμένου να αποφύγουν τα επεισόδια κακοποίησης. Σιγά-σιγά χάνουν τις κοινωνικές τους επαφές και μένουν συνέχεια στο σπίτι. Βρίσκονται όλο και περισσότερο μόνες με τους δράστες και εξαρτώνται από αυτούς. Όσο περισσότερο μένουν με τους δράστες, τόσο κλιμακώνονται οι κακοποιήσεις.

Οι δράστες χρησιμοποιούν συχνά τις κοινωνικές δραστηριότητες σαν όπλο. Για παράδειγμα, αν η γυναίκα κάνει σχέδια για να πάνε κάπου, εκείνος αρνείται να δώσει μια σίγουρη απάντηση, αν θα τη συνοδεύσει ή όχι. Συχνά, ενεργεί καταναγκαστικά, λέγοντας της ότι θα πάει μαζί της αν κι εκείνη κάνει κάτι που αυτός θέλει. Με τον τρόπο αυτό, την κάνει να ελπίζει ως την τελευταία στιγμή, αλλά δεν μπορεί να προβλέψει την τελική του διάθεση και φοβάται πως μπορεί να έχει φασαρίες. Αυτός ο εξαναγκασμός τη σπρώχνει να έχει μια παρακλητική συμπεριφορά, καθώς προσπαθεί να φανεί «καλή» (L. Walker, 1989, σελ: 178).

Η χρήση της κοινωνικής καταπίεσης στις σχέσεις κακοποίησης γενικά περιλαμβάνει ψυχολογικούς καταναγκασμούς. Η απειλή της σωματικής βίας είναι πάντα παρούσα. Αυτές οι γυναίκες δέχονται το μήνυμα πως, αν δεν υπακούσουν, θα υποστούν σοβαρές συνέπειες. Ξέρουν, επίσης, πως κανείς δεν θα τις βοηθήσει. Καταρχήν, κανένας δεν θα πιστέψει πως οι στυλοβάτες της κοινότητας είναι ικανοί να κάνουν αυτά που καταγγέλλουν οι γυναίκες. Επιπλέον, αυτές οι γυναίκες αισθάνονται πως κανείς δεν θα τολμούσε να συγκρουστεί με τους άντρες τους. Η κατάσταση είναι ακόμα πιο δύσκολη όταν ο δράστης έχει κάποιο επάγγελμα που υποτίθεται πως προσφέρει προστασία στη γυναίκα: αστυνομικός, ψυχολόγος, γιατρός, δικαστικός, δικηγόρος, στρατιωτικός, πολιτικός, δημοσιογράφος κ. λ. π. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, οι γυναίκες ξέρουν πως αν ζητήσουν από κάπου βοήθεια πρέπει να είναι έτοιμες για τη δημοσιότητα που θα επακολουθήσει και για την πιθανή καταστροφή της καριέρας του άντρα τους (L. Walker, 1989, σελ: 176).

Όσο η κοινωνική απομόνωση μεγαλώνει τόσο η γυναίκα αισθάνεται περισσότερο αβοήθητη και ανίσχυρη. Μετά από μία περίοδο τέτοιας ολοκληρωτικής αδυναμίας, ακόμα και αν η γυναίκα διαλύσει τη σχέση της, είναι ανίκανη να δράσει μόνη της. Μισεί τον εαυτό της γιατί δεν μπορεί να κάνει τίποτα. Ερμηνεύει την κατάθλιψή της ως τεμπελιά. Μερικές γυναίκες αγωνίζονται ενάντια στην κατάθλιψη μέχρι το τέλος. Σε πολλές περιπτώσεις η αυτοκτονία μοιάζει να είναι η μόνη εναλλακτική δυνατότητα ενώ σε άλλες περιπτώσεις, η παραμονή σε τέτοιες βίαιες καταστάσεις έχει τη μορφή της αυτοκαταστροφής (L. Walker, 1989, σελ: 180).

2.2.3 ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΝΔΡΩΝ

Αν και η άσκηση σωματικής βίας και σεξουαλικού εξαναγκασμού, σύμφωνα με τις έρευνες, είναι αντρικό «προνόμιο» που δυστυχώς αυξάνεται αντί να περιορίζεται, η ψυχολογική πίεση συχνά ασκείται και από γυναίκες (*Διμηνιαία Ενημερωτική Ηλεκτρονική Έκδοση, Δίκτυο για την Άρση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Γυναικών -Έργο Άλκηστis, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006*).

Έτσι λοιπόν ο βιασμός, ως επόμενο και έσχατο βήμα στην πορεία προς την προσβολή του εννόμου αγαθού της γενετήσιας ελευθερίας εμφανίζεται, ως αφόρητο παράδειγμα αντικοινωνικής συμπεριφοράς, δεδομένου ότι ο εξαναγκασμός που ασκείται στην σεξουαλική ζωή του ατόμου από άλλον αξιολογείται από τον νομοθέτη, ως βαρύτατη προσβολή, με αποτέλεσμα τον χαρακτηρισμό της πράξης, ως κακουργήματος.

Η παθολογία του φαινομένου του βιασμού έγκειται στην τέλεση γενετήσιων πράξεων από τον δράστη χωρίς την **συγκατάθεση του θύματος**. Προϋπόθεση αποτελεί η άσκηση βίας υλικής ή ψυχολογικής, η οποία οδηγεί στον εξαναγκασμό του θύματος και στην άρση της ελευθερίας διαμόρφωσης βούλησης από μέρους του.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι εάν στην πράξη μπορεί να βιασθεί ένας άνδρας. Βεβαίως, εφόσον ασκηθεί βία σωματική ή ψυχολογική, όπου στην έννοια της σωματικής βίας περιλαμβάνεται και η περιαγωγή άλλου σε κατάσταση αναισθησίας ή ανικανότητας για αντίσταση με υπνωτικά ή ναρκωτικά ή άλλα ανάλογα μέσα. Η επισήμανση αυτή γίνεται, διότι υπάρχει διάχυτη η εικόνα ότι ένας άνδρας δεν μπορεί να βιασθεί, ιδίως από μια γυναίκα, αλλά συγχρόνως υπάρχει και η αντίληψη ότι θα πρέπει να υπάρξει σεξουαλική διέγερση από μέρους του άνδρα.

Προκειμένου να διαλυθούν οι συγχύσεις που επικρατούν στο χώρο αυτό πρέπει καταρχήν να ορισθεί η έννοια της γενετήσιας πράξης, εφόσον είναι στοιχείο του εγκλήματος του βιασμού, έτσι όπως προκύπτει από την ερμηνεία του νόμου. Ως γενετήσια πράξη, (ασελγής σύμφωνα με την γραμματική διατύπωση), θα νοηθεί οποιαδήποτε πράξη, η οποία κατά τα εξωτερικά της γνωρίσματα παραπέμπει σε εκδήλωση της γενετήσιας ζωής, δηλ. η συνουσία και οι ισοδύναμες με αυτήν πράξεις, όπως η πεολειχία, αιδειολειχία, ο ετεροαυνανισμός, η παρά φύση διείσδυση, αλλά και η μέσω ξένων αντικειμένων διείσδυση, χωρίς να απαιτείται και σεξουαλική διέγερση, είτε από το θύμα, είτε από το δράστη.

Εξάλλου για να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα του βιασμού δεν είναι απαραίτητο να υπήρξε εκσπερμάτωση, όπως επίσης αντίστροφα, το αν υπήρξε οργασμός στο θύμα δεν αναιρεί την στοιχειοθέτηση του εγκλήματος του βιασμού, εφόσον υπήρξε άσκηση μη αρεστής βίας από τον δράστη.

Δράστης αντίστοιχα του εγκλήματος του βιασμού με θύμα άνδρα μπορεί να είναι γυναίκα ή άνδρας. Παρόμοια σε γενικές γραμμές είναι η ποινική πρόβλεψη του εγκλήματος του βιασμού δηλ. καλύπτει και τον βιασμό άνδρα και στον χώρο των λεγόμενων ευρωπαϊκών δικαίων δηλ. στην Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Αυστρία κλπ.

Άνδρες θύματα βιασμού με **δράστες γυναίκες** αναφέρονται σποραδικά σε έρευνες, είτε ως μοναδικές περιπτώσεις, είτε σε μεμονωμένες έρευνες.

Η αλήθεια είναι ότι αυτές οι περιπτώσεις είναι πολύ σπάνιες. Συνήθως το ενήλικο θύμα θα είναι μόνο του και οι δράστες- γυναίκες δύο ή περισσότερες. Συχνότερο είναι το φαινόμενο όταν το θύμα είναι ανήλικο άτομο, ως πιο ευάλωτο, αλλά και πάλι δεν είναι τόσο σύνηθες, όσο η θυματοποίηση ανηλίκων από άνδρες δράστες. Ο μικρός αριθμός καταγγελιών δεν σημαίνει βέβαια και μικρό αριθμό διάπραξης τέτοιων

εγκλημάτων από γυναίκες δράστες, αλλά μην ξεχνάμε ότι το ανήλικο αγόρι είναι λιγότερο πιθανό να καταγγείλει μία τέτοια πράξη σε βάρος του, ιδίως, αν προέρχεται από γονέα ή οικείο του περιβάλλοντός του.

Την ίδια απροθυμία καταγγελίας σεξουαλικής κακοποίησής τους από γυναίκα εμφανίζουν και οι ενήλικες άνδρες, αλλά για άλλους λόγους. Όχι μόνο θα αντιμετωπισθούν με σκεπτικισμό, αλλά από τη στιγμή που ο βιασμός συγχέεται με το σεξ, μπορεί και να θεωρηθούν ανόητοι να παραπονιούνται για ένα τέτοιο δώρο. Εφόσον υπάρχει η κοινή πεποίθηση ότι οι άνδρες είναι πάντα και χωρίς διακρίσεις σε κατάσταση σεξουαλικής ετοιμότητας, ίσως είναι δύσκολο να πειστεί ένας δικαστής, ότι ένας άνδρας εξαναγκάστηκε σε γενετήσια πράξη από μια γυναίκα. Έστω όμως και σπάνιο το φαινόμενο του βιασμού άνδρα από γυναίκα και μπορεί να συμβεί και συμβαίνει. Γιατί όμως είναι σπάνιο το φαινόμενο διάπραξης βιασμών από γυναίκες;

Διάφοροι είναι οι λόγοι για τους οποίους οι γυναίκες δεν διαπράττουν τέτοιου είδους εγκλήματα. Για έναν άνδρα ο βιασμός είναι η σεξουαλική έκφραση θυμού και περιφρόνησης απέναντι στο θύμα, είτε αυτό είναι γυναίκα, είτε είναι άνδρας. Κάνει στον άλλον αυτό το οποίο θεωρεί μειωτικό και εξευτελιστικό. Από την άλλη μεριά μια γυναίκα ως ένδειξη απαρésκειας ή θυμού και για τιμωρία θα αρνηθεί τη γενετήσια πράξη.

Για τον άνδρα ο βιασμός είναι η σεξουαλική έκφραση της δύναμης. Για την γυναίκα το σεξ είναι το αντάλλαγμα στον άνδρα για την εκπλήρωση επιθυμιών ή προσδοκιών.

Πέρα από αυτό οι βαθύτεροι λόγοι έγκεινται στη διαφορετική ψυχολογική και κοινωνική ανάπτυξη που έχει ένα αγόρι και ένα κορίτσι μέσα στο συγκεκριμένο κοινωνικό ιστό. Η επιθετικότητα και η σεξουαλικότητα ενθαρρύνονται σε ένα αγόρι, ενώ συμπεριφορές που δεικνύουν αδυναμία εμποδίζονται. Ψυχολογικά υπάρχει ένα μεγαλύτερο

χάσμα ανάμεσα στο να είσαι άνδρας και ανθρώπινη ύπαρξη από το να είσαι γυναίκα και ανθρώπινη ύπαρξη. Γι' αυτό και οι άνδρες εμφανίζουν πιο απροσάρμοστη συμπεριφορά από ότι οι γυναίκες, αν δει κανείς τα ποσοστά που είναι στις φυλακές και στα ψυχιατρεία. Εφόσον οι γυναίκες θεωρούνται ψυχολογικά μεν ανώτερες, αλλά σωματικά πιο ευάλωτες και εφόσον ο βιασμός προϋποθέτει μια σωματική επαφή, γυναίκες και άνδρες δεν μπορούν να ειδωθούν το ίδιο. Οι γυναίκες δεν είναι σωματικά επιθετικές κατά των ανδρών, όπως οι άνδρες κατά των γυναικών. Από τη στιγμή που ο βιασμός είναι πράξη επίθεσης οι γυναίκες είναι πολύ λιγότερο πιθανό να διαπράξουν βιασμό από ότι οι άνδρες.

Στην κοινωνία μας η σεξουαλική κακοποίηση των ανδρών αποτελεί ένα θέμα-ταμπού, άγνοιας και ελλιπούς πληροφόρησης. Δεν είναι ένα θέμα για το οποίο μιλάει κανείς συχνά.

Καταρχήν ο πρώτος μύθος που περιβάλλει αυτό το φαινόμενο είναι ότι η σεξουαλική κακοποίηση των ανδρών είναι κάτι που δεν συμβαίνει συχνά, αλλά σπάνια και αυτό σχετίζεται με την προσδοκώμενη εικόνα της κοινωνίας για τους άνδρες, δηλ. ότι πρέπει να είναι δυνατοί και ικανοί να προσέχουν τον εαυτό τους, εφόσον είναι σωματικά δυνατότεροι, άρα κατ' επέκταση δεν είναι δυνατόν να κακοποιηθούν σεξουαλικά και αν αυτό γίνει είναι δικό τους σφάλμα. Αντίθετα με τις γυναίκες οι άνδρες δεν έχουν διδαχθεί να ζουν με το φόβο της σεξουαλικής επίθεσης, αυτοί δε οι οποίοι βιάζονται, θεωρούνται ότι είναι γκέι ή αδύναμοι ή ότι τα 'θελαν ή ότι το ζήτησαν. Η πολιτισμική αξία περί ανδρισμού θεωρεί ότι το να είσαι άνδρας αρκεί, προκειμένου να σε προστατεύσει από ένα βιασμό. Οι περισσότεροι άνδρες δε, πιστεύουν ότι είναι αδύνατο να συμβεί σε αυτούς.

Πολλοί πιστεύουν ότι η πληθώρα αυτών των εγκλημάτων συμβαίνει στη φυλακή, αλλά τα στατιστικά δεδομένα ανατρέπουν αυτή

την αντίληψη. Σε μια έρευνα που έγινε στο Τεννεσσί σε θύματα βιασμών στη φυλακή και σε θύματα έξω από τη φυλακή οι ομοιότητες που προέκυψαν οδήγησαν στο συμπέρασμα, ότι ανεξάρτητα από τις συνθήκες, όλοι οι άνδρες μπορούν να είναι δυνητικά θύματα βιασμού. Πράγματι, όπως ισχύει άλλωστε και με τις γυναίκες θύματα βιασμού, ένας άνδρας μπορεί να γίνει θύμα σεξουαλικής κακοποίησης ανεξάρτητα από τον σωματότυπό του, τη δύναμή του, την ηλικία του, την εμφάνιση, τη φυλή, την κοινωνική τάξη, τη θρησκεία ή το σεξουαλικό προσανατολισμό του.

Το τελευταίο συνδέεται και με τον μύθο ότι μόνο οι ομοφυλόφιλοι μπορούν να βιασθούν ή αντίστοιχα ότι δράστες μπορεί να είναι μόνο ομοφυλόφιλοι. Το τελευταίο ανατρέπεται από το γεγονός του ότι η πληθώρα και των θυμάτων αλλά και των δραστών είναι ετεροφυλόφιλοι. Σύμφωνα δε με έρευνα στο σωφρονιστικό σύστημα της Νεμπράσκα 70% από τα θύματα ήταν ετεροφυλόφιλοι, 26% αμφιφυλόφιλοι και 2% ομοφυλόφιλοι, οι περισσότεροι δε δράστες δηλώνουν ετεροφυλόφιλοι. Επίσης παρόμοιος μύθος με αυτόν που ισχύει και για τις γυναίκες είναι το ότι οι βιαστές είναι άγνωστοι στο θύμα. Και στην περίπτωση του βιασμού ανδρών ο δράστης είναι κατά κάποιο τρόπο γνωστός στο θύμα, π.χ. ένας φίλος, γείτονας, εργοδότης ή συγγενής.

Επίσης στους βιασμούς ανδρών παρατηρείται αυξημένη χρήση όπλων και πρόκληση σοβαρών τραυματισμών, όπως επίσης αυξημένα είναι και τα ποσοστά του ομαδικού βιασμού.

Η πράξη του βιασμού περιλαμβάνει συνήθως διείσδυση, είτε πρωκτική, είτε από το στόμα, παρά διέγερση του πέους, παρόλο που μερικοί δράστες επιδιώκουν την εκπερμάτωση του θύματος μόνο και μόνο για να εισπράξουν την ενίσχυση της κυριαρχίας στο θύμα, ότι πραγματικά το απόλαυσε, όπως επίσης και απαίτηση περισσότερων σεξουαλικών πράξεων. Τα πιο συνηθισμένα δε μέρη διάπραξης είναι σε

απομακρυσμένη περιοχή ή σε αυτοκίνητα, ιδίως σε αυτούς που κάνουν ωτο-στοπ. Σε σχέση με την ηλικία των θυμάτων, τα αγόρια στην πρώιμη αλλά και όψιμη εφηβική ηλικία έχουν περισσότερες πιθανότητες να βιασθούν από ότι οι ενήλικες, όπως δείχνουν οι έρευνες με μέσο όρο ηλικίας των θυμάτων τα 17.

Χαρακτηριστικές είναι οι ομοιότητες που παρουσιάζει η ανδρική με τη γυναικεία θυματοποίηση και, όσον αφορά τη σκοτεινή πλευρά της εγκληματικότητας, και τις τραυματικές συνέπειες, αλλά και σε σχέση με τις οδηγίες ή υποδείξεις για την πρόληψη ενός βιασμού, οι οποίες απευθύνονται στους άνδρες.

Παρά τις ομοιότητες όμως, δεν είναι δυνατόν ένας άνδρας να βιώσει το ίδιο με μια γυναίκα την εμπειρία ενός βιασμού.

Οι τρέχουσες αξίες, αντιλήψεις και συμπεριφορές στην κοινωνία μας δυσχεραίνουν τους άντρες να θεωρήσουν ή να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους, ως θύματα. Οι άντρες υποτίθεται ότι πρέπει να είναι ζόρικοι και ικανοί να φροντίσουν τον εαυτό τους. Έτσι, η ανδρική σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να επιφέρει αντικρουόμενα και μπλεγμένα συναισθήματα. Πολλοί άντρες έχουν βιώσει περαιτέρω τραύμα από την αποκάλυψη της σεξουαλικής τους κακοποίησης μόνο και μόνο για να βιώσουν απόρριψη και γελοιοποίηση. Το βασικότερο είναι ότι πολλοί άνδρες παθαίνουν σύγχυση σχετικά με το σεξουαλικό τους προσανατολισμό, λόγω του ότι μπορεί να διεγερθούν ή να εκσπερματώσουν κατά τη διάρκεια του βιασμού, ως αποτέλεσμα μιας αθέλητης φυσικής αντίδρασης και να πιστεύουν ότι δε βιάστηκαν ή ότι έδωσαν άδεια γι' αυτό ή ότι μπορεί να τους θεωρήσουν, ως ομοφυλόφιλους, κι αυτό είναι ένας από τους λόγους που δεν καταγγέλλουν το βιασμό. Αξίζει να σημειωθεί ότι μερικές φορές δράστες

ληστείας ή διάρρηξης βιάζουν τα άρρενα θύματά τους, για να μην το καταγγείλουν στην αστυνομία.

Κάποιοι άνδρες θεωρούν ότι μέρος του ανδρισμού τους εξαλείφθηκε και ότι κατά κάποιο τρόπο είναι λιγότερο άνδρες με το να κακοποιηθούν σεξουαλικά.

Επίσης νοιώθουν παρόμοια συναισθήματα με αυτά των γυναικών, όπως ντροπή, αυτοκατηγορία και ενοχή, αίσθημα απομόνωσης, χαμηλή αυτοεκτίμηση, κατάθλιψη, θυμό, ανησυχία, αρνητική εικόνα του εαυτού, φόβο, σεξουαλική δυσλειτουργία. Ανάλογα με το άτομο μπορεί να εκδηλωθούν αυτοκαταστροφικές τάσεις, όπως κατάχρηση ναρκωτικών ή επιθυμία αυτοκτονίας. Είναι τα στοιχεία του Rape-Related Posttraumatic Stress Disorder (RR-PTSD), δηλ. το μετατραυματικό σύνδρομο που σχετίζεται με μια εμπειρία βιασμού γνωστό ιδίως στους ψυχοθεραπευτές που ασχολούνται με περιπτώσεις βιασμών.

Σε γενικές γραμμές, πάντως, η σεξουαλική κακοποίηση και ο βιασμός είναι τραυματικά γεγονότα ανεξαρτήτως φύλου.

Τι είναι τελικά ο ανδρικός βιασμός και τι εκφράζει;

Το ίδιο που εκφράζει και ο βιασμός γυναικών δηλ. μια πράξη βίας και όχι σεξουαλική. Η σεξουαλική πράξη χρησιμοποιείται για να εντείνει την δύναμη και τον έλεγχο σε ένα άλλο άτομο και να το υποτάξει. Είναι η σεξουαλική έκφραση της βίας και όχι η βίαιη έκφραση της σεξουαλικότητας, θέση που αποδεικνύεται και από τους βιασμούς μέσα στη φυλακή σαν πράξη εξουσίας από το δυνατότερο της ομάδας απέναντι στον πιο αδύναμο ή ανυπότακτο.

Ιστορικά, ο βιασμός των ανδρών αποτελούσε στοιχείο για την πλήρη ήττα σε μια μάχη. Ένας άνδρας που είχε βιασθεί, συμβολικά έχανε τον ανδρισμό του και δεν μπορούσε να είναι πλέον πολεμιστής. Περαιτέρω δε, ο ομαδικός βιασμός θεωρείτο η ύψιστη μορφή τιμωρίας.

Εν κατακλείδι, δεν μπορεί κανείς να μη σκεφθεί, ότι όπως συμβαίνει και με το βιασμό κατά των γυναικών και το φαινόμενο του βιασμού ανδρών περιβάλλεται από ισχυρές ιδεολογικές αγκυλώσεις μπορεί και σε μεγαλύτερο βαθμό.

Η άγνοια του φαινομένου, οι στάσεις της κοινωνίας απέναντι στο κρυμμένο έγκλημα – ταμπού αποτρέπουν τα θύματα από την καταγγελία του βιασμού τους και εξ αιτίας της μη καταγγελίας δεν αναγνωρίζεται πέραν των άλλων παραμέτρων ότι ο βιασμός των ανδρών είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα. Αν δεν σπάσει ο κύκλος της σιωπής μέσα από την αλλαγή των αντιλήψεων στο θέμα αυτό και πέσει και το τελευταίο ταμπού μικρή ελπίδα υπάρχει ότι τα θύματα του ανδρικού βιασμού θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την τραυματική εμπειρία τους και με αυτό τον τρόπο να υπονομευτεί η βίαιη πραγματικότητα του βιασμού (**Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού, ΤΕΥΧΟΣ 4^ο, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2006**).

Από το 1994 ο νόμος αναγνωρίζει τον βιασμό των ανδρών ως αδίκημα. Υπάρχουν πολλοί μύθοι σχετικά με την σεξουαλική κακοποίηση των ανδρών, οι οποίοι οδηγούν σε παρανοήσεις του εγκλήματος και του θύματος που επηρεάζει. Αυτό έχει συνέπειες στον τρόπο με τον οποίο οι άντρες βλέπουν τον εαυτό τους ως θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων και τους σταματάει από το να μιλήσουν σχετικά με αυτό που τους συνέβη και να λάβουν βοήθεια.

Οι άντρες νοιώθουν παρόμοια αισθήματα με αυτά των γυναικών, όπως, ντροπή, αυτοκατηγορία και ενοχή. Μπορεί να έχουν να χειριστούν επιπλέον θέματα, λόγω των πεποιθήσεων της κοινωνίας ότι οι άντρες πρέπει να μπορούν να προστατέψουν τον εαυτό τους.

Ο βιασμός μπορεί να κάνει τους άντρες να μπερδευτούν για τη σεξουαλικότητά τους και για το γιατί συνέβη το περιστατικό. Για

μερικούς άντρες το τραύμα του βιασμού μπορεί να τους προκαλέσει στύση ή εκσπερμάτωση. Λόγω του φαινομένου αυτού, μερικοί άντρες μπορεί να πιστεύουν ότι δεν βιάστηκαν ή ότι έδωσαν την άδειά τους να βιαστούν. Η σεξουαλική διέγερση δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είχε δοθεί άδεια. Δεν σημαίνει ότι το θύμα ήθελε να βιαστεί ή να κακοποιηθεί σεξουαλικά (www.ask4.gr).

Στην ψυχολογική βία που αντιμετωπίζουν οι διαζευγμένοι ή οι εν διαστάσει άνδρες περιλαμβάνεται και το σύνδρομο της γονικής αποξένωσης κατά το οποίο η γυναίκα στρέφει εναντίον του πατέρα το παιδί ή τα παιδιά τους. Στην έρευνα (Παπάνης Ε, Η αυτοεκτίμηση των παιδιών από χωρισμένους γονείς) διεφάνη ότι αυτό είναι ιδιαίτερα συχνό στις ελληνικές οικογένειες.

Η συναισθηματική ή ψυχολογική κακοποίηση των ανδρών αναφέρεται σε συμπεριφορές που έχουν ως σκοπό να ταπεινώσουν, να εξευτελίσουν και να ντροπιάσουν τον άνδρα, να τον κάνουν να νιώσει ανίκανος, άχρηστος, ένοχος και τελικά να του μειώσουν το αυτοσυναίσθημα. Τέτοιες συμπεριφορές εκ μέρους των γυναικών είναι οι φωνές, η διαρκής γκρίνια, οι τσιρίδες, οι προσβολές, οι ειρωνείες και ο σαρκασμός, η γελοιοποίηση μπροστά σε άλλους, ο οικονομικός έλεγχος, η αποκοπή του άνδρα από συγγενείς και φίλους, η εσκεμμένη διακοπή της λεκτικής επικοινωνίας από τη σύζυγο, η άσκηση ελέγχου σε κάθε πτυχή της ζωής του άνδρα, η διαρκής αρνητική κριτική κλπ. Σε πολλές περιπτώσεις η ψυχολογική κακοποίηση μπορεί να συνυπάρχει με τη φυσική.

1. Τα στοιχεία είναι συντριπτικά: Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανδρών θα βιώσει σε κάποια στιγμή της ζωής του συναισθηματική βία από τη σύντροφό του, αλλά σπάνια ή ποτέ δεν θα το αναφέρει

στους φίλους και πολύ περισσότερο στις αρχές. Κι όμως οι συνέπειές της θα είναι καθοριστικές, δεδομένου ότι θα επηρεαστεί αρνητικά η αυτοεκτίμησή του, η εργασιακή του απόδοση, η κοινωνική του ζωή και η προσωπική και πνευματική του εξέλιξη.

2. Οι νεαροί άνδρες διατρέχουν πέντε φορές μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν ψυχολογική κακοποίηση σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους και κρίσιμες φάσεις της ζωής του ζευγαριού (πχ. Συνταξιοδότηση, αλλαγή επαγγέλματος, απώλεια δουλειάς, χαμηλό εισόδημα, υπερωρίες, γέννηση παιδιών) θα επιτείνουν το φαινόμενο. Έχει πλέον διαπιστωθεί ότι οι γυναίκες που βιώνουν οι ίδιες έντονες κοινωνικές και διαπροσωπικές συγκρούσεις, διαθέτουν μεταιχμιακή προσωπικότητα, καταναλώνουν υπερβολικές ποσότητες αλκοόλ, πάσχουν από κατάθλιψη ή κυκλοθυμίες έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να ασκήσουν ψυχολογική κακοποίηση στους συντρόφους τους. Η συμπεριφορά αυτή, κατά κανόνα, αντανακλά δικές τους εσωτερικές συγκρούσεις, παιδικά τραύματα ή ανασφάλειες (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, σελ: 402, 2006).
3. Φωνάζουν στους άντρες τους θεωρώντας τους υπεύθυνους για οτιδήποτε αρνητικό συμβαίνει, αντί να παραδεχτούν το πρόβλημά τους, έχουν μη ρεαλιστικές προσδοκίες και απαιτήσεις από αυτούς, τους θεωρούν ένοχους για τα δικά τους συναισθήματα και τους κατηγορούν ότι αυτοί δεν κάνουν κάτι για να τα αλλάξουν. Διαβλέπουν κακή πρόθεση σε κάθε τους ενέργεια και φροντίζουν να τους μειώνουν σε κάθε περίπτωση. Συχνά ενδύονται την εικόνα του θύματος και πολλές φορές κερδίζουν την υποστήριξη φίλων που δεν γνωρίζουν ποια ακριβώς είναι η αλήθεια.
4. Το ανδρικό στερεότυπο, που θέλει τον άνδρα ισχυρό, σίγουρο, ανεξάρτητο, αυτάρκη πλήττεται και αυτό προκαλεί έντονα

συναισθήματα στον κακοποιημένο σύντροφο, ο οποίος, εάν το αναφέρει, θα αντιμετωπίσει σκεπτικισμό, έκπληξη και ειρωνεία. Η εσωτερίκευση του γεγονότος, όμως, θα προκαλέσει συναισθηματική ανισορροπία και θα καταρρακώσει το αυτοσυναίσθημα του άντρα, που αισθάνεται εγκλωβισμένος σε μια κατάσταση που διαρκώς επιδεινώνεται. Πολλά θύματα ψυχολογικής κακοποίησης δήλωσαν ότι η γελοιοποίηση μπροστά σε φίλους προκαλούσε πιο οδυνηρά συναισθήματα ακόμα και από τη φυσική βία εκ μέρους των γυναικών.

5. Η πορεία της ψυχολογικής κακοποίησης μερικές φορές ακολουθεί συγκεκριμένη πορεία: Αρχικά η γυναίκα είναι εκνευρισμένη για κάποια αιτία που δεν αποκαλύπτει στο σύντροφό της. Ο άνδρας διαπιστώνει τη δυσθυμία της και φοβούμενος έκρηξη θυμού αρχίζει να τη ρωτά τι έχει, υποψιαζόμενος ότι κάτι έχει κάνει που την ενόχλησε. Η γυναίκα θέλει να του μιλήσει, ώστε να αισθανθεί λιγότερη μοναξιά. Αρχικά αποδίδει τη σύγκρουση στον άνδρα και αυτός σε αντίδραση απομονώνεται συναισθηματικά και επιχειρεί να της εξηγήσει με λογικά πλέον επιχειρήματα. Η γυναίκα τότε, που περιμένει συναισθηματική υποστήριξη, νιώθει αγνοημένη, βιώνει έλλειψη συναισθηματικής στήριξης, δεν κατανοεί κανένα από τα λογικά του επιχειρήματα ή διαστρεβλώνει συναισθηματικά το λογικό μήνυμά τους, οργίζεται εναντίον ενός άντρα που δεν διαβλέπει κάποιο σημαντικό πρόβλημα, που για εκείνη είναι βασικό. Η γυναίκα οργίζεται και αρχίζει να αποδίδει σε αυτόν τις αιτίες όλων των προβλημάτων στη σχέση τους. Αναρωτιέται εάν ο άντρας της έχει καθόλου συναισθήματα ή γιατί δεν της τα αποκαλύπτει. Τελικά επιτίθεται σε αυτόν, τον χαρακτηρίζει ψεύτη και εμπλέκει στο λόγο της και πρόσωπα του συγγενικού ή φιλικού του περιβάλλοντος. Τον αποκαλεί ανίκανο και άχρηστο.

Απομονώνεται στο δωμάτιό της και καταφεύγει σε ψυχολογικό πόλεμο.

6. Η κατάσταση αυτή μπορεί να κρατήσει για εβδομάδες και να καταλήξει στην πλήρη απαξίωση του άνδρα. Ο σύντροφος τότε ενοχοποιεί τον εαυτό του, νιώθει ανίκανος να την καταλάβει και απομακρύνεται ακόμα περισσότερο. Ο κίνδυνος για ψυχολογική βία αυξάνεται όταν μπροστά στο σκηνικό βρίσκονται παιδιά, στα οποία η γυναίκα κοινοποιεί πόσο φαύλος είναι ο πατέρας τους. Αυτό ολοκληρώνει τη συναισθηματική συντριβή του άνδρα. Σε κάποια στιγμή ο άνδρας φτάνει στα όριά του, σπάει κάτι, χτυπά τη γροθιά του στο τραπέζι, για να της δείξει ότι αυτό είναι το τελευταίο που μπορεί να δεχτεί, ότι και αυτός είναι εξοργισμένος. Επιτυγχάνει, όμως, το ακριβώς αντίθετο. Τόσο καιρό δεν της έδειχνε τα συναισθήματά του. Ποτέ δεν της έδωσε να καταλάβει ότι μπορεί να ελέγξει την κατάσταση. Πάντα υποχωρούσε ή αντιδρούσε παθητικά στην ποικιλία ψυχολογικής βίας, που του εξασκούσε. Άρα ο θυμός του είναι εύκολα διαχειρίσιμος. Αντί να καταλάβει ότι η κατάσταση έχει βγει εκτός ελέγχου, τον προκαλεί λέγοντας του ‘ Τι θα κάνεις, θα με χτυπήσεις. Κάνε το και θα σε καταστρέψω οικονομικά. Δεν θα δεις ποτέ ξανά τα παιδιά σου.’ Ο άνδρας αποχωρεί και αυτό την εξοργίζει ακόμα περισσότερο. Ο κύκλος της ψυχολογικής βίας έχει διαιωνιστεί, αλλά αυτό ήταν εκείνο που η ίδια επεδίωκε υποσυνείδητα.
7. Το ερώτημα που γεννάται είναι γιατί οι σύντροφοι επιλέγουν να μείνουν με κάποιον που τους κακοποιεί σωματικά ή συναισθηματικά. Για τις γυναίκες η βιβλιογραφία αναφέρει ποικίλους κοινωνικούς ή πολιτισμικούς ρόλους, συναισθηματική εξάρτηση από το σύντροφο και φόβο ότι θα εκδικηθεί τον ενδεχόμενο χωρισμό. Για τους άνδρες, οι οποίοι συνήθως έχουν

και τα οικονομικά μέσα να χωρίσουν και ο κοινωνικός στιγματισμός δεν είναι τόσο έντονος, ο κυριότερος λόγος είναι η δέσμευση που συνεπάγεται ο γάμος. Μπορεί να ακούγεται περίεργο, αλλά δεν είναι συνήθως ο άντρας αυτός που επιλέγει να χωρίσει, αλλά οι γυναίκες. Ταυτόχρονα, η νομοθεσία είναι απόλυτα άδικη εις βάρος των ανδρών. Ο άνδρας θα αναγκαστεί να αλλάξει τρόπο ζωής, θα βλέπει τα παιδιά του υπό εξευτελιστικές και οριοθετημένες συνθήκες, τα οικονομικά του θα επιδεινωθούν. Ο γονεϊκός τους ρόλος επισκιάζεται εσφαλμένα από αυτόν της μητρότητας, οι επιπτώσεις ενός διαζυγίου επιβαρύνουν περισσότερο τους άνδρες και η βίωση του χωρισμού είναι πολύ εντονότερη. Σε πανελλήνια έρευνα (Παπάνης 2004) βρέθηκε ότι οι χωρισμένες γυναίκες είχαν πολύ υψηλότερα ποσοστά αυτοεκτίμησης σε σύγκριση με τους διαζευγμένους άντρες, οι οποίοι καθλώνονταν για πολλά χρόνια στην τραυματική φάση του χωρισμού (www.ask4.gr).

Το άκουσα πρόσφατα σε ραδιοφωνική εκπομπή και για να είμαι ειλικρινής δυσκολεύτηκα να το πιστέψω. Το 15 τοις εκατό των καταγγελιών για βία στην οικογένεια αφορούν κακοποίηση αντρών από τις συζύγους τους. Πρόκειται μάλιστα για επίσημα στοιχεία τα οποία τηρεί το αρμόδιο τμήμα της Νομικής Υπηρεσίας απ' όπου περνούν οι υποθέσεις προτού καταχωρισθούν ενώπιον των Δικαστηρίων.

Βεβαίως, το πραγματικό μέγεθος της βίας εναντίον αντρών από τις συζύγους τους, από το λεγόμενο ασθενές φύλο, είναι πολύ μεγαλύτερο αφού όπως λένε οι γνώστες του θέματος, δύσκολα οι κακοποιημένοι άντρες προβαίνουν σε καταγγελία εναντίον της συζύγου τους, για ευνόητους λόγους. Τελικά, πώς αλλάζουν οι καιροί..

Πηγή: <http://www.disabled.gr> (Male Victims of Sexual Assault Greek)

2.2.4 ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Πατεράδες, θείοι, ξάδερφοι, αλλά και μανάδες συχνά εκμεταλλεύονται την ιδιαίτερη σχέση με το παιδί για να ικανοποιήσουν τα σκοτεινά κτηνώδη ένστικτά τους.

Η σεξουαλική παραβίαση και κακοποίηση ανηλίκων, ιδιαίτερα μέσα στην οικογένεια, δεν είναι κάτι καινούργιο, υπήρχε πάντοτε, σε όλο τον κόσμο. Η μόνη διαφορά είναι ότι σήμερα είναι μεγαλύτερο το ποσοστό των περιπτώσεων που βγαίνει στην επιφάνεια, έχει αυξηθεί δηλαδή το ποσοστό των καταγγελιών, στη χώρα μας αλλά και γενικότερα στον κόσμο. Ωστόσο, ακόμα και στις μέρες μας, η συντριπτική πλειοψηφία όχι μόνο δεν καταφεύγει στις Αρχές αλλά ούτε καν στις ψυχολογικές υπηρεσίες». Αυτό υποστηρίζει ο Γιώργος Νικολαΐδης, ψυχίατρος - διευθυντής της Διεύθυνσης Οικογενειακών Υποθέσεων του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, το οποίο υπάγεται στο υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας και εποπτεύεται από αυτό.

«Τις περισσότερες φορές ο δράστης είναι συγγενικό πρόσωπο»

«Οι καταγγελίες γίνονται είτε από τον γονέα του παιδιού είτε από εκπαιδευτικό ή από το ίδιο το παιδί», μας λέει η αντεισαγγελέας Ανηλίκων Αλεξάνδρα Πίσχοινα. «Όμως, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η αποκάλυψη ήταν συμπτωματική, από εγκυμοσύνη, σωματική βλάβη ή σεξουαλικώς μεταδιδόμενο νόσημα», σημειώνει.

Όπως μας πληροφορεί, «τις περισσότερες φορές ο δράστης είναι γονέας, αδερφός, θείος, ξάδερφος αλλά και δάσκαλος, οικογενειακός

φίλος και γείτονας, ο οποίος εκμεταλλεύεται τη στενή σχέση εμπιστοσύνης με το παιδί, πείθοντας το έτσι να συναινέσει. Άλλες φορές επιβάλλεται δια της βίας, καλλιεργώντας παράλληλα στο παιδί αισθήματα φόβου και ενοχής, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη σιωπή του. Επίσης, οι δράστες δωροδοκούν τα θύματα, δίνοντας τους χρήματα, γλυκά ή παιχνίδια. Μια άλλη περίπτωση είναι ο δράστης να είναι παιδόφιλος, άγνωστος στο παιδί, ο οποίος επιλέγει τυχαία τα θύματά του στο δρόμο, στο σχολείο ή στις αθλητικές του δραστηριότητες αλλά και μέσω του Διαδικτύου. Ο συγκεκριμένος τύπος δράστη μελετάει πολύ προσεκτικά τον τρόπο προσέγγισης. Παραπλανά το θύμα και καταφέρνει να το απομονώσει προσποιούμενος είτε τον αστυνομικό είτε το γνωστό της οικογένειας. Αν και αυτές οι περιπτώσεις σπανίζουν, παρατηρείται μεγάλος αριθμός θυμάτων ανά δράστη, λόγω της συστηματικής δράσης του παιδόφιλου».

Ωστόσο, η κ. Πίσχοινα υπογραμμίζει ότι «οι καταγγελίες δεν είναι πάντα αξιόπιστες». Όπως υποστηρίζει, «συχνά δεχόμαστε ψευδείς καταγγελίες για σεξουαλική κακοποίηση από συζύγους στο πλαίσιο δικαστικής διαμάχης για την επιμέλεια, με στόχο τη διακοπή κάθε επικοινωνίας του παιδιού με τον φερόμενο ως δράστη γονέα».

http://www.enet.gr/online/online_print.jsp?id=35686560,21504800,43720224,57829280,65719584,72176288,86358048,**Σεξουαλική**

κακοποίηση παιδιών, ΕΛΙΖΑΜΠΕΤΤΑΣ ΚΑΖΑΛΟΤΤΙ, ΝΑΥΣΙΚΑΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 18/02/2006)

Πάντως σύμφωνα με τα στοιχεία μιας πρόσφατης μελέτης (Finkelhor 1994) που έγινε σε 14 ευρωπαϊκές χώρες όσον αφορά την Ελλάδα τα αποτελέσματα που προέκυψαν ήταν ότι το 33% των σεξουαλικών κακοποιήσεων κοριτσιών και το 23% των σεξουαλικών κακοποιήσεων αγοριών συμβαίνουν μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον.

Οι περισσότεροι δράστες σεξουαλικής κακοποίησης είναι άτομα τα οποία το παιδί γνωρίζει καλά και εμπιστεύεται: πατέρας, αδελφός, άλλοι συγγενείς, οικογενειακοί φίλοι. Αυτή ακριβώς η σχέση εμπιστοσύνης, σε συνδυασμό με την ανηλικιότητα, την υποδεέστερη δηλαδή θέση του παιδιού σε σχέση με το δράστη, διευκολύνει την απόκρυψη της κακοποίησης. Τα παιδιά που κακοποιούνται δέχονται και απειλές από το δράστη ή απλά πείθονται με αποτέλεσμα η σεξουαλική κακοποίηση να μη συνοδεύεται απαραίτητα από σωματική κακοποίηση, η οποία είναι τις περισσότερες φορές ορατή. (Παπανικολάου Ε. (1998), "Η σεξουαλική κακοποίηση παιδιών στην οικογένεια. Σχολείο και παιδική προστασία" *Virtual School, The sciences of Education Online, τόμος 1, τεύχος 1, <http://www.auth.g/virtualschool/1.1/TheoryResearch/CongressPapanikolaou.html>, 15/4/98*)

Σύμφωνα με τον Rusell (1983) μόνο στο 11% των περιπτώσεων σεξουαλικής εκμετάλλευσης ο δράστης ήταν κάποιος άγνωστος στο παιδί, ενώ στο 29% των περιπτώσεων υπήρχε συγγενικός δεσμός μεταξύ του θύτη και του θύματος και στο υπόλοιπο 60% των περιπτώσεων ο θύτης και το θύμα ήταν γνωστοί. Στις περιπτώσεις των παιδιών, στις οποίες υπάρχει κάποια οδυνηρή εμπειρία σεξουαλικής μορφής με κάποιον μη συγγενή τους, συχνά το επεισόδιο αναφέρεται στην οικογένεια, επεμβαίνουν η οικογένεια ή οι αρχές και η πράξη σπάνια επαναλαμβάνεται. Οι περιπτώσεις όμως των σεξουαλικών κακοποιήσεων των παιδιών μέσα στις οικογένειες τους – είτε αιμομικτικές είναι αυτές, είτε αυτές που περιλαμβάνουν πατριό ή μητριά – αποτελούν σχεδόν πάντα μακροχρόνια, περίπλοκα και έντονα οδυνηρά προβλήματα. Οι βιολογικοί πατέρες βρέθηκε ότι ευθύνονται για μεγάλο αριθμό ενδοοικογενειακών σεξουαλικών κακοποιήσεων, ενώ οι θετοί πατέρες φαίνεται να αποτελούν ιδιαίτερα σοβαρή απειλή. Οι Parker και Parker (1986) διαπίστωσαν ότι η παρατεταμένη απουσία του πατέρα κατά

τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού αυξάνει δραστικά τον κίνδυνο επεισοδίων αιμομιξίας, ενώ αντίθετα η καθημερινή ενασχόληση του πατέρα με τη φροντίδα του μικρού παιδιού του δημιουργεί ισχυρές αναστολές στις μετέπειτα πιθανές έλξεις σεξουαλικής φύσεως. (Russell D., “The incidence and prevalence of intrafamilial sexual abuse of female children”, Child Abuse and Neglect, 1983, 7, p.p 133-146)(Parker H. – Parker S., “Father-daughter sexual abuse: An emerging perspective”. American Journal of Orthopsychiatry, 1986, 56, 4, pp.531-548)

Ο Finkelhor (1978) βρήκε ότι ένα 9% των γυναικών, κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, είχαν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης κάποιου ενήλικα συγγενή τους, ενώ ένα 1,5% των γυναικών είχαν σεξουαλικές επαφές με τους φυσικούς τους πατέρες στη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας. Τέλος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Finkelhor, ένα 9% των αγοριών είχαν επίσης πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης μέσα στην οικογένεια τους.(Finkelhor D., «Psychological, cultural and structural factors in incest and family sexual abuse”, Journal of Marriage and Family Counseling, 1978, 4, pp.45-50)

Οι γυναίκες είναι τα κύρια θύματα της ιδιωτικής και δημόσιας κακοποίησης σε παγκόσμια κλίμακα. Το ζήτημα της κακοποίησης των γυναικών δεν είναι ένα «γυναικείο θέμα» αλλά έχει και ευρύτερες επεκτάσεις όπως ψυχολογικές, ιατρικές, νομικές και κοινωνιολογικές. Μια γυναίκα μπορεί να κακοποιηθεί από τον σύζυγο της, τον εραστή της, τον αδελφό της, τον πατέρα της ή και από άτομα που δεν γνωρίζει. (dimseferiadis.com/arhra.html - 60k, κακοποίηση ανηλίκων ερωτήσεις αυριανής της Κυριακής, δημοσιογράφος κ. Τσουμάκα, 20/12/2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΤΙΤΛΟΣ: ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η : ΑΙΤΙΑ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.1.1 ΑΙΤΙΑ- ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Α) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα φαινόμενα της βίας και της κακοποίησης στην οικογένεια συναντώνται τόσο μεταξύ συζύγων, όσο και μεταξύ γονέων και παιδιών, και σε μικρότερο βαθμό μεταξύ αδελφών. Σε μικρότερη επίσης έκταση παρατηρείται κακοποίηση ηλικιωμένων και ανδρών από τις γυναίκες τους. Πολλοί ειδικοί υποστηρίζουν ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η εκδήλωση επιθετικότητας και βίας είναι αποτέλεσμα κακώσεων του εμπρόσθιου λοβού του εγκεφάλου. Τραύματα στην περιοχή αυτή αποδυναμώνουν τον έλεγχο των επιθετικών παρορμήσεων του ατόμου. Οι περισσότεροι ερευνητές όμως υποστηρίζουν ότι η επιθετικότητα είναι αποτέλεσμα επίκτητης συμπεριφοράς και αρρωστημένης άποψης για τις ανθρώπινες σχέσεις.

Υπάρχουν για παράδειγμα, περιπτώσεις ανδρών οι οποίοι υιοθετώντας «σκληρά ανδρικά» πρότυπα και μορφές συμπεριφοράς που προσιδιάζουν σε άτομα χωρίς αγωγή, ή επηρεασμένοι από συζητήσεις και εικόνες διατροφικού περιεχομένου, μεταφέρουν στην σύζυγο τους κάθε ανάλογη απαίτηση. Η άρνηση της γυναίκας που σέβεται τον εαυτό της να σύμπραξη αυτές τις απαιτήσεις συχνά συνεπάγεται βίαιες ενέργειες από την πλευρά του συζύγου σε βάρος της (Χατζηφωτίου, 2005).

B) ΠΡΟΓΝΩΣΙΑΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΙΑΙΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ :

Σύμφωνα με τη Χατζηφωτίου (2005), βασικοί προγνωστικοί δείκτες για την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς των ανδρών απέναντι στις συζύγους ή / και τα παιδιά τους είναι οι ακόλουθοι:

- «οι εμπειρίες βίας στην πατρική οικογένεια,
- η κατάχρηση αλκοόλ και η χρήση ουσιών,
- η χαμηλή αυτοεκτίμηση,
- οι διαταραχές της προσωπικότητας / εκρήξεις συμπεριφοράς,
- ο παραδοσιακός τρόπος ζωής,
- η έλλειψη συναισθηματικής έκφρασης,
- τα σημάδια συναισθηματικής και λεκτικής επιθετικότητας,
- η απομόνωση,
- τα προβλήματα στην εργασιακή απασχόληση,
- η αυταρχική προσωπικότητα,
- η υπερβολική προσκόλληση στη γυναίκα,

- η έκφραση της ανάγκης για προσωπική λήψη αποφάσεων, έλεγχο και εξουσία,
- η ελαχιστοποίηση της σημασίας της βίαιης συμπεριφοράς του»

(Κακοποίηση στην οικογένεια, Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Κρήτης).

Γ) ΛΟΓΟΙ ΥΠΑΡΞΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΚΗΣ ΒΙΑΣ:

- Ο χαρακτήρας των ανθρώπων
 - Ø Είναι οξύθυμοι, νευριάζουν εύκολα, έχουν τάση να ασκούν βία στους άλλους
 - Ø Καλλιεργείται πολλές φορές μέσα από απλές, «αθώες», καθημερινές συνήθειες όπως :
 - § Τα παιδιά παρακολουθούν κινούμενα σχέδια τα οποία συχνά προωθούν την βία
 - § Την παρακολούθηση ποδοσφαιρικών αγώνων στα γήπεδα όπου συνήθως παιδιά και γονείς γίνονται μάρτυρες βίαιης συμπεριφοράς
- Αλκοόλ
- Ναρκωτικά
- Υπερβολική ελευθερία που δίνεται στα παιδιά (γονείς : να μην λείψει τίποτα στα παιδιά τους)
- Τάση του ανθρώπου για επίδειξη ισχύος και «ανδρισμού»
- Χρήση βίας ως μέσο να αποσπάσει την προσοχή μας ένα άτομο (να νιώσει σημαντικός επιδεικνύοντας τη δύναμη του)

- Κάποιο άτομο στο σπίτι, συνήθως ο/η σύντροφός, προκαλεί με τη συμπεριφορά του τη βία μέσα από τον άλλο
- Οικονομικοί
 - Ø Εξάρτηση γυναίκας από το σύζυγο της
 - Ø Πρόκληση άγχους από την πιθανότητα να αποτύχουν οι γονείς ως προς τα βασικά τους οικογενειακά καθήκοντα
- Ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων (κάποιοι θεωρούν ακόμη το/τη σύντροφο τους κατώτερο/η από αυτούς
- Πίεση, άγχος μέσα από το χώρο εργασίας
- Προσωπικά βιώματα μέσα από την παιδική ηλικία των ατόμων που ασκούν βία (Βία στην οικογένεια μέσα από τα μάτια των νέων, εμπειρίες, αντιλήψεις και εισηγήσεις, Σοσιαλιστική γυναικεία κίνηση) .

3.1.2. ΑΙΤΙΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

A. ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗ ΒΙΑ :

Οι κακοποιήσεις μεταξύ συζύγων γίνονται συνήθως από το σύζυγο σε βάρος της συζύγου και οφείλονται σε πολλούς και σε ποικίλους λόγους. Η κακοποίηση μπορεί να είναι σωματική, λεκτική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική.

B) Παράγοντες υψηλού κινδύνου για την εκδήλωση της ενδοοικογενειακής βίας :

Οι παράγοντες οι οποίοι θα αναφερθούν στη συνέχεια δεν είναι απαραίτητο ότι πρέπει να υπάρχουν σε όλες τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας. Σύμφωνα λοιπόν με μία βιβλιογραφική ανασκόπηση του ΚΕΘΙ (2003), ως παράγοντες υψηλού κινδύνου για την εκδήλωση ενδοοικογενειακής βίας ορίζονται οι ακόλουθοι:

- η γεωγραφική απομόνωση της οικογένειας υπό το πρίσμα της ανυπαρξίας υποστηρικτικών δικτύων του θύματος.
- Η συναισθηματική εξάρτηση από το σύζυγο / σύντροφο.
- Η οικονομική εξάρτηση της γυναίκας από το σύζυγο / σύντροφο.
- Τα χρόνια ιατρικά προβλήματα που αποτελούν οικονομικό και συναισθηματικό βάρος για την οικογένεια.
- Οι ικανότητες διαπαιδαγώγησης και φροντίδας των παιδιών – σύγκρουση γονεϊκών ρόλων.
- Η εγκυμοσύνη.
- Προβλήματα όπως η ηλικία και αριθμός των παιδιών, η παρουσία προγόνων, θάνατος, απιστία κτλ.
- Η κατάχρηση – εξάρτηση ουσιών.

- Η μορφωτική ή / και επαγγελματική ανισότητα μεταξύ των συζύγων/ συντρόφων.
- Η ηλικία.
- Η επανειλημμένη σύναψη στενών σχέσεων όπου υπάρχει βία.
- Η άγνοια της γυναίκας σε σχέση με το παρελθόν του συζύγου / συντρόφου της.
- Η σύγκρουση στην οικογένεια για τις καθημερινές δραστηριότητες.
- Η σύγκρουση των ρόλων μέσα στην οικογένεια. (Κακοποίηση στην οικογένεια, Πτυχιακή, ΤΕΙ Κρήτης)

Γ) ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ :

Πολλοί είναι οι κοινωνικό-δημογραφικοί παράγοντες που οδηγούν στην εκδήλωση ενδοοικογενειακής βίας. Οι διάφορες έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά καιρούς επικεντρώνονται στην ηλικία, το εισόδημα, την οικογενειακή κατάσταση και τη φυλή/εθνικότητα. Σύμφωνα με τους Straus & Gelles (1986) και Stets & Straus (1989), υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και εκδήλωσης βίας, ανεξάρτητα από την οικογενειακή κατάσταση του ζευγαριού, ενώ όλες οι έρευνες τείνουν να συμφωνήσουν ότι οι νεαροί άνδρες είναι περισσότερο επιρρεπείς στη βία συμπεριφορά. Δεύτερος ενισχυτικός παράγοντας είναι η χαμηλή κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, αφού παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες των χαμηλών και

εργατικών κοινωνικών τάξεων υφίστανται κακοποίηση σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες των άλλων τάξεων (McLaughlin et al., 1992). Παρόλα αυτά, το χαμηλό εισόδημα δεν φαίνεται να συνδέεται άμεσα με την εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς από την πλευρά του άνδρα (Brinkerhoff & Lupri, 1988, Kaufman-Kantor et al., 1994), αν και τα οικονομικά άγχη και η ανεργία αποτελούν σημαντικό παράγοντα πρόβλεψης ή ακόμη και δικαιολογία για την εκδήλωση βίας (Neff, Holaman & Schluter, 1995, Hampton & Gelles, 1994). Κατά τους Hotaling και Sugarman (1986), η άσκηση βίας είναι περισσότερο χαρακτηριστικό των ζευγαριών που συμβιώνουν παρά των παντρεμένων. Οι Stets και Straus (1989) θεωρούν ότι αυτό μπορεί να αποδοθεί στα δυσδιάκριτα όρια της σχέσης και στις λιγότερες συναισθηματικές επενδύσεις που λαμβάνουν χώρα κατά τη συμβίωση. Πέρα όμως από τους κοινωνικο-δημογραφικούς παράγοντες, ορισμένοι ερευνητές θεώρησαν σκόπιμο να μελετήσουν τη συμπεριφορά ζευγαριών στα οποία ο άνδρας βιαιοπραγούσε εις βάρος της γυναίκας με ζευγάρια που δεν αντιμετώπιζαν τέτοιου είδους πρόβλημα. Βρέθηκε ότι οι άνδρες που εκδήλωναν βίαιη συμπεριφορά ήταν περισσότερο επιθετικοί, ευέξαπτοι και αρνητικοί όταν καλούνταν να συζητήσουν για τη σχέση τους (Margolin, John & Gleberman, 1988) και να αναζητήσουν λύσεις αντιμετώπισης των προβλημάτων με τη σύζυγό τους. Γενικά, τα ζευγάρια με προβλήματα βίας δείχνουν να εκδηλώνουν υψηλότερα επίπεδα οργής, περιφρόνησης και απαξίωσης προς τον/τη σύντροφό τους και αδυνατούν να βγουν από τον αρνητικό κύκλο βίας στον οποίο έχουν εμπλακεί (Burman et al., 1993). Οι Sugarman και Hotaling (1989) βρήκαν ότι το συγκρουσιακό κλίμα και η έλλειψη επικοινωνίας και συναίνεσης μεταξύ των δύο συντρόφων οδηγεί σε φαινόμενα ενδοοικογενειακής βίας, γεγονός που επιτείνεται όταν το μορφωτικό επίπεδο της γυναίκας είναι υψηλότερο από του άνδρα (Hotaling και Sugarman, 1990).

Έρευνα του Rigakos (1995) σε Καναδούς αστυνομικούς αποκάλυψε ότι μέμφονταν τις συζύγους για την κακοποίησή τους, εκδήλωναν φαλλοκρατικές απόψεις, αναπαρήγαγαν πατριαρχικά στερεότυπα και θεωρούσαν τις κακοποιημένες γυναίκες χειριστικές και αφερέγγυες. Παράλληλα, απέδιδαν τα αίτια της άσκησης βίας εκ μέρους των ανδρών σε αγχογόνους παράγοντες και στο φόρτο εργασίας (eparanis.blogspot.com, Greek social research).

Δ) ΑΛΚΟΟΛ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΣΙΟΓΟΝΕΣ ΟΥΣΙΕΣ :

Αναφορικά με τη χρήση και κατάχρηση εξαρτησιογόνων ουσιών, οι έρευνές καταδεικνύουν ότι η σωματική κακοποίηση επηρεάζεται αποφασιστικά από την κατάχρηση αλκοόλ ή/και ναρκωτικών. Συγκεκριμένα, η κατάχρηση αλκοόλ συνδέεται με υψηλότερα ποσοστά κακοποίησης, αλλά η απλή χρήση του δεν συσχετίζεται άμεσα με την άσκηση βίας στην πλειοψηφία των οικογενειών (Kaufman-Kantor . G & Straus M.A ‘The drunken bum’ theory of wife beating, social problems 34, 3, 1987, σελ. 213-230). Η υπερβολική επιθετικότητα που ελκύεται με την κατάχρηση του αλκοόλ, ανάλογα με τις θεωρητικές προσεγγίσεις που ερμηνεύουν τον συσχετισμό βίας και αλκοόλ είναι δυνατό να οφείλεται :

α) στην άρση αναστολών, η οποία απορρέει από την προκαλούμενη διαγνωστική αποδιοργάνωση του ατόμου (Leonard K.E., Alcohol Consumption and Escalatory Aggression in Intoxicated and Sober Dyads, *journal of studies on alcohol*, 45, 1984, σελ.75-80) και την αλληλεπίδραση των εναλλαγών της διάθεσης με τις προσδοκίες του ατόμου σχετικά με τις ικανότητες του αλκοόλ (Sher K. J., Subjective Effects of Alcohol: The Influence of Setting and Individual Differences in Alcohol Expectancies, *Journal of Studies on Alcohol*, 46, 1985, σελ. 137-

146) β) στην εκμάθηση της συμπεριφοράς του αλκοολικού μέσω της παρατήρησης, όπου η βία συμπεριφορά δικαιολογείται και συγχωρείται αν επισυμβαίνει κατά τη διάρκεια χρήσης ή κατάχρησης αλκοόλ (Coleman D. H. & Straus M. A., *Alcohol Abuse and Family Violence*, σελ. 104-124, στο E. Gottheil, K. A. Druley, T. E. Skoloda & H. M. Waxman (επιμ.), *Alcohol, Drug Abuse and Aggression*, Springfield, Charles C. Tomas, 1983) και γ) στην αλληλεπίδραση κοινωνικοοικονομικών και πολιτισμικών παραγόντων στην σχέση βίας και αλκοόλ, η οποία ωστόσο δεν είναι ντετερμινιστική (Kaufman-Kantor. G & Straus M.A 'The drunken bum' theory of wife beating, *social problems* 34, 3, 1987, σελ. 213-230).

Η έρευνα των Kaufman-Kantor & Straus κατέδειξε ότι δεν υπήρξε κατανάλωση αλκοόλ στην πλειοψηφία (76%) των περιστατικών (n= 6002 νοικοκυριά) *αμέσως πριν* τη σύγκρουση. Παρ' όλα αυτά, στο 24% των ζευγαριών του δείγματος καταγράφηκε χρήση αλκοόλ *κατά τη διάρκεια του* περιστατικού, από τον ένα ή και από τους δύο συζύγους/συντρόφους: Παράλληλα, σε έρευνα που διεξήχθη σε 180 γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας, παρουσιάζεται η συσχέτιση μεταξύ χρήσης/κατάχρησης αλκοόλ και ναρκωτικών με τα επεισόδια βίας (Willson P., McFarlane J., Malecha A., Watson K., Lemmey D., Schultz P., Gist J. & Fredland N., *Severity of Violence Against Women by Intimate Partners and Associated Use of Alcohol and/or Illicit Drugs by the Perpetrator*, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 9, 2000, σελ. 996-1008).

Η πολυπαραγοντική ανάλυση και ο έλεγχος των δημογραφικών μεταβλητών, κατέδειξαν ότι η σωματική κακοποίηση ήταν στατιστικά σημαντικά υψηλότερη για τις γυναίκες, των οποίων ο σύζυγος/σύντροφος έκανε χρήση μόνο ναρκωτικών ουσιών, σε σύγκριση με τους δράστες

που έκαναν χρήση μόνο αλκοόλ. Τα αποτελέσματα της έρευνας, συνάδουν με τα αντίστοιχα που καταγράφηκαν σε έρευνα του Roberts: το 70% των δραστών βρισκόταν υπό την επήρεια ναρκωτικών ή/και αλκοόλ κατά τη διάρκεια του επεισοδίου βίας. Συγκεκριμένα, το 32% είχε κάνει χρήση μόνο ναρκωτικών ουσιών, το 17% είχε καταναλώσει μόνο αλκοόλ και το 22% είχε κάνει χρήση και των δύο εξαρτησιογόνων ουσιών (Roberts A., Substance Abuse Among Men Who Batter Their Mates: The Dangerous Mix, *Substance Abuse Treatment*, 5, 1988, σελ. 83-87).

Ε) ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ :

Όσον αφορά στη **σύνδεση κακοποίησης στην παιδική ηλικία και μεταγενέστερης βίας**, έρευνα που διεξήχθη στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής σε δείγμα φοιτητριών ψυχολογίας (n=648), κατέδειξε με σαφήνεια την έκταση του φαινομένου της κακοποίησης από ερωτικό σύντροφο και, παράλληλα, τόνισε τον υψηλό βαθμό συσχέτισης μεταξύ κακοποίησης στην παιδική ηλικία και στην ενήλικη ζωή (Messman-Moore T. L. & Long P., Child Sexual Abuse and Revictimization in the Form of Adult Sexual Abuse, Adult Physical Abuse and Adult Psychological Maltreatment, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 5, 2000, σελ. 489-502). Συγκεκριμένα, το 20,1% των γυναικών που ερωτήθηκαν ανέφεραν ότι έχουν δεχτεί κάποιου είδους παιδική κακοποίηση, το 52,3% αναφέρει κάποιας μορφής ανεπιθύμητη σεξουαλική επαφή κατά την ενήλικη ζωή και το 26,4% ανεπιθύμητη σεξουαλική πράξη. Το 25,9% αναφέρει τουλάχιστον ένα σοβαρό ή τουλάχιστον δύο λιγότερα σοβαρά περιστατικά σωματικής κακοποίησης κατά την ενήλικη ζωή, ενώ πολύ υψηλά είναι και τα ποσοστά ψυχολογικής κακοποίησης. Οι γυναίκες με ιστορικό παιδικής

κακοποίησης εμφανίζεται να έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες κακοποίησης ως ενήλικες από τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Η σύνδεση μεταξύ της παιδικής κακοποίησης και της αυξημένης ευπάθειας σε κακοποίηση κατά την ενήλικη ζωή, υποδείκτηκε και σε παρόμοιες έρευνες:(Messman T. L. & Long P. J., Child Sexual Abuse and Its Relationship to Revictimization In Adult Women: A Review, *Clinical Psychology Review*, 16, 5, 1996, σελ. 397-420) η επαναθυματοποίηση (revictimization) μπορεί να επισυμβεί υπό τη μορφή σεξουαλικής επίθεσης, ψυχολογικής κακομεταχείρισης ή σωματικής κακοποίησης. Οι παράγοντες που είναι δυνατόν να αυξήσουν την ευπάθεια στην επαναθυματοποίηση, μπορεί να είναι οι μαθημένες δυσπροσαρμοστικές συμπεριφορές, πεποιθήσεις και στάσεις (Wheeler J. R. & Berliner L., Treating The Effects Of Sexual Abuse On Children, στο G. E. Wyatt & G. J. Powell (επιμ.), *Lasting Effects Of Child Sexual Abuse*, Newbury Park, Sage Publications, 1988, σελ. 227-247, όπως αναφέρεται στο Messman-Moore T. L. & Long P., Child Sexual Abuse...,ό.π). Τα παραπάνω, με τη σειρά τους, μπορεί να οδηγήσουν σε ακατάλληλη σεξουαλική συμπεριφορά στην ενήλικη ζωή, αποδοχή των μύθων περί βιασμού και των στερεοτύπων των ρόλων των δύο φύλων. Εξάλλου, έρευνες σε ενήλικες αναφορικά με προηγούμενη κακοποίηση στην παιδική ηλικία, καταδεικνύουν ότι τα άτομα που υπέστησαν κακοποίηση ως παιδιά, έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες από τον υπόλοιπο πληθυσμό να δεχτούν σεξουαλική επίθεση ή να βιαστούν ως ενήλικες (Fergusson D. M., Horwood L.J. & Lynskey M.T., Childhood Sexual Abuse, Adolescent Sexual Behaviors and Revictimization, *Child Abuse and Neglect*, 21, 1997, σελ. 789-802; Urquiza A. J. & Goodlin-Jones B. L., Child Sexual Abuse and Adult Revictimization With Women of Color, *Violence and Victims*, 9, 1994, σελ. 223-232). Τα ίδια αποτελέσματα υπέδειξαν έρευνες σχετικά με την παιδική κακοποίηση

και τη σχέση της με μεταγενέστερη σωματική κακοποίηση στην ενήλικη ζωή (Walker L. E. & Brown A., Gender and Victimization by Intimates, *Journal of Personality*, 53, 2, 1985, σελ. 179-195).

Εξάλλου, η έρευνα της Kalmuss σε δείγμα 2.143 ενηλίκων, υπέδειξε ότι απαντάται κάποιου είδους σχέση μεταξύ της βίαιης επιθετικότητας στον έγγαμο βίο και των δύο τύπων επιθετικότητας που παρουσιάζεται στην οικογένεια καταγωγής: την έκθεση σε βίαιη συμπεριφορά και τη σωματική βία που βιώνει το ίδιο το άτομο.

Τα ερευνητικά δεδομένα παρουσίασαν ότι η παρατήρηση άσκησης βίας μεταξύ των γονέων συσχετίζεται ισχυρότερα με την εμπλοκή σε βίαια περιστατικά στη μεταγενέστερη οικογενειακή ζωή από ό,τι το να υφίσταται κανείς σωματική βία κατά την παιδική του ηλικία. Η πιθανότητα βίαιης συμπεριφοράς στην έγγαμη ζωή, αυξάνεται δραματικά αν κανείς υπάρξει τόσο μάρτυρας σκηνών βίας μεταξύ των γονέων, όσο και θύμα σωματικής κακοποίησης. Επιπρόσθετα, η διαμόρφωση της ενδο-οικογενειακής βίας δεν ορίζεται από το φύλο, αλλά από τους ρόλους των ατόμων, καθώς είτε η γυναίκα, είτε ο άνδρας μπορεί να εξελιχθούν είτε σε δράστες, είτε σε θύματα στην ενήλικη ζωή (Kalmuss D., The Intergenerational Transmission of Marital Aggression, *Journal of Marriage and Family*, 46, 1, 1984, σελ. 11-18).

Παρόμοια ευρήματα σημειώνονται και σε έρευνα των Ulbrich & Huber με δείγμα 2002 ενηλίκων και των δύο φύλων, όπου σημειώνεται ότι η έκθεση σε σωματική βία μεταξύ των γονέων στην οικογένεια καταγωγής, επηρεάζει περισσότερο τις στάσεις των ατόμων σχετικά με την ανοχή της βίας κατά των γυναικών και λιγότερο τις στάσεις για τους ρόλους των δύο φύλων (Ulbrich P. & Huber P., Observing Parental Violence: Distribution and Effects, *Journal of Marriage and Family*, 43, 3, 1981, σελ. 623-630).

Η εκμάθηση της βίαιης συμπεριφοράς μέσω της παρατήρησης επισημαίνεται και σε έρευνα των Seltzer & Kalmuss, όπου αναφέρεται ότι τα άτομα μαθαίνουν πως η σωματική βία μεταξύ των μελών της οικογένειας είναι αποδεκτή, καθώς τη βιώνουν ή/και εκτίθενται σε αυτήν κατά την παιδική ή εφηβική τους ηλικία. Με αυτόν τον τρόπο, ενσωματώνουν τη βία στη συμπεριφορά που υιοθετούν στις μετέπειτα στενές τους σχέσεις στην ενήλικη ζωή. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι η έκθεση σε βία στην οικογένεια καταγωγής ή/και η σωματική κακοποίηση, συσχετίζονται σημαντικότερα με τη μεταγενέστερη βία στην ενήλικη ζωή από ό,τι οι στρεσογόνες εμπειρίες ή ακόμη η χρόνια οικονομική δυσχέρεια (Seltzer J. A. & Kalmuss D., Socialization and Stress Explanations for Spouse Abuse, *Social Forces*, 67, 2, 1988, σελ. 473-491).

ΣΤ) Μ.Μ.Ε :

Ιδιαίτερη σημασία όμως πρέπει να δώσουμε και στην **προβαλλόμενη βία από τα ηλεκτρονικά Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας**. Στην αναζήτηση αιτίων δεν είναι δυνατόν να παραβλέψουμε το ρόλο της τηλεόρασης η οποία στο όνομα της ενημέρωσης και της ψυχαγωγίας προβάλλει όλο και πιο βίαιες σκηνές. Ταινίες με λίμνες αίματος, εγκλήματα που περιγράφονται τόσο φυσικά και ρεαλιστικά, σκηνές θυμάτων - ακέφαλων ή διαμελισμένων πτωμάτων-, τρομοκρατικών ενεργειών ή πολεμικών συγκρούσεων "στολίζουν" καθημερινά τις οθόνες μας. **Δεν μπορούμε να αφήσουμε έξω από τα αίτια και τις σύγχρονες σεξουαλικές τάσεις που κυριαρχούν** -δεν χαρακτηρίζονται διαστροφή επειδή ακριβώς είναι θέμα προσωπικής επιλογής, όπως και η ομοφυλοφιλία. Οι σαδομαζοχιστικές επιθυμίες και η προβολή τους μέσα από πορνογραφικές ιστοσελίδες ενισχύουν την τάση προς την ενδοοικογενειακή βία. Δεν είναι, εξάλλου, λίγες οι σελίδες του

διαδικτύου και τα dvd's που περιέχουν σκηνές βιασμών. Σαφώς και δεν μπορο ύμε να κατηγορήσουμε αποκλειστικά αυτό ως αίτιο, αλλά μόνο να το δούμε σαν μία συμπληρωματική εικόνα στην ήδη βιωματική βία που δέχεται ένα παιδί ή ένας/μία σύζυγος(chldmos.blogspot.com).

Z) ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ :

Η αύξηση της βίας μέσα σε οικογένειες οφείλεται στην **αλλαγή τρόπου ζωής και στις υπερβολικές απαιτήσεις της εποχής μας**. Είναι το **άγχος της καθημερινότητας, το στρες, η ακριβή ζωή και η αποξένωση από τον διπλανό** του έχουν φέρει τον άνθρωπο σε απόγνωση και τον έχουν οδηγήσει στο να ξεσπά στο εσωτερικό της οικογένειας.

H) Ο ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΑΝΔΡΑΣ:

Ο σύγχρονος άνδρας συχνά αισθάνεται ότι απειλείται, ανεξάρτητα από το κοινωνικό ή πολιτιστικό επίπεδο. Μεγαλωμένος μέσα σε ένα φαλλοκρατικό περιβάλλον δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει τη νέα θέση της γυναίκας και δε βλέπει ως ισότιμη την ύπαρξη της δίπλα του. Σε μια συνηθισμένη κατάσταση σύγκρουσης ή διαφωνίας αισθάνεται ότι αμφισβητείται πλήρως. Ως απειλή βλέπει ακόμα και το γεγονός ότι δεν ελέγχει πλέον τη γυναίκα και κακοποιώντας την θα νιώσει ότι ανακτά το χαμένο έλεγχο. *Η γυναίκα δεν είναι αντικείμενο του πόθου, αλλά αντικείμενο της ανάγκης. Ο άντρας πιστεύει ότι βρίσκεται σε μια κατάσταση επιβίωσης: ή εκείνη ή αυτός* (Αλέν Λεγκράν, από εφημερίδα « La Monde» της 12^{ης} Αυγούστου 2002) .

Από την άλλη, **πολλοί σύγχρονοι γονείς μεγαλωμένοι μέσα σε ένα αυστηρό οικογενειακό πλαίσιο δεν αντιλαμβάνονται την καταπίεση και την κακοποίηση που επιφέρει η συμπεριφορά τους στα παιδιά**. Μάλιστα, πολλοί παιδοψυχολόγοι χαρακτηρίζουν κακοποίηση και τους

καβγάδες των γονέων ή την κακοποίηση της μητέρας μπροστά στα παιδικά ματάκια. Γονείς οι οποίοι δεν έμαθαν ποτέ ότι το παιδί τους είναι αυθύπαρκτη προσωπικότητα και πώς μόνο με το διάλογο μπορούν να το διαπαιδαγωγήσουν.

Θ) ΕΠΙΒΑΡΥΝΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ :

Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας ορίζει κάποιους επιβαρυντικούς παράγοντες για την εκδήλωση της σεξουαλικής βίας (www.who.int). Ο παρακάτω πίνακας μας δίνει τη σχετική εικόνα των παραγόντων αυτών.

Παράγοντες που αυξάνουν την ευαλωτότητα των γυναικών	Παράγοντες που αυξάνουν το ρίσκο των ανδρών να διαπράξουν βιασμό
ΑΤΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	
<ul style="list-style-type: none"> • το νεαρό της ηλικίας 	<ul style="list-style-type: none"> • χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών
<ul style="list-style-type: none"> • χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών 	<ul style="list-style-type: none"> • η διατήρηση στάσεων και αντιλήψεων υποστηρικτικών της σεξουαλικής βίας, συμπεριλαμβανομένων των καταναγκαστικών σεξουαλικών φαντασιώσεων και απόδοση ευθυνών στις γυναίκες ότι τους προκάλεσαν

<ul style="list-style-type: none"> • προβλήματα ψυχικής υγείας, ειδικότερα διαταραχής μετα-τραυματικού στρες 	<ul style="list-style-type: none"> • ένα πρότυπο συμπεριφοράς που είναι παρορμητικό, αντικοινωνικό και εχθρικό απέναντι στις γυναίκες
<ul style="list-style-type: none"> • προηγούμενη εμπειρία βιασμού ή σεξουαλικής κακοποίησης 	<ul style="list-style-type: none"> • αν κακοποιήθηκαν σεξουαλικά ως παιδιά
ΕΠΙΠΕΔΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	
<ul style="list-style-type: none"> • εναλλαγή ερωτικών συντρόφων 	<ul style="list-style-type: none"> • ανατροφή σε οικογενειακό περιβάλλον
<ul style="list-style-type: none"> • ανάμειξη σε εργασία με σεξ 	<ul style="list-style-type: none"> • χαρακτηρίζεται από σωματική βία, μικρή συναισθηματική υποστήριξη και λίγοι οικονομικοί πόροι
<ul style="list-style-type: none"> • παραμονή σε στενή σχέση, ειδικά 	<ul style="list-style-type: none"> • συσχέτιση με επιθετικά

ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- μόρφωση και οικονομική ενδυνάμωση, τουλάχιστον όπου θεωρείται ότι διαπράττεται σεξουαλική βία από στενό σύντροφο

- φτώχεια που μεσολάβησε σε μια κρίση ανδρική ταυτότητας

- φτώχεια

- οι ασθενείς κυρώσεις σε άνδρες που είναι σεξουαλικά βίαιοι

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- η κοινότητα και οι κοινωνικοί κανόνες για την ανωτερότητα των ανδρών και το σεξουαλικό δικαίωμα των ανδρών

- η κοινότητα και οι κοινωνικοί κανόνες για την ανωτερότητα των ανδρών και το σεξουαλικό δικαίωμα των ανδρών

<ul style="list-style-type: none"> • οι κοινωνίες όπου οι νόμοι και οι πολιτικές σχετίζονται με την ισότητα του φύλου και τη σεξουαλική βία είναι αδύναμες 	<ul style="list-style-type: none"> • υψηλά επίπεδα όλων των μορφών βίας σε μια κοινωνία
---	--

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

3.1.3 ΑΙΤΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ:

Η διερεύνηση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης μας οδηγεί αναπόφευκτα και στην εξέταση των αιτιολογικών παραγόντων, που οδηγούν τα άτομα, στην άσκηση βίας (με οποιοδήποτε τρόπο) στα παιδιά τους και τις συνέπειες αυτής.

Α) ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ:

Οι περισσότεροι ερευνητές συγκλίνουν στην άποψη πως μια αλυσίδα αιτιών και παραγόντων οδηγούν στην κακοποίηση του παιδιού: η ύπαρξη παλιών προτύπων αγωγής και σωφρονισμού του παιδιού, ο θεσμός της ανδροκρατούμενης οικογένειας με κεφαλή την πατρική εξουσία, η ανεπαρκής κοινωνική προστασία αποτελούν το δομικό πλέγμα που καλλιέργησε την εγκληματική κακοποίηση του παιδιού από τους

γονείς και από όσους σχετίζονται μαζί του (Σκληρός,1991:452; Sheeham, et., 1997: 504)(ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88).

Τα αίτια της επιθετικής συμπεριφοράς των ενηλίκων προς τα παιδιά μπορεί να είναι κοινωνικά, ψυχολογικά, οικονομικά και πολιτιστικά. Η έκταση της κατοικίας και οι συνθήκες διαβίωσης επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την συχνότητα του χώρου κατοικίας, οι γονείς δεν έχουν το χρόνο και την διάθεση να συμμετέχουν στα προβλήματα των παιδιών τους και μπορεί να τους συμπεριφέροντε συχνά απότομα και επιθετικά. Μερικοί γονείς με παραδοσιακές αρχές επικαλούνται το γονεϊκό δικαίωμα για την ανατροφή των παιδιών τους. Το θεωρούν «καθήκον και υποχρέωση», και με την παραμικρή αφορμή εκδηλώνουν την επιθετική τους συμπεριφορά για «το καλό των παιδιών τους», όπως οι ίδιοι νομίζουν (Μιχαηλίδου - Παπαδάκη,1999), (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88).

Ειδικότερα ως προς την αιτιολογία του προβλήματος έχουν επικρατήσει δύο κύριες θεωρητικές σχολές:

α) **Η κοινωνιολογική θεώρηση**, που εκπροσωπείται από τον κοινωνιολόγο Gil, και υποστηρίζει ότι η δυναμική της κακοποίησης είναι βαθιά ριζωμένη σε κοινωνικούς θεσμούς που όχι μόνο επιτρέπουν αλλά και ενθαρρύνουν την άσκηση φυσικής βίας προς τα παιδιά μέσω της πειθαρχίας. Η οικογένεια και το σχολείο αποβλέπουν στην διάπλαση του νέου ατόμου σε μια « κοινωνικοπολιτισμική προσωπικότητα» και καταλήγουν να διαμορφώνουν ένα νέο άτομο που ασπάζεται κοσμοθεωρικές αντιλήψεις ικανές να δημιουργήσουν τις πιο ισχυρές μορφές επιθετικότητας και βίας (Τσιάντης και Μανωλόπουλος, 1987:352) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88).

β) **Η ψυχολογική θεώρηση**, όπου σύμφωνα με τον Denver, η βίαιη συμπεριφορά των ενηλίκων προς τα παιδιά πρέπει να αποδοθεί στην ατομική ψυχοπαθολογία κάθε ενηλίκου. Τα ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά των δραστών μπορούν να συνοψιστούν ως τα ακόλουθα (Αδαμίδης, 1995:393' Αγάθωνος- Γεωργοπούλου, 1993:138) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.89) :

- **Ανωριμότητα και διαταραγμένη προσωπικότητα:** Έχει διαπιστωθεί ότι οι γονείς που κακοποιούν, έχουν και οι ίδιοι κακοποιηθεί από τους δικούς τους γονείς· επαναλαμβάνουν έτσι το ίδιο στην σχέση με τα παιδιά τους, μέσα από τους μηχανισμούς ταύτισης με τον επιτιθέμενο.
- **Έλλειψη αυτοσεβασμού και χαμηλή αυτοεκτίμηση :** Η αντίληψη ότι , σε μια δύσκολη κατάσταση, φταίνε οι πάντες εκτός απ' τους ίδιους.
- **Απαιτητικότητα και εγωκεντρισμός:** Είναι γεμάτοι παράλογες προσδοκίες , αφού περιμένουν τα παιδιά να τους δείξουν αγάπη και υποδειγματική συμπεριφορά από την βρεφική ηλικία τους, και απαιτούν από αυτά μια στάση δέους, υποταγής και ευγένειας.
- **Κοινωνική απομόνωση και αποξένωση :** Οι άνθρωποι που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία προτιμούν να ζουν σε σπίτια απομονωμένα από τον υπόλοιπο συνοικισμό.
- **Αλκοολισμός - ναρκωτικές ουσίες - ποινικό μητρώο :** Έχει διαπιστωθεί από έρευνες ότι το 40 % των περιστατικών των κακοποιημένων παιδιών συνδέονταν με την χρήση αλκοόλ και άλλων ναρκωτικών ουσιών από τους θύτες .
- **Χαμηλή νοημοσύνη :** Το νοητικό επίπεδο των δραστών συχνά είναι οριακό και σε ορισμένες περιπτώσεις στο πλαίσιο της ελαφράς νοητικής στέρησης.

Η κακοποίηση των παιδιών σε μία οικογένεια δεν είναι μεμονωμένη πράξη αλλά ένα συνολικό οικογενειακό πρόβλημα. Εκτός από τους παραπάνω παράγοντες, υπάρχουν και κάποιοι άλλοι οι οποίοι πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη. Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι συνήθως υπάρχουν ορισμένα κοινά σημεία στα παιδιά που κακοποιούνται σωματικά, και κατέληξαν σε ορισμένες κατηγοριοποιήσεις :

- Παιδιά γεννημένα εκτός γάμου, τα οποία γίνονται αιτία για να παντρευτούν οι γονείς τους παρά τη θέληση τους.
- Παιδιά που έρχονται στον κόσμο από άλλο πατέρα, όχι από τον νόμιμο σύζυγο της μητέρας.
- Παιδιά που δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες των γονιών τους είτε από πλευράς απόδοσης στο σχολείο είτε από πλευράς συμπεριφοράς τους γονείς.
- Παιδιά που έρχονται στον κόσμο χωρίς την θέληση των γονιών τους Δύσκολα παιδιά με αυξημένες ανάγκες για φροντίδα κινδυνεύουν περισσότερο να κακοποιηθούν, όπως και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, και, παιδιά με διαταραγμένο δεσμό με τη μητέρα τους (Παπαδόπουλος,1983:205)(ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.90).

Η καθημερινή εμπειρία αποδεικνύει ότι τόσο οι κοινωνική όσο και οι ψυχοπαθολογικοί παράγοντες δημιουργούν το πρόβλημα της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών και οι ειδικοί που χειρίζονται το θέμα αυτό στην καθημερινή τους πρακτική θα πρέπει να είναι ενήμεροι των δυναμικών που το περιβάλλον.

B) ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ :

Οι μελέτες σχετικά με την συμπτωματολογία έχουν αρχίσει να αποκαλύπτουν μοντέλα που αποδεικνύουν ότι σε κάθε περίπτωση συναισθηματικής κακοποίησης υπάρχουν αναγνωρίσιμοι αιτιολογικοί παράγοντες. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι μία διεξοδική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δείχνει την απροθυμία στις Η.Π.Α και στην Ευρώπη να μελετήσουν και να αναλύσουν το περίπλοκο αυτό πρόβλημα.

Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες έχουν μεγάλη σημασία. Έχει βρεθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό (40%) των γονέων που ανήκουν στην εργατική τάξη υποφέρουν από κατάθλιψη, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών τους. Προβλήματα που σχετίζονται με τις κακές συνθήκες κατοικίας, το περιβάλλον και τη φτώχεια, μεγαλώνουν τις δυσκολίες και φαίνεται να συσχετίζονται με την έναρξη και την εξέλιξη της κατάθλιψης. Το αποτέλεσμα είναι βέβαια ότι οι γονείς βρίσκονται συνεχώς σε ένταση και ξεσπούν στα παιδιά τους. Παράλληλα παρουσιάζουν ένα ευρύ φάσμα συναισθηματικών διαταραχών όπως υστερία, ψύχωση, νευρωτική ψυχαναγκαστική ιδεοληψία, καταστάσεις άγχους, νεύρωση και ούτω καθ' εξής (Τσιάντης και Μανωλόπουλος, 1987 :397), (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.99).

Σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται αντιστροφή των ρόλων. Δηλαδή, οι γονείς περιμένουν απ' τα παιδιά τους να τους δείξουν αγάπη και κατανόηση και θεωρούν ότι στην ουσία τα παιδιά τους υπάρχουν για να ικανοποιούν τις δικές τους ανάγκες. Είναι συνήθως γονείς με ναρκισσιστικές ανάγκες και μεγάλη ανωριμότητα. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι οι γονείς αντιμετωπίζουν τις προσβολές και τις επιθέσεις ενάντια στον εαυτό τους, για τον οποίο τρέφουν χαμηλή

αυτοεκτίμηση, μ' ένα αντισταθμιστικό τρόπο. Προσπαθούν δηλαδή απελπισμένα να κρατήσουν μια θετική εικόνα του εαυτού τους, έστω και επιφανειακά, απέναντι στα βαθύτερα συναισθήματα ανεπάρκειας. Αυτό το πραγματοποιούν με τη χρήση των επιθετικών μηχανισμών προσβολής και της υποβάθμισης απέναντι στα παιδιά τους (Smith and Sgarzi, 2003 ; Iwaniec, 1999) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.99).

Οι διάφορες ενέργειες των γονέων που κακοποιούν συναισθηματικά τα παιδιά τους γίνονται ως ένα σημείο κατανοητές από πολλούς ερευνητές, όταν αποκαλύπτεται ότι και οι ίδιοι είχαν στην ζωή τους ανάλογες εμπειρίες και έχουν υιοθετήσει ανάλογη στάση για την σχέση γονέα-παιδιού. Χαρακτηρίζονται από ακαμψία, ψυχαναγκασμό, έλλειψη ζεστασιάς προς το παιδί και έλλειψη ευελιξίας. Συμπερασματικά, καθόρισε πέντε διαγνωστικές οικογενειακές ενότητες που έχουν προδιάθεση για επιζήμια συμπεριφορά, αν οι γονείς : α) υποφέρουν από ψυχικές διαταραχές, β) κάνουν κατάχρηση οινόπνευματων και ναρκωτικών, γ) εμπλέκονται σε σοβαρές καταπιεστικές συναλλαγές, δ) προβάλλουν τις ανεπαρκείς προσαρμογές της ζωής τους και ε) μεταθέτουν τις σοβαρές προσωπικές τους συγκρούσεις (Τσιάντης και Μανωλόπουλος, 1987: 388) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.100).

Γ) ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ :

Σχετικά με τους γονείς - θύτες:

Μελέτες αναφέρουν ότι ο πατέρας δράστης ζηλεύει και επιθυμεί το παιδί του, στη ζωή του οποίου επεμβαίνει έντονα, ανεξάρτητα από την ηλικία του, και συχνά είναι ένα άτομο που αναζητά στη σχέση με τη γυναίκα του μια εξιδανικευμένη εικόνα της μητέρας του. Μπορεί να

κακοποιεί ένα ή περισσότερα δικά του παιδιά. Άλλα θύματα του μπορεί να αναζητηθούν και έξω από το οικογενειακό περιβάλλον. Τυπικός δράστης είναι συνήθως ο πατέρας, με θύματα κορίτσια. Με τη σταδιακή όμως διερεύνηση του προβλήματος, αποκαλύπτονται όλο και μεγαλύτερα ποσοστά με δράστες γυναίκες και θύματα αγόρια. Συχνά οι ύποπτοι έχουν βιώσει σε πρώιμη ηλικία απόρριψη από τη μητέρα τους και εγκατάλειψη από τον πατέρα τους.

Η βιβλιογραφία παρουσιάζει δύο διαφορετικά σενάρια αναφορικά με την προσωπικότητα του πατέρα δράστη, που όμως οδηγούν και τα δύο στο ίδιο αποτέλεσμα. Το πρώτο σενάριο περιγράφει τον υπαίτιο ως παθητικό, εξαρτημένο άνδρα, που ξεκινά το γάμο του έχοντας έντονο το αίσθημα κατωτερότητας. Σε ένα τέτοιου είδους γάμο, η γυναίκα είναι κυρίαρχη, ανικανοποίητη και αρχίζει να απομακρύνεται από τον άνδρα της γεμάτη θυμό και απογοήτευση. Ο σύζυγος ασελγεί εναντίον της προσιτής κόρης, αναζητώντας τη συναισθηματική υποστήριξη που του στερεί η γυναίκα του. Οι περισσότεροι μάλιστα αιμομικτικοί πατέρες κάνουν κατάχρηση οινοπνευματωδών. Υποστηρίζεται ότι η μέθη του πατέρα λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας, που οδηγεί στην απώλεια ελέγχου των παρορμήσεων και του επιτρέπει να υποκύψει στις αιμομικτικές του επιθυμίες. Σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, ο πατέρας δυναστεύει και εκφοβίζει, αντί να έχει παθητικό πόλο. Καταχράται τη δύναμη της θέσης του στην οικογένεια του, προκειμένου να ικανοποιήσει τις προσωπικές του ανάγκες για ισχύ και έλεγχο. Δεδομένης της παθολογίας του, δεν τον ενδιαφέρει αν βλάπτει έτσι τους άλλους. Ο ισχυρός πατέρας καταπιέζει την ανεπαρκή γυναίκα του και αποκτά αιμομικτικές σχέσεις με την κόρη του, σαν ένα είδος εκδίκησης εναντίον της συναισθηματικά απομακρυσμένης γυναίκας του, (Glicker and Sechrest, 2003-120). Παρά το γεγονός ότι στη μεγάλη τους πλειοψηφία

οι δράστες είναι άνδρες, οι γυναίκες δεν λείπουν παντελώς από τη σκηνή. Η ευθύνη τους για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών έχει πρόσφατα τεθεί ανοιχτά ως πρόβλημα.

Οι γυναίκες αυτουργοί χαρακτηρίζονται ως αυστηρές, εχθρικές, ψυχρές, και απορριπτικές. Στη βιβλιογραφία γίνονται έντονοι υπαινιγμοί ότι οι γυναίκες αυτές είχαν εμπειρίες σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία. Επομένως η σεξουαλική τους συμπεριφορά δεν είναι κάτι παράξενο γι' αυτές.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η στάση της γυναίκας απέναντι στη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών της από τον άνδρα της ή τον εραστή της. Κλινική μελέτη του I.Y.Π (Αγάθωνος, 1991), διερεύνησε το ρόλο της μητέρας σε περιπτώσεις σεξουαλικής παραβίασης μες στην οικογένεια. Σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, η μητέρα διαγράφεται ψυχικά υποταγμένη και εξαρτημένη, ανώριμη, συναισθηματικά απύσχα, μη προστατευτική. Λόγω αυτών των περιπτώσεων αφήνει το παιδί να εμπλακεί σε ρόλους που η ίδια αδυνατεί να εκπληρώσει. Την απόφαση της μητέρας να αποκαλύψει το πρόβλημα καθορίζουν παράγοντες, όπως: α) η έκταση της οικογενειακής παθολογίας και δυσλειτουργίας, β) η σοβαρότητα και τα χαρακτηριστικά της σεξουαλικής παραβίασης γ) η ποιότητα της συζυγικής σχέσης, δ) η ποιότητα του δεσμού μητέρας-παιδιού. Τις περισσότερες φορές η μητέρα γνωρίζει τη συμβαίνει, είτε γιατί της το έχει εκμυστηρευτεί το παιδί είτε γιατί το έχει η ίδια αντιληφθεί. Είναι πιθανό οι μητέρες να δέχονται το πρόβλημα, επειδή αδυνατούν να το εμποδίσουν. Ιδιαίτερα αδύναμες είναι οι γυναίκες που έχουν παρόμοιες εμπειρίες και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στον συζυγικό και μητρικό τους ρόλο. Μητέρες που δεν έχουν απαραίτητα εφόδια αλλά και την τόλμη να αυτονομηθούν και να αναλάβουν οι ίδιες την προστασία των παιδιών τους. Συχνά μάλιστα στο όνομα του

οικογενειακού δεσμού δεν στηρίζουν το παιδί τους στην αποκάλυψη της κακοποίησης, αλλά πολλές φορές το πιέζουν να μην αντιδρά. Επίσης, παράγοντας που δείχνει να παίζει σημαντικό ρόλο είναι η σχέση μητέρας παιδιού. Η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ μητέρας και κόρης βάζει σε κίνδυνο την τελευταία. Μια μητέρα που ενδιαφέρεται για τις ασχολίες του παιδιού της, θα υποψιαστεί τους πιθανούς κινδύνους που κρύβει το περιβάλλον. Στην περίπτωση που η μητέρα είναι ψυχρή, απόμακρη, ή άρρωστη, ο κίνδυνος γίνεται μεγαλύτερος. Παράλληλα, η αδύναμη μητέρα καθιστά την κόρη της πιο ευάλωτη, καθώς η τελευταία αναλαμβάνει πιο εύκολα το ρόλο του θύματος. Επίσης, μια αυστηρή μητέρα που τιμωρεί την κόρη της για τις σεξουαλικές τις απορίες, την προτρέπει να ικανοποιήσει την περιέργεια της διαμέσου κάποιου τρίτου. Συνεπώς η μητέρα μπορεί να συντελεί καταλυτικά στην απόκρυψη του προβλήματος, στην προσπάθεια της να διατηρήσει τον οικογενειακό πυρήνα αλλά και την εικόνα του προς τα έξω. Διότι η σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού μέσα στην οικογένεια ταυτίζεται σχεδόν πάντα με την παραβίαση του αιμομικτικού φραγμού, που στις σύγχρονες κοινωνίες προκαλεί απέχθεια (Πουλάκη, 1990: 55), (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.113).

Είναι φανερό λοιπόν ότι το οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί πεδίο υψηλού κινδύνου για τις περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών. Σύμφωνα με μελέτες, οι κυριότεροι ατομικοί και κυρίως κοινωνικοί παράγοντες που καθιστούν επικίνδυνο είναι οι εξής :

- Η παρουσία στην οικογένεια ενός πρώην θύματος σεξουαλικής κακοποίησης.
- Προβλήματα στις σεξουαλικές σχέσεις του ζευγαριού.
- Προβλήματα υγείας στους γονείς.
- Διάφορα σοβαρά οικογενειακά προβλήματα.

- Άγαμη μητέρα.
- Η παρουσία πατριού ή συντρόφου της μητέρας.
- Χαμηλό κοινωνικό- μορφωτικό επίπεδο των γονέων, χωρίς ωστόσο να είναι σπάνιο φαινόμενο και σε ανώτερες κοινωνικές τάξεις.
- Σύγχυση των οικογενειακών ρόλων και απουσία ορίων.
- Η παρουσία κάποιας ψυχοπαθητικής προσωπικότητας.
- Ο ισχυρός και παθολογικά στενός δεσμός μεταξύ των μελών της οικογένειας, (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.114).

Αδιέξοδη είναι η θέση του παιδιού - θύματος σεξουαλικής κακοποίησης. Με δράστη τον πατέρα και με μία μητέρα που ίσως να σιωπά συνενοχικά, το παιδί βρίσκεται σε κατάσταση αδυναμίας και απόγνωσης. Δεν είναι σε θέση να αποκαλύψει τον δράστη και να επιδιώξει την τιμωρία του, τόσο εξαιτίας της πίεσης που του ασκεί η οικογένεια άμεσα ή έμμεσα. Επίσης ο κίνδυνος του σκανδάλου και της διάλυσης της οικογένειας οδηγεί το θύμα στην παράδοξη θέση να προστατεύει με την σιωπή του τον δράστη και όλη την οικογένεια, (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.116).

Η αποδοχή από το αφελές θύμα του φόβου των απειλών εναντίον του ή εναντίον της ενότητας της οικογένειας, η αυτοθυσία στην οποία οδηγείται για να διασώσει μια οικογενειακή ηρεμία και να επανενώσει το γονεϊκό ζευγάρι, να προστατεύσει τα άλλα αδέρφια και να συνεχίσει η καλή συναισθηματική σχέση με τον γονέα που τον κακοποιεί, αποτελούν παράγοντες, που εξηγούν τη μεγάλη χρονική διάρκεια αυτών των καταστάσεων, πριν φτάσουν στην καταγγελία και στην αποκάλυψη. Αυθόρμητη αποκάλυψη από τα παιδιά πραγματοποιείται αργά, συνήθως κατά την εφηβεία. Τότε το παιδί συνειδητοποιεί το ανώμαλο και

παθολογικό των γεγονότων, στην προσπάθεια της αυτονόμησης του, που σχετίζεται και με τον μετρίασμό των φόβων από τις συνέπειες της αποκάλυψης για το ίδιο αλλά και για την σύνθεση της οικογένειας, (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.116).

Μέσα σε αυτό το κλίμα της σιωπής, τα παιδιά που έχουν κακοποιηθεί σεξουαλικά νιώθουν πολλά διαφορετικά συναισθήματα όπως :

- Φόβο : α) για τον δράστη, β) για την πρόκληση προβλημάτων, γ) για την απώλεια σημαντικών γι' αυτά προσώπων, δ) ότι είναι διαφορετικά.
- Θυμό : α) προς τον δράστη, β) προς τους ενήλικες γύρω τους, που δεν τα προστατεύουν, γ) προς τον εαυτό τους (νιώθουν ότι είναι υπεύθυνα για την κακοποίηση).
- Απομόνωση : α) γιατί κάτι είναι «στραβό σε μένα», β) γιατί νιώθουν μόνα τους σ' αυτή την εμπειρία τους, γ) γιατί αντιμετωπίζουν πρόβλημα να μιλήσουν για αυτό το θέμα.
- Λύπη : α) για κάτι «που τους πήραν», β) επειδή έχασαν ένα μέρος από τον εαυτό τους, δ) επειδή μεγάλωσαν πολύ γρήγορα, ε) επειδή προδοθήκαν από κάποιον που εμπιστεύονταν.
- Ενοχή : α) επειδή δεν ήταν ικανά να σταματήσουν την κακοποίηση, β) επειδή πιστεύουν ότι «συνέβαλαν» στην

κακοποίηση, γ) επειδή το αποκάλυψαν, δ) επειδή το κράτησαν κρυφό.

- Ντροπή : α) που συμμετείχαν σε αυτή την πράξη, β) που το σώμα τους ανταποκρίθηκε στην κακοποίηση.
- Σύγχυση : α) γιατί μπορεί να αγαπούν ακόμα αυτόν που τα κακοποίησε, β) γιατί τα αισθήματα τους αλλάζουν διαρκώς (Knoxville, 2000) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.116).

Επιβαρυντικοί παράγοντες για την παιδική κακομεταχείριση
Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας: οι επιβαρυντικοί παράγοντες για την παιδική κακομεταχείριση, όπως για όλες τις μορφές βίας, προκαλούνται σε πολλαπλά επίπεδα, από βιολογικούς – ατομικούς παράγοντες μέχρι και το επίπεδο των κοινωνικών κινδύνων όπως κοινωνικό – οικονομικές ανισότητες κτλ. Οι παράγοντες αυτοί διαφέρουν ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο αναφέρονται. Έτσι, ο διαχωρισμός των παραγόντων αυτών γίνεται στα εξής επίπεδα (www.who.int):

- Γονιός

- νεαρή ηλικία.
- μόνος γονιός
- ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη
- φτωχές ικανότητες γονέα
- πρόωρη έκθεση στη βία
- ανεπαρκής προγενέθλια φροντίδα
- σωματική ή ψυχική ασθένεια

- προβλήματα σχέσεων

- Παιδί

- φύλο
- προωρότητα (στη γέννηση του)
- αν είναι ανεπιθύμητο
- ανάπηρο

- Οικογένεια

- μέγεθος – πυκνότητα
- φτώχη κοινωνικό-οικονομική κατάσταση
- κοινωνική απομόνωση
- υψηλά επίπεδα στρες
- κακοποίηση στην οικογένεια – ιστορικό ενδοοικογενειακής βίας

- Κοινότητα – κοινωνία

- Η ανυπαρξία νόμων που να επιβάλλουν και να ενισχύουν την προστασία των παιδιών
- Η μειωμένη αξία των παιδιών (αποτελούν μειονότητα, το γεγονός της αναπηρίας, το φύλο)
- Οι κοινωνικές ανισότητες
- Οργανωμένη βία (πόλεμοι, μικρά όπλα, υψηλή συχνότητα εγκλημάτων)
- Υψηλή αποδοχή της βίας από μέρους της κοινωνίας
- Η βία στα ΜΜΕ
- Οι πολιτισμικοί κανόνες

Επομένως μπορούμε να πούμε ότι η σχηματική αναπαράσταση των επιπέδων σε σχέση με τους παράγοντες επικινδυνότητας για την παιδική κακομεταχείριση έχει ως εξής (www.who.int):

- άτομο
- οικογένεια
- κοινότητα
- κοινωνία

Κατά παρόμοιο τρόπο κάποιοι άλλοι μελετητές διαχωρίζουν τις αιτίες της παιδικής κακομεταχείρισης στους οντογενετικούς, τους μικροσυστημικούς, τους εξωσυστημικούς και τους μακροσυστημικούς παράγοντες (Gillham, 1994):

Παράγοντες κινδύνου			
Ιστορικό κακοποίησης	Διχόνοια μέσα στην οικογένεια	Ανεπαρκείς ευκολίες για τη φροντίδα της υγείας	Οικονομική ύφεση
Κακοποίηση λόγω χρήσης αλκοόλ	Μονογονεϊκότητα	Κοινωνική απομόνωση	Κοινωνική αποδοχή της σωματικής τιμωρίας
Στρεσογόνες εμπειρίες	Ανώριμο ή μη υγιές παιδί	Μη ασφαλής γειτονιά	Θεώρηση των παιδιών ως ιδιοκτησίας
Χαμηλό IQ			
Ψυχιατρικές και σωματικές ασθένειες			
Προστατευτικοί παράγοντες			

Ιστορικό καλής σχέσης με τουλάχιστον ένα άτομο που το φροντίζει	Υποστηρικτικός σύζυγος	Καλές κοινοτικές κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας	Οικονομική ευημερία
---	------------------------	--	---------------------

Καλές διαπροσωπικές ικανότητες	Οικονομική ασφάλεια	Διαθέσιμη ποιότητα καθημερινής φροντίδας	Κουλτούρα που αντιτίθεται στη βία
Υψηλό IQ	Γιαγιά ή άλλος ενήλικας στο σπίτι που να βοηθά στην φροντίδα του παιδιού	Ισχυρή ανεπίσημη κοινωνική φροντίδα	Κουλτούρα που αντιτίθεται στη χρήση της σωματικής τιμωρίας
Αναβολή ευκολιών φροντίδας			

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Επιπλέον, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ομάδες υψηλού κινδύνου για την εκδήλωση σεξουαλικής κακοποίησης αποτελούν τα θετά ή υιοθετημένα παιδιά καθώς επίσης και παιδιά που ζουν σε ανάδοχες οικογένειες ή σε οικογένειες που βρίσκονται σε δικαστικές διαμάχες ή και σε οικογένειες που ασκείται συχνά σωματική βία. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι «οι οικογενειακοί δεσμοί δεν είναι ισχυροί, τα παιδιά δεν εποπτεύονται επαρκώς, και το ενδιαφέρον των γονέων είναι εστιασμένο

στις δικές τους επιδιώξεις και όχι στο συμφέρον των παιδιών» (www.care.gr).

Πιο συγκεκριμένα στη βιβλιογραφία αναφέρονται κάποιοι παράγοντες οι οποίοι θεωρούνται ως επιβαρυντικοί για τη σεξουαλική κακοποίηση και έχουν σχέση με το οικογενειακό περιβάλλον. Οι παράγοντες αυτοί είναι οι εξής:

- «Η παρουσία στην οικογένεια ενός πρώην θύματος σεξουαλικής κακοποίησης
- προβλήματα στις σεξουαλικές σχέσεις του ζευγαριού
- προβλήματα υγείας στους γονείς
- διάφορα σοβαρά οικογενειακά προβλήματα
- άγαμη μητέρα
- η παρουσία πατριού ή συντρόφου της μητέρας
- χαμηλό κοινωνικό – μορφωτικό επίπεδο των γονέων, χωρίς ωστόσο να είναι σπάνιο το φαινόμενο και σε ανώτερες κοινωνικές τάξεις
- σύγχυση των οικογενειακών ρόλων και η απουσία ορίων
- η παρουσία κάποιας ψυχοπαθητικής προσωπικότητας
- ο ισχυρός και παθολογικά στενός δεσμός μεταξύ των μελών της οικογένειας, (Χατζηφωτίου, 2005).

ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η: ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΕΝΔΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

3.2.1 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΑ:

Η κακοποίηση δεν γνωρίζει φύλο, ηλικία, κατάσταση ή εξωτερικές συνέπειες. Η εμπειρία είναι πάντα τραυματική, πολύ συχνά έχει σαν συνέπεια μετατραυματικές διαταραχές, επηρεάζοντας κάθε τομέα την ζωή του θύματος και του περιβάλλοντος του.

Στην παρουσίαση αυτή, αναλύονται οι συνέπειες την ενδοοικογενειακής κακοποίησης στα θύματα.

3.2.1 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

Η βία με όποια μορφή και αν αυτή εμφανίζεται, έχει σοβαρές συνέπειες τόσο στη σωματική όσο και στην ψυχική υγεία των γυναικών. Τα αποτελέσματα του συζυγικού βιασμού είναι σοβαρά και μπορεί να έχουν μεγάλη διάρκεια (www.obrela.gr).Οι συνέπειες τις επαναλαμβανόμενης και παρατεταμένης βίας μπορούν να χωριστούν σε:

Ø ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ:

Ποικίλοι τραυματισμοί, συνήθως σοβαροί, πόνος και θάνατος.

Ø ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ :

- Σωματικές:
 - Πονοκέφαλοι
 - Άσθμα
 - Γαστρεντερικές διαταραχές

- Χρόνιοι πόνοι
- Αϋπνίες
- Χρόνια κόπωση
- Πόνοι στα γεννητικά όργανα, στη λεκάνη και στη πλάτη που προκαλούνται από το στρες και την υπερένταση (e-psychologist.blogspot.com)

Οι γυναίκες που έχουν βιαστεί από το σύζυγό τους, πολύ συχνά, παρουσιάζουν τραύματα στα γεννητικά όργανα (κόλπος, πρωκτός) (σύμφωνα με τις Okun (1986) και Peacock (1995), τα θύματα συζυγικού βιασμού έχουν περισσότερες πιθανότητες να βιώσουν ανεπιθύμητο πρωκτικό – αλλά και στοματικό – έρωτα], μελανιές, σχισμένους μυς και κοψίματα (Bergen, 1996. Painter, 1991). Όσες γυναίκες, εκτός από σεξουαλική, υφίστανται και σωματική κακοποίηση, μπορεί να παρουσιάζουν και «μαυρισμένα» μάτια, πληγές από μαχαίρι, «ανοιγμένες» μύτες, σπασμένα κόκαλα και απώλεια της όρασης ή της ακοής (Browne, 1991. Follingstad et al, 1991).

Εκτός αυτών, τα τραύματα μπορεί να είναι και γυναικολογικά: σχίσιμο του κόλπου, εγκυμοσύνη, πρόωρες γέννες ή αποβολές, μολύνσεις από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, αιμορροΐδες, ακράτεια ούρων και στείρωση (Campbell & Alford, 1989. Russell, 1990). Ορισμένες γυναίκες βιάζονται από τους συντρόφους τους με τόση ορμή, ώστε υφίστανται ανεπανόρθωτες βλάβες στα γεννητικά τους όργανα (Walker, 1997), (www.obrela.gr).

A. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ:

Η πράξη του συζυγικού βιασμού γίνεται αντιληπτή από το θύμα σαν την απόλυτη απομυθοποίηση της ρομαντικής συζυγικής σχέσης. Επιπλέον οι ψυχολογικές συνέπειες χωρίζονται σε:

- Βραχυπρόθεσμες ψυχολογικές συνέπειες :
 - ο Άγχος
 - ο Σοκ
 - ο Θυμός
 - ο Φόβος
 - ο Άρνηση του συμβάντος
 - ο Αυτοκτονικός ιδεασμός
 - ο Αίσθημα εξευτελισμού
 - ο Έλλειψη κινήτρων και αδυναμίας εύρεσης εναλλακτικών λύσεων
 - ο Αίσθημα του «μαθημένου αβοήθητου», (www.obrela.gr)
 - ο Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες: Η κακοποίηση εμφανίζεται σαν ένα γεγονός του οποίου αρχικά η προέλευση δεν μπορεί να αξιολογηθεί από την γυναίκα-θύμα και λειτουργεί από μόνο του, πριν καν συνειδητοποιήσει τις συνέπειες του, σαν ένα βίαιο, αποπροσανατολιστικό γεγονός με όλα τα συνοδά συμπτώματα ενός απότομου, στρεσογόνου περιστατικού, όπως κρίση πανικού, ταχυκαρδία, σοκ.
 - ο Κατάθλιψη: Το θύμα χάνει το ενδιαφέρον του και την διάθεση του για ζωή. Τα πάντα σκιάζονται γύρω από το συγκεκριμένο γεγονός. Σε μερικές γυναίκες έχει παρατηρηθεί αυτοκτονικός ιδεασμός. Μάλιστα σε ένα δείγμα 16 σωματικά κακοποιημένων γυναικών οι τρεις είχαν αποπειραθεί να αυτοκτονήσουν.
 - ο Χαμηλή αυτό- εκτίμηση: Το θύμα ειδικά όταν για χρόνια υφίσταται και υπομένει κακοποίηση συχνά τείνει να πιστεύει ότι δεν αξίζει τίποτα, γι αυτό και βιώνει τέτοια μεταχείριση. Επίσης το αίσθημα της χαμηλής αυτό- εκτίμησης προκύπτει

ως απόρροια των εμφανών σωματικών, εξωτερικών γνωρισμάτων της κακοποίησης.

- Ψυχοσωματικές παθήσεις: Το έντονο στρες συχνά οδηγεί σε σωματικές ενοχλήσεις που έχουν ψυχολογική προέλευση.
- Κατάχρηση ουσιών
- Κοινωνική απομόνωση
- Αυξημένα επίπεδα φόβου (γυναίκες θύματα βίας)

- Μακροπρόθεσμες συνέπειες:

- Διαταραχές ύπνου
- Διαταραχές πρόσληψης τροφής
- Διαταραχές σχετιζόμενες με ουσίες
- Προβλήματα στη δημιουργία σχέσεων
- Αρνητική αυτοεικόνα
- Τραυματισμένη αίσθηση εαυτού
- Σεξουαλικά προβλήματα (σεξουαλική δυσλειτουργία, έλλειψη ενδιαφέροντος για σεξ, μειωμένη διέγερση κατά τη διάρκεια του)
- Flash-backs
- Φόβος ότι ο βιασμός θα επαναληφθεί και στο μέλλον, αδυναμία να εμπιστευτεί τους άλλους, μοναξιά
- Συναίσθημα προδοσίας, εξαπάτησης

(Bergen, 1996. Eastal, 1992. Finkelhor & Yllo, 1980. Haley & Brann – Haley, 2000. Russell, 1990. Walker, 1989).(obrela 2).

B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ:

Το κόστος της ενδοοικογενειακής βίας είναι πολύ μεγάλο και για την κοινωνία:

- Σωματικές και ψυχολογικές βλάβες
- θάνατοι
- αύξηση της χρήσης υπηρεσιών υγείας
- αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών και των δημοσίων δαπανών για την υγεία
- αύξηση των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων
- αύξηση στην ζήτηση νοσοκομειακών, κοινωνικών και σωφρονιστικών υπηρεσιών(e-psychologist.blogspot.com)

Η βία των γυναικών έχει σοβαρές συνέπειες για την κοινωνία :

- Η ανοχή στην άσκηση βίας ή την απειλή βίας και ο φόβος της βίας πλήττει το βιοτικό επίπεδο, την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια των γυναικών
- μειώνει την ικανότητά συμμετοχής στη δημόσια ζωή
- αποδυναμώνει την κοινωνία πολιτισμικά, πολιτικά και οικονομικά
- αναπαράγει βίαια στερεότυπα στην ανατροφή των παιδιών
- μας μαθαίνει να ζούμε με τη βία και να την αναγνωρίζουμε ως αποδεκτή ανθρώπινη συμπεριφορά. Ο φόβος της βίας διαμορφώνει τις συνήθειές μας, μας καταναγκάζει, μας εξαναγκάζει σε συμπεριφορές αποθαρρύνοντάς μας, αποκλείοντάς μας, περιορίζοντάς μας.

Γ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΒΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΡΩΤΙΚΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΩΝ:

▼ Προβλήματα υγείας:

- Τραύματα
- Χρόνια άλγη (αυχέννας, ράχη, ημικρανίες)
- Πεπτικά έλκη
- Σύνδρομο ευερέθιστου εντέρου
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα συμπτώματα
- Λοιμώξεις (κολπικές)
- Πολλαπλές εγκυμοσύνες
- Αποβολές – εκτρώσεις

▼ Επιπλοκές εγκυμοσύνης

- Αποβολές
- Λοιμώξεις
- Αιμορραγία κατά α' και β' τρίμηνο
- Υπολειπόμενη αύξηση βάρους (εγκύου)
- Ελλειποβαρές βρέφος

▼ Προβλήματα ψυχικής υγείας:

- Κατάθλιψη
- Κίνδυνος αυτοκτονίας
- Διαταραχή μετατραυματικού στρες
- Άγχος

- ο Στρες
(euroipn.org)

3.2.2 ΣΥΝΠΕΙΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

Καθόλου σπάνια η κακοποίηση των παιδιών (ξυλοδαρμός, εγκαύματα, τραυματισμοί, σεξουαλική κακοποίηση) και ακόμα πιο συχνή η παραμέληση, δεν έχει διάκριση φύλου: Αγόρια και κορίτσια κακοποιούνται ή παραμελούνται σε ίσα ποσοστά, αρκετά αυξημένα μάλιστα, σε όλο τον πλανήτη και σε όλα τα μορφωτικά και οικονομικά στρώματα.

Οι γονείς που κακοποιούν ή παραμελούν τα παιδιά τους τα οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε ψυχικές διαταραχές. Ειδικότερα, το παιδί που κακοποιείται σεξουαλικά, αντιμετωπίζει και μια δεύτερη σωματική κακοποίηση, αν αποκαλύψει την αιμομικτική σχέση, το «οικογενειακό μυστικό», που συνήθως είναι γνωστό και αποδεκτό από την μητέρα και την οικογένεια.

Τα κακοποιημένα αλλά και τα παραμελημένα παιδιά έχουν συνήθως προβλήματα συμπεριφοράς και προσωπικότητας: Γίνονται επιθετικά, αναπτύσσουν άγχος και φοβίες, η σκέψη τους γίνεται παράλογη, έχουν αυτοκαταστροφικές τάσεις και υποφέρουν συχνά από κατάθλιψη. Φυσικά, η αυτοεκτίμησή τους είναι στα χαμηλότερα επίπεδα και δυστυχώς πολύ συχνά καταφεύγουν σε χρήση ουσιών ή δημιουργούν προβλήματα με το νόμο.

Παλιότερα στατιστικά στοιχεία αναφέρουν 2-3 εκατομ. κακοποιημένων παιδιών μέσα σε ένα χρόνο, αν και εκτιμάται ότι ο αριθμός είναι πολύ μεγαλύτερος, επειδή τα στοιχεία προέρχονται από

δημόσιους φορείς (νοσοκομεία, ιδρύματα) και δεν έχουν συνυπολογισθεί ιδιωτικοί φορείς νοσηλείας όπως και τα περιστατικά που δεν δέχθηκαν καμιά βοήθεια.

Οι θάνατοι κακοποιημένων παιδιών ανέρχονται περίπου σε 2.000-4.000 κάθε χρόνο και πάλι, με την ίδια λογική, οι αριθμοί πρέπει να είναι μεγαλύτεροι, επειδή πολλές περιπτώσεις θανάτων μένουν ανεξιχνίαστες (www.2search.gr).

A. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ :

- Τη σοβαρότητα της κακοποίησης (π.χ. σοβαρότερες οι συνέπειες της βάνανσης ΠΣΚ, από ότι ΠΣΚ με ξύλο που αφήνει μελανιές).
- Την ηλικία του παιδιού (διαταρακτικότερες οι επιπτώσεις ΠΣΚ σε νεαρότερες ηλικίες).
- Την συχνότητα της ΠΣΚ (σοβαρότερες οι επιπτώσεις επανάληψης ΠΣΚ απ' ότι ενός επεισοδίου).

Κατά την βρεφική και πρώτη παιδική ηλικία, ως αποτέλεσμα του ψυχικού τραύματος της κακοποίησης και της διαταραγμένης δυαδικής σχέσης γονέα-παιδιού, το παιδί εκδηλώνει έντονο κλάμα ή εκρήξεις οργής που δεν κατευνάζονται εύκολα. Δυσκολεύεται εξαιρετικά να αντέξει τη ματαίωση και την καθυστέρηση στην ικανοποίηση των αναγκών του, ενώ δίνει την εικόνα απαιτητικού και ανυπόμονου παιδιού. Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, το κακοποιημένο παιδί εκδηλώνει συναισθηματικές δυσκολίες, αντιδράσεις και συμπεριφορές όπως:

- Φοβισμένη και επιφυλακτική στάση απέναντι στους άλλους και

απέναντι στο σωματικό άγγιγμα, κυρίως όταν βλέπει απότομες κινήσεις (π.χ. σήκωμα χεριού).

- Μια χαρακτηριστική έκφραση που έχει περιγραφθεί ως "παγωμένο βλέμμα", ιδιαίτερα μετά το βίαιο επεισόδιο.

- Έντονη ψυχοκινητική ανησυχία ή/και υπερκινητικότητα.

- Χαμηλή αυτοεκτίμηση, θλίψη, στεναχώρια ή απάθεια, απόσυρση (καταθλιπτικά συμπτώματα).

- Χαμηλή επίδοση στο σχολείο ως αποτέλεσμα του ψυχικού πόνου ή μαθησιακών δυσκολιών.

- Διαταραχές συμπεριφοράς. Ο έντονος θυμός και η επιθετικότητα που βιώνει το κακοποιημένο παιδί μπορεί να εκδηλώνονται ως: α) αντιδραστική ή επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε συνομηλίκους ή μεγαλύτερους, β) καταστροφική συμπεριφορά στα παιχνίδια ή άλλα αντικείμενα ή γ) αυτο-επιθετική συμπεριφορά που μπορεί να κλιμακωθεί σε αυτο-ακρωτηριασμούς (χαράζει καρπούς, μπράτσο) και απόπειρες αυτοκτονίας. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις -κυρίως στην εφηβεία- ο θυμός εκτονώνεται μέσω αντικοινωνικής συμπεριφοράς("διαταραχή διαγωγής") που παραβιάζει τα όρια των ενηλίκων, τους ηθικούς κανόνες ή το νόμο.

- Στοιχεία ψευδοωριμότητας. Το παιδί δείχνει σοβαρό, λιγότερο αυθόρμητο και πιο προβληματισμένο από τους συνομηλίκους του.

Μπορεί ακόμα να καταβάλλει υπερβολική προσπάθεια να γίνει αγαπητό, εκδηλώνοντας υποδειγματική ή πειθήνια συμπεριφορά, άριστη σχολική επίδοση ή τελειομανία. Η ψευδής αυτή εικόνα ωριμότητας συνδέεται με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση του κακοποιημένου παιδιού, το φόβο απόρριψης ή επανάληψης της κακοποίησης, αλλά και τις αυξημένες ευθύνες του για τη φροντίδα του γονέα ("γονεοποιημένο" παιδί).

Σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης έχουν παρατηρηθεί και "ψυχωσικές" αντιδράσεις, όπου χάνεται ή περιορίζεται προσωρινά η επαφή του παιδιού με την πραγματικότητα και τους άλλους γύρω του, (www.specialeducation.gr).

B. ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ :

Τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση μπορεί να παρουσιάσουν τα εξής συμπτώματα: χαμηλή αυτό - εικόνα, ανικανότητα να εμπιστευτούν ή/και ν' αγαπήσουν κάποιον, επιθετική και με στοιχεία διάσπασης συμπεριφορά, παράνομες ενέργειες, θυμό/μανία, αυτοκαταστροφικές/αυτοτιμωρικές πράξεις, παθητική ή/και απόμακρη στάση, ανησυχία και φοβίες, προβλήματα επίδοσης ή σχολική αποτυχία, μελαγχολικές τάσεις, εφιάλτες. Επιπρόσθετα, καθώς η παιδική κακοποίηση καταστρέφει την διαδικασία της προσκόλλησης στους γονείς και τη δημιουργία αποτελεσματικών σχέσεων, τα παιδιά παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις (Pearl, 1994). Συχνά, ο ενήλικας που έχει υποστεί κακοποίηση στα παιδικά του χρόνια δυσκολεύεται στην εγκαθίδρυση στενών προσωπικών σχέσεων και είναι πολύ πιθανό να του προκαλεί δυσκολία η σωματική εγγύτητα, το άγγιγμα, η οικειότητα και η εμπιστοσύνη στους άλλους (AACAP). Τα αποτελέσματα μιας μελέτης συναισθηματικά κακοποιημένων παιδιών

που διεξήχθη σε δύο φάσεις, στη νηπιακή και στην προσχολική τους ηλικία, είναι συνεπή στα χαρακτηριστικά του θυμού, της έλλειψης συνεργατικότητας, απουσίας προσκόλλησης στους γονείς, καθώς και στην απουσία δημιουργικότητας, επιμονής και ενθουσιασμού (www.euowrc.org). Επιπλέον, τα παιδιά που έχουν βιώσει την απόρριψη έχουν περισσότερες πιθανότητες από εκείνα που ένιωθαν αποδεκτά να εκδηλώσουν εχθρότητα, παθητική ή επιθετική συμπεριφορά, να δημιουργούν εξαρτητικές σχέσεις, να έχουν αρνητική γνώμη για τον εαυτό και τις ικανότητες τους, καθώς και αρνητική αντίληψη για τον περιβάλλοντα κόσμο (www.euowrc.org). Επανακαθορισμός της συναισθηματικής κακοποίησης και παραμέλησης (www.welfareaction.org).

Γ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ :

Οι απόψεις γύρω από τις συνέπειες της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, συχνά είναι αντίθετες μεταξύ τους. Γενικά αναφέρεται ότι οι γυναίκες που είχαν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία, συχνά εμπλέκονται σε περίεργες σεξουαλικές καταστάσεις. Παράλληλα, οι πιθανότητές να ξαναπέσουν θύματα αργότερα στην ζωή τους είναι αυξημένες. Με μία τέτοια εμπειρία έχει άσχημη επίδραση στην αυτοεκτίμησή τους. Οι γυναίκες που αισθάνονται άσχημα με τον εαυτό τους, πιθανόν να αποτελούν στόχο για τους άντρες που έχουν κίνητρα για σεξουαλική εκμετάλλευση. Όσο για τους άντρες που έχουν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, κατά την παιδική τους ηλικία, αυτοί συχνά αποκαλύπτουν συναισθήματα δυσφορίας για τις σεξουαλικές τους σχέσεις ως ενήλικες. Οι ψυχολογικές επιπτώσεις είναι σημαντικές. Έτσι τα παιδιά παρουσιάζουν ψυχοσωματικά συμπτώματα, τα οποία διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού. Ως ενήλικες τα θύματα υποφέρουν από αγχώδεις διαταραχές,

προβλήματα κατάθλιψης, διαταραχές συμπεριφοράς, παραπρωματικότητα και εγκληματικότητα και επανάληψη στα δικά τους παιδιά των συμπεριφορών κακοποίησης και σεξουαλικής κακοποίησης που τα ίδια αντιμετώπισαν. Επίσης σε ακραίες περιπτώσεις τα άτομα αυτά υποσυνείδητα αποφεύγουν να φέρουν στο κόσμο παιδιά. Επιζητούν πολύ προσοχή του συντρόφου τους, ζηλεύουν άλλα κοντινά τους άτομα και για αυτό αποφεύγουν να μοιραστούν την αγάπη τους με ένα παιδί, (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.117).

Το παιδί, είναι ένα πλάσμα που διανύει τα στάδια της ψυχολογικής και συναισθηματικής του ανάπτυξης. Είναι συναισθηματικά ευμετάβλητο και ευάλωτο στα ψυχολογικά τραύματα και δεν έχει τη δυνατότητα να αντιδράσει αποτελεσματικά. Δεν μπορεί ούτε εναλλακτικές λύσεις να ακολουθήσει. Ζει τα γεγονότα παθητικά και οι χρόνιες καταστάσεις δρουν συσσωρευτικά. Σαν επακόλουθο, η συμπεριφορά του δείχνει διαταραχές (άγχους και κατάθλιψης), δεν μπορεί να συγκεντρωθεί και έχει χαμηλή απόδοση στο σχολείο.

Στην εφηβεία και αργότερα σαν ενήλικας παρουσιάζει δυσκολίες να αναπτύξει υγιείς σχέσεις καθώς και ένα μεγάλο φάσμα ψυχολογικών διαταραχών οι οποίες ποικίλουν κατά περίπτωση. Μερικές από αυτές είναι : συχνοί εφιάλτες, γενικευμένο άγχος, φοβίες, κατάθλιψη, επιθυμία θανάτου, ντροπή, ενοχές, αποστροφή στην ανάμνηση των γεγονότων της κακοποίησης ή απώλεια της μνήμης τους, απροσδιόριστος θυμός, καχυποψία, ζήλια, αδυναμία να αναπτύξει υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις, δυσκολία να επικοινωνεί, δυσκολία να εκφράζει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του, ασύδοτος ερωτισμός έως και πορνεία, σεξουαλικές διαταραχές, ερωτική αδιαφορία, έλλειψη

αυτοεκτίμησης, συναισθηματική απομόνωση, κατάχρηση φαγητού, εξάρτηση από ουσίες και ο κατάλογος συνεχίζεται. Δεν σημαίνει ότι όποιος περνά αυτές τις διαταραχές έχει κακοποιηθεί στην παιδική του ηλικία, αλλά το αντίστροφο. Όποιος έχει υποστεί χρόνια (ή και περιστασιακή) σεξουαλική κακοποίηση στην παιδική ηλικία, πιο εύκολα σκιαγραφεί τον εαυτό του με μερικές από τις παραπάνω διαταραχές από τον υπόλοιπο πληθυσμό.

Τα κορίτσια μέσα σε τέτοιες οικογένειες συχνά παντρεύονται σε μικρή ηλικία, προφανώς για να ξεφύγουν από το πατρικό σπίτι. Ανακαλύπτουν, όμως, πως η σχέση με το σύζυγό τους κυριαρχείται από αυταρχισμό και κακοποίηση παρόμοια με εκείνη του πατρικού σπιτιού, (www.healthcareinfo.gr).

Δ. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ :

- σοβαρές βιολογικές επιπτώσεις από την παραμέληση των προβλημάτων σωματικής υγείας
- σοβαρές σωματικές αναπηρίες ή και θάνατος (ιδιαίτερα σε μικρές ηλικίες π.χ. στο σύνδρομο του «ταρακουνημένου βρέφους»)
- παλινδρόμηση ανάπτυξης (π.χ. ενούρηση)
- πτώση σχολικής επίδοσης ή εγκατάλειψη σχολικής φοίτησης
- διαταραχή από οξύ stress
- κοινωνική απομόνωση
- άγχος ή κατάθλιψη
- χαμηλή αυτό-εκτίμηση
- μειωμένες ατομικές προσδοκίες
- λεκτική και φυσική επιθετικότητα

- αγχώδεις διαταραχές
- κατάθλιψη
- χρήση αλκοόλ και ουσιών
- παραβατική συμπεριφορά, εμπλοκές με το νόμο, (dipe.fth.sch.gr/bia_kakopoisi_21_1_2008.doc).

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζουμε την αιτιολογία, της ενδοοικογενειακής κακοποίησης και τις επιπτώσεις που έχει αυτή στην όλη λειτουργικότητα των ατόμων μελών της οικογένειας και στην διατήρηση της ακεραιότητας της, σαν το πιο βασικό κύτταρο της κοινωνικής δομής. Είναι συχνές πραγματικότητες, πιστοποιημένες από εκτεταμένες εμπειρικές έρευνες που έχουν γίνει τόσο στην Ευρώπη, όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, και όχι απλές υποθέσεις ή σποραδικά συμβάντα που διαβάζουμε στον ημερήσιο τύπο ή που ακούμε και βλέπουμε στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η : ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

3.3.1 ΠΡΟΛΗΨΗ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

Μέχρι σήμερα έχει παρατηρηθεί πως σε ότι αφορά την κακοποίηση οι οποίες προσπάθειες έχουν γίνει αφορούν την διάγνωση και θεραπεία. Εκείνο όμως που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι να δοθεί έμφαση στην πρόληψη του προβλήματος έτσι ώστε να αποφευχθεί όσο το δυνατόν ο κίνδυνος εμφάνισης τέτοιων περιστατικών. Για το σκοπό αυτό απαιτείται συντονισμός πολλών οργανισμών και φορέων και κυρίως της πολιτείας. Πρωτίστως αυτή πρέπει να μεριμνήσει δημιουργώντας όλες τις απαραίτητες δομές τόσο για την πρόληψη όσο και για την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών. (www.tameteora.gr, 3/5/2008)

Είναι σαφές ότι η πρόληψη είναι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης των προβλημάτων, τόσο γενικότερα όσο και ειδικότερα στο πρόβλημα της ενδοοικογενειακής βίας. Σκοπός των προγραμμάτων πρόληψης είναι να βοηθήσουν τα μέλη της οικογένειας να αποφύγουν ή να αντιμετωπίσουν τυχόν συγκρούσεις που μπορεί να οδηγήσουν σε βίαιες πράξεις. Σύμφωνα με τον Edwards, η πρόληψη ορίζεται ως η «αποτροπή γεγονότων που προκαλούν αρνητικές συνέπειες». Αφορά αφενός στην ενημέρωση των ατόμων και αφετέρου στη λήψη μέτρων για την εξάλειψη των αιτιών που προκαλούν την εκδήλωση βίας μέσα στην οικογένεια. (Edwards, 1995:49) (11)

Κάθε μορφή πρόληψης χρειάζεται να εκτιμά τις ιδιαιτερότητες κάθε φαινομένου με γνώμονα πάντα τις ανάγκες του πληθυσμού στον οποίο απευθύνεται. Στόχος πρέπει να είναι η ταυτόχρονη

προσέγγιση και των τριών μορφών πρόληψης: α) πρωτογενής, β) δευτερογενής και γ) τριτογενής. (Ειρήνη Φερέτη, 1998)

Παρακάτω αναφέρουμε τα μέτρα πρόληψης παιδικής κακοποίησης όσο και τα μέτρα πρόληψης συζυγικής βίας.

A. ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Οι περισσότερες προσπάθειες στο χώρο της κακοποίησης παραμέλησης των παιδιών έχουν επικεντρωθεί μέχρι σήμερα περισσότερο στη διάγνωση και στη θεραπεία, παρά στην πρόληψη του προβλήματος (Γιάννης Τσιαντής – Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987)

Η πρόληψη μπορεί να χωριστεί σε τρεις βασικές κατηγορίες που εκπροσωπούν αυτοτελείς αλλά και αλληλένδετους στόχους:

1) Πρωτογενής πρόληψη:

Η Πρωτογενής πρόληψη στοχεύει στη γενική βελτίωση της ποιότητας ζωής όλου του πληθυσμού. Οι καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, κατοικίας, εκπαίδευσης, υγειονομικής περίθαλψης, πρόνοιας, εργασίας, όπως και οι υγιέστερες οικογενειακές σχέσεις αποτελούν στόχο της πρωτογενούς πρόληψης. Η συνεχής ευαισθητοποίηση του πληθυσμού οφείλει να στοχεύει στην αλλαγή των κοινωνικών αξιών, δομών και θεσμών που προωθούν διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα και άλλες κοινωνικές ανισότητες. (Ειρήνη Φερέτη, 1998)

Η πρωτογενής πρόληψη προϋποθέτει ενέργειες στα εξής επίπεδα:

1. Βελτίωση των κοινωνικο - οικονομικών συνθηκών, ιδίως για τις νέες και φτωχές οικογένειες.
2. Ευρεία εκπαίδευση και διαφώτιση, με στόχο την προαγωγή της υγείας γενικότερα και της ψυχικής υγείας ειδικότερα.
3. Αλλαγή των στάσεων σε θέματα της ανατροφής των παιδιών, ιδίως στη χρήση της σωματικής τιμωρίας.
4. Προγράμματα οικογενειακού προγραμματισμού.
5. Ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης για νέες έγκυες μητέρες, καλές συνθήκες τοκετού και συστηματική παρακολούθηση των νεογνών. Διευκόλυνση των συνθηκών που ενισχύουν το δεσμό μητέρας-παιδιού, όπως η αύξηση του χρόνου άδειας κύησης και τοκετού κ.ά. (www.hamomilaki.gr, 2007)

Για την πρόληψη είναι απαραίτητη η συνεργασία κοινωνιολόγων, ανθρωπολόγων, οικονομολόγων, παιδιάτρων, παιδοψυχιάτρων και φυσικά της πολιτείας. (www.hamomilaki.gr, 2007)

2) Δευτερογενής πρόληψη:

Στόχος της δευτερογενούς πρόληψης είναι η ανάπτυξη προγραμμάτων με στόχο τον εντοπισμό οικογενειών και παιδιών που βρίσκονται σε ομάδες «υψηλού κινδύνου». Η έγκαιρη εντόπιση

εγκύων που ανήκουν σε τέτοιες ομάδες και η παρακολούθησή τους, καθώς και των παιδιών που θα γεννηθούν, για ορισμένο χρονικό διάστημα, μπορεί να προλάβει σοβαρά προβλήματα διαταραχής δεσμού ή γενικότερης διαταραχής στη γονεϊκή ικανότητα, που με ειδική παρέμβαση μπορούν να αποκατασταθούν. (www.hamomilaki.gr, 2007)

3) Τριτογενής πρόληψη:

Η τριτογενής πρόληψη ασχολείται με παιδιά που έχουν ήδη κακοποιηθεί από τις οικογένειες τους, με στόχο να μην ξανακακοποιηθεί το συγκεκριμένο παιδί και τα αδέρφια του που ήδη υπάρχουν ή που θα γεννηθούν (www.hamomilaki.gr, 2007).

Η πρόληψη αυτή καλύπτει:

1. Εκτίμηση της οικογενειακής κατάστασης από διεπιστημονικές ομάδες (παιδοψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, παιδίατροι, νομικοί).
2. Απομάκρυνση του παιδιού από το σπίτι, τουλάχιστον στην αρχική φάση.
3. Θεραπεία και υποστήριξη γονέων.
4. Βελτίωση των κακών κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών της οικογένειας.
5. Ψυχοθεραπεία του παιδιού, όπου υπάρχουν ενδείξεις.
6. Αν είναι αναγκαίο, αφαίρεση έστω και προσωρινά της επιμέλειας από τους γονείς.

7. Μεταβολή στις υπάρχουσες νομοθετικές διαδικασίες αναφορικά με την απομάκρυνση του παιδιού και αφαίρεση της επιμέλειας από τους γονείς. Ρύθμιση των θεμάτων σχετικά με την καταγγελία για κακοποιημένα παιδιά (www.hamomilaki.gr, 2007).

Ο τρόπος προσέγγισης του πληθυσμού για την πρόληψη της σωματικής κακοποίησης ή/και παραμέλησης των παιδιών διαφέρει σημαντικά από εκείνον που στοχεύει στην πρόληψη της σεξουαλικής παραβίασης. (Ειρήνη Φερέτη, , 1998)

Η σωματική κακοποίηση και παραμέληση συνδέονται με λιγότερη κοινωνική ενοχή, εφ' όσον συχνά εκλαμβάνονται ως ακραίες μορφές πειθαρχίας παιδιών από τους γονείς τους, ή ως προεκτάσεις της γενικότερης κοινωνικής "βίας" στην οικογένεια. Επιπλέον, και οι δύο μορφές της σωματικής κακοποίησης - ενεργητική, παθητική- είναι συνήθως ορατές εφόσον αναφέρονται σε κακώσεις και σε καθυστέρηση της ανάπτυξης. (Ειρήνη Φερέτη, , 1998)

Αντίθετα, η σεξουαλική παραβίαση των παιδιών συνδέεται με υψηλή κοινωνική ενοχή, άρα και με αντιστάσεις, εφ' όσον παραβιάζεται ο αιμομικτικός φραγμός, εντοπίζεται πολύ δυσκολότερα, απαιτεί εξειδικευμένους χειρισμούς, ενώ χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη πολυπλοκότητα και παθολογία στις διαπροσωπικές σχέσεις και την οικογενειακή λειτουργία. (Ειρήνη Φερέτη, 1998)

Το υψηλό κόστος, ο παρατεταμένος χρόνος και συχνά τα ανεπιτυχή αποτελέσματα της τριτογενούς πρόληψης και οι οργανωτικά δύσκολες προϋποθέσεις της δευτερογενούς, έχουν δώσει ώθηση στην πρωτογενή πρόληψη. Αυτή επικεντρώνεται σε

δύο κύριους στόχους, το κοινωνικό σύνολο, δηλαδή το ευρύ κοινό, τους θεσμούς και τις δομές και τα ίδια τα παιδιά. (Ειρήνη Φερέτη, , 1998)

Η προσέγγιση του κοινωνικού συνόλου πραγματοποιείται μέσω μεθόδων πληροφόρησης και αγωγής υγείας με τη χρησιμοποίηση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, της εκπαίδευσης και επιμόρφωσης του κοινού. Οι δυνατότητες προσέγγισης του παιδικού πληθυσμού είναι ευρύτερες εφ' όσον τα παιδιά εισπράττουν πληροφόρηση από τους γονείς τους, το σχολείο, τους συνομηλίκους και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. (Ειρήνη Φερέτη, , 1998)

Ο κύριος χώρος εφαρμογής πρωτογενούς πρόληψης με παιδιά είναι το σχολείο. Η διαρκώς αυξανόμενη προσέγγιση της προαγωγής της υγείας δίνει τις δυνατότητες στα ίδια τα παιδιά να κινητοποιηθούν για να αντλήσουν πηγές πληροφόρησης και να αντενεργήσουν, με την εμπύχωση επιμορφωμένων εκπαιδευτικών.

Η προσέγγιση της προαγωγής της υγείας στο σχολείο για την πρόληψη της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών όλων των μορφών, αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο του εκπαιδευτικού. Διαχρονικά, αυξάνονται οι παραπομπές περιπτώσεων παιδιών θυμάτων, από εκπαιδευτικούς, που ερμηνεύουν γνωστές συμπεριφορές παιδιών κάτω από το πρίσμα της παραβίασης των δικαιωμάτων και της θυματοποίησης τους. (Ειρήνη Φερέτη, , 1998)

Εύλογο είναι, ότι η σταθερότητα του σχολικού πλαισίου και το νέο αυτό κλίμα σχέσεων που καλλιεργείται ανάμεσα στα παιδιά και τον εκπαιδευτικό, δίδουν τη δυνατότητα σε παιδιά, που τα δικαιώματα τους παραβιάζονται μέσα στην οικογένεια ή και έξω από αυτή, να

εμπιστευτούν το μυστικό τους στον εκπαιδευτικό (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η αποκάλυψη αυτή συνήθως δημιουργεί στο νηπιαγωγό, δάσκαλο ή καθηγητή πλήθος αντικρουόμενων συναισθημάτων τα οποία συνδέονται με τα στερεότυπα που επικρατούν για το "άβατο" της οικογένειας, με την πρόκληση για τον ίδιο ως του "προσώπου εμπιστοσύνης" που επέλεξε το ίδιο το παιδί, αλλά και με την ευθύνη που αναλαμβάνει σχετικά με το πώς θα τα βγάλει πέρα. Η έλλειψη οδηγιών για την αντιμετώπιση του κακοποιημένου - παραμελημένου παιδιού από πλευράς πολιτείας και η περιορισμένη αναφορά στο θέμα στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών, συντείνουν στα αντικρουόμενα αυτά συναισθήματα. Επί πλέον, η λειτουργία του σχολείου με "ενδοστρέφεια" ως προς τη ζωή της κοινότητας, δεν προσφέρει συνήθως την πληροφόρηση σχετικά με τις πηγές βοήθειας, όπως και την πολύτιμη εμπειρία της διασυνδεδετικής συνεργασίας μεταξύ φορέων και επαγγελματιών. Η προώθηση του β' και γ' βαθμού αυτοδιοίκησης θα συνεισφέρει σημαντικά στην ανάπτυξη αυτής της συνεργασίας που θα προσφέρει στον εκπαιδευτικό ασφάλεια για την αντιμετώπιση και την παραπομπή περιπτώσεων κακοποίησης - παραμέλησης παιδιών όλων των μορφών. Το αίσθημα του δάσκαλου ότι λειτουργεί ως μέρος ενός τοπικού συστήματος που θα στηρίξει το παιδί και την οικογένεια, έναντι των αισθημάτων μοναξιάς του μόνου επαγγελματία, τον κινητοποιεί υπέρ του παιδιού (Ειρήνη Φερέτη, 1998) .

Όταν η πρόληψη της παιδικής θυματοποίησης συνδεθεί με την εφαρμογή και τήρηση των δικαιωμάτων του παιδιού, θα οδηγηθούμε στην ελαχιστοποίηση των περιπτώσεων

ενδοοικογενειακής παιδικής κακοποίησης ή/ και παραμέλησης.
(Ειρήνη Φερέτη, 1998)

B) ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

Το φαινόμενο του συζυγικού βιασμού μπορεί να αντιμετωπιστεί ως μεμονωμένο πρόβλημα, αλλά και μέσα στα πλαίσια ενός σχεδίου με στόχο την εξάλειψη της συντροφικής βίας. Χρειάζεται μία πολυεπίπεδη και συστηματική προσέγγιση, προκειμένου να καταπολεμηθεί αυτή δραστικά και να αναπτυχθούν νέες υπηρεσίες για τις κακοποιημένες γυναίκες. Σε επίπεδο πρόληψης και θεραπείας, προτείνονται τα εξής :
(Haley & Brann – Haley, 2000. Walker, 1989)

1. Πρωτοβάθμια πρόληψη:

Αυτή περιλαμβάνει προγράμματα που στόχο έχουν τον περιορισμό των αιτιών που προκαλούν άμεσα ή έμμεσα το πρόβλημα. Το καλύτερο μέσο πρωτογενούς πρόληψης είναι η ευαισθητοποίηση μέσω της πληροφόρησης. Μέσου αυτής, ελπίζουμε ότι θα επιτευχθούν οι παρακάτω στόχοι (Walker, 1989):

A. Μείωση του στερεότυπου διαχωρισμού των δύο φύλων:

Βιβλία, κινηματογραφικές ταινίες, διαφημίσεις και τηλεοπτικά προγράμματα θα πρέπει να αντανάκλουν την ισότητα των δύο φύλων.

B. Μείωση της σκληρότητας στην πειθάρχηση των παιδιών:

Οι οικογένειες θα πρέπει να μην χρησιμοποιούν το ξύλο σαν μέσο επιβολής ελέγχου και τιμωρίας. Η βία γεννά βία.

Γ. Η αναγνώριση μίας βίαιης συμπεριφοράς.

Πολλές κακοποιημένες γυναίκες δεν αναγνωρίζουν την άσκηση βίας από το σύντροφό τους, αλλά αντίθετα τη δέχονται σαν κάτι το φυσιολογικό. Μέσω την ενημέρωσης, θα ανακαλύψουν ότι κάτι τέτοιο δεν ισχύει.

Σε επίπεδο πρωτογενούς πρόληψης, είναι απαραίτητο να ευαισθητοποιηθούν ως προς το συζυγικό βιασμό, κάποιοι φορείς, όπως η Αστυνομία και η Εκκλησία.

2. Δευτεροβάθμια πρόληψη

Σ' αυτό το επίπεδο είναι καταλληλότερες οι πιο συγκεκριμένες παρεμβάσεις: επισκέψεις στο σπίτι, τηλεφωνήματα, νομικές συμβουλές, οικονομική ενίσχυση και παροχή πληροφοριών. Βασικός στόχος των παρεμβάσεων είναι να κατανοήσει η γυναίκα ότι είναι κακοποιημένη.

3. Τριτοβάθμια πρόληψη

Στο πλαίσιο αυτό, η κακοποιημένη γυναίκα έχει ανάγκη ένα περιβάλλον που θα την στηρίξει με όλους τους τρόπους, προκειμένου να ορθοποδήσει και να πάρει κάποιες αποφάσεις για τη ζωή της. Άμεση νοσηλεία, ξενώνες και μακροχρόνια ψυχοθεραπεία είναι τα απαιτούμενα μέσα.

3.3.2 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Δύο είναι οι κύριοι στόχοι της θεραπευτικής παρέμβασης σε περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών: (α) η προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση και (β) η αποκατάσταση της καλής λειτουργίας της οικογένειας με σκοπό την όσο το δυνατόν ασφαλέστερη επιστροφή του παιδιού στο σπίτι, καθώς και η γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής της οικογένειας.

Η θεραπευτική προσέγγιση στις οικογένειες αυτές δεν μπορεί παρά να είναι άμεσα συνδεδεμένη με την παθολογία της οικογένειας και στις περιβαλλοντικές συνθήκες αλλά και με την ποιοτική και ποσοτική επάρκεια των ειδικών που ασχολούνται με το θέμα, καθώς και με την υποδομή σε προγράμματα και υπηρεσίες. Η παρέμβαση αυτή διαμορφώνεται ανάλογα με τη μορφή της κακοποίησης ή παραμέλησης. Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει την προτεραιότητα που πρέπει να δίνεται στη σωματική κακοποίηση που εύκολα μπορεί να προκαλέσει θάνατο ή μόνιμη αναπηρία στο παιδί. Η συγκέντρωση, όμως, της προσοχής μας στη σωματική κακοποίηση έχει σημαντικά παραβλέψει την ανάπτυξη προγραμμάτων για άλλες – πιο «ύπουλες» - μορφές κακοποίησης που δεν οδηγούν σε σπασμένα οστά αλλά σε κατεστραμμένες προσωπικότητες. Η σύγχρονη «ανακάλυψη» της έκτασης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών έχει οδηγήσει σε ένα νέο επιστημονικό ενδιαφέρον για τις πολλαπλές μορφές του προβλήματος που μέχρι τώρα ήταν συγκεκαλυμμένες.

Οι θεραπευτικές προσεγγίσεις που έχουν ισχύει τα τελευταία είκοσι χρόνια περιλαμβάνουν σχήματα που απευθύνονται γενικότερα στην αντιμετώπιση προβληματικών ατόμων και οικογενειών, ενώ άλλες

έχουν δοκιμαστεί για τον ειδικό αυτό πληθυσμό. Η συνάντηση ομάδας εργασίας, που έγινε το 1975 στην Ιταλία, κατέληξε σε μία σειρά από απαραίτητες πηγές βοήθειας που απευθύνονται στην οικογένεια ως σύνολο, στους γονείς μόνο και στα παιδιά (Court, J., 1969).

A. Πηγές βοήθειας για όλη την οικογένεια

1. Ξενώνες παιδιών για περιόδους κρίσης.
2. Θεραπευτικά οικοτροφεία για οικογένειες (σύμφωνα με το πρότυπο του Park Hospital for Children, στην Οξφόρδη)
3. Θεραπευτικό νηπιαγωγείο.
4. Θεραπεία οικογένειας.

B. Πηγές βοήθειας για τα παιδιά

1. Προσφορά παιδιατρικών υπηρεσιών στα πλαίσια προγραμμάτων Κοινωνικής Παιδιατρικής (επισκέψεις στο σπίτι, συμβουλευτική, κ.τ.λ)
2. Βοήθεια από «μη ειδικούς» (επιλέγονται άτομα με ώριμα κίνητρα και ενθουσιασμό, τα οποία με την κάλυψη ειδικού επαγγελματία – κοινωνικού λειτουργού ή ψυχολόγου – ασχολούνται με τα παιδιά παίζοντας ρόλο οικογενειακού φίλου και όχι «θεραπευτή»)
3. Θεραπευτική ομαδική απασχόληση παιδιών προσχολικής ηλικίας.
4. Παιγνιοθεραπεία.

5. Ατομική ψυχοθεραπεία.
6. Ομαδική ψυχοθεραπεία.

Γ. Πηγές βοήθειας για τους γονείς

1. 24ωρη τηλεφωνική επικοινωνία S.O.S.
2. Συμβουλευτική σε θέματα ανατροφής και φροντίδας των παιδιών.
3. Υπηρεσίες επισκεπτριών αδελφών.
4. Θεραπεία από «μη ειδικούς» (γνωστό στις Η.Π.Α. και Καναδά ως πρόγραμμα «βοηθών γονέων»)
5. Κοινωνική εργασία.
6. Ατομική ψυχοθεραπεία.
7. Θεραπεία συζύγων.
8. Ομαδική ψυχοθεραπεία.
9. «Ανώνυμοι γονείς» (ομάδες αυτοβοήθειας σύμφωνα με το πρότυπο των «ανώνυμων αλκοολικών»).
10. Οικιακοί βοηθοί.

Η απαρίθμηση όλων των παραπάνω πηγών βοήθειας και εναλλακτικών σχημάτων θεραπευτικής προσέγγισης του πληθυσμού αυτού έχει σκοπό να δείξει το εύρος των υπηρεσιών που μπορούν να προσφερθούν μεμονωμένα ή σε πολλαπλούς συνδυασμούς. Είναι εύλογο ότι η επιλογή του κατάλληλου σχήματος συνδέεται με τις

εξατομικευμένες ανάγκες κάθε οικογένειας και τη δυνατότητα προσφοράς υπηρεσιών μέσα στην συγκεκριμένη κοινότητα. Σημαντικό είναι να αξιολογείται κατά τακτά χρονικά διαστήματα κάθε θεραπευτική παρέμβαση στο επίπεδο της ίδιας της οικογένειας και ολόκληρου του προγράμματος. Μια σημαντική προσπάθεια αξιολόγησης έντεκα προγραμμάτων θεραπευτικής παρέμβασης που έγινε στις Η.Π.Α., με πρωτοβουλία του Υπουργείου Υγείας, Εκπαίδευσης και Πρόνοιας, έδειξε ότι οι πιο επιτυχημένες θεραπευτικές προσεγγίσεις είναι εκείνες που περιλαμβάνουν βοήθεια από «μη ειδικούς», δηλαδή βοηθούς γονέων, οικιακούς βοηθούς, «ανώνυμους γονείς». Οι ερευνητές προτείνουν το συνδυασμό προγραμμάτων βοήθειας από καλά εκπαιδευμένους επαγγελματίες και από «μη ειδικούς» στα πλαίσια εξειδικευμένων κέντρων και άλλων κοινοτικών πηγών βοήθειας (Cohn. A. H., 1979)

Σε χώρες με οργανωμένη προνοιακή υποδομή, για την καλύτερη και συστηματικότερη παρακολούθηση των οικογενειών που κακοποιούν ή/ και παραμελούν τα παιδιά τους, χρησιμοποιείται ο θεσμός το κεντρικού αρχείου (central register). Σε κάθε Κέντρο Πρόνοιας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής λειτουργεί απόρρητο αρχείο, όπου καταγράφεται κάθε νέα περίπτωση της περιοχής. Σε περίπτωση αλλαγής κατοικίας έξω από την περιοχή, ειδοποιείται το κεντρικό αρχείο της νέας περιοχής της πόλης όπου εγκαθίσταται η οικογένεια, ώστε η νέα τοπική προνοιακή υπηρεσία «να έχει το νου της» (Γιάννης Τσιαντής – Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987).

Πριν από δέκα περίπου χρόνια, ο θεσμός των κεντρικών αυτών αρχείων ήταν σημαντικά διαδεδομένος. Τα τελευταία, όμως, χρόνια άρχισε μια σταδιακή αμφισβήτηση τόσο από ειδικούς – κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχιάτρους, ψυχολόγους, παιδοψυχιάτρους – όσο και από πολιτικούς. Αφορμή ήταν η παραβίαση του απορρήτου και ο κακός

επαγγελματικός χειρισμός οικογενειών οι οποίες μετοίκησαν σε νέα περιοχή και «ακολουθήθηκαν» από την «ταμπέλα» της οικογένειας που κακοποιεί τα παιδιά της. Παρ' όλη τη σημαντική βελτίωση της οικογενειακής λειτουργίας, που ήταν αποτέλεσμα επιτυχημένης θεραπευτικής παρέμβασης, οι κοινωνικοί λειτουργοί της νέας περιοχής κατοικίας τους αντιμετώπισαν με έντονο άγχος το οποίο, τελικά, οδήγησε σε επαγγελματική «αστυνόμευση» και αδιακρισία (Γιάννης Τσιαντής – Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987).

Σήμερα ο θεσμός των κεντρικών αρχείων για περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης παιδιών έχει αρχίσει να εγκαταλείπεται και να υποκαθίσταται από ευρύτερα κοινοτικά προγράμματα υποστηρικτικής βοήθειας της οικογένειας (Γιάννης Τσιαντής – Σωτήρης Μανωλόπουλος, 1987).

Η θεραπευτική προσέγγιση των οικογενειών με σωματικά κακοποιημένα ή παραμελημένα παιδιά αποτελεί ένα θεμελιώδες κεφάλαιο στην όλη αντιμετώπιση του φαινομένου. Με γνώμονα το γεγονός ότι οποιοσδήποτε χειρισμός απέναντι σε κάποιο πρόβλημα είναι και θεραπευτικός χειρισμός, η έννοια της θεραπευτικής προσέγγισης καθορίζει όλες μας τις ενέργειες από την αρχή ως το τέλος. Αρχίζει με το πρώτο τηλεφώνημα ή την πρώτη συνάντηση και ολοκληρώνεται – όταν χρειάζεται – με τη συστηματική θεραπευτική συνεργασία του ενός γονέα ή του ζευγαριού των γονέων, ή όλων των μελών της οικογένειας (όταν πρόκειται για οικογενειακή θεραπεία) (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η εμπλοκή των επαγγελματιών με τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα της οικογένειας, συχνά, υποβαθμίζει την προτεραιότητα του ίδιου του παιδιού για θεραπευτική αντιμετώπιση. Η αντιμετώπιση των σωματικών κακώσεων δεν επαρκεί αν δεν δοθεί η ευκαιρία στο παιδί να εκφράσει

μέσα από μια θεραπευτική σχέση – ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του – όλα εκείνα τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους, τους φόβους και τις ανασφάλειες του, έτσι ώστε να μπορέσει με την βοήθεια του ειδικού να διαπραγματευτεί το «τραύμα». Η ανάγκη για θεραπεία του κακοποιημένου παιδιού ισχύει, άσχετα με το αν παραμένει ή απομακρυνθεί από την φυσική του οικογένεια (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Θα πρέπει να διευκρινιστεί, ότι ως «θεραπευτή» θεωρούμε κάθε επαγγελματία που είτε μόνος, είτε ως μέλος επιστημονικής ομάδας, αναλαμβάνει τη στήριξη της οικογένειας. Κάθε χειρισμός του που αφορά είτε πρακτικά θέματα, είτε πολύπλοκες διεργασίες σχέσεων, θεωρείται ως θεραπευτικός εφόσον είναι αποτέλεσμα γνώσεων και πραγματοποιείται με μέτρο το συμφέρον του παιδιού και της οικογένειας(Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Οι σωστοί θεραπευτικοί χειρισμοί δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας θετικής συνεργασίας μεταξύ των θεραπευτών και της οικογένειας, με τη δημιουργία ενός πλαισίου εμπιστοσύνης, ασφάλειας και στήριξης. Έτσι, όταν περάσει η περίοδος της κρίσης, τα μέλη της οικογένειας είναι ώριμα να δεχθούν τη συνεργασία μέσα από ένα συγκεκριμένο θεραπευτικό πλαίσιο (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης με την οικογένεια συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση και γενικότερα στη βελτίωση των οικογενειακών συνθηκών (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Τέλος, η θεραπεία (ατομική ή οικογενειακή) θα βοηθήσει στην ανάλυση της συμπεριφοράς, των συνθηκών διαβίωσης και των συναισθημάτων που οδήγησαν τους γονείς να κακοποιήσουν ή να ανεχθούν μια κακοποίηση και το παιδί να μιλήσει για τις τραυματικές του

εμπειρίες και να αναπτύξει καινούργιους διορθωτικούς μηχανισμούς (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η επιτυχής πρόγνωση της θεραπείας εξαρτάται από την όσο το δυνατόν πληρέστερη αναγνώριση όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το πρόβλημα. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι:

1. Η φύση του βασικού προβλήματος (είδος κακοποίησης, σοβαρότητα, χρονιότητα κ.λ.π)
2. Η επιθυμία των γονέων να βοηθηθούν.
3. Η ικανότητα των επαγγελματιών να αντιμετωπίσουν σωστά την περίπτωση.
4. Η επάρκεια των πηγών βοήθειας (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Πρέπει να τονισθεί, ότι η άμεση προστασία του παιδιού κατά το στάδιο της οξείας οικογενειακής κρίσης ή η προγραμματισμένη τοποθέτηση του σε πλαίσιο κλειστής περίθαλψης – όταν χρειάζεται – δεν αποτελούν αυτοσκοπό, αλλά εντάσσονται στα πλαίσια της θεραπευτικής οικογενειακής προσέγγισης. Γενικά, η επιτυχία της θεραπευτικής παρέμβασης θα εξαρτηθεί σημαντικά από την ύπαρξη και την ποιότητα εναλλακτικών μορφών παιδικής προστασίας και υποστηρικτικών σχημάτων για την οικογένεια, στα πλαίσια της κοινότητας(Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η διασυνδεδετική θετική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών της κοινότητας λειτουργεί ως πλέγμα προστασίας για την οικογένεια αλλά και τους ίδιους τους επαγγελματίες. Ο μόνος επαγγελματίας είναι δυνατόν να είναι επικίνδυνος τόσο για την περίπτωση όσο και για τον εαυτό του, εφόσον η επαγγελματική μοναξιά και εξάντληση δημιουργούν συχνά αισθήματα «παραίτησης» αλλά και «παντοδυναμίας». Το κλίμα

ασφάλειας, εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας που καλλιεργείται στα πλαίσια της δυναμικής της διασυνδεδετικής συνεργασίας, αναπαράγεται στη δυναμική της σχέσης της οικογένειας και υπηρεσιακού δικτύου και επηρεάζει θετικά τις ενδοοικογενειακές σχέσεις (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η κλασική αντιμετώπιση των οικογενειών σε κρίση μέσω της μεθόδου της κοινωνικής εργασίας με άτομα, προέβλεπε έναν παθητικό πελάτη στις παροχές του συστήματος. Με βάση την ακαμψία του συστήματος και την αδυναμία του να προσφέρει λύσεις προσαρμοσμένες στις ανάγκες κάθε παιδιού και οικογένειας, ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός έδινε «ότι είχε», δηλαδή είτε οικονομική βοήθεια – εφόσον η ανάγκη μπορούσε να ενταχθεί σε κάποιο πρόγραμμα – είτε εισαγωγή παιδιού σε ίδρυμα κλειστής προστασίας. Η σταδιακή μείωση του πληθυσμού των παιδιών στα ιδρύματα και η αδυναμία της πολιτείας να λάβει δραστικές αποφάσεις για την κατάργηση των περισσοτέρων και τη μετεξέλιξη ορισμένων από αυτά σε μικρά θεραπευτικά πλαίσια, προσφέρει τη δυνατότητα κενών θέσεων (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Αποτέλεσμα είναι να διαμορφώνεται έτσι το αίτημα της οικογένειας – πελάτη του συστήματος, ώστε εφόσον δεν υπάρχει τίποτα άλλο να της προσφερθεί, να αποδέχεται την προσφορά της θέσης στο ίδρυμα, με οτιδήποτε αυτό σημαίνει μακροπρόθεσμα για παιδί και οικογένεια (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Στην Ελλάδα, ο θεσμός της αναδοχής, αν και νομικά κατοχυρωμένος, αναπτύσσεται με κυμαινόμενη και ασαφή ποιότητα, κυρίως στο κέντρο, εφόσον δεν έχει προβλεφθεί η απαιτούμενη στελεχιακή επιστημονική υποδομή για την επιτυχή ανάπτυξη και αξιολόγηση του (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η αποκέντρωση των υπηρεσιών και η ανάθεση της ευθύνης της ποιότητας ζωής των πολιτών στον α' και β' βαθμό αυτοδιοίκησης δίνει μια μοναδική ευκαιρία για συνεργασία των δομών υγείας, ψυχικής υγείας και πρόνοιας σε τοπικό επίπεδο, έτσι ώστε οι λύσεις που προσφέρονται σε κάθε οικογένεια να είναι τοπικές, ευέλικτες και εύκολα αξιολογήσιμες (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Επομένως, οι κύριοι στόχοι της θεραπευτικής παρέμβασης σε περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης είναι οι εξής: η αποκατάσταση της καλής λειτουργίας της οικογένειας, με σκοπό την ασφαλέστερη επιστροφή του παιδιού στο σπίτι, καθώς και η γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής της οικογένειας. Η θεραπευτική προσέγγιση στις οικογένειες είναι άριστα συνδεδεμένη με την παθολογία της οικογένειας και τις περιβαλλοντικές συνθήκες αλλά και με την ποιοτική και με την ποσοτική επάρκεια των ειδικών, καθώς και με την υποδομή σε προγράμματα και υπηρεσίες. Η άμεση διαγνωστική εκτίμηση του παιδιού και της οικογένειας μπορεί να οδηγήσει την διεπιστημονική ομάδα στη διαπίστωση ότι πέρα από κάθε άλλη αντιμετώπιση προέχει το απόλυτο συμφέρον του παιδιού. Η άμεση προστασία του παιδιού δεν εξαρτάται πάντα από τη σοβαρότητα των κακώσεων, αφού μια μέτρια κάκωση σήμερα μπορεί να καλυφθεί πάλι αύριο να γίνει σε πολύ σοβαρότερη μορφή. Οι σωστοί θεραπευτικοί χειρισμοί δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας θετικής συνεργασίας μεταξύ των θεραπειών και της οικογένειας και ενός πλαισίου εμπιστοσύνης, ασφάλειας και στήριξης. Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης με την οικογένεια συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση και γενικότερα συνεισφέρει στη βελτίωση των συνθηκών ζωής της οικογένειας (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η θεραπευτική παρέμβαση σε περιπτώσεις σεξουαλικής παραβίασης από άτομο έξω από την οικογένεια είναι λιγότερο πολύπλοκη από εκείνη που πραγματοποιείται μέσα στην οικογένεια. Η διαφορά του «έξω από το «μέσα» συνιστάται στη λιγότερη ενοχοποιητική οικογενειακή λειτουργία, στη μειωμένη διάρκεια, στην προστασία του παιδιού από τους γονείς, στην έλλειψη επιπτώσεων στο παιδί από την έλλειψη θεραπευτικής παρέμβασης στον υπεύθυνο ενήλικα(Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Έτσι, η αποδοχή του γεγονότος από τους γονείς και τους αρμόδιους φορείς και η σύλληψη του υπαιτίου, εφ' όσον επιτυγχάνεται, λειτουργούν θεραπευτικά για το παιδί. Παρόλο που ο κίνδυνος έχει παρέλθει, τα παραπάνω δεν αρκούν, εφ' όσον το τραύμα του παιδιού και της οικογένειας παραμένει και πρέπει να εκφρασθεί. Κλασσικές μέθοδοι όπως η οικογενειακή θεραπεία, η θεραπεία συμπεριφοράς, η παιγνιοθεραπεία και ψυχοθεραπεία του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του καθώς και η συμβουλευτική υποστήριξη των γονέων, έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές. Σε άλλες χώρες με υψηλότερο ποσοστό αποκάλυψης και τομεοποιημένες και οργανωμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, χρησιμοποιείται με επιτυχία η ομαδική θεραπεία παιδιών – θυμάτων σε μικρές ηλικιακά καθορισμένες ομάδες, αλλά και ενηλίκων υπαιτίων (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Στην περίπτωση της σεξουαλικής παραβίασης μέσα στην οικογένεια, το να γίνει πιστευτή η αποκάλυψη του παιδιού από την άμεση οικογένεια, είναι βασική προϋπόθεση για την έκβαση αλλά και για την μορφή της θεραπείας που ακολουθηθεί. Η ψυχοπαθολογία του υπαιτίου ενήλικα, συνήθως πατέρα, της μητέρας και η διαταραχή της οικογενειακής λειτουργίας διαμορφώνουν το πλαίσιο της έκβασης. Η επιστημονική κατάρτιση και εμπειρία των εμπλεκόμενων επαγγελματιών,

η διεπιστημονικότητα της ομάδας, η αλληλοϋποστήριξη και η εποπτεία λειτουργούν καθοριστικά (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η προστασία του παιδιού – θύματος σε πλαίσιο παιδικής προστασίας, όταν χρειάζεται, αποτελεί μέρος από τη θεραπεία, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Βασική προϋπόθεση είναι το πρώτο πλαίσιο να έχει τη μορφή του «ξενώνα – κρίσης», έτσι ώστε το παιδί να αισθανθεί άμεση ασφάλεια ενώ όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματιών, να γνωρίζουν ότι πρόκειται για μεταβατικό στάδιο. Η παραμονή στον ξενώνα δίνει τη δυνατότητα για αντιμετώπιση της οικογενειακής κρίσης που συνδέεται με την αποκάλυψη, προσφέρει προστασία στο παιδί και τη δυνατότητα για ουσιαστικό χρόνο διαγνωστικής διερεύνησης. Ο θεραπευτικός προσανατολισμός του «ξενώνα – κρίσης» είναι άλλη βασική προϋπόθεση για επιτυχή έκβαση. Η διεπιστημονική στελέχωση και η επίσημη και καθιερωμένη συνεργασία με εξειδικευμένες υπηρεσίες ψυχικής υγείας, παιδιατρικής, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας στην κοινότητα, αποτελούν ουσιαστικές προϋποθέσεις στο στάδιο αυτό(Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Η εκτίμηση του παιδιού και της οικογένειας, αλλά κυρίως η αποδοχή της ευθύνης για τη σεξουαλική παραβίαση από τον πατέρα ή άλλο συγγενικό πρόσωπο, θα επηρεάσουν την έκβαση της περίπτωσης μετά το στάδιο του «ξενώνα – κρίσης». Εφ' όσον το γεγονός έχει αποκαλυφθεί στις αστυνομικές και δικαστικές αρχές, θα πρέπει να εξασφαλιστεί συνεργασία με το φορέα που έχει αναλάβει την περίπτωση έτσι ώστε οι ενέργειες να συντονιστούν. Το ποινικό σκέλος πρέπει να αποτελεί μέρος του θεραπευτικού περιεχομένου για το θύμα, τον υπεύθυνο, και για ολόκληρη την οικογένεια. Το αστικό σκέλος, με τη μορφή ασφαλιστικών μέτρων για την προσωρινή αφαίρεση της γονεϊκής μέριμνας, εφ' όσον αυτή ανατεθεί σε φορέα παιδικής προστασίας, θα

πρέπει να εξασφαλίζει απόλυτα το συμφέρον του παιδιού, όχι μόνο για προστασία, θα πρέπει να εξασφαλίζει απόλυτα το συμφέρον του παιδιού, όχι μόνο για προστασία αλλά και για ανάπτυξη και εξέλιξη, να εμπεριέχει περιοδικές πλήρεις αξιολογήσεις ανά τρίμηνο, στις οποίες το ίδιο το παιδί θα έχει ουσιαστικό ρόλο (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Παρατηρείται με ανησυχητική συχνότητα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, ότι η εμπλοκή του υπηρεσιακού συστήματος και των θεσμών σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής κυρίως σεξουαλικής παραβίασης, καταλήγουν συχνά σε δευτερογενή θυματοποίηση ενός ήδη θύματος. Το σύστημα, με πράξεις ενέργειας και παραλήψεις, δεν διαθέτει την ευλυγισία, την κατανόηση, την αποδοχή των διαφορών και το σεβασμό της ιδιαιτερότητας, αξίες που χαρακτηρίζουν το σωστό γονικό ρόλο. Γι' αυτό, όλα τα εμπλεκόμενα μέρη του συστήματος πρέπει, σε κάθε ενέργεια τους, να εξασφαλίζουν το σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού. Ο θεσμός της επιστημονικής εποπτείας, με τη μορφή του εξειδικευμένου στο θέμα επόπτη, συμβάλλει ουσιαστικά στο σκοπό αυτό (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Διάφορες θεραπευτικές δυνατότητες με την πιο κλασική έννοια είναι:

- Ψυχοθεραπεία ψυχαναλυτικής κατεύθυνσης.
- Θεραπεία μέσω της τέχνης, βασισμένη στην έκφραση των συναισθημάτων μέσω τεχνικών όπως ο χορός, η μουσική, η ζωγραφική, το θέατρο και άλλες μορφές έκφρασης.
- Θεραπεία ομάδας για παιδιά και εφήβους, με διάφορους προσανατολισμούς.
- Οικογενειακή θεραπεία με διάφορα σχήματα, η οποία όμως προϋποθέτει:

- ü την αναγνώριση της πράξης από τον ενήλικα υπεύθυνο, συνήθως πατέρα.
- ü την αναγνώριση από τον άλλον γονέα της ευθύνης του για τη μη προστασία του παιδιού είτε από άγνοια, είτε από παθητική εμπλοκή, άρα συνενοχή.
- ü Την αναγνώριση της παθολογικής δυσλειτουργίας από τα μέλη της οικογένειας (Ειρήνη Φερέτη, 1998).

Δ. ΟΜΑΔΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Στα παλαιότερα συγγράμματα για το ξυλοδαρμό του παιδιού δεν υπήρχαν πολλές αναφορές στην ομαδική θεραπεία ως επιθυμητή αγωγή για τους γονείς, πρόσφατα όμως έχουν χρησιμοποιηθεί ομάδες γονέων στην ανάπτυξη των υπηρεσιών προστασίας του παιδιού. Για παράδειγμα, στη Βοστώνη, το πρόγραμμα του Κέντρου Γονέων για την Μελέτη και Πρόληψη της Κακοποίησης Παιδιών (Parents Center Project for the study and Prevention of Child Abuse) συνίσταται σε δυο χωριστές αλλά συντονισμένες προσπάθειες: ένα θεραπευτικό ημερήσιο κέντρο, όπου τα παιδιά φθάνουν με ειδικά μεταφορικά μέσα που προβλέπει το πρόγραμμα, και μια ομάδα γονέων που συνέρχεται μια φορά την εβδομάδα υπό την καθοδήγηση ενός θεραπευτή και μιας θεραπεύτριας. Όλες οι οικογένειες έχουν συμφωνήσει να δεχθούν βοήθεια από το πρόγραμμα. Οι γονείς ενθαρρύνονται να συμμετέχουν στην καθημερινή φροντίδα των παιδιών τους στο κέντρο και το προσωπικό προσφέρει προσιτή προστασία στους γονείς (Galdston, 1971). Τα άτομα που εργάζονται για το πρόγραμμα αυτό δεν προσφέρουν κανονικό ατομικό θεραπευτικό έργο ή υλική βοήθεια, είναι ωστόσο διαθέσιμα όταν τα χρειαστεί κανείς, κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας, για συνεντεύξεις στο γραφείο ή επισκέψεις στο σπίτι.

Ξεκινώντας από την πεποίθηση ότι η βάση για την κακοποίηση των παιδιών είναι η μεταβίβαση στο παιδί του μίσους που αισθάνονται οι γονείς για τον εαυτό τους, οι θεραπευτές της ομάδας αποσκοπούν στο να βοηθήσουν τους γονείς να αναγνωρίσουν τα καταστροφικά αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας. Αυτό διαφέρει από το στόχο της ομάδας του Denver που επιδιώκει να προσφέρει στους στόχους την εμπειρία της καλής μητέρας που τους είχε λήψει στην πρώιμη παιδική τους ηλικία. Μολονότι και οι δυο ομάδες υιοθετούν ένα ψυχο-δυναμικό πλαίσιο αναφοράς, οι αρχές τους είναι διαφορετικές. Ο Galdston μάλιστα πιστεύει ότι τα προβλήματα των γονέων προέρχονται από ανεπίλυτες σεξουαλικές συγκρούσεις σχετικά με το δικαίωμα τους να αναπαραχθούν.

Τα δυο προγράμματα προϋποθέτουν σαφώς διαφορετικά επίπεδα συναισθηματικής ανάπτυξης των γονέων. Στη Βοστώνη οι γονείς απαιτούν κίνητρα για να προσέρχονται εθελοντικά, να αναπτύξουν αυτοσυνείδηση στις ομάδες και να καλούν τους λειτουργούς όταν τους χρειάζονται. Αυτό αποκλείει τις οικογένειες όπου οι γονείς δεν διαθέτουν ούτε τις στοιχειώδεις συναισθηματικές διεξόδους. Καθώς πολλοί από τους γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους φαίνονται να ανήκουν σε αυτή την κατηγορία, η υπηρεσία της Βοστόνης είναι κατά πάσα πιθανότητα χρήσιμη για περιορισμένο αριθμό οικογενειών. Η ομάδα της Βοστόνης από την καθημερινή παρατήρηση των παιδιών επί τρία χρόνια, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προσέγγιση της προλάμβανε μια πιθανή επανάληψη της σωματικής κακοποίησης του παιδιού που προωθούσε την ανάπτυξη του. Σημαντική βελτίωση της διαταραγμένης συμπεριφοράς των παιδιών σημειωνόταν από την τρίτη κιάλας εβδομάδα παρακολούθησης στο κέντρο. Οι γονείς επίσης ανταποκρίνονται με τη συμμετοχή τους, εκφράζοντας στα παιδιά τους αυθόρμητη ικανοποίηση.

Τα παιδιά γινόταν λιγότερα ευάλωτα συναισθηματικά στις μεταπτώσεις των γονέων τους και η βελτίωση των συζυγικών σχέσεων μετά την ομαδική θεραπεία ελάττωνε την ένταση στο σπίτι. Αυτή η θεραπευτική υπηρεσία έχει περιγραφεί ως ...επικύρωση του ρόλου του γονέα. Είναι μια διαδικασία διαμέσου της οποίας διαβιβάζεται στη μητέρα πεποίθηση στη στάση και στις συνήθειες που τις επιτρέπουν να απόκτηση την αίσθηση του κύρους του ρόλου της ως γονέα....(Galdston).

Ο Paulson και οι συνάδελφοι του στο Los Angeles παραθέτουν ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών προσεγγίσεων του προβλήματος, στο οποίο αποδίδουν άμεσα την επιτυχία τους...είχε θεωρηθεί αυταπόδεικτο ότι μια προσέγγιση της θεωρίας της εκμάθησης, σε συνδυασμό με μια θεραπεία που αυξάνει τη συναισθηματική ανάπτυξη και βελτιώνει την εικόνα των γονέων για τον εαυτό τους, ήταν γόνιμη και επιθυμητή...(Paulson 1973). Οι ψυχαναλυτικές θεωρίες των Φρόυντ, Άντλερ, Έρικσον κλπ. συνδιάζονται σε ένα πρόγραμμα θεραπευτικής αγωγής που περιλαμβάνει τη χρήση άμεσης διδασκαλίας, έκθεσης και αντιμετώπισης του προβλήματος.

Όπως και στην ομάδα του Denver η παρέμβαση αρχίζει συνήθως με την τοποθέτηση του παιδιού σε ένα ασφαλές περιβάλλον ως οικότροφου, μακριά από το σπίτι του. Στους γονείς προσφέρεται ομαδική ψυχοθεραπεία και ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης που διευθύνεται από νοσοκόμες. Εξαιτίας της έντονης ανησυχίας που εξέφρασαν πολλοί γονείς για την καθημερινή φροντίδα των παιδιών τους, το πρόγραμμα αυτό αποσκοπεί να τους διδάξει τις βασικές δεξιότητες για την φροντίδα και να καλλιεργήσει την κατανόηση τους για την ανάπτυξη του βρέφους και του παιδιού. Οι νοσοκόμες επίσης ενεργούν ως βοηθητικές θεραπεύτριες, κάνοντας συχνές επισκέψεις στα σπίτια για να προσφέρουν υποστήριξη στους γονείς όταν το παιδί αρχίζει να πηγαίνει στο σπίτι, στην αρχή για

μερικές ώρες και σιγά, σιγά, για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Το σχόλιο του Paylson υπογραμμίζει πάλι τη σημασία τού να προσφέρεται μια εμπειρία ανατροφής στους γονείς κατά τη θεραπευτική αγωγή:.... Για πολλούς από τους γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους η ανάγκη για αγάπη και αποδοχή, η επιθυμία για σωματική φροντίδα και προστασία και η ευκαιρία για συναισθηματική τόνωση και στοργή αποτέλεσαν το υλικό πολλών συνεδριών ομαδικής θεραπείας...

Στην Βρετανία ένα θεραπευτικό πρόγραμμα με επίκεντρο την οικογένεια περιλαμβάνει τη στέγαση ολόκληρης της οικογένειας σε ένα επιβιοητικό περιβάλλον κατοικίας, πράγμα που γίνεται εφικτό με την εισαγωγή του παιδιού και της οικογένειας στο νοσοκομείο (Outsted, 1975). Με προσεκτική εκτίμηση είναι εύκολο να διακρίνει κανείς τους γονείς που δεν πρόκειται να ωφεληθούν από αυτή τη μορφή θεραπευτικής αγωγής, οπότε συνίσταται μόνιμη απομάκρυνση του παιδιού από την οικογένεια. Οι λόγοι της εισαγωγής διευκρινίζονται στους γονείς από την αρχή και οι ίδιοι ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν ότι κακοποίησαν το παιδί τους. Κάτι τέτοιο οδηγεί συνήθως σε κρίση, στην οποία οι θεραπευτές μπορούν να διαβιβάσουν την κατανόηση και το ενδιαφέρον τους. Εκτός του ότι ανακουφίζει τους γονείς από το βάρος της ενοχής, ευνοεί τον πολύ ευρύτερο στόχο της αντικαταστάσεως των κλειστών οικογενειακών σχέσεων που βαρύνονται από την φαντασίωση με περισσότερη ανοιχτή επικοινωνία.

Μετά την έξοδο από το νοσοκομείο, το προσωπικό προσφέρει διαρκώς την υποστήριξη και την βοήθεια του στους γονείς, ενώ για το παιδί μπορεί να δοθεί εντολή φροντίδας...(Η κακοποίηση του παιδιού, το ανοικτό Πανεπιστήμιο, 1985).

Ε. ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΟΝΕΑ

Ορισμένοι πιστεύουν ότι η απομάκρυνση του παιδιού από τους γονείς του για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα αποτελεί ίσως ικανοποιητικό προστατευτικό μέτρο. Αν η κακοποίηση έχει σχέση με την νεαρή ηλικία των γονέων, ο κίνδυνος μειώνεται ίσως όσο μεγαλώνουν (Smith, 1973). Από την άλλη μεριά ορισμένα περιστατικά κακοποίησης σημειώνονται μόνο σε συγκεκριμένα στάδια ανάπτυξης του παιδιού, τα οποία, εκείνη την περίοδο ενεργοποιούν κάποιες σχετικές συγκρούσεις των γονέων (Milowe, 1965) για παράδειγμα, το γεγονός το γεγονός ότι τα μωρά είναι αδύναμα μπορεί να προκαλεί έντονα εχθρικά συναισθήματα στους γονείς με προβλήματα εξάρτησης αλλά οι ίδιοι οι γονείς μπορεί να θεωρούν πιο εύκολο να φροντίσουν το παιδί όταν θα αρχίσει το παιδί να περπατά, να μιλά και γενικά να ανταποκρίνεται περισσότερο.

Η προσωρινή τοποθέτηση του παιδιού στο νοσοκομείο ακόμη και όταν τα τραύματα δεν είναι σοβαρά εξασφαλίζει την άμεση προστασία του και δίνει στον κοινωνικό λειτουργό την ευκαιρία να εκτιμήσει τις οξείες και χρόνιες πιέσεις που υφίσταται η οικογένεια, καθώς και την ικανότητα των γονέων να φροντίσουν το παιδί. Στο στάδιο αυτό μπορεί να είναι απαραίτητη μια εντολή ασφαλούς μέρους από τις τοπικές αρχές, συνήθως όμως οι γονείς συμφωνούν να εισαχθεί το παιδί στο νοσοκομείο. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις οι γονείς, μπορεί στην πραγματικότητα, να απαιτήσουν ή να συμφωνήσουν να αναλάβει κάποιος άλλος φορέας την φροντίδα του παιδιού για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα προκειμένου να ξεπεραστεί η ένταση σε μια δύσκολη οικογενειακή κατάσταση. Στην πράξη, αυτό σπάνια αποδεικνύεται αποδοτικό για μεγάλο χρονικό διάστημα αφού η θεμελιώδης αμφιθυμία των γονέων

προς το παιδί τους τους κάνει σχεδόν πάντα να αλλάξουν γνώμη σχετικά με την τοποθέτηση τους σε κάποιο ίδρυμα ή αλλού καινά το πάρουν ξαφνικά πίσω στο σπίτι, όπου για άλλη μια φορά βρίσκεται σε κίνδυνο.

Σε πολλές περιπτώσεις μετά από προσεκτική εξέταση όλων των πληροφοριών, το συμβούλιο που θα ασχοληθεί προσωπικά με μια συγκεκριμένη υπόθεση μπορεί να αποφασίσει να υποβάλλει αίτηση στο δικαστήριο ανηλίκων, ώστε να δοθεί εντολή τοποθέτησης του παιδιού σε ίδρυμα ή σε οικογένεια. Αν η απάντηση είναι θετική, εξασφαλίζεται η απομάκρυνση του παιδιού από τους γονείς για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα δεν πρέπει όμως να λησμονούμε ότι οι γονείς έχουν το δικαίωμα της έφεσης και μπορούν επίσης να ζητήσουν ανάκληση στο μέλλον. Με άλλα λόγια η ισχύουσα νομοθεσία στη Βρετανία μπορεί να επιτρέψει τη μόνιμη απομάκρυνση του παιδιού από τους γονείς του σε ορισμένες περιπτώσεις, αλλά όχι σε όλες.

Ακόμη και αν το κακοποιημένο παιδί απομακρυνθεί από το σπίτι, παραμένει το ερώτημα, πώς θα προστατεύσουμε τα άλλα μικρά παιδιά που μπορεί επίσης να κινδυνεύουν. Ακόμη οι γονείς μπορεί να αντιδράσουν στην απομάκρυνση ενός παιδιού στρεφόμενοι εναντίον ενώ άλλου. Η εξασφάλιση θέσης σε ημερήσιο νηπιαγωγείο για τα μικρότερα παιδιά παρέχει προστασία σε κάποιο επίπεδο και αποτελεί χρήσιμη εναλλακτική λύση για το κακοποιημένο παιδί, αν, για διάφορους λόγους δε μπει οικότροφο σε κάποιο ίδρυμα ή οικογένεια.

Η προσπάθεια να εξασφαλιστεί η απομάκρυνση του γονέα που κακοποιεί το παιδί από το σπίτι αποτελεί μια άλλη γραμμή δράσης που πρέπει να εξετασθεί! Είναι ελκυστικό να πιστεύουμε ότι υιοθετώντας μια ρυθμιστική, διακανονιστική προσέγγιση το πρόβλημα θα γίνει κατά κάποιο τρόπο επουσιώδες. Στη πράξη τα περισσότερα νομικά μέτρα όπως

η καταδίκη σε φυλάκιση ή υποχρεωτική εισαγωγή σε ψυχιατρείο προσφέρουν προσωρινή μόνο ασφάλεια και είναι απίθανο να μεταβάλλουν τις διαθέσεις των γονέων για κακοποίηση ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις δεν μπορούν να εφαρμοσθούν. Η δικαστική επιτήρηση αποτελεί μια πιο θετική εναλλακτική λύση, όταν δεν αποκλείσει την ανάγκη να εξετασθεί το ενδεχόμενο της εισαγωγής του παιδιού σε ίδρυμα ή την τοποθέτησης του σε οικογένεια, αλλά η καταπιεστική φύση της σχέσης του υπαλλήλου που θα ασκεί την επιτήρηση με τον πελάτη μπορεί να δυσκολέψει την πρόοδο της θεραπείας προκαλώντας στους γονείς αισθήματα υποταγής μάλλον, παρά εμπιστοσύνης (Η κακοποίηση του παιδιού, το ανοικτό Πανεπιστήμιο, 1985).

3.3.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ

ΒΙΑ

Χώροι που παραδοσιακά ασχολούνται με το παιδί (0-17 ετών) και την προστασία του, όπως η αστυνομία, η δικαιοσύνη, οι υπηρεσίες πρόνοιας, τα ιατρικά κέντρα, τα νοσοκομεία και τα εκπαιδευτικά πλαίσια, θεωρούσαν την παιδική ενδοοικογενειακή θυματοποίηση ως ένα φαινόμενο, το οποίο χρήζει αντιμετώπισης αφού εκδηλωθεί, με σύνηθες αποτέλεσμα το τρίπτυχο: "τιμωρία του δράστη", "απομάκρυνση του παιδιού-θύματος", "διάλυση της οικογένειας" . (Ειρήνη Φερέτη, 1998)

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι ο τραυματισμός του παιδιού από τους γονείς του είναι ένδειξη άρρωστης οικογένειας. Είναι, δηλαδή, λάθος να βλέπουμε το πρόβλημα μόνο ιατρικά, χωρίς να γίνει προσπάθεια να

αντιμετωπιστεί η άρρωστη οικογένεια από διεπιστημονική ομάδα. Είναι, επομένως, απαραίτητο σε κάθε περίπτωση ατυχήματος που δεν είναι τυχαίο να γίνεται μία πλήρης εκτίμηση της οικογένειας από διεπιστημονική ομάδα (κοινωνικός λειτουργός, παιδίατρος, ψυχολόγος, παιδοψυχίατρος). Σε κάθε περίπτωση που υπάρχει υποψία για κακοποίηση χρειάζεται άμεση εισαγωγή του παιδιού στο νοσοκομείο. Με αυτό τον τρόπο προστατεύουμε τη ζωή του παιδιού και έμμεσα τους γονείς. (www.hamomilaki.gr)

Παρακάτω θα αναλύσουμε το ρόλο των ειδικών που εμπλέκονται στα επεισόδια ενδοοικογενειακής βίας, ο καθένας με το δικό του ρόλο, οι οποίοι είναι οι Κοινωνικοί Λειτουργοί, η Αστυνομία, οι Εκπαιδευτικοί, οι Υπηρεσίες υγείας (Ιατροί, Νοσηλευτικές υπηρεσίες, Υπηρεσίες Επισκεπτριών Υγείας, Οδοντίατροι, Σχολιατρική υπηρεσία – Σχολίατροι, Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας- τμήμα παιδικής και εφηβικής ψυχιατρικής), (οι Ψυχολόγοι), οι Οικογενειακοί Σύμβουλοι, η Νομική Υπηρεσία.

A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ

Ο τρόπος με τον οποίο οι υπηρεσίες κοινωνικής εργασίας και οι υπάλληλοι τους κατανοούν και αντιμετωπίζουν την οικογενειακή βία είναι το αποτέλεσμα ενός αριθμού παραγόντων που σχετίζονται με την κατανόηση των Κοινωνικών Λειτουργών για τέτοια ζητήματα, με την εκπαίδευση που έχουν λάβει για να εργαστούν πάνω σε τέτοιες περιπτώσεις, και με την οργάνωση των υπηρεσιών, η οποία διευκολύνει ή παρεμποδίζει την ευαισθητοποιημένη αντιμετώπιση. (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005)

Είναι ξεκάθαρο ότι τα περιστατικά οικογενειακής βίας πολύ συχνά επικρατούν στο καθημερινό πρόγραμμα δουλειάς των Κοινωνικών Λειτουργών και στην Ελλάδα, οι οποίοι προβληματίζονται γύρω από θέματα αναγνώρισης, κατανόησης, καταγραφής και αντιμετώπισης του προβλήματος (Χατζηφωτίου και συν., 2003). **Γενικότερα στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία από κοινωνικές υπηρεσίες, αλλά οι επαγγελματίες εκτιμούν ότι τα νούμερα είναι αρκετά υψηλά (Χατζηφωτίου, 2003) .**

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Σύμφωνα με την Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που μπορούν να κάνουν τους Κοινωνικούς Λειτουργούς να υποψιαστούν ότι έχουν κακοποιηθεί και τα παιδιά, η Pahl (1995:155) καταγράφει έναν σύντομο κατάλογο με μερικά από αυτά:

Πιθανοί δείκτες ενδοοικογενειακής βίας κατά του παιδιού:

- Μαθησιακές δυσκολίες.
- Ελάχιστη προσοχή κατά διαστήματα και έλλειψη συγκέντρωσης.
- Συνεσταλμένη στάση/ απόσυρση.
- Αυξανόμενοι φόβοι για τους ανθρώπους.
- Υιοθέτηση βίαης συμπεριφοράς (εμφανίζεται κυρίως στα αγόρια).

- Ανεξήγητα τραύματα στο σώμα.
- Σωματικά και συναισθηματικά προβλήματα.
- Προβλήματα συμπεριφοράς.
- Προβλήματα στον ύπνο.

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί αντιδρούν με διάφορους τρόπους στην αποκάλυψη της οικογενειακής βίας, αλλά ακόμα εμφανίζονται να μην έχουν ξεκάθαρη ιδέα σχετικά με το είδος της βοήθειας που δίνουν. Μια κοινή απάντηση είναι «να συζητήσουμε σχετικά με το πρόβλημα» αντί να δώσουμε πρακτική βοήθεια, και να σκιαγραφήσουμε τις διαθέσιμες επιλογές για μια γυναίκα και τα παιδιά της, άσχετα με το αν επέλεξε να φύγει ή να παραμείνει στη σχέση (Bowker, 1983).

Αυτό που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για μια αποτελεσματική παρέμβαση των κοινωνικών λειτουργών σε σχέση με την κακοποιημένη γυναίκα, είναι να κατανοήσουν τη δυσκολία και τους δισταγμούς της μέχρι η ίδια να συμβιβαστεί με το γεγονός ότι βρίσκεται σε μια βίαιη σχέση και να χαρακτηρίσει τον εαυτό της κακοποιημένης γυναίκας...οι γυναίκες που βιώνουν μια βίαιη σχέση συχνά έχουν πολύ έντονο αίσθημα προσωπικής αποτυχίας, μπορεί να φοβούνται μήπως γνωστοποιηθεί το ζήτημα τους, το οποίο θεωρούν πως είναι καθαρά ιδιωτικού και προσωπικού χαρακτήρα, και κατά συνέπεια έχουν δικαιολογημένους φόβους σχετικά με την ασφάλεια τους καθώς και αυτή των παιδιών τους. Για τους παραπάνω λόγους, οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι κατά των προετοιμασιών των συναντήσεων τους με τις γυναίκες και να έχουν προγραμματίσει με μεγάλη προσοχή τη συνεδρία τους (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Έχει διαπιστωθεί επιστημονικά ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται μια γυναίκα κατά την διάρκεια μιας συνέντευξης ή μιας σειράς συνεντεύξεων από τον κοινωνικό λειτουργό, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την επιτυχία της διαδικασίας (Chatzifotiou, 1999, p.p 17, De Vasto, 2003, p.p.154). Η γυναίκα πρέπει να αισθανθεί ότι γίνεται πιστευτή και ότι θα έχει την κατάλληλη ανταπόκριση και υποστήριξη από τον ειδικό. Αυτό σίγουρα θα διευκολύνει την ανάρρωση της από τα τραυματικά γεγονότα που την οδήγησαν να ζητήσει βοήθεια και να τη βοηθήσει να χτίσει μια σχέση εμπιστοσύνης και ασφάλειας με τον ειδικό. Ωστόσο, οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορεί να μην έχουν καθαρή άποψη για το είδος και τον τρόπο της βοήθειας που θα μπορούσαν να παράσχουν σε γυναίκες που βρίσκονται σε μια τέτοια κατάσταση. Σε αυτή την περίπτωση, υπάρχει πλούσια ενημέρωση από τη διεθνή βιβλιογραφία, που περιλαμβάνει καταγραφή τρόπων προσέγγισης και συμπεριφορών που μπορούν να επιστρατεύσουν οι κοινωνικοί λειτουργοί για να αντεπεξέλθουν στον σκοπό τους (Lloyd, 1995, De Vasto, 2003). Μερικές από αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές συνοψίζονται στα παρακάτω:

- ▼ «Προσπαθήστε να διεξαγάγατε τη συνέντευξη σε ένα ήσυχο ιδιωτικό μέρος, μακριά από τον βίαιο σύντροφο και το οικογενειακό περιβάλλον. Εάν τα παιδιά της γυναίκας είναι παρόντα, επιδιώξτε να τα προσέχει κάποιος άλλος κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Να γνωρίζετε ότι η γυναίκα ελέγχει κατά πόσο είστε αξιόπιστος για να σας μιλήσει. Έχει κάθε δικαίωμα να κάνει κάτι τέτοιο.
- ▼ Να γνωρίζετε ότι μπορεί να είστε το πρώτο άτομο, πιο συγκεκριμένα ο πρώτος επαγγελματίας, που μαθαίνει τα

προβλήματα που έχει βιώσει. Εάν αποκαλύψει την οικογενειακή βία και σας μιλήσει περισσότερο για αυτή, αναγνωρίστε τις εμπειρίες και τις δυσκολίες που τώρα αντιμετωπίζει.

- ✓ Μάθετε εάν έχει άλλες πηγές υποστήριξης, π.χ. οικογενειακούς φίλους, συναδέλφους, και πώς σχεδιάζει να τις χρησιμοποιήσει.
- ✓ Ρωτήστε τι θέλει να κάνει, προτού πείτε την άποψη σας για το τι σκέφτεστε εσείς ότι πρέπει να κάνει.
- ✓ Θυμηθείτε πόσο δύσκολο είναι για μια γυναίκα να αφήσει το σπίτι της και ότι μπορεί να της έχει πάρει πολλά χρόνια να φθάσει σε αυτό το σημείο.
- ✓ Βεβαιωθείτε ότι εξακολουθούν να είναι διαθέσιμες οι τοπικές πηγές βοήθειας για τις οποίες θα της δώσετε πληροφορίες.
- ✓ Να είστε προετοιμασμένοι ότι μπορεί να επιστρέψει στον βίαιο σύντροφο της. Πολλές γυναίκες κάνουν προσπάθειες επί χρόνια να τον εγκαταλείψουν πριν τελικά το κάνουν οριστικά» (Lloyd, 1995,p.p: 162).

Ή αλλού:

- ✓ «Μοιραστείτε την ανησυχία της γυναίκας.
- ✓ Συνεχίστε να την υποστηρίζετε και αποφύγετε τις επικρίσεις. Χρησιμοποιήστε εκφράσεις όπως «Δεν φταίτε εσείς», «Δεν είστε μόνη σας σ' αυτό», «Τίποτα δεν δικαιολογεί την βία εναντίον σας», «Είμαστε εδώ για να σας βοηθήσουμε».
- ✓ Ενημερώστε την για τις διαθέσιμες πηγές στην κοινότητα (δώστε της αριθμούς τηλεφώνου όλων των σχετικών υπηρεσιών), και για τις εναλλακτικές λύσεις που υπάρχουν (χωρίς ποτέ να της υποδεικνύετε την δική σας επιλογή»(De Vasto, 2003, p.p:133)

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι είναι πιθανό οι κοινωνικοί λειτουργοί να μην αισθάνονται απόλυτα έτοιμοι να αντεπεξέλθουν σε περιστατικά οικογενειακής βίας κατά των γυναικών κυρίως λόγω της έλλειψης εξειδικευμένων γνώσεων και τεχνικών παρέμβασης. Ωστόσο, θα πρέπει οπωσδήποτε να έχουν απόλυτη κατανόηση των δεδομένων που αφορούν τις γυναίκες που έχουν βιώσει τη βία από άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, και να επιστρατεύσουν όλες τις διανοητικές, συναισθηματικές και επιστημονικές τους δυνάμεις για να πετύχουν την ισότιμη αντιμετώπιση των γυναικών και να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην κάλυψη των αναγκών τους. Η δυνατότητα της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα να καλύψει το χαμένο έδαφος στον χώρο της ενδοοικογενειακής βίας είναι προφανής. Δεν μένει παρά να ξεκινήσουμε. (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005)

Καταρχήν είναι σημαντικό για τους Κοινωνικούς Λειτουργούς να αντιληφθούν και να γνωρίζουν πόσο εύκολα μπορούν τα παιδιά να εμπλακούν στη βία, καθώς και να έχουν επίγνωση των επιπτώσεων της οικογενειακής βίας σε αυτά. Είναι επίσης σαφής η ανάγκη για να δοθούν στους Κοινωνικούς Λειτουργούς κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την παιδική προστασία, ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα την κακοποίηση των παιδιών στο πλαίσιο της οικογενειακής βίας (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Το τι γνωρίζουν και τι θυμούνται τα παιδιά σχετικά με την οικογενειακή βία, ποικίλει. Μερικές φορές τα παιδιά αναμιγνύονται άμεσα στη βία, και μπορεί να τραυματιστούν στην προσπάθεια τους για παράδειγμα να προστατέψουν τη μητέρα τους. Τα παιδιά μπορεί να εξαναγκαστούν να παρακολουθήσουν ή να συμμετέχουν στην κακοποίηση, συχνά ακούνε τη βία και μπορούν να δουν τις συνέπειες

της πάνω στη μητέρα τους αλλά και πάνω στους ίδιους (Chatzifotiou, 1999, Mignon και συν., 2002).

Σύμφωνα με τους Finkelhor and Sharon (1986:49), οι επαγγελματίες κοινωνικοί και άλλοι λειτουργοί που χειρίζονται περιπτώσεις παιδικής κακοποίησης (κυρίως σωματικής και σεξουαλικής), θα πρέπει να γνωρίζουν ότι υπάρχουν τέσσερις βασικές εξελικτικές διαδικασίες τις οποίες βιώνουν τα παιδιά...Αυτές είναι, η διαδικασία της «τραυματικής συνειδητοποίησης της σεξουαλικότητας» του παιδιού, η διαδικασία του «στιγματισμού», της «προδοσίας», και της αίσθησης της απόλυτης «αδυναμίας».

Κατά την πρώτη διαδικασία της, το παιδί βιώνει και μαθαίνει την σεξουαλικότητα του μέσα από επίπονες και απρεπείς πράξεις και συμπεριφορές που καλείται να ασκήσει στον θύτη ή να ασκηθούν στο ίδιο. Έτσι, οι σεξουαλικές εμπειρίες, η γνώσεις και η σεξουαλική ταυτότητα και επιθυμία του παιδιού δεν αναπτύσσονται ομαλά, φυσικά και στον κατάλληλο χρόνο. Στην δεύτερη διαδικασία, το παιδί – θύμα μαθαίνει ότι δεν πρέπει να αποκαλύψει σε κανέναν το τι συμβαίνει, με αποτέλεσμα να βιώνει σιγά - σιγά τις σεξουαλικές πράξεις ως κάτι κακό για το οποίο έχει στιγματιστεί και πρέπει να το κρατήσει μυστικό. Στην συνέχεια, η διαδικασία της «προδοσίας» προκύπτει από την στιγμή που το παιδί είναι θύμα κακοποίησης ενός γνωστού και οικείου ατόμου της οικογένειας με τον οποίο το παιδί είχε δημιουργήσει σχέσεις εμπιστοσύνης και αγάπης. Έτσι, σταδιακά αντιλαμβάνεται ότι έχει πέσει αντικείμενο εκμετάλλευσης από κάποιον που θα έπρεπε να το αγαπά και να το προστατεύει, αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αισθήματα θρήνου και κατάθλιψης, αλλά και θυμού και εχθρότητας προς τους άλλους ανθρώπους. Τέλος, η διαδικασία της «αδυναμίας», αφορά την αίσθηση της ανικανότητας

του παιδιού να κρατήσει τον έλεγχο της κατάστασης αφού από την μια φοβάται να μιλήσει ανοιχτά σε κάποιον για το τι συμβαίνει καθώς πιστεύει ότι θα το τιμωρήσουν επειδή έκανε κάτι κακό. Ως αποτέλεσμα, το παιδί μακροπρόθεσμα παρουσιάζει συχνά δυσκολίες στο να αναλάβει δράσεις και πρωτοβουλίες, πάσχει από άγχος, φοβίες και εφιάλτες, έχει τάσεις φυγής από το σπίτι ή το σχολείο και / ή παρουσιάζει συναισθηματική απομόνωση ή απόσυρση (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Επιπλέον, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση (σεξουαλική κυρίως) κυριεύονται συνήθως από συναισθήματα φόβου και ντροπής, και δεν τους είναι εύκολο να μιλήσουν ανοιχτά και να απευθυνθούν σε κάποιον για το τι τους συμβαίνει (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί δουλεύοντας με παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, θα πρέπει να επιλέξουν τους κατάλληλους χειρισμούς που θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για να αναπτυχθεί μια θετική συνεργασία μεταξύ των ίδιων και των παιδιών και να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης, ασφάλειας και στήριξης. Η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης συμβάλλει στην προστασία του παιδιού από περαιτέρω κακοποίηση ή παραμέληση και γενικότερα συνεισφέρει στη βελτίωση των οικογενειακών συνθηκών. Η επιτυχημένη παρέμβαση των ειδικών εξαρτάται από την πληρέστερη αναγνώριση όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το πρόβλημα. Μάλιστα, σύμφωνα με την Αγάθωνος (1998:37), οι σημαντικότεροι απ' αυτούς είναι: α) η φύση του βασικού προβλήματος (είδος κακοποίησης / παραμέλησης, σοβαρότητα, χρονική διάρκεια, κ.λ.π), β) η διάθεση των γονέων να βοηθήσουν, γ)

η ικανότητα των επαγγελματιών να αντιμετωπίσουν σωστά την περίπτωση, και δ) η επάρκεια των διαθέσιμων πηγών βοήθειας (Αγάθωνος, 1998, σελ:37).

Συμπληρωματικά, οι κεντρικές τεχνικές που προτείνονται στην διεθνή βιβλιογραφία προς εφαρμογή από τους επαγγελματίες αφορούν κυρίως την άσκηση της κοινωνικής εργασίας με ομάδα κακοποιημένων παιδιών στην οποία θα πρέπει να διασφαλιστεί:

- α) η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για τα παιδιά,
- β) το μοίρασμα συναισθημάτων και της διασφάλισης ότι τα παιδιά γίνονται απόλυτα αποδεκτά όπως είναι και ανεξάρτητα από, τι τους συμβαίνει,
- γ) η προσπάθεια για την ανάπτυξη διανοητικών αναλύσεων και συνδέσεων των γεγονότων στον βαθμό που επιτρέπει η χρονική και συναισθηματική ηλικία των παιδιών,
- δ) η δημιουργία σχέσεων φιλίας μεταξύ των παιδιών της ομάδας ώστε να αρχίσουν να πιστεύουν στον εαυτό τους και πάλι και να δημιουργήσουν νέες σχέσεις εμπιστοσύνης, και
- ε) η δυνατότητα να βοηθηθούν αλλά και να βοηθήσουν τα άλλα παιδιά μέσα από την ανταλλαγή των εμπειριών τους και της συνειδητοποίησης ότι το γεγονός αυτό δεν συνέβαινε μόνο σε κάποιο από τα παιδιά, αλλά και σε πολλά άλλα (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Επίσης, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα πρέπει να αναπτύξουν παρεμβάσεις στην ομάδα οι οποίες θα στοχεύουν στην απενοχοποίηση των παιδιών και στην αύξηση της αίσθησης της ελευθερίας τους, της ικανότητας τους να δημιουργήσουν υγιείς

σχέσεις, της δύναμης τους για να ξεπεράσουν τα (πιθανά) σεξουαλικά και άλλα προβλήματα, της ανάκτησης της δύναμης τους, και της ανακάλυψης του εαυτού τους (Ainscough and Kay, 2000:248-256).

Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού στον κόσμο της κακοποίησης των παιδιών στην οικογένεια, είναι διπλός. Αν και ο πιο επιθυμητός στόχος της θεραπευτικής αντιμετώπισης είναι η παραμονή του παιδιού στην οικογένεια με ασφάλεια (όταν αυτό είναι δυνατόν), συχνά η μόνη θεραπεία μπορεί να είναι η άμεση απομάκρυνση του παιδιού από το επικίνδυνο οικογενειακό περιβάλλον. Έτσι ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού διαμορφώνεται ανάμεσα σε δύο κύριους άξονες. Άλλοτε είναι ρόλος συμβούλου και θεραπευτή σε σχέση με τα πρόσωπα και άλλοτε ασκεί «επιτελικό ρόλο» και καλείται να πάρει αποφάσεις και να κινήσει διαδικασίες ανεξάρτητα από την θέληση των προσώπων, πράγμα που προϋποθέτει μια σωστή αρχική διαγνωστική εκτίμηση της όλης οικογενειακής κατάστασης. Ωστόσο, ο κατάλληλος χειρισμός του προβλήματος από μέρος των Κοινωνικών Λειτουργών είναι η συνισταμένη πολλών παραγόντων που έχουν άμεση σχέση με τον Κοινωνικό Λειτουργό σαν επαγγελματία, αλλά και με την ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία κινείται και εργάζεται (Fargason et al., 1996, Smith, 1995).

Στην αντιμετώπιση του προβλήματος των βίαιων ανδρών, ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας είναι σημαντικός. Ο κύριος λόγος είναι να τους βοηθά να εστιάσουν στη βίαιη συμπεριφορά τους, και ειδικότερα στη διαδικασία αλλαγής αυτής της συμπεριφοράς τους, και ειδικότερα στη διαδικασία αλλαγής αυτής της συμπεριφοράς, ώστε οι επιλογές που κάνουν να είναι άλλες και όχι η βία (Garner and Fagan, 1997, p.p.71). Πιο συγκεκριμένα, κοινωνικοί λειτουργοί αλλά και

εγκληματολόγοι, ψυχολόγοι και άλλοι επιστήμονες, μέσα από έρευνες τους, έχουν επιβεβαιώσει ότι οι βίαιοι άνδρες έχουν πολύ λίγη κατανόηση για τους άλλους, ότι χρησιμοποιούν τη βία για να εξαναγκάσουν, να ελέγξουν και να κυριαρχήσουν στις γυναίκες και στα παιδιά και ότι αρνούνται την ευθύνη για τις πράξεις τους προσπαθώντας να την επιρρίψουν στους άλλους. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μέσω των θεραπευτικών προγραμμάτων στα οποία μπορούν να συμμετέχουν, τους προσφέρεται η δυνατότητα να δουλέψουν με τους ειδικούς για να βρουν πιο θετικούς τρόπους να χειρίζονται το θυμό τους, να αποκτούν ευαισθησία για τα αισθήματα τους και τα αισθήματα των άλλων και να αυξάνουν την κατανόηση και τον αυτοέλεγχο τους (Dickie, 1989).

Ωστόσο, οι επαγγελματίες που αρχίζουν ομαδικές ή ατομικές συνεδρίες με βίαιους άνδρες, θα ήταν καλό να γνωρίζουν και κάποια πρακτικά βήματα που πιθανόν να τους διευκολύνουν. **Η διεθνής βιβλιογραφία έχει αρκετές πληροφορίες για το κομμάτι αυτό, αλλά εδώ ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής θεραπευτικές τεχνικές παρέμβασης:**

- ✓ «Η εφαρμογή της τεχνικής της αυτοαξιολόγησης του θύτη, η οποία θα τον βοηθήσει να αναλύσει μια σειρά γεγονότων που τον οδήγησαν, κατά την γνώμη του, στη χρήση βίας.
- ✓ Η συγκρότηση ενός «σχεδίου ασφάλειας» (safety plan), που θα τον συγκρατεί από καταστάσεις που πιθανόν να τον οδηγήσουν στην βία.
- ✓ Η κατανόηση από μέρους του θύτη του «κύκλου της βίας», των νομικών συνεπειών της και των βαθύτερων αιτιών της. Αυτή η τεχνική ονομάζεται και τεχνική της επιμόρφωσης του δράστη (reeducation approach).

- ▼ Η εκμάθηση μη βίαιων δεξιοτήτων κι συμπεριφορών. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν να περιλαμβάνουν «δημιουργικά διαλείμματα» (creative timeouts) από καταστάσεις που προκαλούν άγχος και πίεση, λεκτική και συναισθηματική αποφόρτιση και συζήτηση για τις καταστάσεις που τον οδήγησαν στην βία, σταδιακή εξάλειψη στερεότυπων απόψεων για τις προσδοκίες των ρόλων μεταξύ των ανθρώπων, και τεχνικές χαλάρωσης που θα τον βοηθήσουν να απαλλαγεί από το άγχος.
- ▼ Η ενθάρρυνση του δράστη να αρχίσει να ευαισθητοποιείται γύρω από θέματα ίσης μεταχείρισης μεταξύ των ανθρώπων, και η προετοιμασία του για αντιπαράθεση με μέλη της θεραπευτικής ομάδας (όταν υπάρχει) σε περιπτώσεις που θα προσπαθήσει να τους χειραγωγήσει ή να τους εκμεταλλευτεί ή να αρνηθεί ότι είναι βίαιος.
- ▼ Η προβολή των ταινιών που παρουσιάζουν χρήση βίας στις συντροφικές σχέσεις και στη συνέχεια η ανάλυση τους. Με τον τρόπο αυτό ο θύτης θα μπορέσει να κατανοήσει την εξέλιξη της βίας και να εντοπίσει τρόπους που θα μπορέσει να κατανοήσει την εξέλιξη της βίας και να εντοπίσει τρόπους που θα μπορεί να χρησιμοποιεί για να αποφεύγει βίαιες αντιπαραθέσεις με τους άλλους (Glicken, 1995, p.p.15).

Επίσης, άλλες γενικότερες τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο ειδικός κατά τη συνεδρία με βίαιο άνδρα είναι και ο εξής:

1. Να δείξει ανησυχία ότι τα πράγματα θα χειροτερέψουν εάν ο άνδρας δεν δεχτεί τη βοήθεια του.

2. Να απορρίψει τη χρήση βίας σε οποιοσδήποτε συνθήκες. Αυτό μπορεί να ενισχυθεί από εκφράσεις όπως «Ότι και να συνέβη με την σύντροφο σου, δεν είχες το δικαίωμα να την χτυπήσεις», ή «Η βία είναι έγκλημα... Μπορεί να πας φυλακή γι' αυτό». Έμφαση πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι οι θύτες είναι εκείνοι που φταίνε και ότι τίποτε δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επιλογή την βίας για την επίλυση προβλημάτων.
3. Να ενημερώσει τους βίαιους άνδρες για τις υπάρχουσες πηγές βοήθειας στην κοινότητα (π.χ. προγράμματα θεραπείας βίαιων ανδρών, ομάδες αυτοβοήθειας, γραμμή ΣΟΣ, κ.α.)(De Vasto, 2003, p.p. 140)

Σε κάθε περίπτωση, οι κοινωνικοί λειτουργοί που δουλεύουν με βίαιους άνδρες θα πρέπει να αναπτύσσουν την στρατηγική της επαγγελματικής τους παρέμβασης βασιζόμενοι στα παρακάτω θεμελιώδη αξιώματα που αφορούν αυτό το κομμάτι εργασίας:

- α) Ότι οι άνδρες λανθασμένα πιστεύουν ότι έχουν μια φυσική ανωτερότητα και δικαίωμα ελέγχου πάνω στις γυναίκες που τους έχει δοθεί νομοτελειακά και που θα πρέπει να γίνεται σεβαστή και αποδεκτή από όλους,
- β) Ότι οι άνδρες έχουν την απόλυτη ευθύνη για την άσκηση της βίας ενάντια στις γυναίκες και τα παιδιά,
- γ) Ότι η κακοποίηση δεν αποτελεί ένα μεμονωμένο, προσωπικό γεγονός αλλά εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σύστημα δοκιμών, κοινωνικών και φυλετικών ανισοτήτων που αντανακλώνται σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας μας, και
- δ) Ότι η εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς δεν είναι σύμπτωμα της ατομικής ψυχοπαθολογίας αλλά αποτελεί μια συνειδητά

επιλεγμένη συμπεριφορά που ενισχύεται από συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτισμικό υπόβαθρο (αυτό της ανδρικής ανωτερότητας και κυριαρχίας το άνδρα πάνω στην γυναίκα) και που έχει συγκεκριμένο σκοπό (αυτό της υποτέλειας και υποταγής της γυναίκας στις ανδρικές επιταγές). Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί και να μεταδοθεί το μήνυμα μεταξύ των επαγγελματιών ότι απώτερος σκοπός στην δουλειά τους με βίαιους άνδρες είναι αυτός της εναρμόνισης με τα παραπάνω αξιώματα και της αποδοχής ότι η άσκηση βίαιης συμπεριφοράς είναι έγκλημα και θα πρέπει να σταματήσει. Σε αυτό θα πρέπει να στοχεύει η δουλειά των κοινωνικών λειτουργών, στην πράξη της βίας (Δρ. Σεβαστή Χατζηφωτίου, 2005).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί, που αναλαμβάνουν την εξέταση περιπτώσεων βίας στις οικογένειες πρέπει να επιδεικνύουν αυξημένη υπομονή και ευαισθησία και η συμπεριφορά τους να είναι άψογη. Η αρμόζουσα συμπεριφορά σε τέτοιες περιπτώσεις χαρακτηρίζεται από αμεροληψία, υπευθυνότητα, διακριτικότητα, αντικειμενικότητα και εχεμύθεια. Οι ειδικοί οφείλουν να ακολουθούν τα παρακάτω στάδια :

◇ ***Άμεση ανταπόκριση:***

Κατά την άφιξη θύματος οικογενειακής βίας στο κέντρο κοινωνικής λειτουργίας, θα πρέπει ο ειδικός να δίνει προτεραιότητα στις υποθέσεις αυτές ανάλογα με τη σοβαρότητά τους και να οδηγεί το θύμα σε ιδιαίτερο χώρο .

◇ ***Ιδιαίτερη συνομιλία:***

Το θύμα οικογενειακής βίας θα πρέπει να οδηγείται αμέσως για σκοπούς λήψης κατάθεσης σε ιδιαίτερο χώρο. Να μην υπάρχουν

θεατές ή ακροατές πέρα από τον αρμόδιο κοινωνικό λειτουργό, έτσι ώστε να μπορεί το θύμα να εκφραστεί ελεύθερα .

◇ ***Εχεμύθεια:***

Το περιεχόμενο διαλόγων μεταξύ κοινωνικού λειτουργού και θύματος οικογενειακής βίας είναι εμπιστευτικής φύσης, και δεν πρέπει να είναι το αντικείμενο δημοσίων συζητήσεων .

◇ ***Ασφάλεια/ προστασία του θύματος:***

Το καθήκον του κοινωνικού λειτουργού είναι η ασφάλεια και η προστασία του θύματος και η ποινική δίωξη του θύτη.

Σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο θα πρέπει ο ειδικός σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς να εξασφαλίζει ασφαλή χώρο διαμονής για το θύμα αν εκδοθεί διάταγμα απομάκρυνσης .

◇ ***Αντικειμενικότητα:***

Ο ειδικός δέχεται το παράπονο ακούγοντας το θύμα και αποφεύγει να εκφράζει τις δικές του συμβουλές, απόψεις, σχόλια και κριτική, σχετικά με το κακοποιημένο άτομο. (Μαρκοπούλου Χριστίνα,1995)

Σημαντικό είναι να τονίσουμε ότι «το ξύλο δεν βγήκε απ' τον παράδεισο» και ότι η κακοποίηση ενός παιδιού μας αφορά όλους. Άλλωστε τα παιδιά δεν ανήκουν σε κανέναν πέρα από τον ίδιο τους τον εαυτό. Τα παιδιά είναι το μέλλον του κόσμου και θα πρέπει να εξασφαλίσουμε γαλήνιες και ευτυχισμένες παιδικές ψυχές χωρίς πόνο και φόβο. Ίσως αυτό ακούγεται απλό αλλά στην πραγματικότητα είναι το μεγαλύτερο κατόρθωμα που πρέπει να επιτύχουμε... (Κέντρο

στήριξης οικογένειας Χίου, Παναγιώτα Φραγκομίχαλου Κοινωνική λειτουργός Εθελόντρια ΚΕΣΟ Χίου)

Β. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

Ο Οικογενειακός Σύμβουλος προβαίνει στις ακόλουθες ενέργειες αναφορικά με το άτομο στο οποίο ασκήθηκε βία.

- Παρέχει άμεση συναισθηματική υποστήριξη
- Παρέχει πρακτική βοήθεια μέσω των προγραμμάτων του Τμήματος. (πχ οικονομική βοήθεια)
- Ενημερώνει το άτομο για τις υπηρεσίες που παρέχει το Τμήμα. (τις άμεσες και τις μακροπρόθεσμες)
- Ενημερώνει για τις υπηρεσίες των άλλων υπηρεσιών στο κρατικό και μη κρατικό τομέα και παραπέμπει το άτομο, εάν το επιθυμεί.
- Εξηγούνται τα δικαιώματά του με βάση τον περί Βίας στην Οικογένεια Νόμο 119(1)2000, χωρίς όμως η ενημέρωση αυτή να υποκαθιστά τη νομική συμβουλή.
- Σε συνεργασία με τον εξειδικευμένο Αστυνομικό για θέματα βίας μεριμνά για την ασφάλεια του ατόμου
- Ο Ο.Σ παραθέτει στο άτομο πάνω στο οποίο ασκήθηκε βία τις διαφορετικές επιλογές που έχει και το ενθαρρύνει να αποφασίσει ο/ η ίδιος/ α όταν θα είναι έτοιμος/ η.
- Αν χρειαστεί καλεί το διεπιστημονικό κλιμάκιο για συζήτηση των περιπτώσεων. (www.familyviolence.gov.cy, 2005)

Ο Οικογενειακός Σύμβουλος ασκεί τις πιο κάτω αρμοδιότητες:

(α) Δέχεται παράπονα σχετικά με πιθανή άσκηση βίας και διεξάγει τις αναγκαίες έρευνες·

- (β) συμβουλεύει, καθοδηγεί και μεσολαβεί για την απάμβλυνση προβλημάτων της οικογένειας που πιθανόν να οδήγησαν ή δυνατό να οδηγήσουν στην άσκηση βίας·
- (γ) προβαίνει σε διευθετήσεις για την άμεση ιατρική εξέταση του παραπονούμενου και όπου κρίνει τούτο αναγκαίο τον συνοδεύει·
- (δ) προβαίνει σε καταγγελία στην Αστυνομία για τη διερεύνηση τυχόν διάπραξης ποινικού αδικήματος·
- (ε) διεξάγει κατόπιν οδηγιών του Δικαστηρίου έρευνες σχετικά με την οικονομική κατάσταση της οικογένειας γενικά και του δράστη ειδικά στην περίπτωση που ενδέχεται να εκδοθεί διάταγμα αποκλεισμού·
- (στ) διεξάγει έρευνες και προβαίνει σε διευθετήσεις σχετικά με τη διαμονή του κατηγορούμενου ή της οικογένειας του σε περίπτωση έκδοσης διατάγματος αποκλεισμού·
- (ζ) προβαίνει άμεσα σε όλες τις απαραίτητες διευθετήσεις για ιατρική ή άλλη εξέταση παιδιού αναφορικά με το οποίο υπάρχει εύλογη υπόνοια κακοποίησης του από μέλος της οικογένειας·
- (η) ασκεί οποιαδήποτε άλλη αρμοδιότητα που ο Υπουργός αναθέτει σε αυτόν.

Ο Οικογενειακός Σύμβουλος, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του δύναται να ζητήσει τη βοήθεια οποιουδήποτε κρατικού λειτουργού, της αστυνομίας και οποιουδήποτε άλλου κατάλληλου προσώπου.
(www.familyviolence.gov.cy, 2005)

Γ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Ο εκπαιδευτικός που αισθάνεται την ευθύνη να συμμετάσχει στην πρόληψη της βίας στο σχολείο και στην αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης στην οικογένεια οφείλει:

- Να αποδεχθεί την ύπαρξη και τις επιπτώσεις του προβλήματος και να δεσμευθεί ο ίδιος ότι θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση και την πρόληψή του.
- Να κινητοποιήσει και άλλους συναδέλφους στο χώρο εργασίας.
- Να φέρει το θέμα στα επιστημονικά και συνδικαλιστικά όργανα.
- Να φροντίσει για τη δημιουργία "κώδικα οδηγιών" στο σχολείο του.
- Να γνωρίσει τις υπάρχουσες πηγές βοήθειας και να αναπτύξει συνεργασία.
- Να κατευθύνει οικογένειες με προβλήματα σε κατάλληλα πλαίσια πριν τα προβλήματα οξυνθούν.
- Να είναι πάντα διαθέσιμος να ακούσει, να κατανοήσει και να στηρίξει όσους του εμπιστεύονται προβλήματα: παιδιά, γονείς, συναδέλφους.
- Να δεσμευθεί ο ίδιος ότι δεν θα χρησιμοποιήσει σωματική τιμωρία μέσα ή έξω από την τάξη.
- Να φροντίσει για τη δημιουργία και διατήρηση στην τάξη ενός κλίματος που να προωθεί τα παρακάτω:

- Αλληλεγγύη
- Αλληλοεκτίμηση
- Εκτίμηση εαυτού
- Κατανόηση, της απόκλισης
- Προώθηση του δικαιώματος της διαφοράς
- Ανάπτυξη του εαυτού για τα παιδιά και για τον ίδιο τον εκπαιδευτικό (Φερέτη Ειρήνη,1998)

Είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν τα παρακάτω, ως πιθανές ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης:

1. Προσέξτε απότομες ή δραστικές αλλαγές στη συμπεριφορά του παιδιού, θετικές ή αρνητικές.
2. Προσέξτε την ντροπαλότητα του παιδιού.
3. Προσέξτε αν το παιδί δεν κάνει παρέα με άλλα παιδιά.
4. Προσέξτε αν το παιδί δεν μοιράζεται (ή μοιράζεται με δυσκολία) ότι συμβαίνει στη ζωή του.
5. Προσέξτε αν το παιδί δεν θέλει να παρακολουθήσει ταινίες που αφορούν στην παιδική σεξουαλική κακοποίηση.
6. Προσέξτε αν το παιδί το πειράζουν άλλα παιδιά.
7. Προσέξτε αν το παιδί περνά πολύ χρόνο με κάποιον ενήλικα ή μεγαλύτερο του που δεν είναι γονιός ή κηδεμόνας.
8. Προσέξτε αν το παιδί μιλά πολύ για κάποιο συγκεκριμένο ενήλικα ή μεγαλύτερο.
9. Προσέξτε αν το παιδί δεν θέλει να συμμετέχει σε εκδρομές, γυμναστική, παιχνίδι, ομαδικές δραστηριότητες κλπ, με άλλα παιδιά.
10. Προσέξτε αν το παιδί δεν θέλει να παει στην τουαλέτα όταν παει όλη η τάξη, διστάζει να κάνει γυμναστική κλπ.
11. Προσέξτε αν το παιδί δεν φαίνεται να το πειράζει να το αγγίζουν μεγαλύτεροι ή ενήλικοι.

12. Προσέξτε αν το παιδί είναι υπερβολικά πρόθυμο να ευχαριστεί τους ενήλικες ή μεγαλύτερους.
13. Προσέξτε αν το παιδί περνά πολύ χρόνο με ένα μεγαλύτερο ή ένα μικρότερο παιδί.
14. Προσέξτε αν ενήλικες ή μεγαλύτεροι (δάσκαλοι, γείτονες, επιστάτες, μεγαλύτερα παιδιά, προπονητές, κλπ.) περνούν υπερβολικά πολύ χρόνο με το παιδί ή φαίνεται να είναι εστιασμένοι στο παιδί.
15. Προσέξτε αν οι γονείς δείχνουν επίμονη αδιαφορία στην παρακολούθηση των δραστηριοτήτων του παιδιού τους (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005).

Τι πρέπει να κάνουν:

1. Να πιστέψουν το παιδί όταν σας λει ότι έχει κακοποιηθεί.
2. Αν νομίζουν ότι συμβαίνει κακοποίηση, να δράσουν.
3. Αν υποπτεύονται ότι το παιδί κακοποιείται, να το ρωτήσουν.
4. Να κάνουν τις σωστές ερωτήσεις.
5. Να κάνουν παιχνίδι ρόλων με το παιδί.
6. Να ακούσουν τι λει το παιδί.
7. Να ακούσουν το παιδί στο σχολείο και στο παιχνίδι.
8. Να αφήσουν το παιδί να μιλήσει.
9. Να γνωρίσουν το παιδί (Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, 2005)

3.3.4 ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ

B. ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

1. Όλο το προσωπικό της Αστυνομίας γνωρίζει και θέτει σε εφαρμογή τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια. Ρόλος της Αστυνομίας είναι η διερεύνηση ποινικού αδικήματος ή ποινικής δίωξης (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Αστυνομία - www.familyviolence.gov.cy).
2. Αποτελεί ευθύνη όλων των μελών της Αστυνομίας, σε όλα τα διοικητικά επίπεδα να διασφαλίζουν ότι ολόκληρο το προσωπικό γνωρίζει τις ευθύνες του, ότι είναι εξοικειωμένο με τις διαδικασίες αυτές και ότι τους παρέχεται κατάλληλη καθοδήγηση και εκπαίδευση (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Αστυνομία - www.familyviolence.gov.cy).
3. Σε όλες τις Αστυνομικές Διευθύνσεις υπάρχουν ειδικά διαμορφωμένα δωμάτια, εξοπλισμένα με μηχανήματα για τη λήψη οπτικογραφημένων καταθέσεων από τα θύματα βίας. Οπτικογραφημένες καταθέσεις λαμβάνονται από ειδικά εκπαιδευμένους αστυνομικούς στις σοβαρές υποθέσεις σωματικής, σεξουαλικής ή ψυχικής κακοποίησης παιδιών και άλλων θυμάτων βίας, όταν εκτιμηθεί από τον αστυνομικό και τον Οικογενειακό Σύμβουλο ότι η προστασία του θύματος και το συμφέρον της απονομής της δικαιοσύνης το επιβάλλουν, αφού τηρηθούν οι κανόνες λήψης τέτοιων καταθέσεων που αναφέρονται στη σχετική νομοθεσία (Ν.119(1)/2000) (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Αστυνομία - www.familyviolence.gov.cy).

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ Η ΥΠΟΨΙΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΒΙΑΣ:

Οι υπόλοιπες υποθέσεις βίας μέσα στην οικογένεια διερευνούνται από τους Τοπικούς Αστυνομικούς Σταθμούς. Τα μέλη της Αστυνομίας που διερευνούν τις υποθέσεις αυτές είναι ειδικά εκπαιδευμένα και γνωρίζουν πολύ καλά τη σχετική νομοθεσία

Μόλις ληφθεί καταγγελία ο αστυνομικός:

1. Έστω και αν πρόκειται για προφορική καταγγελία ενημερώνει γραπτώς το Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας - Οικογενειακό Σύμβουλο με ειδικό έντυπο, και συζητούν τον περαιτέρω προγραμματισμό της περίπτωσης.
2. Σε περιπτώσεις που η προστασία του θύματος και το συμφέρον της απονομής της δικαιοσύνης το απαιτούν, λαμβάνονται οπτικογραφημένες καταθέσεις των θυμάτων αφού τηρηθούν οι σχετικοί κανόνες.
3. Σε περιπτώσεις στις οποίες η βία που ασκήθηκε έχει προκαλέσει τέτοια πραγματική σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη που θέτει σε κίνδυνο τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα των θυμάτων, η ενημέρωση του Οικογενειακού Συμβούλου γίνεται μέσω τηλεφώνου για να συμφωνηθεί ο παραπέρα χειρισμός της υπόθεσης και λαμβάνονται άμεσα μέτρα προστασίας των θυμάτων.

Σε όλες τις περιπτώσεις καταγγελιών υποθέσεων βίας στην οικογένεια στην Αστυνομία, η κατάθεση του θύματος λαμβάνεται από μέλη της Αστυνομίας του ιδίου φύλου, σε δωμάτιο ειδικά διαρρυθμισμένο για το σκοπό αυτό. Στην κατάθεση παρευρίσκεται ο Ο.Σ. ή άλλο πρόσωπο που το παιδί θεωρεί σημαντικό να είναι μαζί του. Πέραν τούτων, αμέσως μετά την καταγγελία και εντός 24 ωρών, ενημερώνεται με γραπτό μήνυμα ο Συντονιστής της Αστυνομίας (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Αστυνομία - www.familyviolence.gov.cy).

ΟΔΗΓΙΕΣ ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι αστυνομικοί που αναλαμβάνουν την εξέταση υποθέσεων βίας στις οικογένειες πρέπει να επιδεικνύουν αυξημένη υπομονή και ευαισθησία και η συμπεριφορά τους να είναι άψογη. Η αρμόζουσα συμπεριφορά σε τέτοιες περιπτώσεις χαρακτηρίζεται από αμεροληψία, υπευθυνότητα, διακριτικότητα, αντικειμενικότητα και εχεμύθεια.

Σημεία Προσοχής:

(α) Άμεση ανταπόκριση

Κατά την άφιξη θύματος οικογενειακής βίας στον αστυνομικό σταθμό ο αστυνομικός που είναι καθήκον έστω και αν είναι απασχολημένος θα πρέπει να δίνει προτεραιότητα στις υποθέσεις αυτές ανάλογα με τη σοβαρότητά τους και να οδηγεί το θύμα σε ιδιαίτερο χώρο.

(β) Ιδιαίτερη συνομιλία

Το θύμα οικογενειακής βίας θα πρέπει να οδηγείται αμέσως για σκοπούς λήψης κατάθεσης σε ιδιαίτερο χώρο. Να μην υπάρχουν θεατές ή ακροατές πέρα από τους αστυνομικούς που χειρίζονται την υπόθεση και το θύμα, έτσι ώστε να μπορεί το θύμα να εκφραστεί ελεύθερα. Η κατάθεση του θύματος λαμβάνεται από αστυνομικό του ιδίου φύλου-σχετικό είναι το άρθρο 9 του Νόμου 119(1)/2000.

(γ) Εχεμύθεια

Το περιεχόμενο διαλόγων μεταξύ αστυνομικού και θύματος οικογενειακής βίας είναι εμπιστευτικής φύσης, και δεν πρέπει να είναι το αντικείμενο δημοσίων συζητήσεων των εμπλεκόμενων μελών του σώματος με πολίτες ή με άλλους συναδέλφους. Σχετικό είναι το άρθρο 35 του Νόμου 119(1)/2000.

(δ) Ασφάλεια/ προστασία του θύματος

Το καθήκον του αστυνομικού είναι η ασφάλεια και η προστασία του θύματος και η ποινική δίωξη του θύτη.

Σε περιπτώσεις που κρίνεται αναγκαίο θα πρέπει ο αστυνομικός σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς να εξασφαλίζει ασφαλή χώρο διαμονής για το θύμα αν εκδοθεί διάταγμα απομάκρυνσης.

(ε) Αντικειμενικότητα

Ο αστυνομικός δέχεται το παράπονο ακούγοντας το θύμα και αποφεύγει να εκφράζει τις δικές του συμβουλές, απόψεις, σχόλια και κριτική σχετικά με το κακοποιημένο άτομο.

(στ) Έμφαση στο αδίκημα της βίας και όχι στις συνθήκες.

Η οικογενειακή βία στοιχειοθετεί αδίκημα και αντιμετωπίζεται από την αστυνομία ανάλογα, ανεξάρτητα από τις συνθήκες που οδήγησαν σε αυτή.

(ς) Γραφείο Ενημερίας

Ο αστυνομικός είναι υπόχρεος να ενημερώσει το Γραφείο Ενημερίας σχετικά με τις υποθέσεις βίας στην οικογένεια.

(η) Τηλεφωνική υποστήριξη (1440)

Ο αστυνομικός μπορεί να ενημερώσει το θύμα για την ύπαρξη του Συνδέσμου για την Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Βίας στην Οικογένεια ο οποίος λειτουργεί ειδική τηλεφωνική γραμμή (αρ. κλήσης 1440) για ψυχολογική υποστήριξη και βοήθεια των θυμάτων.

(θ) Παραπομπή στους ειδικούς

Εφ' όσον υπάρχουν οι αρμόδιες εξειδικευμένες υπηρεσίες που στελεχώνονται από επαγγελματίες και καταρτισμένους στο χώρο της ψυχολογικής υποστήριξης, ο αστυνομικός δεν παρεμβαίνει στο έργο τους και δεν υποδύεται το ρόλο του ψυχολόγου, του οικογενειακού συμβούλου, του κοινωνικού λειτουργού ή του μεσολαβητή αλλά παραπέμπει σε αυτούς.

(ι) Επιλογές και όχι λύσεις

Ο αστυνομικός δε συμβουλεύει, δεν επιβάλλει και δεν υποβάλλει στο θύμα το αν θα πρέπει ή όχι να αποσυρθεί το παράπονο, ή σχετικά με την επιλογή που θα ακολουθήσει. Το θύμα αφήνεται να αποφασίσει από μόνο του και ο αστυνομικός σέβεται την οποιαδήποτε απόφαση

Διαβάζοντας το έντυπο υλικό με θέμα «Βία στην οικογένεια. Υπάρχει Βοήθεια!» από το Γραφείο Χειρισμού Θεμάτων Πρόληψης/ Καταπολέμησης της Βίας στην Οικογένεια και Κακοποίησης Ανηλίκων του Τμήματος Αρχηγείου Αστυνομίας στην Κύπρο, ρόλος της αστυνομίας είναι να:

- Ø Προστατεύει τους πολίτες από κάθε μορφή βίας και οδηγεί όσους παρανομούν ενώπιον της Δικαιοσύνης.
- Ø Διερευνά κάθε περιστατικό που καταγγέλλεται, λαμβάνοντας μέτρα εναντίον του προσώπου που ασκεί βία, εφόσον υπάρχουν επαρκή στοιχεία και μαρτυρίες για κάτι τέτοιο.
- Ø Μεριμνά για την προστασία των θυμάτων χρησιμοποιώντας τα ένδικα μέσα που προβλέπονται στη σχετική νομοθεσία.
- Ø Πληροφορεί τους ενδιαφερόμενους για τις διαδικασίες που ακολουθούνται σε τέτοιες περιπτώσεις από την Αστυνομία όσον αφορά στην εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας.
- Ø Παρέχει πληροφορίες για άλλες Υπηρεσίες βοήθειας και στήριξης θυμάτων βίας στην οικογένεια.
- Ø Ενημερώνει και καλεί λειτουργούς άλλων αρμόδιων Υπηρεσιών για να παρέμβουν όταν αυτό απαιτείται και συνεργάζεται μαζί τους για τον καλύτερο χειρισμό των περιστατικών (Έντυπο υλικό από την Αστυνομία Κύπρου , www.police.gov.cy)

B. ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Όλο το προσωπικό της Νομικής Υπηρεσίας, γνωρίζει και θέτει σε εφαρμογή τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια.

Ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, είναι ο νομικός σύμβουλος του κράτους και ο μόνος αρμόδιος να αποφασίζει για την ποινική δίωξη ατόμων.

Με εγκύκλιο του Γενικού Εισαγγελέα με αρ. Φακ 50(Γ)/1992/Ν.42 και ημερ. 11.6.1998 κάθε κρατικός υπάλληλος, όπως Λειτουργός Ευημερίας, Αστυνομικός, Γιατρός, Ψυχίατρος, Ψυχολόγος, Καθηγητής, Δάσκαλος, Επισκέπτρια Υγείας στην αντίληψη του όποιου περιέρχεται υπόθεση βίας ή πιθανής βίας στην οικογένεια υποχρεούται να υποβάλει αναφορά στον Γενικό Εισαγγελέα σε διάστημα 7 ημερών.

Στο γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα έχει ορισθεί 15μελής Ομάδα Νομικών Λειτουργών για θέματα Βίας στην Οικογένεια (η Ομάδα Βίας στην Οικογένεια) τα μέλη της οποίας εξετάζουν τις πιο πάνω αναφορές και τις παραπέμπουν, όπου χρειάζεται, στις αρμόδιες κυβερνητικές υπηρεσίες για τον κατάλληλο χειρισμό.

Στο γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα αποστέλλονται από την αστυνομία, όλοι οι αστυνομικοί φάκελοι που ετοιμάζονται για υποθέσεις βίας στην οικογένεια, για λήψη οδηγιών κατά πόσο θα καταχωρηθεί ποινική δίωξη εναντίον του κατηγορουμένου και για την διατύπωση των κατηγοριών.

Σε περίπτωση προβλήματος ή απορίας για τον χειρισμό υπόθεσης οι αστυνομικοί ανακριτές υποθέσεων βίας στην οικογένεια κατά την ποινική διερεύνηση όπως και οι εισαγγελείς της αστυνομίας οι οποίοι

κατά κανόνα παρουσιάζουν τις υποθέσεις βίας στην οικογένεια στο Επαρχιακό Δικαστήριο, ζητούν έγκαιρα τη βοήθεια του Γραφείου του Γενικού Εισαγγελέα.

Τις ιδιαίτερα δύσκολες υποθέσεις βίας στην οικογένεια χειρίζονται στο Δικαστήριο, νομικός λειτουργός, μέλος της Ομάδας Βίας στην Οικογένεια.

Τις υποθέσεις βίας στην οικογένεια που παραπέμπονται στο Κακουργιοδικείο τις χειρίζονται, όπου είναι δυνατό, νομικοί λειτουργοί της Ομάδας.

Όπου κρίνεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες ότι, ως αποτέλεσμα βίας στην οικογένεια, ο θύτης ή ανήλικα μέλη της θα πρέπει να απομακρυνθούν από την οικογένεια, μέλη της Ομάδας αναλαμβάνουν την εξασφάλιση από το Δικαστήριο σχετικού διατάγματος με βάση τις πρόνοιες του Περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμου του 2000 (Ν.119/(1)2000, άρθρα 21, 22 και 23) καθώς και του Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου (Νόμος 216/90 άρθρα 18-21). Οι προσπάθειες γίνονται πρώτα για απομάκρυνση /αποκλεισμό του θύτη.

Κάθε υπόθεση βίας στην οικογένεια εκδικάζεται κεκλεισμένων των θυρών κατ' εφαρμογή των άρθρων 18(1)(α), 34 και 35 του πιο πάνω νόμου.

Κατά την εξέταση υποθέσεων βίας στην οικογένεια η αστυνομία και όλοι οι αρμόδιοι κρατικοί λειτουργοί είναι υποχρεωμένοι να τηρούν πλήρη εχεμύθεια άλλως παραβαίνουν τις πρόνοιες του άρθρου 35 του πιο πάνω νόμου και θα διώκονται ποινικά.

Ο χειρισμός των θυμάτων βίας και ιδιαίτερα των παιδιών είναι ιδιαίτερα λεπτός και διακριτικός για να μη δημιουργούνται περισσότερα τραύματα σ' αυτά. Η λήψη καταθέσεων από θύματα βίας γενικά και ιδιαίτερα κάτω των 10 ετών θα πρέπει να αποφεύγεται. Όπου αυτό είναι αναγκαίο, να γίνεται μετά από συνεννόηση με την Ομάδα η οποία, όπου χρειάζεται θα καλεί διατμηματική σύσκεψη ή θα συμβουλευέται αρμόδιους λειτουργούς του Παιδοψυχιατρικού Τμήματος του Υπουργείου Υγείας και Οικογενειακούς Συμβούλους του Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας.

Τα μέλη της Ομάδας θα συνεργάζονται με οποιονδήποτε κρατικό υπάλληλο όπως ο αστυνομικός, ο κοινωνικός λειτουργός, ο καθηγητής, ο δάσκαλος, ο γιατρός ο οποίος απευθύνεται σ' αυτά για συμβουλές ως προς τον χειρισμό υπόθεσης βίας η οποία περιέπεσε σε γνώση του.

Θα γίνουν διευθετήσεις ούτως ώστε να υπάρχει νομικός λειτουργός της Ομάδας διαθέσιμος καθ' όλο το εικοσιτετράωρο. Ο αριθμός κινητού τηλεφώνου στον οποίο μπορούν να τηλεφωνούν οι αρμόδιοι κρατικοί λειτουργοί για επικοινωνία με τον νομικό λειτουργό σε επείγουσες περιπτώσεις είναι 09-644783. Σε ώρες εργασίας το τηλεφωνικό κέντρο της Νομικής Υπηρεσίας (τηλ 889100) θα έχει τον κατάλογο των νομικών λειτουργών της Ομάδας και τα τηλέφωνα τους στα οποία μπορούν να απευθύνονται οι αρμόδιοι κρατικοί λειτουργοί.

Σε περιπτώσεις όπου ο θύτης δεν είναι ο γονιός, αλλά συγγενικό πρόσωπο και η αρμόδια υπηρεσία κρίνει ότι ένα παιδί πρέπει να τύχει ιατρικής εξέτασης για σκοπούς θεραπείας ή έκδοσης ιατρικών πιστοποιητικών αναφορικά με τη σωματική ή ψυχική του υγεία τότε θα πρέπει να εφαρμόζονται οι πρόνοιες του περί Παίδων Νόμου, Κεφ. 352

και συγκεκριμένα το άρθρο 53 (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Νομική Υπηρεσία - www.familyviolence.gov.cy)

Γ. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Όλο το προσωπικό των Υπηρεσιών Υγείας, γνωρίζει και θέτει σε εφαρμογή τις διαδικασίες χειρισμού περιστατικών βίας στην οικογένεια.

◇ Αν ένας ενήλικος ασθενής αποκαλύψει την κακοποίηση παιδιού, ο Λειτουργός Υγείας θα πρέπει να παραβιάσει την εμπιστευτικότητα, για να διασφαλίσει την ευημερία του παιδιού.

◇ Κακοποιημένα παιδιά δυνατό να έρθουν σε επαφή με ένα μεγάλο αριθμό μελών του προσωπικού Υπηρεσιών Υγείας. Το προσωπικό Υγείας δυνατό να ασχολείται ή να μην ασχολείται πρωταρχικά με παιδιά. Όμως όλο το προσωπικό των Υπηρεσιών Υγείας έχει ευθύνη να προστατεύει την ευημερία των παιδιών, είτε παρέχουν άμεση φροντίδα στα παιδιά, σε γονείς και φροντιστές ή φροντίζουν ενήλικους που έχουν επαφή με παιδιά (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy)

ΙΑΤΡΟΙ:

Η ιατρική ομάδα (παιδιάτρος, παιδοχειρουργός, ιατροδικαστής, νοσηλεύτρια) έχει να διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στην προστασία των παιδιών. Ως γιατροί που συνεργάζονται στενά με άλλα μέλη της ομάδας πρωτοβάθμιας Υγείας, είναι σε θέση να επισημαίνουν περιπτώσεις όπου

υπάρχει στρες στην οικογένεια (οικογένεια υψηλού κινδύνου) και στις οποίες δυνατόν να υπάρχει κίνδυνος κακοποίησης παιδιού ή να επισημαίνουν κακοποίηση στα πρώτα της στάδια. Οι παιδίατροι, είναι υπεύθυνοι για την κατάρτιση (επιμόρφωση) άλλων μελών του προσωπικού (νοσοκόμων, συμβούλων) σε θέματα κακοποίησης παιδιού.

Όταν ο παιδίατρος με την ιατρική ομάδα και όπου χρειάζεται γυναικολόγος, εξετάσει ένα παιδί για το οποίο είτε υπάρχει υποψία ότι έτυχε κακοποίησης είτε εγερθεί υποψία κατά τη διάρκεια της εξέτασης τότε:

- Λαμβάνει πλήρες ιστορικό, διεξάγει πλήρη εξέταση με τον παιδοχειρουργό για διαπίστωση της φύσης και του βαθμού της βλάβης, και όπου είναι ανάγκη παραπέμπει το παιδί για επείγουσα και άμεση φροντίδα/ περίθαλψη.
- Καταγράφει τα πορίσματα της εξέτασης με όλες τις λεπτομέρειες, για οποιαδήποτε βλάβη υφίσταται το παιδί. Επίσης πρέπει να καταγράφει τις εξηγήσεις που δίνονται, με όλες τις λεπτομέρειες και από ποιον δίνονται.
- Όπου υπάρχει εύλογη αιτία ότι υπήρξε κακοποίηση ο παιδίατρος ειδοποιεί τον Οικογενειακό Σύμβουλο (Ο. Σ) στο αρμόδιο Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας της επαρχίας του και εκτός ωρών γραφείου, την αστυνομία και τον επί καθηκόντι κοινωνικό λειτουργό και φροντιστές ή φροντίζουν ενήλικους που έχουν επαφή με παιδιά (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy)

Ιατρική εξέταση:

Στην πλειοψηφία των περιστατικών σωματικής κακοποίησης και σεξουαλικής παραβίασης η ιατρική εξέταση είναι αναγκαία, για να ληφθεί ιατρική γνώμη για την πιθανή βλάβη αλλά και για εξασφάλιση πληροφοριών για την γενική φυσική υγεία και ανάπτυξη του παιδιού και τεκμηρίωση της καταγγελίας.

Στις περιπτώσεις που ο Οικογενειακός Σύμβουλος παίρνει παιδιά για ιατρική εξέταση, αυτή, διεξάγεται στο Παιδιατρικό Τμήμα των Νοσοκομείων της κάθε επαρχίας από παιδίατρο ο οποίος έχει καθορισθεί ως ο εξειδικευμένος πάνω στο θέμα αυτό.

Ο παιδίατρος αποφασίζει ποιους άλλους ιατρικούς λειτουργούς καλεί να συμμετέχουν στην εξέταση, η οποία γίνεται άμεσα χωρίς καθυστέρηση.

Η ιατρική εξέταση γίνεται από ιατρό του ίδιου φύλου εάν είναι δυνατό και καταβάλλεται κάθε προσπάθεια να αντιμετωπισθούν οι ανάγκες και τα συναισθήματα του παιδιού.

Η ιατρική εξέταση γίνεται το συντομότερο δυνατό γιατί οποιαδήποτε καθυστέρηση μπορεί να σημαίνει εξαφάνιση των σωματικών σημάδιων (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy).

Παιδίατρος:

Ο παιδίατρος διερευνά την γενική σωματική υγεία του παιδιού και όχι μόνο το συγκεκριμένο σημάδι ή τραυματισμό, κατά πόσον ο

τραυματισμός συνάδει με οποιαδήποτε εξήγηση και δίνει την άποψη του για τη ημερομηνία, σοβαρότητα και τον πιθανό τρόπο τραυματισμού.

Ο παιδίατρος εξηγεί στο παιδί την διαδικασία εξέτασης ανάλογα με την ηλικία του, το βαθμό ωριμότητας του και κατανόησης του θέματος. Το δικαίωμα του παιδιού να εκφράσει την άποψη του είναι σεβαστή.

Ο παιδίατρος μοιράζεται τα αποτελέσματα του με τον Οικογενειακό Σύμβουλο και εάν θεωρεί σκόπιμο με το παιδί και τον γονιό η φροντιστή του.

Ο παιδίατρος δίνει την ίδια ώρα γραπτώς τα πρώτα αποτελέσματα της εξέτασης του.

Ο παιδίατρος καθορίζει με τον Οικογενειακό Σύμβουλο εάν το παιδί χρειάζεται περαιτέρω ιατρική παρακολούθηση.

Ιατρική μαρτυρία είναι ένας παράγοντας καθορισμού κατά πόσον έχει ασκηθεί βία. Η απουσία αυτής δεν σημαίνει ότι δεν ασκήθηκε βία, ιδιαίτερα σεξουαλική.

Ο παιδίατρος στηρίζει τους Ο. Σ στη διερεύνηση της αναφοράς για βία όπου χρειάζεται με την παροχή μαρτυρίας στο δικαστήριο ή την προστασία παιδιών (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy).

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ:

Οι Κοινοτικές Νοσοκόμες (επισκέπτριες υγείας, μαίες) και κοινοτικό υποστηρικτικό προσωπικό των Υπηρεσιών Υγείας έχουν να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο στην προστασία των παιδιών. Η εργασία

τους συνεπάγεται επαφή με όλα τα μέλη της οικογένειας και οι σχέσεις τους με κοινοτικές υπηρεσίες, σχολεία και υπηρεσίες υγείας, σημαίνει ότι είναι σε θέση να επισημάνουν οικογενειακές καταστάσεις υψηλού κινδύνου (στρες) που μπορεί να υποδηλούν ότι υπάρχει κίνδυνος κακοποίησης παιδιού ή να επισημαίνουν κακοποίηση κατά τα πρώτα της στάδια. Ενώ οι κοινοτικές νοσοκόμες έχουν ευθύνη τόσο έναντι των ενηλίκων όσο και των παιδιών, η ευημερία του παιδιού είναι προτεραιότητα (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy).

Υπηρεσίες Επισκεπτριών Υγείας:

Οι Επισκέπτριες Υγείας έχουν να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο στη προστασία των παιδιών. Η εργασία τους συνεπάγεται επαφή με όλα τα μέλη της οικογένειας και οι σχέσεις τους με τις υπηρεσίες υγείας, τα σχολεία, τις κλινικές προστασίας και ευημερίας μητρότητας παιδιού, σημαίνει ότι είναι σε θέση να επισημαίνουν οικογενειακές καταστάσεις υψηλού κινδύνου, που μπορεί να υποδηλούν ότι υπάρχει κίνδυνος κακοποίησης παιδιού ή να επισημάνουν κακοποίηση στα πρώτα της στάδια. Οι Επισκέπτριες Υγείας έχουν να διαδραματίσουν ζωτικό ρόλο στη διατήρηση της υγείας και της ευημερίας των παιδιών και την υποστήριξη της οικογένειας. Εργασία τους περιλαμβάνει παρακολούθηση της κατάστασης της υγείας των παιδιών για τα οποία υπάρχει ιστορικό κακοποίησης παιδιών.

Αν μια Επισκέπτρια Υγείας αντιληφθεί ή υποψιαστεί κακοποίηση παιδιού γίνονται οι ακόλουθες ενέργειες:

- Λαμβάνει το ιστορικό των παιδιών και ενημερώνει τον σχολίατρο και τον αρμόδιο Διευθυντή.

- Καταγράφει όλα τα πορίσματα και εξηγήσεις που δίνονται. Πρέπει να γίνεται ειδική αναφορά σε οποιαδήποτε τραύματα παρατηρούνται, το μέρος και τη φύση τους όπως και τις εξηγήσεις που δίνονται και από ποιον.
- Ανάλογα με την κλινική κατάσταση του παιδιού αποφασίζει ποιος πρέπει να εξετάσει το παιδί.
- Αν υπάρχουν εύλογες αιτίες που οδηγούν σε υποψία ότι το παιδί έτυχε κακοποίησης ειδοποιεί το Επαρχιακό Γραφείο Ευημερίας. Θα πρέπει να λεχθεί στους γονείς ότι ειδοποιείται το τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών και γιατί (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy).

ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΙ:

Τραύματα γύρω και μέσα στο στόμα δυνατό να είναι αποτέλεσμα κακοποίησης.

Εάν δεν είναι ικανοποιητική η εξήγηση που δίνεται, τότε ο οδοντίατρος:

- Καταγράφει τα πορίσματα και τις εξηγήσεις που δίνονται. Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο σημείο και τη φύση των τραυμάτων που παρατηρούνται και καταγράφει εξηγήσεις που δόθηκαν για τα τραύματα και από ποιόν δόθηκαν.
- Συζητά την υπόθεση με τον παιδίατρο που παρακολουθεί το παιδί.
- Αν υπάρχουν εύλογες υποψίες για κακοποίηση ειδοποιεί τον Ο.Σ του Επαρχιακού Γραφείο Ευημερίας (Εγχειρίδιο

ΣΧΟΛΙΑΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ - ΣΧΟΛΙΑΤΡΟΙ:

Αν υπάρχει υποψία κακοποίησης παιδιού, τότε ο σχολίατρος:

- Λαμβάνει το ιστορικό του παιδιού για διαπίστωση της φύσης και του βαθμού της βλάβης. Όπου χρειάζεται παραπέμπει το παιδί για επείγουσα φροντίδα και περίθαλψη, ενημερώνοντας άμεσα τον Υπεύθυνο Εκπαιδευτικό του σχολείου, για θέματα βίας, ή τον Διευθυντή.
- Έρχεται σε επαφή με το αρμόδιο Επαρχιακό Γραφείο του Τμήματος Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας.
- Καταγράφει τα πορίσματα της εξέτασης και τις εξηγήσεις που δίνονται, με ιδιαίτερη αναφορά στο σημείο και τη φύση των κακώσεων. Καταγράφει από ποιους δόθηκαν οι εξηγήσεις.
- Αν υπάρχει εύλογη υποψία για κακοποίηση /παραμέληση παιδιού ενημερώνει τον Υπεύθυνο Εκπαιδευτικό. Ενημερώνει τους γονείς για το ότι έχει ειδοποιηθεί το Τμήμα Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας και για ποιο λόγο (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας -
www.familyviolence.gov.cy).

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ - ΤΜΗΜΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ :

Το Τμήμα Παιδικής και Εφηβικής Ψυχιατρικής στελεγχώνεται από παιδοψυχιάτρους, κλινικούς ψυχολόγους και νοσηλευτές ψυχιατρικής. Στο Τμήμα παραπέμπονται και παρακολουθούνται παιδιά και έφηβοι μέχρι 17 ετών. Οι παραπομπές προέρχονται από την ίδια την οικογένεια ή από άλλες υπηρεσίες.

Το Τμήμα Παιδικής και Εφηβικής Ψυχιατρικής έχει σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει σε θέματα που αφορούν την κακοποίηση των παιδιών / εφήβων και ιδιαίτερα όσον αφορά την θεραπευτική / συμβουλευτική παρακολούθηση του παιδιού και της οικογένειας.

Οι λειτουργοί του Τμήματος διαδραματίζουν ρόλο αξιολόγησης στη διάγνωση μόνο εκεί που υπάρχει υποψία κακοποίησης ώστε να υπάρχει μια ενισχυτική επιστημονική άποψη που να συμπληρώνει τις απόψεις των άλλων Υπηρεσιών «πρώτης γραμμής» (Κοινωνικές Υπηρεσίες, Αστυνομία)

Οι παραπομπές με ψυχοθεραπευτική βοήθεια του παιδιού / εφήβου / οικογένειας μπορούν να γίνουν από τις υπηρεσίες ή από τους ίδιους τους γονείς.

Οι λειτουργοί των Υπηρεσιών του Τμήματος Παιδικής και Εφηβικής Ψυχιατρικής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιμόρφωση άλλων μελών του προσωπικού σε θέματα κακοποίησης παιδιού (Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας - www.familyviolence.gov.cy).

Δ. ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ:

Η Γ.Γ.Ι. είναι ο αρμόδιος κυβερνητικός φορέας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς.

Κύρια αναπτυξιακή επιλογή και κεντρικός στόχος της πολιτικής της Γ.Γ.Ι. είναι η ανάδειξη του πολιτικού, οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας, η άμεση σύνδεσή τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη - απασχόληση- κοινωνική συνοχή) και η αποδέσμευσή τους από την κατηγορία των περιθωριακών θεμάτων. Η οριζόντια διάσταση των πολιτικών Ισότητας των φύλων θα πρέπει να παρουσιάζεται με τη μορφή ολοκληρωμένης παρέμβασης που επιχειρεί να αναδείξει το πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό χαρακτήρα της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Συνεπώς η διάσταση της ισότητας θα πρέπει να διατρέχει όλες τις τομεακές και περιφερειακές πολιτικές και δράσεις (mainstreaming). Εξάλλου τα τελευταία χρόνια τα θέματα της ισότητας των φύλων και στο επίπεδο της ΕΕ προσεγγίζονται από την σκοπιά του οικονομικού και αναπτυξιακού ενδιαφέροντος που εμπεριέχουν. Ήδη από το 2000, η Διαδικασία της Λισσαβόνας έθεσε στόχους που αφορούν στην βελτίωση της συμμετοχής των γυναικών στην απασχόληση και στην αγορά εργασίας ως στοιχείο ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατ' επέκταση των εθνικών οικονομιών των κρατών μελών.

Ταυτόχρονα η ένταξη των γυναικών που αποτελούν στη χώρα μας το 52% του πληθυσμού της, στην πολιτική οικονομική επαγγελματική και κοινωνική δραστηριότητα με όρους ίσων δικαιωμάτων, ευκαιριών και υποχρεώσεων εξασφαλίζει αντιπροσωπευτικότερη συμμετοχή του συνόλου της κοινωνίας στο κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι,

συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη και επιτυγχάνοντας την κοινωνική συνοχή. Με βάση αυτή την προβληματική που συμπυκνώνεται στα συμπεράσματα της Εαρινής Συνόδου Κορυφής του 2004 ότι «οι πολιτικές για την ισότητα των φύλων συνιστούν εργαλεία οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής», διατυπώθηκαν οι προτάσεις της Γ.Γ.Ι. για τη 4η Προγραμματική περίοδο.

Με βάση τον 2ο Άξονα Δράσης των Εθνικών Προτεραιοτήτων Πολιτικής για την Ισότητα των Φύλων 2004 - 2008 " Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας με θύματα τις γυναίκες" η Γ.Γ.Ι. πραγματοποιεί δράσεις που αφορούν:

- Στη διεξαγωγή μελετών με σκοπό την καλύτερη αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας.
- Στη συστηματική καταγραφή των στοιχείων των περιστατικών των κακοποιημένων γυναικών που απευθύνονται στα δύο Συμβουλευτικά Κέντρα της Γ.Γ.Ι. (Αθήνας και Πειραιά), με στόχο τη μελέτη του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας και την εξαγωγή ποσοτικών και ποιοτικών συμπερασμάτων.
- Στην Έκδοση Ετήσιων Εκθέσεων για τη δημοσίευση των πιο πάνω στοιχείων.
- Στην εντατική προσπάθεια για ενημέρωση, επιμόρφωση και εκπαίδευση των στελεχών των κρατικών και κοινωνικών υπηρεσιών που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση της κακοποιημένης γυναίκας που παραμένει ένας

στόχος που συνεχίζει να είναι σημαντικός για την αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

- Στην προώθηση του νέου νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.
- Στην επέκταση των δομών υποδοχής φιλοξενίας των γυναικών θυμάτων βίας.

Στο πλαίσιο ολοκληρωμένων δράσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας αλλά και της παροχής προστασίας και αρωγής των θυμάτων διακίνησης, η Γ.Γ.Ι λειτουργεί τα εξής Συμβουλευτικά Κέντρα:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΤΙΤΛΟΣ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ :

Κατά την διάρκεια συλλογής στοιχείων συναντήσαμε διάφορα προβλήματα όπως οι περιορισμένες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με το θέμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η ανεύρεση ελληνικής βιβλιογραφίας να είναι αρκετά δύσκολη.

Για την προσέγγιση του θέματος έγινε:

- βιβλιογραφική μελέτη
- επίσκεψη και συζήτηση με διαφόρους φορείς που ασχολούνται με την ενδοοικογενειακή βία
- επισκόπηση σχετικής βιβλιογραφίας. Για το σκοπό αυτό συμβουλευτήκαμε τις εξής βιβλιοθήκες :
 - Κεντρική βιβλιοθήκη Α.Τ.Ε.Ι Πατρών
 - Βιβλιοθήκη Πατρών
 - Δημοτική Βιβλιοθήκη Πατρών
 - Δημοτική Βιβλιοθήκη Πάφου
 - Δημοτική Βιβλιοθήκη Λεμεσού
- Ιστοσελίδες από το διαδίκτυο

* Η Ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα είναι πενιχρή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V
ΤΙΤΛΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την μελέτη μας για το συγκεκριμένο θέμα προέκυψαν κάποια συμπεράσματα τα οποία παραθέτουμε πιο κάτω:

- Η κακοποίηση δεν είναι καινούργιο πρόβλημα: ιστορικά αποτελούσε έναν αποδεκτό τρόπο ‘συνέτισης’ και πειθαρχίας.
- Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, ο τρόπος ζωής και οι συνθήκες εργασίας στις σύγχρονες πόλεις, αλλά και οι παρατηρούμενες μεταβολές στους ρόλους των φύλων, είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην σύγχρονη οικογένεια. Μολονότι η πίεση όλων αυτών των παραγόντων επί της συνοχής της οικογένειας είναι αναμφισβήτητη, δεν σχεδιάστηκαν τα τελευταία χρόνια μακροπρόθεσμες πολιτικές ενίσχυσης της οικογένειας και τόνωσης των αξιών της. Έτσι παρατηρούνται συχνά στην οικογένεια δείγματα άσκησης βίας, λεκτικές προσβολές και άλλες μορφές ταπεινωτικής μεταχείρισης. Οι συμπεριφορές αυτές ασκούν αρνητικές επιδράσεις στην συναισθηματική και διανοητική εξέλιξη των μελών της οικογένειας ιδίως των παιδιών ενώ προσβάλλουν την φυσική και την ψυχική τους υγεία.
- Η βία δεν οφείλεται μόνο σε ψυχολογικούς-ατομικούς παράγοντες αλλά είναι και σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα των κοινωνικών αντιλήψεων.
- Ένα σημαντικό ποσοστό των γυναικών βλέπουν την ενδοοικογενειακή βία ως ένα προσωπικό παρά ένα κοινωνικό πρόβλημα. Η αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βία ως ένα

προσωπικό πρόβλημα εισηγείται ότι το θύμα της βίας είναι λιγότερο πιθανόν να αποκαλύψει το πρόβλημα σε άλλους και ότι προτιμά ενδεχομένως να το χειρίζεται αποκλειστικά από μόνο του.

Καλλιεργώντας την νοοτροπία που δίνει έμφαση στο ότι «είναι δικό μου πρόβλημα και κανενός άλλου», τα θύματα μπορούν με αυτό το τρόπο να περιορίσουν το πρόβλημα σε ένα πρόβλημα προσωπικών δυσκολιών, προσωπικών προβλημάτων, ή προσωπικών ασυμβατοτήτων, παρά ως ένα πρόβλημα ισχύς και ελέγχου ενός ατόμου πάνω σε άλλο άτομο, το οποίο, όπως δείχνει η βιβλιογραφία συσχετίζεται με το φύλο και την πατριαρχία. Είναι αναγκαίο επομένως να γίνει το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας θέμα δημόσιας προβολής και συζήτησης ως ένα κοινωνικό παρά ως ένα προσωπικό πρόβλημα και με ένα τρόπο που να δεικνύει τη σημασία του ως κοινωνικού και πολιτισμικού φαινομένου παρά ενός θέματος που είναι απλά αποτέλεσμα προσωπικών παραγόντων (χωρίς φυσικά να εκφράζεται η άποψη ότι οι προσωπικοί παράγοντες δεν παίζουν κάποιο ρόλο).

- τα νομοθετικά πλαίσια, και οι ερμηνείες που αυτά παρέχουν ως προς το ποιες πράξεις μπορεί να ληφθούν ως βίαιες, μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να λειτουργήσουν ως παράγοντας προς αντιμετώπιση και πρόληψη του φαινομένου και άλλες φορές όμως ως παράγοντας με θετική επιρροή προς την άσκησης βίας λόγω των παραλήψεων, κενών, και αδυναμιών που εμπεριέχονται. Την ίδια στιγμή, οι αντιλήψεις των ίδιων των γυναικών, αλλά και του υπόλοιπου κοινωνικού κορμού ως προς τη βία, που συχνά μπορεί να είναι σε σύγκρουση με τις νομοθετικές ερμηνείες, διαδραματίζουν κι αυτές το ρόλο τους ως προς την άσκηση, επανάληψη και διαίωνιση του φαινομένου. Με τον ίδιο τρόπο, το

φαινόμενο αυτό επηρεάζεται με το πως το θύμα αντιδρά προς τη βία, είτε αυτή εξασκείται εις βάρος τους ή εις βάρος άλλων ατόμων στο περιβάλλον τους, αλλά και οι κοινωνικοί και πολιτισμικοί περιορισμοί που εμποδίζουν το θύμα να αντιδράσει αποτελεσματικά.

- Οφείλουμε να μελετήσουμε, να σεβαστούμε και να αξιοποιήσουμε τη σημερινή κατάσταση, ούτως ώστε να μπορούμε κάποια στιγμή να μιλάμε για ολοκληρωμένα συστήματα παροχής υπηρεσιών που πράγματι καλύπτουν τις ανάγκες της ευαίσθητης αυτής ομάδας ανθρώπων.

5.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ :

Τέλος θεωρήσαμε χρέος μας, να υποβάλουμε τις δικές μας προτάσεις, οι οποίες πηγάζουν από την ενασχόληση μας με το θέμα ως αντικείμενο της πτυχιακής μας εργασίας από την ευαισθησία μας ως άνθρωποι και ως μελλοντικοί επαγγελματίες της Κοινωνικής Εργασίας και από την σχετική εμπειρία μας που προέρχεται από την εκπαίδευση μας.

Τα νομοθετικά πλαίσια, και οι ερμηνείες που αυτά παρέχουν ως προς το ποιες πράξεις μπορεί να ληφθούν ως βίαιες, μπορεί σε μερικές περιπτώσεις να λειτουργήσουν ως παράγοντας προς αντιμετώπιση και πρόληψη του φαινομένου και άλλες φορές όμως ως παράγοντας με θετική επιρροή προς την άσκησης βίας λόγω των παραλήψεων, κενών, και αδυναμιών που εμπεριέχονται. Την ίδια στιγμή, οι αντιλήψεις των ίδιων των γυναικών, αλλά και του υπόλοιπου κοινωνικού κορμού ως προς τη βία, που συχνά μπορεί να είναι σε σύγκρουση με τις νομοθετικές ερμηνείες, διαδραματίζουν κι αυτές το ρόλο τους ως προς την άσκηση, επανάληψη και διαιώνιση του φαινομένου. Με τον ίδιο τρόπο, το φαινόμενο αυτό επηρεάζεται με το πως το θύμα αντιδρά προς τη βία, είτε αυτή εξασκείται εις βάρος τους ή εις βάρος άλλων ατόμων στο περιβάλλον τους, αλλά και οι κοινωνικοί και πολιτισμικοί περιορισμοί που εμποδίζουν το θύμα να αντιδράσει αποτελεσματικά.

- Δημιουργία οικογενειακών δικαστηρίων κατά το πρότυπο των Η.Π.Α που σκοπό θα έχουν την προαγωγή της οικογενειακής ευημερίας με το να προσφέρουν αποτελεσματικά μέσα για την επίλυση διαφορών, και προστασία από την βία, τόσο των συζύγων όσο και των παιδιών. Αυτός ο θεσμός απαιτεί την ύπαρξη κοινωνικής

υπηρεσίας στο δικαστήριο και συμβολή και πιθανή επίλυση προβλημάτων πριν μια περίπτωση καταλήξει στον δικαστή.

- Συστηματική εκπαίδευση των αστυνομικών και των κοινωνικών λειτουργών στο χειρισμό αυτών των περιπτώσεων, αφού τις περισσότερες φορές από αυτούς εξαρτάται η κατεύθυνση που θα πάρει μια περίπτωση, δηλαδή αν θα αποσιωπηθεί ή θα ενεργοποιηθεί, αφού κατά κανόνα είναι οι πρώτοι με τους οποίους έρχονται σε επαφή τα θύματα.
- Συνεργασία, συντονισμός και ουσιαστική συμπαράσταση της πολιτείας, για νομικές αλλαγές και την οικονομική ενίσχυση των προγραμμάτων αυτών. Το κοινωνικό αυτό πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί σωστά με ημίμετρα και σποραδικές προσπάθειες ορισμένων ατόμων όπως συμβαίνει σήμερα στην χώρα μας.
- Υπάρχει περισσότερη ανάγκη για την ενημέρωση του πληθυσμού, και των θυμάτων συγκεκριμένα, ως προς το τι αποτελεί οικογενειακή βία όχι σε γενικούς και αφηρημένους όρους αλλά σε πιο χειροπιαστούς και ακριβής όρους οι οποίοι θα τους επιτρέπουν να αναγνωρίζουν βίαιες συμπεριφορές όταν αυτές συμβαίνουν. Είναι σημαντικό επομένως να εκπαιδευτεί ο πληθυσμός για το απαράδεκτο της βίας ασχέτως με τους λόγους πίσω από αυτή (π.χ., ζήλεια), η οποία δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να δικαιολογήσει τη ζημιά που γίνεται στο θύμα. Παρόμοια, είναι σημαντικό να εκπαιδευτεί ο πληθυσμός για τα θέματα που διαδραματίζει η ισχύς στις περιπτώσεις της ενδοοικογενειακής βίας και να επανακοινωνικοποιηθούν τα

θύματα συγκεκριμένα για να μην δικαιολογούν τη βία κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες.

- Είναι φανερό από την βιβλιογραφική μας έρευνα ότι η ενδοοικογενειακή βία είναι υποαναφερθείς επειδή είναι ένα ευαίσθητο θέμα με αποτέλεσμα τα θύματα να εξακολουθούν να μην αναφέρουν τις προσωπικές τους εμπειρίες με τη βία. Το γεγονός κάνει δύσκολη την εκτίμηση της έκτασης του προβλήματος. Παρόλα αυτά, αν πάρουμε την υποαναφορά αυτή ως κάτι το δεδομένο τότε αναγνωρίζοντας ότι το πρόβλημα είναι σημαντικά μεγαλύτερο από ότι εμφανίζεται μπορούμε να σχεδιάσουμε προγράμματα και εκστρατείες που είναι πιο εκτεταμένες και επιθετικές από ότι οι αναφερόμενοι αριθμοί εισηγούνται. Με αυτή την έννοια, σταθερός και διαρκής έλεγχος και ρύθμιση του φαινομένου μέσω έρευνας είναι σημαντικός παράγοντας ο οποίος θα εξασφαλίσει ότι τα μέτρα πολιτικής και αυτοί που λαμβάνουν αποφάσεις είναι πληροφορημένοι κατάλληλα και ότι αυτά τα στοιχεία αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας.
- Μιας και η εκπαίδευση και η πληροφόρηση μέσω εκπαίδευσης είναι στο επίκεντρο κάθε προσπάθειας για να γίνει αγόρευση της ενδοοικογενειακής βίας από το κράτος και την κοινωνία των πολιτών είναι σημαντικό να αναπτυχθεί μία στρατηγική για να θέσει το ζήτημα ολιστικά. Μια τέτοια στρατηγική θα πρέπει να είναι βασισμένη στην υπάρχουσα γνώση που διατίθεται όπως επίσης και στη διεθνή εμπειρία. Η επίσημη εκπαίδευση (π.χ., το σχολείο και τα προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης) και η ανεπίσημη εκπαίδευση με τη μορφή των δημόσιων παρουσιάσεων και

συζητήσεων, οργανωμένων εκστρατειών με τη συμμετοχή του κράτους, των οργανισμών της κοινωνίας των πολιτών, και των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι ουσιώδες για να δημιουργηθεί ο κατάλληλος κοινωνικός χώρος για να γίνει η πληροφόρηση και η κατανόηση ενός πολύ ευαίσθητου και συχνά παρεξηγημένου κοινωνικού θέματος.

5.3 ΕΠΙΛΟΓΟΣ:

Μέσα από τις πιο πάνω αναφορές στις έρευνες που αποδεικνύουν με στατιστικά στοιχεία την ύπαρξη της οικογενειακής βίας μέσα στην καθημερινή ζωή των γυναικών και των παιδιών ταυτόχρονα, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως η οικογενειακή βία αποτελεί ένα φαινόμενο που αυξάνεται ολοένα και περισσότερο. Η άποψη ότι πρέπει να υπάρχουν καλύτερες πρακτικές για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού δικαιώνεται. Ταυτόχρονα, οι αρμόδιες υπηρεσίες πρέπει να υιοθετήσουν μία πιο δραστήρια στάση προς αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια, η οποία να περιλαμβάνει τόσο τη ψυχολογική και συναισθηματική υποστήριξη των θυμάτων, καθώς επίσης και τη σωματική τους προστασία μετά την πρόκληση της βίας

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Αγάθωνος – Γεωργοπούλου Ε., «Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης.», Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, ΑΘΗΝΑ, 1998.
- Αδαμίδης, 1995:393' Αγάθωνος- Γεωργοπούλου, 1993:138) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.89
- Βικτώρια Πρεκάτε – Ορέστης Γιωτάκος, «Οδηγός Εκπαιδευτικών & Γονέων για την ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΗΤΑ, ΑΘΗΝΑ, 2005
- Μιχαηλίδου-Παπαδάκη,1999),(ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88
- Μαρκοπούλου Χριστίνα, «Ο Κοινωνικός Λειτουργός σε ειδικά πλαίσια Κοιν. Προστασία», Ελλην., ΑΘΗΝΑ,1995
- Παπαδόπουλος,1983:205)(ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.90
- Smith and Sgarzi, 2003 ; Iwaniec, 1999) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.99
- Πουλάκη, 1990: 55), (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.113
- Knoxville, 2000) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ, 2005, ΣΕΛ.116
- Σκληρός,1991:452; Sheeham, et., 1997: 504)(ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88
- Τσιάντης και Μανωλόπουλος, 1987:352) (ΔΡ.ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ,2005, ΣΕΛ.88
- Φερέτη Ειρήνη, Απόσπασμα από: «Οδηγό για την Αναγνώριση και Αντιμετώπιση της Κακοποίησης και Παραμέλησης του Παιδιού», Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, ΑΘΗΝΑ, 1998.

- Χατζηφωτίου Σ., Ανουσάκη Ε. και Παναγιωτοπούλου Π., "Παιδική Κακοποίηση στην Ελλάδα και Μοντέλα Παρέμβασης", Κοινωνική Εργασία, 18,72, 2003, σελ. 211-225
- ΧΑΤΖΗΦΩΤΙΟΥ ΣΕΒΑΣΤΗ, «Ενδοοικογενειακή Βία Κατά των Γυναικών και των Παιδιών. Διαπιστώσεις και προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΣΙΟΛΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2005.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

- Ainscough, C. and Kay, T. «Surviving Childhood Sexual Abuse: Practical Self-Help for Adults Who Were Sexually Abused as Children», USA: Fisher Books, 2000.
- Barnett O. W. & Hamberger L. K., The Assessment of Maritally Violent Men on the California Psychological Inventory, *Violence and Victims*, 7, 1992, σελ. 15-28.
- Barnett O. W., Martinez T. E. & Bluestein B. W., Jealousy and Romantic Attachment in Maritally Violent and Nonviolent Men, *Journal of Interpersonal Violence*, 10, 1995, σελ. 473-486.
- Benjamin L. & Waltz G. R., *Violence in the family: Child and Spouse Abuse* (Report NO. EDN00001), Washington DC, National Institute of Education, 1983, σελ. 226-309.
- Bowlby J., *The Making and Breaking of Affectional Bonds*, London, Tavistock pub., 1979.

- Bergen, 1996. Easta, 19 Diamantopoulou A., *Violence Against Women: Zero Tolerance*, Closing of the European Campaign, Lisbon, Centro de Congressos de Lisboa, 4-6 May 2000. *Campbell & Alford, 1989. Russell, 1990 Brinkerhoff & Lupri, 1988, Kaufman-Kantor et al., 1994*
- *Browne, 1991. Follingstad et al, 1991*
- Browne, D. K., Hanks, Davies, C. & Stratton, P. *Early Prediction and Prevention of Child Abuse: A Handbook*. England: John Wiley & Sons.1988
- Bowker, «Beating Wife Beating», Lexington: Lexington books, 1983
- Corby, B., *Child Abuse: Towards a Knowledge Base*, London: Open University Press,1993
- Coleman D. H. & Straus M. A., Alcohol Abuse and Family Violence, σελ. 104-124, στο E. Gottheil, K. A. Druley, T. E. Skoloda & H. M. Waxman (επιμ.), *Alcohol, Drug Abuse and Aggression*, Springfield, Charles C. Tomas, 1983
- Chatzifotiou, S., «Help-Seeking Among Greek Abused Women. Unpublished Ph.D thesis, The University of Manchester, Department of Social Policy and Social Work, Manchester, UK, 1999.
- Cohn. A. H.: Effective treatment of child abuse and neglected, “Social Work”, 24:53, 1979.
- Court, J. : Battering parents, “ Social Work”, 1969.
- De Vasto, G. P. “Victims of Domestic Violence” στο Sgarzi, J.M. and Mc Devitt, J. (eds) *Victimology – A Study of Crime Victims and their Roles*, New Jersey, Prentice Hall, p.p. 117-158, 2003.

- Dickie, D., Domestic Violence Probation Project. Paper presented to the Conference on Domestic Violence Offenders: A New Perspective, Edinburgh, UK, 1989.
- Dobash R.E. & Dobash R., *Violence Against Wives*, New York, Free Press, 1979.
- Dutton D., *The Domestic Assault of Women*, Boston, Allyn & Bacon, 1988.
- Denise Kindschi Gosselin, “*Heavy Hands: an introduction to crimes of domestic violence*”, Pentence- Hall, New Jersey, 2000, σελ.7
- Dietz, T.L. “*Disciplining Children: characteristics associated with the use of corporal punishment*”. *Child Abuse and Neglect*, 24 December, 2000: 1529-1542
- Fargason, J., "Attitudes of Academic Paediatricians with a Specific Interest in Child Abuse Towards the Spanking of Children", *Archive of Paediatric Adolescence, Medicine*, VOL 150, Oct., 1996, pp. 1049 - 1053.
- Finkelhor, D. and Sharon A., “*A Source Book on Child Sexual Abuse*”, Los Angeles: Sage, 1986.
- Finkelhor & Yllo, 1980. Haley & Brann – Haley, 2000. Russell, 1990. Walker, 1989
- Follingstad D. R., Rutledge L. L., Berg B. J., Hause E. S. & Polek D. S., The Role of Emotional Abuse in Physically Abusive Relationships, *Journal of Family Violence*, 5, 1990, σελ.107-120.
- Follingstad D. R. & DeHart D. D., Defining Psychological Abuse of Husbands Towards Wives, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 9, 2000, σελ. 891-920.
- Foucault M., *Ιστορία της Σεξουαλικότητας, τόμος III: Η Μέριμνα για τον Εαυτό μας*, Αθήνα, εκδ. Ράππα, 1992.

- Fergusson D. M., Horwood L.J. & Lynskey M.T., Childhood Sexual Abuse, Adolescent Sexual Behaviors and Revictimization, *Child Abuse and Neglect*, 21, 1997, σελ. 789-802; Urquiza A. J. & Goodlin-Jones B. L., Child Sexual Abuse and Adult Revictimization With Women of Color, *Violence and Victims*, 9, 1994, σελ. 223-232
- Garner, J. and Fagan, J., “Victims of Domestic Violence” in Davis, R.C., Lurigio, A.J. and Skogan, W.G. (1997) (eds) *Victims of Crime*, London, Sage, p.p. 38-52, 1997.
- Glicken, M., Resolving Male Problems in Therapy. Paper presented at Clinical Examiners Annual Meeting, (October), Washington, DC, 1995
- Gelles R. J. & Cornell C. P., *Intimate Violence in Families*, Newbury Park, Sage Pub., 1985.
- Gelles R. J., Through a Sociological Lens: Social Structure and Family Violence, R. J. Gelles & D. R. Loseke, *Current Controversies on Family Violence*, Newbury Park, Sage pub., 1993, σελ. 31-62.
- Gelles R. J., *Intimate Violence in Families* (3rd edition), California, Sage Pub., 1997.
- Gerow J. R., *Psychology: An Introduction* (2nd edition), Glenville, Scott, Foresman, 1989.
- Gilgun J. F., Resilience and the Intergenerational Transmission of Child Sexual Abuse, στο M. Q. Patton, *Family Sexual Abuse: Frontline Research and Evaluation*, Newbury Park, Sage pub., 1991, σελ. 93-105
- Goode W. J., Force and Violence in the Family, *Journal of Marriage and the Family*, 33, 4, 1971, σελ. 624-636.
- Giardino, P. A., & Giardino, R. E., *Recognition of Child Abuse for the Mandated Reporter*, Missouri: G. W. Medical Publishing, 2002

- Hart S. D., Dutton D. G. & Newlove T., The Prevalence of Personality Disorder Among Wife Assaulters, *Journal of Personality Disorders*, 7, 1993, σελ. 328-340.
- Hausfater, G. and Hrdy, S. (Eds), *Infanticide: Comparative and evolutionary perspectives*, N.Y. Aldine, 1984
 - Haley, S.D. & Brann – Haley, E. War on the Home Front. An examination of wife abuse. U.S.A.: Bergnahn Books, 2000.
 - Kalmuss D., The Intergenerational Transmission of Marital Aggression, *Journal of Marriage and Family*, 46, 1, 1984, σελ. 11-18
 - (Kaufman-Kantor . G & Straus M.A ‘The drunken bum’ theory of wife beating, *social problems* 34, 3, 1987, σελ. 213-230
 - Kane T. A., Staiger P. K. & Ricciardelli L. A., Male Domestic Violence: Attitudes, Aggression and Interpersonal Dependency, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 1, 2000, σελ. 16-29
 - Lloyd, S., “Social Work and Domestic Violence” in Kingston, P.K. and Penhale, B. (eds) *Family Violence and the Caring Professions*, London: McMillan, p.p. 149-177, 1995.
 - Leonard K.E., Alcohol Consumption and Escalatory Aggression in Intoxicated and Sober Dyads, *journal of studies on alcohol*, 45, 1984, σελ.75-80
 - Mignon, S " Larson, C., and Holmes, W., “Family Abuse: Consequences. Theories and Responses”, London: Allyn and Bacon, 2002.
 - Messman-Moore T. L. & Long P., Child Sexual Abuse and Revictimization in the Form of Adult Sexual Abuse, Adult

Physical Abuse and Adult Psychological Maltreatment, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 5, 2000, σελ. 489-502

- Messman T. L. & Long P. J., Child Sexual Abuse and Its Relationship to Revictimization In Adult Women: A Review, *Clinical Psychology Review*, 16, 5, 1996, σελ. 397-420 Wheeler J. R. & Berliner L., Treating The Effects Of Sexual Abuse On Children, στο G. E. Wyatt & G. J. Powell (επιμ.), *Lasting Effects Of Child Sexual Abuse*, Newbury Park, Sage Publications, 1988, σελ. 227-247, όπως αναφέρεται στο Messman-Moore T. L. & Long P., Child Sexual Abuse...,ό.π
- McLaughlin et al., 1992
- Mignon S. I., Larson C. J. & Holmes W. M., *Family Abuse: Consequences, Theories and Responses*, Allyn & Bacon, 2002.
- Murphy C., Meyer S. L. & O'Leary K., Dependency Characteristics of Partner Assaultive Men, *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 1994, σελ. 729-735
- Mullender, A. and Morley, R., *Children living with Domestic Violence – Putting Men's Abuse of Women in the Childcare Agenda*, London:Whiting and Birch,1994
- Newson, J. and Newson, E, *The Extent of Physical Punishment in the UK. London: Approach,1989* Nobes, G. and Smith, M. (2000), 'The relative extent of physical punishment and abuse by mothers and fathers',*Trauma Violence and Abuse*, 1 , (1), 47- 66
- Neff, Holaman & Schluter, 1995, Hampton & Gelles, 1994
- Pagelow D. M., *Family Violence*, New York, Praeger Pub., 1984.
- Pahl, J., *Private Violence and Public Policy: the Needs of Battered Women and the Response by the Public Services*, London: Routledge and Kegan, 1985.

- Roberts A., Substance Abuse Among Men Who Batter Their Mates: The Dangerous Mix, *Substance Abuse Treatment*, 5, 1988, σελ. 83-87
- Russel R. & Hulson B., Physical and Psychological Abuse of Heterosexual Partners, *Personality and Individual Differences*, 13, 1992, σελ. 457-473.
- Smith, H., “Unhappy Children: Reasons and Remedies”, London: Free Associations Books, 1995.
- Shepard M. F. & Campbell J. A., The Abusive Behavior Inventory: A Measure Of Psychological And Physical Abuse, *Journal of Interpersonal Violence*, 7, 1992, σελ. 291-305.
- Smith M., Patriarchal Ideology and Wife Beating: A Test of a Feminist Hypothesis, *Violence and Victims*, 5, 1991, σελ. 257-273.
- Stith S. M. & Farley S. C., A Predictive Model of Male Spousal Violence, *Journal of Family Violence*, 8, 1993, σελ. 183-201.
- Seltzer J. A. & Kalmuss D., Socialization and Stress Explanations for Spouse Abuse, *Social Forces*, 67, 2, 1988, σελ. 473-491
- Sher K. J., Subjective Effects of Alcohol: The Influence of Setting and Individual Differences in Alcohol Expectancies, *Journal of Studies on Alcohol*, 46, 1985, σελ. 137-146
- Spinellis C.D, *Crime in Greece in Perspective*, Αθήνα, Εκδόσεις Σακούλα, 1997
- Tift L. L., *Battering of Women: The failure of Intervention and the Case of Prevention*, Westview Press, 1993.
- Ulbrich P. & Huber P., Observing Parental Violence: Distribution and Effects, *Journal of Marriage and Family*, 43, 3, 1981, σελ. 623-630

- Walker L. E. & Brown A., Gender and Victimization by Intimates, *Journal of Personality*, 53, 2, 1985, σελ. 179-195
- Willson P., McFarlane J., Malecha A., Watson K., Lemmey D., Schultz P., Gist J. & Fredland N., Severity of Violence Against Women by Intimate Partners and Associated Use of Alcohol and/or Illicit Drugs by the Perpetrator, *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 9, 2000, σελ. 996-1008
- Walker L. E., *The Battered Woman*, New York, Harper & Row, 1979.
- Walker L. E., *The Battered Woman Syndrome*, New York, Springer, 1984.
- Wolfgang M. E. & Ferracuti F., *Η Υποκοουλτούρα της Βίας* (μτφ. Φ. Μηλιώνη), Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 1995.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

- Έντυπο υλικό από την Αστυνομία Κύπρου με θέμα «Βία στην Οικογένεια: Βία Μεταξύ Συζύγων ή Συμβίων Χρήσιμες Πληροφορίες για Θαύματα», www.police.gov.cy.
- Κέντρο Στήριξης Οικογένειας Χίου, Παναγιώτα Φραγκομίχαλου, (Κοινωνική Λειτουργός Εθελόντρια ΚΕΣΟ Χίου), «Σωματική κακοποίηση παιδιών ...γιατί άραγε;» - www.Κέντρο Στήριξης Οικογένειας Χίου.gr
- Συμβουλευτική Επιτροπή για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια, «Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Υγείας» - www.familyviolence.gov.cy

- Συμβουλευτική Επιτροπή για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια, «Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Αστυνομία» - www.familyviolence.gov.cy
- Συμβουλευτική Επιτροπή για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια, «Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας» - www.familyviolence.gov.cy, 2005
- Συμβουλευτική Επιτροπή για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια, «Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών, Νομική Υπηρεσία» - www.familyviolence.gov.cy.
- chldmos.blogspot.com
- erapanis.blogspot.com
- e-psychologist.blogspot.com
- www.euowrc.org
- www.euroipn.org
- dipe.fth.sch.gr/bia_kakopoiisi_21_1_2008.doc
- www.who.int
- www.care.gr
- www.2search.gr
- www.specialeducation.gr
- www.welfareaction.org
- www.healthcareinfo.gr
- www.obrela.gr
- www.tameteora.gr
- www.hamomilaki.gr

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

- Αλέν Λεγκράν, από εφημερίδα « La Monde» της 12^{ης} Αυγούστου 2002
- United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines) adopted and proclaimed by General Assembly Resolution 45/112 of 14 December 1990.
- United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, adopted by General Assembly resolution 45/113 of 14 December 1990.
- United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), adopted by the general Assembly resolution 40/33 of 29 November 1985.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ:

- Κακοποίηση στην οικογένεια, Πτυχιακή εργασία, ΤΕΙ Κρήτης
- Βία στην οικογένεια μέσα από τα μάτια των νέων, εμπειρίες, αντιλήψεις και εισηγήσεις, Σοσιαλιστική γυναικεία κίνηση
- Φερέτη Ειρήνη, Απόσπασμα από: «Οδηγό για την Αναγνώριση και Αντιμετώπιση της Κακοποίησης και Παραμέλησης του Παιδιού», Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, ΑΘΗΝΑ, 1998.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

119(I) του 2000
212(I) του 2004.

**ΟΙ ΠΕΡΙ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΠΡΟΛΗΨΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΘΥΜΑΤΩΝ) ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ 2000 ΚΑΙ ΤΟΥ 2004**

(Ενοποίηση στην Ελληνική)

**Γραφείο Επιτρόπου Νομοθεσίας
Λευκωσία.
Ιανουάριος, 2005**

ΓΕΝ – Ν 16

Τυπώθηκε στο Τυπογραφείο της Κυπριακής Δημοκρατίας

Τιμή:

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα έκδοση, συνιστά ενοποίηση των περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμων του 2000 και του 2004 (Νόμοι 119(Ι) του 2000 και 212(Ι) του 2004).

**ΟΙ ΠΕΡΙ ΒΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
ΘΥΜΑΤΩΝ) ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ 2000 ΚΑΙ ΤΟΥ 2004**

**ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΑΡΘΡΩΝ
ΜΕΡΟΣ Ι – Εισαγωγικές διατάξεις**

Άρθρο

1. Συνοπτικός τίτλος.
2. Ερμηνεία.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ — Έννοια Βίας

3. Έννοια της βίας και πεδίο εφαρμογής της.
4. Άκρως σοβαρή βία.
5. Βιασμός συζύγου από σύζυγο.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

**Οικογενειακοί Σύμβουλοι, Συμβουλευτικές Επιτροπές
και Πολυθεματικές Ομάδες**

6. Διορισμός Οικογενειακού Συμβούλου.
7. Συμβουλευτική Επιτροπή.
8. Πολυθεματική Ομάδα.

ΜΕΡΟΣ ΙV — Καταθέσεις μαρτύρων και θύματος

9. Λήψη κατάθεσης.
10. Οπτικογραφημένες καταθέσεις.
11. Κανόνες λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης.
12. Εξουσία του Δικαστηρίου να μην επιτρέπει την παρουσίαση μέρους της κατάθεσης.

13. Κύρια εξέταση με άδεια δικαστηρίου.
14. Άμεση καταγγελία αποδεκτή ως μαρτυρία.

ΜΕΡΟΣ V — Εκδίκαση υποθέσεων και μαρτυρία

15. Ταχεία εκδίκαση.
16. Ενισχυτική μαρτυρία.
17. Μαρτυρία ψυχιάτρου ή ψυχολόγου.
18. Αποτροπή εκφοβισμού.
19. Έλεγχος αντεξέτασης.
20. Εξαναγκαστικότητα συζύγων.

ΜΕΡΟΣ VI — Διατάγματα και μεταχείριση κατηγορούμενου

21. Διάταγμα απομάκρυνσης ανήλικου.
22. Προσωρινό διάταγμα αποκλεισμού υπόπτου ή απομάκρυνσης θύματος.
23. Διάταγμα αποκλεισμού.
24. Συμπληρωματικές διατάξεις σε σχέση με το άρθρο 23.
25. Κηδεμονία ή αναστολή φυλάκισης με ειδικούς όρους.

ΜΕΡΟΣ VII — Ταμείο

26. Ίδρυση Ταμείου.
27. Διαχείριση ταμείου.
28. Επενδύσεις.
29. Κανονισμοί.
30. Έλεγχος λογαριασμών.

ΜΕΡΟΣ VIII — Στέγη Προστασίας και Αδικήματα

31. Στέγη προστασίας, ίδρυση και λειτουργία.

- 32. Παρενόχληση θύματος και άλλου προσώπου.
- 33. Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 15.
- 34. Απαγόρευση αποκάλυψης ταυτότητας θύματος.
- 35. Απαγόρευση παράδοσης, παραλαβής ή δημοσίευσης αντιγράφων καταθέσεων σε ή από τρίτους.
- 35Α. Παράλειψη πολίτη να καταγγείλει περιπτώσεις βίας.

ΜΕΡΟΣ ΙΧ — Ποικίλες Διατάξεις

- 36. Προϋπολογισμοί.
- 37. Ετήσια Έκθεση.
- 38. Κανονισμοί.
- 39. Διαδικαστικοί Κανονισμοί.
- 40. Κατάργηση.

**ΝΟΜΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΝΟΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ**

119(I) του 2000.
212(I) του 2004.

ΜΕΡΟΣ Ι — Εισαγωγικές Διατάξεις

Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίζει ως ακολούθως:

Συνοπτικός τίτλος. **1.** Ο Νόμος αυτός θα αναφέρεται ως οι περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμοι του 2000 και του 2004.

Ερμηνεία. **2.** Στον παρόντα Νόμο, εκτός αν από το κείμενο προκύπτει διαφορετική έννοια—

"ανήλικο πρόσωπο" σημαίνει πρόσωπο το οποίο δεν έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του·

"αρμόδιο πρόσωπο" σημαίνει για σκοπούς του άρθρου 10 του παρόντος Νόμου οποιοδήποτε αστυνομικό, οικογενειακό σύμβουλο ή λειτουργό ευημερίας·

"βία" σημαίνει τη βία όπως ορίζεται στο άρθρο 3 του παρόντος Νόμου·

"δακτυλογράφηση" περιλαμβάνει και εκτύπωση με οποιοδήποτε τρόπο·

"δήλωση" περιλαμβάνει οποιαδήποτε εξιστόρηση γεγονότων που έγινε είτε με λέξεις είτε με οποιοδήποτε άλλο τρόπο·

2(α) του 212(I) του 2004. "Δικαστήριο" σημαίνει αρμόδιο δικαστήριο που ασκεί ποινική δικαιοδοσία·

"Επιτροπή" σημαίνει τη Συμβουλευτική Επιτροπή που συστήνεται δυνάμει του άρθρου 7 του παρόντος Νόμου·

"θεραπευτική αγωγή αυτοελέγχου" σημαίνει τη θεραπευτική αγωγή που αναφέρεται στο άρθρο 25 του παρόντος Νόμου·

"κατάθεση" περιλαμβάνει και συνέντευξη·

2(β)(i) του 212 (I) του 2004. "μέλος της οικογένειας" σημαίνει—

- (α) άντρα και γυναίκα που–
- (i) έχουν συνάψει νόμιμο γάμο ανεξάρτητα αν ο γάμος υφίσταται ή όχι, ή
 - (ii) συζούν ή συζούσαν ως αντρόγυνο·
- (β) γονείς των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο (α)
- (γ) τέκνα των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο (α) ανεξάρτητα αν αυτά είναι φυσικά ή υιοθετημένα τέκνα του ενός ή και των δύο εν λόγω προσώπων καθώς και τα εγγόνια των προσώπων που αναφέρονται στην παράγραφο (α)
- 2(β)(iii) του 212(Ι) του 2004. (δ) κάθε πρόσωπο το οποίο διαμένει με οποιοδήποτε από τα πιο πάνω πρόσωπα

"οπτικογράφηση" σημαίνει την καταγραφή με οποιαδήποτε συσκευή σε κινούμενες εικόνες αντικειμένων, γεγονότων, οργανισμών και προσώπων είτε αυτά ομιλούν ή κινούνται είτε όχι που μπορούν να αναπαραχθούν και παρουσιαστούν με τη χρήση οποιουδήποτε τεχνικού μέσου·

"οικογενειακή κατοικία" σημαίνει το μέρος όπου το θύμα της βίας έχει τη συνήθη διαμονή του, ανεξάρτητα από το σε ποιον από τους δύο συζύγους ή άλλους ενοίκους αυτή ανήκει ή ανεξάρτητα από τα ποσοστά ιδιοκτησίας·

"Οικογενειακός Σύμβουλος" σημαίνει τον Οικογενειακό Σύμβουλο που διορίζεται δυνάμει του άρθρου 6 του παρόντος Νόμου·

"Υπουργός" σημαίνει τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων·

"Ψυχίατρος" σημαίνει εγγεγραμμένο γιατρό δυνάμει του περί Εγγραφής Ιατρών Νόμου, αναγνωρισμένο ως κατέχοντα την ειδικότητα της ψυχιατρικής δυνάμει των περί Ιατρών (Ειδικά Προσόντα) Κανονισμών·

14 του 1974

18 του 1979

72 του 1991

112(Ι) του 1996

102(Ι) του 2004.

Επίσημη Εφημερίδα,

Παράρτημα Τρίτο(Ι):

11.4.1988

3.3.1988

27.7.1990

17.4.1991

27.5.1994

2.5.2003

30.4.2004.

"Ψυχολόγος" σημαίνει εγγεγραμμένο επαγγελματία ψυχολόγο
δυνάμει του περί Εγγραφής Επαγγελματιών Ψυχολόγων Νόμου.

68(Ι) του 1995

104(Ι) του 1996

17(Ι) του 1999

234(Ι) του 2004.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ—Έννοια Βίας

Έννοια της βίας και πεδίο
εφαρμογής της.
3 του 212(Ι) του 2004.

3.-(1) Βία, για τους σκοπούς του Νόμου αυτού, σημαίνει οποιαδήποτε πράξη, παράλειψη ή συμπεριφορά με την οποία προκαλείται σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη σε οποιοδήποτε μέλος της οικογένειας από άλλο μέλος της οικογένειας και περιλαμβάνει και τη βία που ασκείται με σκοπό την επίτευξη σεξουαλικής επαφής χωρίς τη συγκατάθεση του θύματος, καθώς επίσης και τον περιορισμό της ελευθερίας του.

(2) Ανεξάρτητα από την ερμηνεία του όρου "βία" με βάση το εδάφιο (1) στην πιο πάνω έννοια εμπίπτουν και τα αδικήματα που αναφέρονται στα άρθρα 4(2) και 5 του παρόντος Νόμου ως επίσης και το αδίκημα που αναφέρεται στο άρθρο 147 του Ποινικού Κώδικα.

Κεφ. 154.

3 του 1962

43 του 1963

41 του 1964

69 του 1964

70 του 1965

5 του 1967

58 του 1967

44 του 1972

92 του 1972

29 του 1973
59 του 1974
3 του 1975
13 του 1979
10 του 1981
46 του 1982
86 του 1983
186 του 1986
111 του 1989
236 του 1991
6(Ι) του 1994
3(Ι) του 1996
99(Ι) του 1996
36(Ι) του 1997
40(Ι) του 1998
45(Ι) του 1998
15(Ι) του 1999
37(Ι) του 1999
38(Ι) του 1999
129(Ι) του 1999
30(Ι) του 2000
43(Ι) του 2000
77(Ι) του 2000
162(Ι) του 2000
169(Ι) του 2000
181(Ι) του 2000
27(Ι) του 2001
12(Ι) του 2002
85(Ι) του 2002
144(Ι) του 2002
145(Ι) του 2002
25(Ι) του 2003
48(Ι) του 2003
84(Ι) του 2003
164(Ι) του 2003
124(Ι) του 2004.

(3) Πράξη ή συμπεριφορά η οποία συνιστά βία, με βάση τα εδάφια (1) και (2) του άρθρου αυτού, ή αδίκημα, με βάση τα άρθρα 174, 175 και 177 του Ποινικού Κώδικα όταν διαπράττεται στην παρουσία ανήλικου μέλους της οικογένειας, θεωρείται βία η οποία ασκείται εναντίον του εν λόγω ανήλικου εφόσον δύναται να προκαλέσει σ' αυτό ψυχική βλάβη. Η εν λόγω πράξη ή συμπεριφορά συνιστά αδίκημα τιμωρούμενο με βάση το εδάφιο (4) του άρθρου αυτού.

(4) Οποιοσδήποτε ασκεί βία με βάση το εδάφιο (1) διαπράττει αδίκημα δυνάμει του Νόμου αυτού, που τιμωρείται, εκτός από την περίπτωση της κοινής επίθεσης που τιμωρείται με δύο χρόνια φυλάκιση και στην περίπτωση που σε άλλο ή στον παρόντα Νόμο προβλέπεται αυστηρότερη ποινή, με ποινή φυλάκισης μέχρι πέντε χρόνια ή με χρηματική ποινή μέχρι τρεις χιλιάδες λίρες ή και με τις δύο ποινές.

Ακρως σοβαρή βία.

4.-(1) Όταν τα αδικήματα που αναφέρονται στην πρώτη στήλη του πιο κάτω εδαφίου (2) διαπράττονται από ένα μέλος της οικογένειας σε βάρος άλλου μέλους, αυτά θεωρούνται, για τους σκοπούς του Νόμου αυτού, αυξημένης σοβαρότητας και το Δικαστήριο, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η κατηγορία βασίζεται στα άρθρα του Ποινικού Κώδικα που αναφέρονται στη δεύτερη στήλη του εδαφίου (2) δύναται να επιβάλει τις αυξημένες ποινές που προβλέπονται στην τρίτη στήλη του ίδιου εδαφίου αντί τις ποινές που προβλέπονται στα εν λόγω άρθρα του Ποινικού Κώδικα.

(2) Τα αδικήματα στα οποία αναφέρεται το εδάφιο (1) είναι τα εξής:

<u>Αδικήματα</u>	<u>Άρθρο</u>	<u>Ποινή</u>
(α) Άσεμνη επίθεση εναντίον γυναίκας.	151	Η φυλάκιση αυξάνεται από δύο σε πέντε χρόνια.
(β) Άσεμνη επίθεση εναντίον άντρα.	152	Η φυλάκιση αυξάνεται από δύο σε πέντε χρόνια.
(γ) Διαφθορά νεαρής γυναίκας ηλικίας κάτω των δεκατριών χρόνων.	153(1)	Ισόβια φυλάκιση (η ποινή παραμένει ως έχει).
(δ) Απόπειρα διαφθοράς νεαρής γυναίκας ηλικίας κάτω των δεκατριών χρόνων.	153(2)	Η φυλάκιση αυξάνεται από τρία σε επτά χρόνια.

(ε) Διαφθορά νεαρής γυναίκας ηλικίας δεκατριών χρόνων μέχρι δεκαέξι.	154	Η φυλάκιση αυξάνεται από δύο σε δέκα χρόνια.
(στ) Διαφθορά γυναίκας ηλίθιας ή με μειωμένο νοητικό.	155	Η φυλάκιση αυξάνεται από δύο σε δώδεκα χρόνια.
(ζ) Συνουσία μεταξύ αρρένων.	171	Η φυλάκιση αυξάνεται από πέντε σε δέκα χρόνια.
(η) Συνουσία δια βίας.	172	Η φυλάκιση αυξάνεται από δεκατέσσερα χρόνια σε ισόβια φυλάκιση.
(θ) Απόπειρες.	173(2)	Η φυλάκιση αυξάνεται από επτά σε δέκα χρόνια.
(ι) Βαριά σωματική βλάβη.	231	Η φυλάκιση αυξάνεται από επτά σε δέκα χρόνια ή επιβάλλεται η προβλεπόμενη χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές.
(ια) Τραυματισμός και ανάλογες πράξεις.	234	Η φυλάκιση αυξάνεται από τρία σε πέντε χρόνια.
(ιβ) Κοινή επίθεση.	242	Η φυλάκιση αυξάνεται από ένα σε δύο χρόνια ή επιβάλλεται η προβλεπόμενη χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές.

Βιασμός συζύγου
από σύζυγο.

5. Παρά τις διατάξεις οποιουδήποτε νόμου, τα αδικήματα του βιασμού, σύμφωνα με τα άρθρα 144 και 145 του Ποινικού Κώδικα, και της απόπειρας βιασμού, σύμφωνα με το άρθρο 146 του ίδιου Κώδικα, δύναται να θεωρηθεί ότι έχουν διαπραχθεί από σύζυγο εναντίον συζύγου, αν, με βάση τα γεγονότα της υπόθεσης, θα στοιχειοθετούνταν τα αδικήματα αυτά, σε περίπτωση που ο δράστης και το θύμα δεν ήταν συζευγμένοι, και τιμωρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

Οικογενειακοί Σύμβουλοι, Συμβουλευτικές Επιτροπές και Πολυθεματικές Ομάδες

Διορισμός
Οικογενειακού
Συμβούλου.

6.-(1) Ο Υπουργός διορίζει κατάλληλα πρόσωπα για να εκτελούν καθήκοντα Οικογενειακού Συμβούλου με σκοπό την καλύτερη εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου αυτού.

(2) Ο Οικογενειακός Σύμβουλος ασκεί τις πιο κάτω αρμοδιότητες:

- (α) Δέχεται παράπονα σχετικά με πιθανή άσκηση βίας και διεξάγει τις αναγκαίες έρευνες·
- (β) συμβουλεύει, καθοδηγεί και μεσολαβεί για την απάμβλυνση προβλημάτων της οικογένειας που πιθανόν να οδήγησαν ή δυνατό να οδηγήσουν στην άσκηση βίας·
- (γ) προβαίνει σε διευθετήσεις για την άμεση ιατρική εξέταση του παραπονούμενου και όπου κρίνει τούτο αναγκαίο τον συνοδεύει·
- (δ) προβαίνει σε καταγγελία στην Αστυνομία για τη διερεύνηση τυχόν διάπραξης ποινικού αδικήματος·
- (ε) διεξάγει κατόπιν οδηγιών του Δικαστηρίου έρευνες σχετικά με την οικονομική κατάσταση της οικογένειας γενικά και του δράστη ειδικά στην περίπτωση που ενδέχεται να εκδοθεί διάταγμα αποκλεισμού·

- (στ) διεξάγει έρευνες και προβαίνει σε διευθετήσεις σχετικά με τη διαμονή του κατηγορούμενου ή της οικογένειάς του σε περίπτωση έκδοσης διατάγματος αποκλεισμού·
- (ζ) προβαίνει άμεσα σε όλες τις απαραίτητες διευθετήσεις για ιατρική ή άλλη εξέταση παιδιού αναφορικά με το οποίο υπάρχει εύλογη υπόνοια κακοποίησης του από μέλος της οικογένειας·
- (η) ασκεί οποιαδήποτε άλλη αρμοδιότητα που ο Υπουργός αναθέτει σε αυτόν.

4(β) του 212(Ι) του 2004.

(3) Ο Οικογενειακός Σύμβουλος, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του δύναται να ζητήσει τη βοήθεια οποιουδήποτε κρατικού λειτουργού, της αστυνομίας και οποιουδήποτε άλλου κατάλληλου προσώπου.

(4) Ο Οικογενειακός Σύμβουλος κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων που αναφέρονται στην παράγραφο (α) του εδαφίου (2) του άρθρου αυτού ενεργεί, μετά από γραπτή έγκριση του Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5(1) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου και εφαρμόζει στην ίδια έκταση και με τον ίδιο τρόπο τις διατάξεις των εδαφίων (2), (3) και (4) του ίδιου άρθρου.

Κεφ. 155.
93 του 1972
2 του 1975
12 του 1975
41 του 1978
162 του 1989
142 του 1991
9 του 1992
10(Ι) του 1996
89(Ι) του 1997
54(Ι) του 1998
96(Ι) του 1998
14(Ι) του 2001
185(Ι) του 2003
219(Ι) του 2004.

(5) Σε περίπτωση πληροφορίας ή καταγγελίας για διάπραξη αδικήματος βίας σε βάρος ανήλικου προσώπου, ο Οικογενειακός Σύμβουλος δύναται, αν το κρίνει σκόπιμο ανάλογα με τη σοβαρότητα της καταγγελίας ή πληροφορίας, να ζητήσει τις απόψεις, τη συμβουλή και τη γνωμάτευση της πολυθεματικής ομάδας η οποία ορίζεται δυνάμει του άρθρου 8 του Νόμου αυτού για τον καλύτερο χειρισμό της

υπόθεσης και να αναφέρει το γεγονός στο Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας.

(6) Ο Οικογενειακός Σύμβουλος ασκεί τις εξουσίες που του παρέχει η παράγραφος (ζ) του εδαφίου (2) του άρθρου αυτού αφού εξασφαλίσει τη συγκατάθεση προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα για το εν λόγω ανήλικο πρόσωπο και αναφέρει ακολούθως την περίπτωση στην αστυνομία. Η συγκατάθεση του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα για το ανήλικο δεν είναι αναγκαία σε περίπτωση όπου κατά την άποψη του Οικογενειακού Συμβούλου υπάρχουν εύλογες υπόνοιες ότι ο ανήλικος κακοποιήθηκε από το πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα, νοουμένου ότι πληροφορείται γραπτώς για το γεγονός αυτό ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας πριν από την ιατρική εξέταση του ανήλικου ή αν αυτό είναι εφικτό αμέσως μετά την εξέταση στην πρώτη δεδομένη ευκαιρία και σε καμιά περίπτωση όχι αργότερα των τριών ημερών από την εξέταση.

4(γ) του 212(Ι) του 2004.

(7) (α) Ο Διευθυντής Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας δύναται να ασκήσει τις εξουσίες που του παρέχει το άρθρο 4 και άλλα σχετικά άρθρα του περί Παιδίων Νόμου ή οποιουδήποτε άλλου νόμου ήθελε αντικαταστήσει αυτόν στις περιπτώσεις όπου συντρέχουν οι λόγοι για άσκηση των εξουσιών που παρέχει η παράγραφος (ζ) του εδαφίου (2) του άρθρου αυτού στον Οικογενειακό Σύμβουλο.

Κεφ. 352.
83(Ι) του 1999
143(Ι) του 2002.

(β) Ο Διευθυντής Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας δύναται εφόσον ο Οικογενειακός Σύμβουλος αδυνατεί ή αρνείται να ασκήσει τις αρμοδιότητες που αναφέρονται στο εδάφιο (4) ανωτέρω ή εφόσον κρίνει σκόπιμο σταθμίζοντας τη σοβαρότητα της περίπτωσης να ενεργήσει ο ίδιος δυνάμει του εν λόγω εδαφίου αντί ο Οικογενειακός Σύμβουλος, να τις ασκήσει ο ίδιος ή να τις αναθέσει σε άλλο έμπειρο λειτουργό του Τμήματος του.

Συμβουλευτική
Επιτροπή.

7.-(1) Συνιστάται Συμβουλευτική Επιτροπή με σκοπό την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια.

Ειδικότερα η Επιτροπή-

- (α) Παρακολουθεί το πρόβλημα της βίας στην οικογένεια στην Κύπρο·
- (β) προβαίνει στην ενημέρωση και διαφώτιση του κοινού και των επαγγελματιών με διάφορα μέσα, περιλαμβανομένων ειδικών συνεδριών, επιμορφωτικών προγραμμάτων και σεμιναρίων·
- (γ) προωθεί επιστημονικές έρευνες σχετικά με τη βία στην οικογένεια·
- (δ) προωθεί τις υπηρεσίες για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών του προβλήματος της βίας στην οικογένεια·
- (ε) παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των σχετικών υπηρεσιών που λειτουργούν, καθώς και την εφαρμογή και τήρηση της σχετικής νομοθεσίας.

(2) Η Επιτροπή απαρτίζεται από άτομα τα οποία διορίζονται υπό την προσωπική τους ιδιότητα από το Υπουργικό Συμβούλιο και έχουν γνώση και πείρα του θέματος. Οι διορισμοί γίνονται από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Τα μέλη δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα έντεκα και η θητεία τους είναι πενταετής.

5(α) του 212(I) του 2004.

Τα άτομα που διορίζονται από το δημόσιο τομέα επιλέγονται από τα Υπουργεία και από τις υπηρεσίες που αναφέρονται στο εδάφιο (4) του άρθρου αυτού και τα άτομα που διορίζονται από τον ιδιωτικό τομέα επιλέγονται από μέλη των συνδέσμων ή οργανώσεων εμπλεκόμενων στην πρόληψη και καταπολέμηση της βίας στην οικογένεια σε ίση αναλογία.

(3) Ένα μέλος της Επιτροπής διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο πρόεδρος και έχει την ευθύνη να συγκαλεί συσκέψεις και να προεδρεύει των συσκέψεων και ένα άλλο μέλος ορίζεται αντικαταστάτης του προέδρου σε περίπτωση απουσίας του.

(4) Τα Υπουργεία και οι υπηρεσίες που αναφέρονται στο εδάφιο (2) του άρθρου αυτού είναι—

- Το Υπουργείο Υγείας·
- Το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως·
- Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (Εκπαιδευτικός Ψυχολόγος)·
- Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων·
- Η Νομική Υπηρεσία·
- Η Αστυνομία.

5(β) του 212(Ι) του 2004. (5) Η Επιτροπή δύναται να προσλάβει επιστημονικό ή άλλο αναγκαίο προσωπικό και να έχει Γραφείο.

(6) Η Επιτροπή ρυθμίζει με εσωτερικούς κανονισμούς θέματα διαδικασίας που την αφορούν.

Πολυθεματική ομάδα. **8.**-(1) Το Υπουργικό Συμβούλιο, με γνωστοποίηση του που δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, δύναται να συστήσει πολυθεματική ή πολυθεματικές ομάδες με μέλη πρόσωπα τα οποία κατέχουν τα αναγκαία προσόντα και την αναγκαία πείρα για την παροχή συμβουλών, απόψεων, γνωματεύσεων, καθώς και κάθε άλλης βοήθειας, αναφορικά με την καλύτερη μεταχείριση ανηλίκων ή άλλων προσώπων τα οποία είναι θύματα βίας.

(2) Τα μέλη της πολυθεματικής ομάδας ορίζονται από κατάλογο προσώπων τον οποίο ετοιμάζει και υποβάλλει στο Υπουργικό Συμβούλιο ο Υπουργός:

Νοείται ότι τα μέλη της ομάδας που θα επιλαμβάνεται θεμάτων που αφορούν ανήλικα πρόσωπα θύματα βίας πρέπει να έχουν τις πιο κάτω ειδικότητες:

- Παιδοψυχιάτρου·
- Παιδιάτρου·
- Κλινικού Ψυχολόγου·

6 του 212(Ι) του 2004.

- Κοινωνικού Λειτουργού του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων υπεύθυνου για θέματα παιδιού:

Νοείται περαιτέρω ότι ο Υπουργός θα έχει το δικαίωμα να περιλάβει στην ομάδα οποιοδήποτε πρόσωπο το οποίο έχει τέτοια άλλα προσόντα, που ο Υπουργός κρίνει ότι είναι απαραίτητα.

(3) Το Υπουργικό Συμβούλιο δύναται να περιλάβει στη γνωστοποίηση με την οποία ορίζεται η πολυθεματική ομάδα ή σε μεταγενέστερη γνωστοποίηση του κανονισμού για την καλύτερη λειτουργία της ομάδας.

ΜΕΡΟΣ IV—Καταθέσεις μαρτύρων και θύματος

Λήψη κατάθεσης.
7 του 212(Ι) του 2004.

9. Σε περίπτωση καταγγελίας η κατάθεση του θύματος λαμβάνεται από αστυνομικό του ίδιου φύλου, εκτός αν ζητηθεί διαφορετικά από το θύμα ή τον οικογενειακό σύμβουλο όταν το θύμα είναι ανήλικο πρόσωπο.

Οπτικογραφημένες
καταθέσεις.

10.—(1) Τηρουμένων των διατάξεων του εδαφίου (2) του παρόντος άρθρου, κατά την εκδίκαση αδικημάτων βίας δυνάμει των διατάξεων του παρόντος ή άλλου νόμου, δύναται με άδεια του δικαστηρίου, να προσαχθεί ως μαρτυρία οπτικογραφημένη κατάθεση η οποία δόθηκε σε αρμόδιο πρόσωπο από οποιοδήποτε πρόσωπο το οποίο είναι θύμα βίας ή μάρτυρας διάπραξης αδικήματος κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος Νόμου.

(2) Για την εφαρμογή των διατάξεων του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου ισχύουν οι πιο κάτω προϋποθέσεις και περιορισμοί:

- (α) Η οπτικογράφηση θα πρέπει να αφορά την υπό εκδίκαση υπόθεση.
- (β) Δεν παρέχεται άδεια για προσαγωγή οπτικογραφημένης κατάθεσης—
 - (i) αν το πρόσωπο η κατάθεση του οποίου οπτικογραφήθηκε δεν είναι δυνατό να εμφανιστεί στο

δικαστήριο για αντεξέταση (αν τούτο ζητηθεί δυνάμει του παρόντος άρθρου).

(ii) αν δεν τηρήθηκαν οι κανόνες λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης που αναφέρονται στο άρθρο 11 του παρόντος Νόμου.

(iii) αν το δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη όλα τα περιστατικά της υπόθεσης κρίνει ότι το συμφέρον της απονομής της δικαιοσύνης απαιτεί όπως δε γίνει αποδεκτή η οπτικογραφημένη κατάθεση.

(γ) παρουσιάζεται μαζί με την οπτικογραφημένη κατάθεση απομαγνητοφωνημένη και δακτυλογραφημένη η ηχητική ζώνη (sound track) της οπτικοταινίας στην οποία καταγράφηκε η κατάθεση.

(3) Οποιαδήποτε δήλωση που περιέχεται σε οπτικογραφημένη κατάθεση η οποία γίνεται αποδεκτή ως μαρτυρία δυνάμει του άρθρου αυτού θεωρείται ως άμεση προφορική μαρτυρία του προσώπου που κάμνει τη δήλωση και κατά συνέπεια—

(α) Γίνεται αποδεκτή ως μαρτυρία οποιουδήποτε γεγονότος το οποίο θα ήταν αποδεκτό σε περίπτωση άμεσης προφορικής μαρτυρίας.

(β) Καμιά τέτοια δήλωση δε δύναται να χρησιμοποιηθεί ως ενισχυτική μαρτυρία άλλης μαρτυρίας του ίδιου μάρτυρα.

(4) Η εφαρμογή των διατάξεων του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου δεν επηρεάζει την εξουσία του Δικαστηρίου να αποκλείσει οποιαδήποτε αποδεκτή μαρτυρία αν κρίνει ότι τούτο εξυπηρετεί το συμφέρον της δικαιοσύνης.

Κανόνες λήψης
οπτικογραφη-
μένης κατάθεσης.

11. Οι κανόνες λήψης οπτικογραφημένης κατάθεσης είναι οι ακόλουθοι:

(α) Αναφέρεται ή αναγράφεται πριν από την έναρξη της κατάθεσης το όνομα, διεύθυνση, επάγγελμα και ιδιότητα

του προσώπου που παίρνει την κατάθεση καθώς επίσης και του προσώπου που χειρίζεται τη συσκευή οπτικογράφησης (video camera).

- (β) αναφέρεται ή αναγράφεται ο τόπος, ημερομηνία και ώρα έναρξης λήψης της κατάθεσης καθώς επίσης και η ώρα που έληξε η κατάθεση.
- (γ) αναφέρεται ή αναγράφεται το όνομα, διεύθυνση, επάγγελμα και άλλα στοιχεία που αφορούν το πρόσωπο που δίδει την κατάθεση.

8 του 212(Ι) του 2004.

- (δ) καταγράφεται δήλωση του προσώπου που λαμβάνει την κατάθεση προς το πρόσωπο που δίνει την κατάθεση ότι αυτή θα οπτικογραφηθεί και ότι δυνατό να παρουσιαστεί στο Δικαστήριο ως μαρτυρία και δήλωση του προσώπου που δίνει την κατάθεση ότι συμφωνεί με τη λήψη της οπτικογραφημένης κατάθεσης. Περαιτέρω, η δήλωση αυτή καταγράφεται και υπογράφεται από το πρόσωπο που δίνει την κατάθεση με σχετική βεβαίωση από το πρόσωπο που λαμβάνει την κατάθεση. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση ανήλικου προσώπου που δε συνοδεύεται από το πρόσωπο που έχει τη γονική του μέριμνα ή από λειτουργό ευημερίας ή οικογενειακό σύμβουλο. Στην περίπτωση που συνοδεύεται από κάποιον από τα πιο πάνω πρόσωπα, τη συγκατάθεση τη δίνει το πρόσωπο αυτό.

8 του 212(Ι) του 2004.

- (ε) *Καταργήθηκε.*

Εξουσία του Δικαστηρίου να μην επιτρέπει την παρουσίαση μέρους της κατάθεσης.

12.—(1) Το Δικαστήριο κατά την εξέταση αίτησης για παρουσίαση οπτικογραφημένης κατάθεσης δύναται, αν κατά τη γνώμη του το συμφέρον της δικαιοσύνης αυτό απαιτεί, να διατάξει όπως ορισμένα μέρη της οπτικογράφησης μην παρουσιαστούν ως μαρτυρία. Το Δικαστήριο κατά την άσκηση της διακριτικής του αυτής ευχέρειας λαμβάνει υπόψη του την πιθανή βλάβη που δυνατό να γίνει στον κατηγορούμενο ή σε οποιοδήποτε κατηγορούμενο αν οι κατηγορούμενοι είναι πέραν του ενός και κατά πόσο αυτή είναι

υπέρτερη από την ωφελιμότητα παρουσίασης της οπτικογραφημένης κατάθεσης ή μέρους αυτής. Επίσης το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη τυχόν πιέσεις που ασκούνται στο μάρτυρα με σκοπό να τον εξαναγκάσουν να μην παρουσιαστεί και καταθέσει στο Δικαστήριο.

(2) Το Δικαστήριο δύναται να διατάξει όπως μέρη της οπτικογραφημένης κατάθεσης ή της δακτυλογραφημένης απομαγνητοφώνησης ηχητικής ζώνης της οπτικοταινίας διαγραφούν αν ήθελε κρίνει ότι αυτά δε συνιστούν αποδεκτή μαρτυρία ή αν κρίνει τούτο σκόπιμο κατά την άσκηση των εξουσιών του δυνάμει του εδαφίου (4) του άρθρου 10 του παρόντος Νόμου.

Κύρια εξέταση με άδεια
Δικαστηρίου.

13. Στις περιπτώσεις όπου λαμβάνεται οπτικογραφημένη κατάθεση δυνάμει του άρθρου 10 του παρόντος Νόμου το πρόσωπο του οποίου η κατάθεση οπτικογραφήθηκε καλείται ως μάρτυρας από την πλευρά που ζήτησε την παρουσίαση της οπτικογραφημένης κατάθεσης και τίθεται ο μάρτυρας αυτός στη διάθεση της άλλης πλευράς για σκοπούς αντεξέτασης τηρουμένων των διατάξεων του άρθρου 19 του παρόντος Νόμου. Στα σημεία που καλύπτονται από την οπτικογραφημένη κατάθεση δε γίνεται κύρια εξέταση εκτός μόνο κατόπιν άδειας του Δικαστηρίου:

Νοείται ότι στην περίπτωση όπου ο μάρτυρας καλείται να καταθέσει για σκοπούς αντεξέτασης θα εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 55 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου.

Άμεση καταγγελία
αποδεκτή ως μαρτυρία.

Κεφ. 9.

42 του 1978

86 του 1986

54(Ι) του 1994

84(Ι) του 1994

32(Ι) του 2004.

9 του 212(Ι) του 2004.

14. Χωρίς να επηρεάζονται οι διατάξεις του άρθρου 10 του περί Απόδειξης Νόμου, καταγγελία η οποία γίνεται από θύμα αδικήματος βίας προς οποιοδήποτε αστυνομικό, οικογενειακό σύμβουλο, λειτουργό ευημερίας, ψυχολόγο, γιατρό, περιλαμβανομένου ψυχιάτρου, που εξετάζει το θύμα, εκπαιδευτικό, μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής, μέλος του Συνδέσμου Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Βίας στην Οικογένεια ή μέλη του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος του θύματος εντός εύλογου χρονικού διαστήματος από τη διάπραξη του, αποτελεί μαρτυρία.

ΜΕΡΟΣ V—Εκδίκαση υποθέσεων και μαρτυρία

Ταχεία εκδίκαση. **15.**—(1) Το Δικαστήριο δύναται, έπειτα από αίτηση της αστυνομίας, να εκδώσει διάταγμα για τη σύλληψη οποιουδήποτε προσώπου το οποίο καταγγέλλεται για οποιαδήποτε πράξη βίας με βάση το Νόμο αυτό.

(2) Πρόσωπο το οποίο συλλαμβάνεται δυνάμει του εδαφίου (1) προσάγεται ενώπιον του Δικαστηρίου μέσα σε είκοσι τέσσερις ώρες από τη σύλληψή του, για να κατηγορηθεί για το αδίκημα βίας ή για να εκδοθεί διάταγμα προσωποκράτησής του δυνάμει του άρθρου 24 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου.

(3) Οι ανακρίσεις διεξάγονται και η υπόθεση εκδικάζεται χωρίς καθυστέρηση. Μέχρις ότου εκδικαστεί η υπόθεση, το Δικαστήριο δύναται είτε να διατάξει την κράτηση του κατηγορούμενου είτε να επιτρέψει την απόλυση του, αφού αυτός δώσει ικανοποιητική εγγύηση ότι θα εμφανιστεί ενώπιον του Δικαστηρίου κατά την ημερομηνία της ακρόασης της υπόθεσης και ότι θα τηρήσει τους όρους που το Δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να επιβάλει για την προστασία των μελών της οικογένειας, περιλαμβανομένου και του όρου να μην επισκέπτεται ή να μην παρενοχλεί με οποιοδήποτε τρόπο μέλος της οικογένειας του.

10 του 212(Ι) του 2004. (4) Ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας δύναται να συγκατατεθεί στην εκδίκαση υπόθεσης βίας με βάση το Νόμο αυτό από δικαστή που ασκεί ποινική δικαιοδοσία.

Ενισχυτική μαρτυρία.
11 του 212(Ι) του 2004. **16.** Το Δικαστήριο δύναται να κρίνει ένοχο τον κατηγορούμενο με μόνη την κατάθεση του θύματος εφόσον δεν ήταν δυνατόν υπό τις περιστάσεις να εξασφαλιστεί ενισχυτική μαρτυρία.

Μαρτυρία ψυχιάτρου ή
ψυχολόγου.
12 του 212(Ι) του 2004. **17.**—(1) Αν κατά τη διάρκεια εξέτασης ανήλικου προσώπου από ψυχίατρο ή ψυχολόγο για σκοπούς αξιολόγησης ή ψυχοθεραπείας γίνει αναφορά από τον ανήλικο ότι υπέστη κακοποίηση από

οποιαδήποτε πρόσωπο, η μαρτυρία του ψυχιάτρου ή ψυχολόγου δύναται να γίνει αποδεκτή στο δικαστήριο κατ' εξαίρεση του κανόνα περί εξ' ακοής μαρτυρίας.

(2) Το δικαστήριο δεν καταδικάζει οποιοδήποτε πρόσωπο με βάση μόνο τη μαρτυρία που αναφέρεται στο εδάφιο (1) πιο πάνω, εκτός αν η μαρτυρία αυτή ενισχύεται σε ουσιώδη σημεία από άλλη ανεξάρτητη μαρτυρία που μπορεί να περιλαμβάνει μαρτυρία εμπειρογνώμονα.

Αποτροπή εκφοβισμού.

18.—(1) Κατά την εκδίκαση υποθέσεων για διάπραξη αδικημάτων βίας το Δικαστήριο—

- (α) Διατάσσει όπως ολόκληρη ή μέρος της υπόθεσης εκδικαστεί κεκλεισμένων των θυρών· και
- (β) δύναται να διατάξει όπως η κατάθεση οποιουδήποτε θύματος βίας και κάθε άλλου προσώπου για το οποίο υπάρχει εύλογη υποψία ότι διατρέχει οποιοδήποτε κίνδυνο ή απειλή επειδή θα καταθέσει ως μάρτυρας, ή ότι ενδέχεται να επηρεαστεί δυσμενώς η κατάθεση του, ληφθεί στην απουσία του κατηγορούμενου αφού δώσει όλες εκείνες τις οδηγίες και γίνουν όλες οι αναγκαίες διευθετήσεις ούτως ώστε ο κατηγορούμενος να λαμβάνει γνώση της κατάθεσης του εν λόγω μάρτυρα και αντεξετάζει αυτόν.

(2) Άνευ επηρεασμού της γενικότητας του εδαφίου (1), τα μέτρα που αναφέρονται πιο κάτω δύναται να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς προστασίας των μαρτύρων:

- (α) Η τοποθέτηση ειδικού διαχωριστικού· ή
- (β) η χρήση κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης· ή
- (γ) χρήση οποιουδήποτε άλλου μέσου ή συστήματος,

κατά τρόπο που ο μάρτυρας να μην είναι ορατός στον κατηγορούμενο και αντίστροφα. Πρακτικώς να διασφαλιστούν τα δικαιώματα του κατηγορούμενου θα πρέπει στις πιο πάνω περιπτώσεις να γίνουν οι κατάλληλες τεχνολογικές διευθετήσεις ή άλλες εγκαταστάσεις ώστε ο

κατηγορούμενος να δύναται να παρακολουθεί ακουστικά τη διαδικασία και να δίνει οδηγίες στο δικηγόρο του.

Έλεγχος αντεξέτασης.

19. Το Δικαστήριο δύναται να παρεμβαίνει στην αντεξέταση ανήλικων ή άλλων θυμάτων βίας και να δίνει τις κατάλληλες οδηγίες προς αποφυγή εκφοβισμού τους, από επιθετικό ή έντονο τρόπο υποβολής των ερωτήσεων ή από ερωτήσεις εμπειρεύουσες απειλές οποιασδήποτε μορφής.

Εξαναγκασσιμότητα συζύγων.

20. Παρά τις διατάξεις του άρθρου 14 του περί Απόδειξης Νόμου, σύζυγος κατηγορούμενου για αδίκημα βίας εντός της έννοιας του παρόντος Νόμου είναι ικανός μάρτυρας εάν είναι το θύμα βίας και είναι ικανός και εξαναγκάσιμος μάρτυρας εάν το θύμα βίας είναι άλλο μέλος της οικογένειας.

ΜΕΡΟΣ VI—Διατάγματα και μεταχείριση κατηγορούμενου

Διάταγμα απομάκρυνσης ανήλικου.

21.—(1) Το Δικαστήριο δύναται, κατά ή μετά την εκδίκαση υπόθεσης βίας με θύμα ανήλικο πρόσωπο, να διατάξει για οποιαδήποτε χρονική περίοδο ήθελε κρίνει αναγκαία την απομάκρυνση του εν λόγω θύματος και την τοποθέτηση του σε ασφαλές μέρος ή την ανάθεση της φροντίδας του στο Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

(2) Το Δικαστήριο δύναται να εκδώσει προσωρινό διάταγμα απομάκρυνσης ανήλικου θύματος εφαρμόζοντας τις διατάξεις του άρθρου 22 του παρόντος Νόμου.

Προσωρινό διάταγμα αποκλεισμού υπόπτου ή απομάκρυνσης θύματος. 13(α) του 212(I) του 2004.

22.—(1) Το Δικαστήριο δύναται, έπειτα από αίτηση μέλους της οικογένειας ή της αστυνομίας ή του κατηγορούμενου ή του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας ή του Οικογενειακού Συμβούλου ή άλλου προσώπου που ενεργεί για λογαριασμό οποιουδήποτε απ' αυτούς, να εκδώσει προσωρινό διάταγμα αποκλεισμού του υπόπτου ή απομάκρυνσης ανήλικου θύματος, μέχρις ότου καταχωρισθεί και εκδικαστεί ποινική υπόθεση εναντίον του κατηγορούμενου για ποινικό αδίκημα βίας.

(2) Για την έκδοση του διατάγματος αποκλεισμού απαιτείται–

- (α) Να αποδειχθεί προς ικανοποίηση του Δικαστηρίου ότι ο κατηγορούμενος έχει ιστορικό επανειλημμένων πράξεων βίας εναντίον μελών της οικογένειάς του ή ότι είχε δύο καταδίκες τα τελευταία δύο χρόνια για παρόμοια αδικήματα ή
- (β) η βία που ασκήθηκε να έχει προκαλέσει τέτοια πραγματική σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη, που να θέτει σε κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα ή τη σεξουαλική ή ψυχική υγεία των θυμάτων ή
- (γ) να αρνείται ο κατηγορούμενος να υποβληθεί σε θεραπευτική αγωγή αυτοελέγχου που επιβάλλεται ως όρος για σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 33 του Ποινικού Κώδικα ή άλλως πως.

(3) Το Δικαστήριο στο διάταγμα αποκλεισμού που εκδίδει ορίζει ημερομηνία πριν από την εκπνοή της περιόδου αποκλεισμού κατά την οποία εξετάζει το ενδεχόμενο παράτασης ή διαφοροποίησης του διατάγματος αυτού.

Κατά την πιο πάνω εξέταση, το Δικαστήριο ακούει τις απόψεις του κατηγορούμενου του παραπονούμενου ή της παραπονούμενης και οποιουδήποτε άλλου προσώπου επηρεάζεται από την έκδοση του διατάγματος, εκτός όπου αυτοί είναι ανήλικοι και δεν κρίνεται σκόπιμο να καταθέσουν εναντίον του κατηγορούμενου, καθώς και τις απόψεις των αρμόδιων υπηρεσιών.

(4) Ο κατηγορούμενος δύναται να ζητήσει αναθεώρηση ή ακύρωση του διατάγματος πριν από τη λήξη της καθοριζόμενης σε αυτό περιόδου.

(5) Διατάγματα αποκλεισμού επιβάλλονται και αντί οποιασδήποτε άλλης ποινής τηρουμένων των διατάξεων του εδαφίου (6) του παρόντος άρθρου ή μαζί με άλλες ποινές τις οποίες το Δικαστήριο έχει εξουσία να επιβάλει δυνάμει οποιουδήποτε άλλου νόμου.

(6) Το Δικαστήριο δεν εκδίδει διάταγμα αποκλεισμού στις περιπτώσεις όπου επιβάλλει ταυτόχρονα και ποινή φυλάκισης για οποιαδήποτε περίοδο μεγαλύτερη των έξι μηνών. Στις περιπτώσεις όπου επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μικρότερη των έξι μηνών, διάταγμα αποκλεισμού δύναται να εκδοθεί ταυτόχρονα με την ποινή της φυλάκισης αλλά η ισχύς θα αρχίζει μετά την αποφυλάκιση του κατηγορούμενου.

(7) Πρόσωπο εναντίον του οποίου εκδόθηκε διάταγμα αποκλεισμού και ενώ το εν λόγω διάταγμα βρίσκεται σε ισχύ παραβαίνει οποιοδήποτε από τους όρους που περιλαμβάνονται σ' αυτό διαπράττει αδίκημα τιμωρούμενο με φυλάκιση μέχρι δύο έτη. Οι διατάξεις του άρθρου 15 του παρόντος Νόμου για ταχεία εκδίκαση υποθέσεων βίας εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις διάπραξης αδικημάτων κατά παράβαση των διατάξεων του εδαφίου αυτού.

Συμπληρωματικές διατάξεις
σε σχέση με
το άρθρο 23.

24.—(1) Κατά την έκδοση διατάγματος αποκλεισμού το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την ιδιοκτησία της οικογενειακής κατοικίας και εκδίδει ανάλογο διάταγμα αναφορικά με τη διαμονή του υπόπτου ή κατηγορούμενου ή και της οικογένειας του ως ακολούθως:

- (α) Αν ο κατηγορούμενος δεν έχει ποσοστό ιδιοκτησίας επί της οικογενειακής κατοικίας πέραν του ημίσεως, το Δικαστήριο δεν εξετάζει το ζήτημα διαμονής του κατηγορούμενου, αλλά παραπέμπει το ζήτημα για εξέταση στον Οικογενειακό Σύμβουλο·
- (β) αν ο κατηγορούμενος έχει εξ αδιαίρετου ποσοστό ιδιοκτησίας επί της οικογενειακής κατοικίας πέραν του ημίσεως, το Δικαστήριο εξετάζει το ζήτημα της διαμονής του κατηγορούμενου και ακολούθως δίδει τις οδηγίες που κρίνει αναγκαίες σχετικά με τη διαμονή του ιδίου ή της οικογένειας του ή μελών της.

(2) Το Δικαστήριο, όταν δίδει οδηγίες στην περίπτωση ως η παράγραφος (β) του εδαφίου (1) του παρόντος άρθρου, εξετάζει

μεταξύ άλλων τα οικονομικά μέσα του κατηγορούμενου και της οικογένειάς του, σε σχέση με τη διαμονή του ιδίου ή της οικογένειάς του ή οποιουδήποτε μέλους της, και παρέχει στον κατηγορούμενο το δικαίωμα να αποταθεί στο Δικαστήριο μέσα σε τακτή προθεσμία και να ζητήσει την αλλαγή της διεύθυνσης της οικογενειακής κατοικίας για την οποία ισχύει το διάταγμα, αν εξεύρει κατάλληλη κατοικία για να μετακινηθεί η οικογένειά του.

(3) Για τους σκοπούς του άρθρου αυτού, ο όρος "κατάλληλη κατοικία" σημαίνει την κατοικία την οποία εξευρίσκει ο κατηγορούμενος για την οικογένειά του δυνάμει του εδαφίου (2) του άρθρου αυτού, η οποία πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να διασφαλίζεται κατά το δυνατόν η ομαλή συνέχιση της διαβίωσης και λειτουργίας της οικογένειάς του κατηγορούμενου σε αυτή.

Κηδεμονία ή αναστολή
φυλάκισης με ειδικούς
όρους.

46(Ι) του 1996.

25.—(1) Το Δικαστήριο, αν το κρίνει σκόπιμο, δύναται, αντί να επιβάλει στον κατηγορούμενο οποιαδήποτε άλλη ποινή, να δεχθεί αίτημα του να τον θέσει υπό κηδεμονία, δυνάμει του περί Κηδεμονίας και Άλλων Τρόπων Μεταχείρισης Αδικοπραγούντων Νόμου, με τον ειδικό όρο ότι θα υποβληθεί σε θεραπευτική αγωγή αυτοελέγχου από ειδικούς ή με άλλους όρους που το Δικαστήριο θα κρίνει αναγκαίους, για να αποφευχθεί η επανάληψη πράξεων βίας.

95 του 1972
41(Ι) του 1997
186(Ι) του 2003.

(2) Το Δικαστήριο, αν το κρίνει σκόπιμο, δύναται να επιβάλει στον κατηγορούμενο ποινή φυλάκισης με αναστολή ανεξάρτητα από τις πράξεις του άρθρου 5 του περί της Υφ' Όρον Αναστολής της Εκτελέσεως Ποινής Φυλακίσεως εις Ορισμένες Περιπτώσεις Νόμου, και να θέσει κατά τη διάρκεια της αναστολής τον κατηγορούμενο υπό κηδεμονία και υπό τον ειδικό όρο ή οποιουδήποτε άλλους όρους που αναφέρονται στο εδάφιο (1) πιο πάνω.

ΜΕΡΟΣ VII—Ταμείο

Ίδρυση Ταμείου.

26.—(1) Ίδρύεται Ταμείο με την επωνυμία "Ταμείο Θυμάτων Βίας" για την επίτευξη και προώθηση των σκοπών του Νόμου αυτού. Το Ταμείο

θα είναι νομικό πρόσωπο και με το όνομα του θα έχει διαρκή διαδοχή και σφραγίδα καθορισμένου σχήματος και θα έχει εξουσία να αποκτά, κατέχει και διαθέτει περιουσία, να συμβάλλεται, να εγείρει και να υπερασπίζει αγωγές ή άλλες νομικές διαδικασίες και γενικά να πράττει όλα όσα είναι απαραίτητα για τους σκοπούς της ίδρυσης, αξιοποίησης και ανάπτυξης του.

(2) Στο Ταμείο θα κατατίθενται όλες οι εισφορές, δωρεές, κληροδοτήματα και χορηγίες.

(3) Όλες οι εισφορές στο Ταμείο, οποιασδήποτε μορφής, θα θεωρούνται ότι γίνονται για φιλανθρωπικούς σκοπούς.

(4) Εκτός αν η εισφορά γίνεται για συγκεκριμένο σκοπό, η διάθεση ποσών που κατατίθενται στο Ταμείο θα γίνεται κατά την κρίση της Συμβουλευτικής Επιτροπής με βάση τις προτεραιότητες και τα προγράμματα που κατά καιρούς θα καταρτίζει.

(5) Από το Ταμείο αυτό θα διατίθενται ποσά για σκοπούς αντιμετώπισης άμεσων αναγκών, εξεύρεσης διαμονής δυνάμει του άρθρου 24 του παρόντος Νόμου, ενίσχυσης των θυμάτων βίας και άλλους σκοπούς που η Επιτροπή ήθελε κρίνει κατάλληλους και ο Υπουργός ήθελε εγκρίνει.

Διαχείριση
ταμείου.

27.—(1) Το Ταμείο το διαχειρίζεται η Συμβουλευτική Επιτροπή η οποία θα συνέρχεται ειδικά ως Διαχειριστής του Ταμείου.

57 του 1972
85(Ι) του 1997.

(2) Το Δικαστήριο και ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας θα έχουν και θα ασκούν σε σχέση με το Ταμείο τις ίδιες εξουσίες που έχουν σύμφωνα με τις διατάξεις του περί Σωματείων και Ιδρυμάτων Νόμου ή άλλου σχετικού νόμου, ως εάν το Ταμείο να είναι αγαθοεργό ίδρυμα και να έχει εγγραφεί σύμφωνα με τις πρόνοιες του εν λόγω Νόμου.

που επηρεάζει ή μπορεί να επηρεάσει τη διερεύνηση ή εκδίκαση υπόθεσης βίας ή που προκαλεί ψυχική αναστάτωση σε θύμα βίας ή μάρτυρα σε υπόθεση βίας εν γνώσει του ότι πρόκειται για θύμα βίας ή μάρτυρα σε υπόθεση βίας, διαπράττει αδίκημα τιμωρούμενο με φυλάκιση μέχρι τρία έτη ή με χρηματική ποινή μέχρι χίλιες πεντακόσιες λίρες ή και με τις δύο αυτές ποινές και σε περίπτωση που η ενόχληση ή ο εκφοβισμός γίνεται σε βάρος θύματος που διαμένει σε στέγη το αδίκημα τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι πέντε χρόνια ή με χρηματική ποινή μέχρι τρεις χιλιάδες λίρες ή και με τις δύο αυτές ποινές.

Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 15.

33. Οι διατάξεις του άρθρου 15 του παρόντος Νόμου για ταχεία εκδίκαση υπόθεσης βίας εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις αδικημάτων που διαπράττονται κατά παράβαση των προνοιών του άρθρου 32 του παρόντος Νόμου.

Απαγόρευση αποκαλύψης ταυτότητας θύματος.

34.—(1) Όταν καταγγέλλεται αδίκημα με βάση τον παρόντα Νόμο, το όνομα και η διεύθυνση του θύματος βίας ή του παραπονούμενου προσώπου καθώς και του προσώπου εναντίον του οποίου γίνεται καταγγελία όπως και άλλα στοιχεία τα οποία δυνατό να οδηγήσουν στη διαπίστωση ταυτότητας του, δεν επιτρέπεται να αποκαλυφθούν ή να δημοσιευθούν από οποιοδήποτε μέσο μαζικής πληροφόρησης ή άλλως πως.

(2) Παράβαση των διατάξεων του εδαφίου αυτού συνιστά αδίκημα τιμωρούμενο με φυλάκιση για περίοδο μέχρι δύο έτη ή με χρηματική ποινή μέχρι χίλιες λίρες ή και με τις δύο αυτές ποινές.

Απαγόρευση παράδοσης, παραλαβής ή δημοσίευσης αντιγράφων καταθέσεων σε ή από τρίτους.

35.—(1) Ανεξάρτητα από τις διατάξεις οποιουδήποτε άλλου νόμου, απαγορεύεται η παράδοση, παραλαβή ή δημοσίευση—

(α) Οποιασδήποτε οπτικογραφημένης κατάθεσης θύματος ή μάρτυρα που λήφθηκε δυνάμει του άρθρου 10 του παρόντος Νόμου σε ή από οποιοδήποτε πρόσωπο·

(β) οποιασδήποτε άλλης από την αναφερόμενη στην πιο πάνω παράγραφο (α) κατάθεσης θύματος ή μάρτυρα σε αδίκημα βίας, η οποία λήφθηκε με οποιοδήποτε τρόπο εκτός του αναφερομένου στην πιο πάνω παράγραφο (α), σε ή από οποιοδήποτε πρόσωπο που δεν έχει σχέση με τη διερεύνηση, δίωξη ή εκδίκαση της υπόθεσης.

14(β) του 212(Ι) του 2004.

(2) Ανεξάρτητα από τις διατάξεις του παρόντος άρθρου ή οποιουδήποτε άλλου νόμου, κατά την εκδίκαση αδικημάτων βίας, δύναμι του παρόντος Νόμου, πρόσωπο που δίνει οπτικογραφημένη κατάθεση δύναμι του άρθρου 10 ή κατηγορούμενος που καλείται να απολογηθεί και δεν ομολογήσει ενοχή, δικαιούνται με γραπτή αίτηση τους προς την κατηγορούσα αρχή να ζητήσουν να εφοδιαστούν με αντίγραφο της απομαγνητοφωνημένης και δακτυλογραφημένης ηχητικής ζώνης της οπτικοταινίας στην οποία καταγράφηκε η κατάθεση, η οποία θα προσαχθεί ως μαρτυρία ενώπιον του Δικαστηρίου:

Νοείται ότι στα πιο πάνω πρόσωπα δύναται, μετά από γραπτή αίτηση τους προς την κατηγορούσα αρχή, να επιτραπεί η προβολή της εν λόγω οπτικοταινίας στην οποία καταγράφηκε η κατάθεση.

(3) Οποιοσδήποτε παραβαίνει τις διατάξεις του άρθρου αυτού διαπράττει αδίκημα τιμωρούμενο με φυλάκιση μέχρι πέντε έτη ή με χρηματική ποινή μέχρι τρεις χιλιάδες λίρες ή και με τις δύο αυτές ποινές.

Παράλειψη πολίτη να καταγγείλει περιπτώσεις βίας.
15 του 212(Ι) του 2004.

35A. Οποιοσδήποτε παραλείπει να καταγγείλει περίπτωση βίας σε βάρος ανήλικου προσώπου ή προσώπου με σοβαρές διανοητικές ή ψυχικές ανεπάρκειες, που περιέρχεται σε γνώση του, διαπράττει αδίκημα και σε περίπτωση καταδίκης υπόκειται σε φυλάκιση μέχρι δύο έτη ή σε χρηματική ποινή μέχρι χίλιες λίρες ή και στις δύο αυτές ποινές.

ΜΕΡΟΣ ΙΧ - Ποικίλες Διατάξεις

Προϋπολογισμοί. **36.**—(1) Η Επιτροπή καταρτίζει προϋπολογισμούς εσόδων και εξόδων για την πλήρη και αποτελεσματική άσκηση και εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων της και των σκοπών της σύστασης της οι οποίοι εγκρίνονται από το αρμόδιο Υπουργείο και τηρεί πλήρη λογιστικά βιβλία.

(2) Τα έσοδα της Επιτροπής προέρχονται από κρατικές χορηγίες, το ύψος των οποίων αποφασίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο.

(3) Η Επιτροπή τηρεί πλήρη λογιστικά βιβλία και οι λογαριασμοί της υποβάλλονται προς και ελέγχονται από το Γενικό Ελεγκτή της Δημοκρατίας κατά τον ίδιο τρόπο που ελέγχονται οι λογαριασμοί στη Δημόσια Υπηρεσία:

Νοείται ότι ο Γενικός Ελεγκτής της Δημοκρατίας δύναται να προβεί σε έλεγχο των λογιστικών βιβλίων της Επιτροπής οποτεδήποτε ήθελε θεωρήσει τούτο αναγκαίο.

Ετήσια Έκθεση. **37.** Η Επιτροπή ετοιμάζει και υποβάλλει στον Υπουργό και στη Βουλή των Αντιπροσώπων ετήσια έκθεση για τις δραστηριότητες της ως Επιτροπή.

Κανονισμοί. **38.**—(1) Το Υπουργικό Συμβούλιο δύναται να εκδίδει Κανονισμούς για την καλύτερη εφαρμογή των προνοιών του Νόμου αυτού.

(2) Άνευ επηρεασμού της γενικότητας του εδαφίου (1), το Υπουργικό Συμβούλιο δύναται να ρυθμίσει με Κανονισμούς την εγγραφή, λειτουργία και οτιδήποτε άλλο σχετικό με τη στέγη προστασίας, περιλαμβανομένης και της επιβολής τελών και δικαιωμάτων.

Διαδικαστικοί Κανονισμοί. **39.** Τα Ανώτατο Δικαστήριο δύναται να εκδώσει Διαδικαστικούς Κανονισμούς για την καλύτερη εφαρμογή των προνοιών των άρθρων 15, 21, 22, 23, 24 και 25 του παρόντος Νόμου.

Κατάργηση.
47(Ι) του 1994.

40. Από της έναρξης της ισχύος του παρόντος Νόμου³³ καταργείται ο περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος, άνευ επηρεασμού οποιασδήποτε πράξης, ενέργειας ή διορισμού που έγινε δυνάμει του καταργηθέντος νόμου που θα θεωρούνται ότι έγιναν δυνάμει του παρόντος Νόμου.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 232

24 Οκτωβρίου 2006

ΝΟΜΟΣ ΥΠ'ΑΡΙΘ. 3500

Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας
και άλλες διατάξεις.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδομε τον ακόλουθο νόμο που ψήφισε η Βουλή:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1
Ορισμοί

Για τον παρόντα νόμο θεωρείται:

1. ενδοοικογενειακή βία, η τέλεση αξιόποινης πράξης, σε βάρος μέλους της οικογένειας, σύμφωνα με τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα.

2. α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους.

β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνυπάρχουν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει οριστεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνυπάρχει στην οικογένεια.

γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνυπάρχουν, ως και στους τώως συζύγους.

3. Θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινή πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέσθηκε αξιόποινή πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.

Άρθρο 2
Απαγόρευση χρήσης βίας

Η άσκηση βίας κάθε μορφής μεταξύ των μελών της οικογένειας απαγορεύεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΑΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 3
Η ενδοοικογενειακή βία ως τεκμήριο
κλονισμού του γάμου

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1439 του Αστικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«Εφόσον ο εναγόμενος δεν αποδεικνύει το αντίθετο, ο κλονισμός τεκμαίρεται σε περίπτωση διγαμίας ή μοιχείας αυτού, εγκατάλειψης του ενάγοντας ή επιβουλής της ζωής του από τον εναγόμενο, καθώς και σε περίπτωση άσκησης από τον εναγόμενο ενδοοικογενειακής βίας εναντίον του ενάγοντος.»

Άρθρο 4
Σωματική βία σε βάρος ανηλίκων

Επί ασκήσεως σωματικής βίας σε βάρος ανηλίκου, ως μέσου σωφρονισμού στο πλαίσιο της ανατροφής του, εφαρμόζεται το άρθρο 1532 του Αστικού Κώδικα.

Άρθρο 5
Χρηματική ικανοποίηση

Η κατά το άρθρο 932 του Αστικού Κώδικα χρηματική ικανοποίηση, λόγω ηθικής βλάβης του παθόντος για μία από τις πράξεις του παρόντος νόμου, δεν μπορεί να είναι κατώτερη των χιλίων (1.000) ευρώ, εκτός αν ο ίδιος ο παθών ζήτησε μικρότερο ποσό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΠΟΙΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 6
Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προξενεί σε άλλο μέλος αυτής σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας του, υπό την έννοια του εδαφίου α΄ της παρ. 1 του άρθρου 308 του Ποινικού Κώδικα, ή με συνεχή συμπεριφορά προξενεί εντελώς ελαφρά κάκωση ή βλάβη της υγείας του, με την έννοια του εδαφίου β΄ της παραπάνω διάταξης, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

2. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου είναι δυνατόν να προκαλέσει στο θύμα κίνδυνο για τη ζωή του ή βαριά σωματική βλάβη, επιβάλλεται φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών. Αν επακολουθήσει βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη

μέχρι δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επεδίωκε ή γνώριζε και αποδέχθηκε το αποτέλεσμα της πράξης του, τιμωρείται με κάθειρξη.

3. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου τελέσθηκε σε βάρος εγκύου ή σε βάρος μέλους της οικογένειας το οποίο, από οποιαδήποτε αιτία, είναι ανίκανο να αντισταθεί, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, δύο ετών και αν η πράξη τελέσθηκε ενώπιον ανήλικου μέλους της οικογένειας, τιμωρείται με φυλάκιση, τουλάχιστον, ενός έτους.

4. Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου συνιστά μεθυσμένη πράκλιση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία, ή ψυχικού πόνου, ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, ιδίως με την παρατεταμένη απομόνωση του θύματος, επιβάλλεται κάθειρξη. Αν το θύμα είναι ανήλικος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών.

5. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 7

Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο εξαναγκάζει άλλο μέλος χρησιμοποιώντας βία ή απειλή με σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή χωρίς το θύμα να υποχρεούται προς τούτο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, ανεξάρτητα από το αν το απειλούμενο κακό στρέφεται εναντίον του ίδιου του θύματος ή κάποιου από τους οικείους του υπό την έννοια της περίπτωσης β' του άρθρου 13 του Ποινικού Κώδικα.

2. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προκαλεί τρόμο ή ανησυχία σε άλλο μέλος της οικογένειας, απειλώντας το με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη, τιμωρείται με φυλάκιση.

Άρθρο 8

Βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια

1. Η παρ. 1 του άρθρου 336 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Όποιος με σωματική βία ή με απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή σε άλλη ασελή πράξη ή σε ανοχή της τιμωρείται με κάθειρξη.»

2. Η παρ. 1 του άρθρου 338 του Ποινικού Κώδικα αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Όποιος με κατάχρηση της παραφροσύνης άλλου ή της από οποιαδήποτε αιτία προερχόμενης ανικανότητάς του να αντισταθεί, ενεργεί επί αυτού συνουσία ή άλλη ασελή πράξη τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών.»

Άρθρο 9

Ενδοοικογενειακή πρσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας

1. Το μέλος της οικογένειας το οποίο προσβάλλει την αξιοπρέπεια άλλου μέλους της, με ιδιαίτερα ταπεινωτικό λόγο ή έργο που ανάγεται στη γενετήσια ζωή του, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο ετών.

2. Με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών μέχρι τριών ετών τιμωρείται η πράξη της προηγούμενης παραγράφου, αν ο παθών είναι ανήλικος.

3. Οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων εφαρμόζονται αντίστοιχα και όταν ο δράστης εργάζεται σε φορέα παροχής κοινωνικής μέριμνας, η δε πράξη του στρέφεται σε βάρος προσώπου, το οποίο δέχεται τις υπηρεσίες του φορέα αυτού.

Άρθρο 10

Παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης

Όποιος σε υπόθεση ενδοοικογενειακής βίας απειλεί μάρτυρα ή μέλος της οικογένειάς του ή ασκεί βία εναντίον του ή τον δωροδοκεί, με σκοπό την παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών μέχρι τριών ετών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΠΟΙΝΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Άρθρο 11

Προϋποθέσεις

1. Στα πλημμελήματα ενδοοικογενειακής βίας ο αρμόδιος για την άσκηση ποινικής δίωξης εισαγγελέας διερευνά τη δυνατότητα διαμεσολάβησης κατά τη διαδικασία των επόμενων άρθρων.

2. Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτη δήλωσης εκ μέρους του προσώπου στο οποίο αποδίδεται η τέλεση του εγκλήματος, ότι είναι πρόθυμο σωρευτικά:

α) να υποσχεθεί ότι δεν θα τελέσει στο μέλλον οποιαδήποτε πράξη ενδοοικογενειακής βίας (λόγος τιμής) και ότι, σε περίπτωση συνοίκησης, δέχεται να μείνει εκτός οικογενειακής κατοικίας για εύλογο χρονικό διάστημα, εάν το προτείνει το θύμα. Για την υπόσχεση αυτή συντάσσεται έκθεση κατά τα άρθρα 148 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού - θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος.

γ) να άρει ή να αποκαταστήσει, εφόσον είναι δυνατόν, αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη και να καταβάλει εύλογη χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα.

3. Αν το θύμα της ενδοοικογενειακής βίας είναι ανήλικος, η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ αυτού και από κοινού από τον κατά τόπον αρμόδιο εισαγγελέα ανήλικων και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον αυτός δεν είναι το ίδιο πρόσωπο με τον φερόμενο ως δράστη του εγκλήματος. Αν δεν υπάρξει ομοφωνία, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή. Ο ανήλικος που έχει συμπληρώσει το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να παρίσταται κατ' αυτήν και να ακούγεται. Τα πρόσωπα του πρώτου εδαφίου αντιπροσωπεύουν τον ανήλικο στη διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης και για τις αστικές αξιώσεις.

4. Οι σχετικές με την ποινική διαμεσολάβηση διατάξεις

του παρόντος νόμου δεν εφαρμόζονται, αν ο φερόμενος ως δράστης της πράξεως ενδοοικογενειακής βίας είναι επίτροπος, δικαστικός συμπαραστάτης ή ανάδοχος γυνάικας του ανηλίκου.

5. Αν την πράξη ενδοοικογενειακής βίας σε βαθμό πλημμελήματος φέρεται να έχει τελέσει ανήλικος, εφαρμόζεται το άρθρο 45Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Άρθρο 12 Διαδικασία

1. Αν σε βάρος του υπαίτιου κινηθεί η διαδικασία των άρθρων 417 επ. του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ποινική διαμεσολάβηση επιτρέπεται μόνον εφόσον το δικαστήριο αναβάλει την εκδίκαση της υπόθεσης κατά τις διατάξεις του άρθρου 423 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στην περίπτωση αυτή η σχετική διαδικασία χωρεί κατά τις παραγράφους 3 έως 6 του παρόντος άρθρου. Το δικαστήριο που αναβάλλει την εκδίκαση της υπόθεσης, κατά το πρώτο εδάφιο, εξετάζει αυτεπαγγέλτως αν συντρέχει περίπτωση να επιβληθούν στον υπαίτιο περιοριστικοί όροι κατά το άρθρο 18 του παρόντος νόμου.

2. Αν σε βάρος του φερόμενου ως δράστη ενεργείται προκαταρκτική εξέταση, ο εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια:

α) μπορεί να διατάσσει τη διενέργεια ιατρικής πραγματογνωμοσύνης στο φερόμενο ως ύμια, προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας για την σε βάρος του τέλεση της πράξεως,

β) εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται, καθώς και τα πρόσωπα της οικογένειας ή παραγγέλλει την εξέταση αυτών από τους αρμόδιους ανακριτικούς υπαλλήλους, και

γ) καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της πράξεως να παράσχει στον ίδιο ή στον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο εξηγήσεις υπό τους όρους του άρθρου 31 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

3. Αν ο παρέχων εξηγήσεις δεν υποβάλει ο ίδιος, ή μέσω του συνηγόρου του, την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης, καλείται, προς τούτο, από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει.

4. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι θετική, ο εισαγγελέας ενημερώνει τον παθόντα ή τον συνηγόρο του για την κατά τα ανωτέρω δήλωση του ενδιαφερομένου και, αν υποβληθεί σχετικό αίτημα, παρέχεται στον παθόντα προθεσμία, το πολύ τριών ημερών, για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση.

5. Αν η απάντηση του παθόντος είναι αρνητική ή αυτός δεν απαντήσει ή δεν επέλθει συμφωνία ως προς τους όρους της περίπτωσης α' της παραγράφου 2 του άρθρου 11, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αν η απάντηση του παθόντος είναι θετική, ο εισαγγελέας με διάταξή του θέτει τη δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Κατά της διατάξεως αυτής δεν χωρεί προσφυγή.

6. Αν τα πρόσωπα στα οποία αποδίδεται η τέλεση της πράξης είναι περισσότερα, για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης απαιτείται μεταξύ

τους συμφωνία. Το ίδιο ισχύει και αν η φερόμενη ως τελεσθείσα πράξη αφορά περισσότερα ύμια. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία κατά τα προηγούμενα εδάφια, η διαμεσολάβηση δεν είναι δυνατή.

7. Η συμφωνία των διαδίκων μερών για την κατά την παρ. 2 του άρθρου 11 του παρόντος έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης μπορεί να υποβληθεί στον αρμόδιο εισαγγελέα και με σχετικό πρακτικό εκ μέρους των συνηγόρων τους.

Άρθρο 13 Ποινικές συνέπειες

1. Η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος στο οποίο αφορά.

2. Αν ο ενδιαφερόμενος συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα τριών ετών, τότε η σχετική διαδικασία ολοκληρώνεται και εξαλείφεται η ποινική αξίωση της πολιτείας για το έγκλημα που αφορά.

3. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη ολοκλήρωση της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει τη διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο, η δε ποινική διαδικασία συνεχίζεται κατά τις οικείες διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση.

4. Ενόσω διαρκεί η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης, τελεί σε εκκρεμοδικία η πράξη στην οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική αξίωση της πολιτείας, λόγω ολοκλήρωσής της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης.

5. Η άρνηση ενός εκ των διαδίκων μερών να δεχθεί τη διαμεσολάβηση ή η αποτυχία ολοκλήρωσής της, για οποιαδήποτε αιτία, δεν επάγονται σε βάρος αυτών καμία αρνητική ουσιαστική ή δικονομική συνέπεια στην ποινική δίκη που επακολουθεί.

6. Στην παρ. 3 του άρθρου 574 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προστίθεται στοιχείο γ', το οποίο έχει ως εξής:

«γ) η διάταξη του εισαγγελέα που εκδίδεται κατόπιν ποινικής διαμεσολάβησης σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας.»

Άρθρο 14 Αστικές συνέπειες

1. Η συμφωνία των διαδίκων για την έναρξη της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης ισχύει ως συμβιβασμός ως προς τις χρηματικές αξιώσεις από το έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας. Μόνη η συμφωνία του παθόντος συζύγου για την έναρξη της διαδικασίας δεν εμποδίζει την άσκηση αγωγής διαζυγίου ή την υποβολή αιτήσεως συναινετικής λύσεως του γάμου, την πρόσδο της δίκης και τη λύση του γάμου.

της κατάστασης, εξαιτίας του συγκεκριμένου περιστατικού, παρέχεται το ευεργέτημα της πένιας με μόνη την απόδειξη του περιστατικού βίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 194 επ. του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αν αδυνατούν να καταβάλουν, έστω και προσωρινά, τις απαιτούμενες δικαστικές δαπάνες.

Άρθρο 23

Υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών

1. Εκπαιδευτικός της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ο οποίος, κατά την εκτέλεση του εκπαιδευτικού του έργου, με οποιονδήποτε τρόπο πληροφορείται ή διαπιστώνει ότι έχει διαπραχθεί σε βάρος μαθητή έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, ενημερώνει, χωρίς καθυστέρηση, τον διευθυντή της σχολικής μονάδας.

Ο διευθυντής της σχολικής μονάδας ανακοινώνει, αμέσως, την αξιόποινη πράξη στον αρμόδιο εισαγγελέα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή.

Την ίδια υποχρέωση έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων, καθώς και οι υπεύθυνοι των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.

2. Κατά την διαδικασία και τη διαδικασία στο ακροατήριο, ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος ανακοίνωσε την αξιόποινη πράξη στις παραπάνω αρμόδιες αρχές, και ο εκπαιδευτικός, ο οποίος την πληροφορήθηκε ή τη διαπίστωσε, καλούνται να εξετασθούν ως μάρτυρες, μόνο αν η πληροφορία δεν αποδεικνύεται με οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο.

Άρθρο 24

Το άρθρο 342 του Ποινικού Κώδικα (κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 342.

Κατάχρηση ανηλίκων σε ασέλγεια

1. Ο ενήλικος ο οποίος ενεργεί ασέλγεις πράξεις με ανήλικο, τον οποίον του έχουν εμπιστευθεί για να τον επιβλέπει ή να τον φυλάσσει, έστω και προσωρινά, τιμωρείται ως εξής:

α) αν ο πατών δεν συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα έτη, με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών,

β) αν ο πατών συμπλήρωσε τα δεκατέσσερα, όχι όμως και τα δεκαοκτώ έτη, με κάθειρξη.

2. Συνιστά επιβαρυντική περίσταση η τέλεση της πράξης της πρώτης παραγράφου:

α) από οικείο,

β) από πρόσωπο που συνοικεί με τον ανήλικο ή διατηρεί φιλικές σχέσεις με τους οικείους του,

γ) από εκπαιδευτικό, παιδαγωγό, γυμναστή ή άλλο πρόσωπο που παραδίδει μαθήματα στον ανήλικο,

δ) από πρόσωπο που δέχεται τις υπηρεσίες του ανηλίκου,

ε) από κληρικό με τον οποίο ο ανήλίκος διατηρεί πνευματική σχέση.

στ) από ψυχολόγο, ιατρό, νοσοκόμο ή από ειδικό επιστήμονα που παρέχει τις υπηρεσίες του στον ανήλικο.

3. Ο ενήλικος ο οποίος με χειρονομίες, με προτάσεις ή με εξιστόρηση, απεικόνιση ή παρουσίαση πράξεων που αφορούν τη γενετήσια ζωή προσβάλλει την αιδώ ανηλίκου, τον οποίον του έχουν εμπιστευθεί για να τον επιβλέπει ή να τον φυλάσσει, έστω και προσωρινά, τι-

μωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών και αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών. Η παράγραφος 2 εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις αυτές.

4. Ο ενήλικος, ο οποίος μέσω διαδικτύου ή άλλου μέσου επικοινωνίας, αποκτά επαφή με πρόσωπο που δεν συμπλήρωσε τα δεκαέξι έτη και με προτάσεις ή με εξιστόρηση, απεικόνιση ή παρουσίαση πράξεων που αφορούν τη γενετήσια ζωή προσβάλλει την αιδώ του, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και αν η πράξη τελείται κατά συνήθεια με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών.

5. Η παραγραφή των πράξεων των προηγούμενων παραγράφων αναστέλλεται μέχρι την ενηλικίωση του ανηλίκου.»

Άρθρο 25

Οι προθεσμίες των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 και του άρθρου 4 ΣΤ' του ν. 3388/2005, που παρατάθηκαν με την αριθ. 99583 οικ./24.12.2005 (ΦΕΚ 1490 Β') κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Οικονομίας και Οικονομικών και Δημόσιας Τάξης, παρατείνονται αντίστοιχα έως ότου προαχθούν οι εξωτερικοί φρουροί στο βαθμό του Υπαρχιφύλακα και μέχρι την 12.9.2007.

Άρθρο 26

Η παράγραφος 4 του άρθρου 49 του ν. 2721/1999, όπως αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 2 του άρθρου 1 του ν. 3388/2005 και συμπληρώθηκε με το άρθρο 18 του ν. 3472/2006, αντικαθίσταται ως εξής:

«4. Για την πλήρωση των θέσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 2 διορίζονται Έλληνες πολίτες, απόφοιτοι λυκείου ή άλλης ισότιμης σχολής της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Οι υποψήφιοι δεν πρέπει να έχουν ηλικία μεγαλύτερη των 30 ετών, πρέπει να είναι αρτιμελείς, να έχουν ανάστημα (χωρίς υποδήματα) τουλάχιστον ενός μέτρου και εβδομήντα εκατοστών (1,70) και οι άνδρες να έχουν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις. Για την επιλογή τους εφαρμόζονται τα ακόλουθα αντικειμενικά κριτήρια:

(α) Η εκπλήρωση της στρατιωτικής τους θητείας στις Ένοπλες Δυνάμεις με το βαθμό του εφέδρου αξιωματικού ή στις Ειδικές Δυνάμεις των Ενόπλων Δυνάμεων ή η προϋπηρεσία ως εθελοντών πενταετούς θητείας στις Ένοπλες Δυνάμεις.

(β) Ο βαθμός του απολυτηρίου τίτλου σπουδών.

(γ) Η μόνιμη κατοικία και η εγγραφή στα δημοτολόγια δήμων ή κοινοτήτων του νομού όπου εδρεύουν τα Καταστήματα Κράτησης, για δύο τουλάχιστον χρόνια έως την έκδοση της προκήρυξης. Υποψήφιοι οι οποίοι λαμβάνουν μόρια με βάση το κριτήριο αυτό υποχρεούνται να υπηρετήσουν στο νομό για τον οποίο έλαβαν τα μόρια τουλάχιστον επί δέκα χρόνια, εκτός αν, λόγω βαθμολογικής προαγωγής τους ή υπηρεσιακών αναγκών, καταστεί αναγκαία η μετάθεση ή η απόσπασή τους σε Κατάστημα άλλου νομού.

(δ) Η κατοχή άδειας ικανότητας οδηγού Γ' ή Δ' κατηγορίας.

(ε) Η κατοχή διπλώματος μεταδευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης του Ο.Ε.Ε.Κ. δωδεκάμηνης τουλάχιστον φοίτησης, με ειδικότητα «Στέλεχος Υπηρεσιών Ασφαλείας»»

Άρθρο 27

Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 6 του άρθρου 49 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112 Α'), όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3388/2005 (ΦΕΚ 225 Α'), αντικαθίσταται ως εξής:

«Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης καθορίζεται το ύψος της αποζημίωσης, που λαμβάνουν οι εκπαιδευόμενοι στις ανωτέρω Σχολές. Η αποζημίωση υπόκειται σε κράτηση υγειονομικής περίθαλψης, όπως αυτή προβλέπεται εκάστοτε για τις αποδοχές των δημοσίων υπαλλήλων. Η κράτηση αυτή περιέρχεται στο Δημόσιο. Οι δαπάνες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των εκπαιδευομένων και μόνο καλύπτονται από τον Ο.Π.Α.Δ., ο οποίος επιχορηγείται προς τούτο κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 11 του ν. 2768/1999 (ΦΕΚ 273 Α'). Το χρονικό διάστημα φοίτησης των ανωτέρω στη Σχολή αποτελεί χρόνο πραγματικής δημόσιας υπηρεσίας, εφόσον διαρισθούν. Εάν με υπαιτιότητά τους διακοπεί η εκπαίδευση στη Σχολή ή δεν αποδεχθούν το διορισμό τους, οι εκπαιδευόμενοι υποχρεούνται να επιστρέψουν την αποζημίωση, καθώς και τις δαπάνες για την εκπαίδευσή τους, όπως καθορίζονται με την κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Δικαιοσύνης, η οποία προβλέπεται στην παράγραφο 8 του παρόντος.»

Άρθρο 28
Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει τρεις μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Άρθρο 28
Έναρξη ισχύος

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει τρεις μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 23 Οκτωβρίου 2006

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΡ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΙΟΙΚΗΣΙΑΣ
ΑΡΧΗΤΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΚΕΛΤΡΟΤΗΣ

Π. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΕΦΚΕΣ ΠΑΡΑΡΤΑ
ΚΑΙ ΒΕΝΕΖΟΥΡΑΤΟΣ

Μ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΤΡΟΣ

Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ

Γ. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΥΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Δ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΑΤΗΣ

Β. ΠΟΥΛΥΔΩΡΑΣ

Θεωρήθηκε και τέθηκε η Μεγάλη Σφραγίδα του Κράτους

Αθήνα, 24 Οκτωβρίου 2006

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
Α. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ

